

תולדות כפר מנחם

חלק חמישי

עשור חמישי

עורך: מתתיהו (מתס) שור

תוכן העניינים

- ח ל ק ח מ י ש י - עשור חמישי - שנים 1972-1981..... 3
- פרק ראשון: שנת 1972, בעיות השיכון, המתנדבים, רצח הספורטאים באולימפיאדת מינכן, חורשה על שמו של דני גלבוז ז"ל, חופש הבחירה של "על המשמר", מי הם בני הברית שלנו? עקירת מטע הזיתים, קבלות שבת, ההגשה העצמית, סיום היומן של דוד קרון..... 3
- פרק שני: מלחמת יום-הכיפורים, 3 הנופלים, המהפך, אבן הפינה לאגף הנוער במוזיאון. פתיחת הכל-בו החדש, הסתה נגד תנועתנו, תרומת המתנדבים לקיבוץ, שיטת הניקוד, שנת שיא בפלחה..... 23
- פרק שלישי: תובעים התפטרות הממשלה, "גוש אמונים", ועדת אגרנט, התפטרות גולדה, רבין ראש הממשלה, חלוקת טלוויזיות לכל החברים, "מרד הטורקים הצעירים", גידול חשישי, חנוכת מכון חליבה חדש, מוזיאון השפלה..... 42
- פרק רביעי: התקפה על מלון סבוי, ועדת אגרנט, תעלת סואץ, אוגדן הקיבוץ, חוגי דיון על מצב הקיבוץ, תקציב כולל, סגירת המשחטה, עבודה שכירה, חנוכיות מיירים..... 72
- פרק חמישי: יום האדמה, הקמת ד"ש, רבין התפטר, הגדר הטובה, בעיית המתנדבים, האם לקבל לקיבוץ לא יהודים?, "שעת אהבה", פינת זיכרון לילדים שנספו..... 85
- פרק שישי: אברהם עופר התאבד, אשר ידלין נשפט על שחיתות, שלטון בגין, הטבח במינכן, החלטת מפא"י לפנות השטחים תמורת שלום, הקמת חדרי חולים, חופש צעירים, פעילות תרבות ענפה, פיזיותרפיה או חינוך..... 98
- פרק שביעי: שלום ישראל-מצרים, טבח בכביש החוף, מבצע ליטני, "שלום עכשיו", מאיר כהנא, תביעה לממשלת אחדות לאומית, קמפ-דיויד, הקיבוץ כדוגמא לעישוב עצמי, בית ותנועה, הקיבוץ "חולה" לפי יענקל'ה..... 103
- פרק שמיני: גזירות כלכליות של ממשלת הליכוד, עליית חומייני, התחייה, הכנסת המחשב, חוגי חשיבה, תקציב כולל, נגד עקירת הפרדס, מנורת גבריאלי, יום הסבים..... 114
- פרק תשיעי: רצח בחברון, חוק ירושלים, הגולן, מחבלים ונפילתו של גיא שלו, המחתרת היהודית, פתיחת המרכולית, פתיחת "בית-הבנים", חג הלחם, מצב קשה של המשק, לינה משפחתית, קץ הפרדס..... 131
- פרק עשירי: שר האוצר התפטר, הח"כ הבדווי נרצח, מגלשי אוויר של מחבלים, השמדת הכור האטומי בעירק, "צ'חצ'חים", סאדאת נרצח, סיפוח רמת-הגולן, עידן המחשב, משמעות קיומנו, יחסי קיבוץ ובנים שעזבו..... 147

ח ל ק ח מ י ש י - עשור חמישי - שנים 1972-1981

פרק ראשון: שנת 1972, בעיות השיכון, המתנדבים, רצח הספורטאים באולימפיאדת מינכן, חורשה על שמו של דני גלבוש ז"ל, חופש הבחירה של "על המשמר", מי הם בני הברית שלנו? עקירת מטע הזיתים, קבלות שבת, ההגשה העצמית, סיום היומן של דוד קרון

1972

במדינה ובעולם

מעטפות נפץ בישראל. הצפון הפך לגבול חם. דוד אלעזר (דדו) נתמנה לרמטכ"ל. התקפה רצחנית של שלושה מחבלים יפנים בנמל התעופה לוד. 25 בני אדם נהרגו, ביניהם איש המדע המפורסם, אהרון קציר, אחיו של נשיא המדינה לעתיד אפרים קציר. 72 איש נפצעו. שר המשפטים, יעקב שמשון שפירא, התפטר, ואחר כך חזר בו, בעקבות שערוריית שחיתות בחברת "נתיבי-נפט". גולדה הזמינה את סאדאת למו"מ ישר. רצח הספורטאים שלנו באולימפיאדה במינכן. 200 מחבלים הרוגים בהפצצות בלבנון, כתגובה לרצח מינכן. גולדה מאיר סירבה להיפגש עם קבוצת פרופסורים ואנשי רוח, שיצאו נגד מדיניותה. לדעתם לא מוצו כל האפשרויות למנוע חידוש המלחמה. בראש הקבוצה עמד הפרופ' דן פטנקין. עמו יחד היו הסופר א. ב. יהושע ופרופ' אמנון רובינשטיין. קבוצה גדולה של פנתרים שחורים, בראשותו של צ'רלי ביטון, הפגינה מול בנייני האומה במהלך טכס הפתיחה של הקונגרס הציוני. הנהלת הקונגרס הציוני מנעה מהרב מאיר כהנא לנאום במליאה. יוסף ספיר, מנהיג הליברלים, נפטר. משה סנה נפטר. לפני מותו הודה בשגיאותיו וביקש שבנו יגיד קדיש לאחר מותו. אורי זוהר ואריק איינשטיין נעצרו בעקבות פרשת סמים. הפגנה נגד חוטפי אווירונים. גולדה מאיר איימה להתפטר באם תתקבל הצעת החוק של הליברלים להתיר נישואים אזרחיים לפסולי חיתון. מזכיר ההסתדרות, בן אהרון, הציע למנוע בחוק בניית דירות ששטחן מעל 100 מ"מ. מלך ירדן, חוסיין, שלח לישראל מכתב תנחומים בעקבות הרצח במינכן. 25 אלף יהודים עלו מברית המועצות. יגאל אלון ופנחס ספיר תוקפים את משה דיין על ההתנחלות בשומרון.

מהתאריכון של אברהם ל' ברוידא:

29.6.72: חוב של 153 לא"י, מלפני מלחמת העצמאות, שולם לאבו-ג'אבר, סוחר ערבי, שהיינו אתו בקשרי מסחר וידידות, לפני מלחמת העצמאות, אשר בא אלינו מיד עם הקמת המדינה לחדש הקשרים הטובים שהיו בינינו עד פרוץ המלחמה.

24.8.72: חנוכת פתיחת המרפאה החדשה.

18.11.72: הוחלט לעקור מטע הזיתים.

מעלוני הקיבוץ משנת 1972 (כרך א')

מיטק כותב על משלחת קבוצת נשים בכדור-יד מהונגרייה, שבאה אלינו כביקור גומלין, לביקור נערים שלנו אצלם, שנתקבלו שמה בצורה יפה מאד.

זאב פינקוס מוסר על בירור במזכירות, על תפקודה, שטחי פעולתה ופעולת הועדות, חריגות בהתנהגות חברים מסוימים, ומי וכיצד לטפל בזה, שיחת הקיבוץ, בירורים משקיים בשיחה, שלא כולם מתמצאים בזה, גוף מצומצם וכד'. הוא מסכם את הבירורים בסעיפים הבאים:

1. לתבוע מהועדות פעילות ותשובות ללא סחבת לפניית החברים.
2. להחיש את הבירור על הצריכה בקיבוץ.
3. לתבוע מועדת המשק להכין את השיחות המשקיות להבנת החברים.
4. אין לשלול משיחת הקיבוץ את תפקידי ההכרעה. לכן אין ליצור גופים מצומצמים בעלי הכרעה סופית ללא הזדקקות לאישור השיחה בכל העניינים.
5. פוסלים מסירת עניינים פנימיים של הקיבוץ לגוף ממשלתי מחוצה לו, פרט למקרים מסוימים שהמזכירות תחליט על כך (כגון סמים וכד').
6. יש להקפיד על כך שהחברים לא ישיגו גבול חבריהם בקיבוץ. את העוברים על כך לקרוא לסדר ובירור במזכירות.

7. שוללים כניסה לחדרו של החבר ללא רשותו ובאי נוכחותו, ועשיית דין ללא קבלת סמכות לכך. מתקיים בירור משקי בשתי שיחות קיבוץ: יענקל'ה פתח, והסביר את החוברת שיצאה לקראת השיחה. השתתפו בה אריק, אליעזר, אילנה, שלומי, מתתיהו, זאב פ. פייטל ויענקל'ה. הבירור טרם הסתיים. הקיבוץ שולח מכתב ברכה לבבי לדדו ותלמה, בעקבות התמנותו של דדו לרמטכ"ל, ומקווה שבימיו יבוא השלום, הקשרים עם התנועה הקיבוצית יתהדקו וביתנו ישמח לקבל אותם תמיד ברצון. כידוע, תלמה הייתה מספר שנים מורה של קבוצת "רימון" ודדו התגורר אצלנו. חודש מפעל הספר לחברים, גם ספרי ילדים, בחדר הספרייה.

מערכת העלון מ-7.1.72 כותבת שיום-טוב חדש חזר לחיינו וכבש לו במחי יד מאחז איתן בלוה המועדים השנתי: חגו של סילבסטר הקדוש.

תשעה אנשי ח"צ שלנו ביקרו השבוע בחצרים, במסגרת בדיקת נוהגי הצריכה, עליהם מתנהל בירור רחב במסגרת הח"צ.

סימפוזיון על דת ומדינה יתקיים ב-9.2.72- בהשתתפות פרופ' מאוניברסיטת בר-אילן ושולמית אלוני. הוחלט על דיונים משותפים בין המזכירות והועדות בנושאים הבאים: צריכה, ועדת ייעוץ, ועדת כוח אדם. מענק השחרור לחיילים. הוחלט: על כל החיילים להכניס את המענק לגזברות הקיבוץ. כספי המענק ישמשו לזירוז הקמת מועדון לח"צ.

מאשרים 100 ל"י לליגה למניעת כפייה דתית.

תמר מן מקיבוצנו היא הנציגה של מפ"ם בועדת אשר אשר תפקידה לבחון ולהכין הצעה חדשה למס ההכנסה של המדינה. היא גם מייצגת את בעיות האשה והפועלת העובדת. יש השואלים האם חברת קיבוץ מסוגלת לדעת ולהבין מצוקותיה של פועלת שכירה בעיר או בעיירת פיתוח. תמר בטוחה שכן.

הרצאתו של מושל הרצועה וצפון סיני, בליל שבת, ריתקה קהל גדול והצטיינה בידע מרשים, שליטה בענייני צבא עם גישה אנושית לבעיות האוכלוסייה והפרט של "אזרחי המדינה".

"פרסטיבל 72" - מה זה? מי כיום יכול להיזכר בזה? אכן, בעלון הקיבוץ מיום 22.1.72 אנו לומדים על המבצע המיוחד הזה. המטבח יחד עם ו. התרבות החליטו לקיים שבוע ימים, ערב ערב, ארוחת ערב חגיגית, מטעמי אחת הארצות ממנה באו חברינו. ארוחה פולנית, גרמנית, אמריקנית, מזרחית, רומנית, הונגרית, בולגרית וכד'. תורנים מיוחדים לבושים כמלצרים ממלון 5 כוכבים הגישו את האוכל, וכמובן גם מילאו כוסות יין לאוכלים "הנכבדים". והעיקר, שבוע ימים היה שמח ו"הפרס" (זלילה)-טיבל" הזה זכה לשבחים רבים מהחברים... צבי קרן מו. התרבות מעריך במאמר מיוחד את המבצע הזה, בו השתתפו כ-200 חברים, וכותב על החוויה החברתית ושביעות הרצון הכללית של החברים.

באותו עלון שמואל כספי, בעזרת התמחירון, מוכיח שלו הגדלנו במקצת את מספר המתנדבים, בעיקר קבוצות מאורגנות כדוגמת ה"בריג", יכולנו לחסל את העבודה השכירה הקיימת אצלנו, אם כי מועטה. הוא מציג מספרים וחשבון להצעתו, וטוען שנוסף לרווח הכלכלי היינו תורמים גם לציונות, לשמירה על עקרונותינו, ולהרגשה חברתית טובה יותר של הקיבוץ, ופונה למוסדות הקיבוץ לדון בכך. רחל ישראל סוקרת את בעיית בית התינוקות שלדעתה לא מתאים בהחלט לצרכי התינוקות ותובעת להקים מבנה מתאים ומודרני שיענה על צרכי התינוקות.

שלמה אליאב מעלה את בעיית נושא "הועדה לתכנון כוח האדם בקיבוץ", בעיה שרבות דובר עליה בועדת המינויים, מזכירות ושיחות הקיבוץ. שלמה פורש יריעה רחבה ומדגיש את הצורך החיוני בהקמת ועדה כזאת, והעיקר להגיע לשלב מתכנון לביצוע.

הקונגרס הציוני מתכנס בירושלים. גם לנו יש ציר לקונגרס - נחום, שחלה בשפעת, המשתוללת אצלנו בממדים רציניים.

יענקל'ה, רכז המשק, מוסר סקירה כללית על המצב בענפים. מציין במיוחד את התפוקה המלאה לקראת פסח בקרמיקה והגעת המכונה עם הפיקוד למתכת.

נחום מספר בעלון על פגישה של מספר לא קטן של צעירים מהשומר הצעיר, שבאו כצירים לקונגרס הציוני בירושלים, מארצות שונות, עם המזכיר הצעיר של הקב"א, ג'ומס, ומספר צעירים מהקיבוצים. בפגישה זו צעירי חו"ל סיפרו על אכזבתם הגדולה מביקוריהם בקיבוצים, בהם נתקלו באדישות מדהימה מצד צעירי הקיבוץ לסביבה מחוץ לקיבוץ, ובכלל ל"פוליטיקה" וניכור למעמד הפועלים. כמובן שהייתה תשובה מצד ג'ומס ומספר צעירים, וגם מצד נחום, על השגותיהם, אך הבעיה קיימת, והיא תקבע לא במעט את עתידו של הקיבוץ.

העלון מ-4.2.72 מעתיק מאמר מעלון מלפני 22 שנה, שבאותו יום ירד שלג כבד בכפר מנחם. כמו כן מתפרסמים בו ראיונות עם חברים שונים על דעתם למבצע "הפרס-טיבל". כולם, ללא יוצא מהכלל, משבחים את המבצע, בעיקר מבחינה חברתית וחוויה מלכדת של הקיבוץ. חלק מהמראיינים חושב שהיה כדאי לפזר את המבצע ליותר שבועות, וחלק חושב שחסר היה, פרט לאוכל שהיה מצוין, אלמנט רוחני-תרבותי של אותה ארץ שאכלנו את

מאכליה, כדי להכיר אותה יותר. בעניין איזה ערב היה המוצלח ביותר, הדעות, כמובן, היו חלוקות מאד, אך הרוב שיבח את הערבים ההונגרי, האמריקני והישראלי.

דיון בח"צ על הסמינרים בגבעת חביבה לחזורי צבא. נמתחת ביקורת על אופי הסמינרים האלה ותועלתם.

הח"צ מחליטה ששנת חופש אפשר לקבל רק לאחר שנת עבודה בקיבוץ.

קטעים ממכתבים ששלח אברהמל"ה שור, שליחנו בארצות הברית

"...נוסף לכל המתח שבהכנת מחנה החורף, הייתה לי בשבוע שעבר חוויה מרשימה בוירג'יניה שבדרום. הזמינו אותי להרצות בבית-ספר בריצ'מונד על המזרח התיכון ועל הקיבוץ. בנושא הראשון הייתי צריך להיאבק עם שגריר ארה"ב לשעבר במצרים, מר קורטדו, שייצג את העניין הערבי. לאחר שני ימים סוערים (כמעט לא ישנתי) זכתה ישראל בניצחון מרשים (אפילו אבא אבן היה גאה בו) ומר קורטדו הודה בפני שכמעט הצלחתי לשכנע גם אותו. בבית-הספר הזה לומדים בני העלית האמריקנית, בנים של סנטורים, אנשי ביזנס, אילי הנפט ועוד. שני הימים האחרים דיברתי על קיבוץ וסוציאליזם וגם כאן הייתה הצלחתי מרובה... בקיצור, שבוע מעניין ומרתק. יום אחד ביקרתי בקומונה המצליחה ביותר בארה"ב, וזה באמת סיפור למכתב נוסף..."

...מושבת החורף הייתה המאמץ העיקרי בחודשיים האחרונים. וכיום אפשר לומר, שהוא היה מוצלח ביותר, אפילו בקנה מידה ישראלי... הבאנו למושבה 73 ילדים ובמשך שבוע בלינו באווירה שומרית אמיתית, כפי שאני כל הזמן חולם ליצור... המורל הרקיע שחקים. התוכנית החינוכית לשכבות הצעירות הייתה מבוססת על פי הספר, 'אחי גיבורי התהילה', ולשכבה הבוגרת - הזהות היהודית, תפקידה של הקבוצה, והאידיאולוגיה של התנועה, הייתה באמת עמוסה וכמעט לא השאירה רגע למנוחה..."

...היום חזרתי מאן-ארבור, עיר אוניברסיטאית על יד דטרויט, שם ביליתי בחברת 30 פרופסורים, דוקטורים ושאר אנשי רוח במשך 3 שעות, בשיחה מעניינת אותה ארגן פרופסור ארתור מנדל, על בעיות הקיבוץ וישראל. ההתעניינות הייתה עצומה. הזמינו אותי לפגישה נוספת. זה ממש תענוג לדבר לקבוצת אנשים כזאת.

כדאי להזכיר שאני לא חושב שהאנגלית שלי היא פרפקט. יש לי שגיאות רבות, אולם אני יודע שהאנשים מקשיבים לדברי ונדלקים מהנאמר, מכיוון שזה מהלב, עם רגש רב ואמונה עצומה בדרך החיים שלנו, וזה בעצם העיקר. אני עובד ב'טורים גבוהים', בעבודה שברובה כפויית טובה, ורודפת אותי השאלה: האם הזרע אותו אני טומן בלבבותיהם של החניכים והאנשים, יהיה לעץ מניב פירות ברבות הימים?..."

אברהמל"ה

המערכת מוסיפה שבינתיים התקבל מכתב מאותו פרופסור, המאשר בהתלהבות את כל דברי אברהמל"ה, וחולק שבחים לו אישית, "ולתוצר החינוך הקיבוצי בכלל".

יואל דרום מופיע במאמר על הופעת אנשי ציבור ממפלגות שונות ושמה על שחלפו הימים ששמרנו להזמין אלינו רק אנשים בעלי דעות זהות לשלנו. אך לדעתו יש גבול גם לכך. למשל, הוא יוצא חוצץ נגד הזמנתו להופעה בקיבוץ של ברוך נאדל, הידוע כמכפיש ומשמיץ כל ערך של מדינת ישראל, ומזמין חברים לתמוך בדעתו לבטל את ההזמנה הזאת.

ב"מי ומי" המערכת מציינת לברכה חידוש קטן, שאולי לא עורר רושם רב כל כך: מתס הגיש לנו השבוע "תמחיר על רגל אחת". אמנם תוכנו המספרי אינו מעודד במיוחד, רווח של 6% בלבד מכלל המחזור, אולם צורה פשוטה וקלת הבנה זו של הגשת הנתונים היא צעד גדול קדימה בטכניקה של מסירת מידע משקי למירב החברים.

בעלון מ-11.2.72 מסופר שהתחילה להתבצע ההגשה העצמית בחדר האוכל שהוחלט עליה בקיבוץ.

ב"מעריב" התפרסמה רשימה נלהבת על אברהמ'ל, שביצע בניהול עצמי שלו את בניין "צוותא" בתל אביב, בזמן קצר ביותר ובתקציב שנקבע, מבלי לעבור אותו.

ההסתדרות הציונית החליטה לעשות סרט על קיבוץ, ובחרה את כפר מנחם כקיבוץ המייצג את מטרת ההחלטה הנ"ל. הוחלט שאמציה יהיה המקשר בין צוות המצלמים והקיבוץ וכן הוסכם על תנאים נוספים הקשורים למבצע.

בעלון מ-18.2.72, בכנס השנתי של מגדלי הכותנה, הועלו זכרם של הנופלים במלחמת ששת הימים, עמרם ויוחנן בן-חורין, שהיו עובדי כותנה. זאב פינקוס וחיים לובה הקדישו דברים חמים ולבביים לדמויותיהם של שני הבנים, האחים. מאז נעשה מנהג קבוע, שבכל כנס שנתי של מגדלי הכותנה, המתקיים אצלנו, פותחים את הכנס ונאמרים דברי אזכרה לעמרם ויוחנן.

נחום מביא במאמרו באותו עלון דו-שיח טיפוסי בינו ובין צעירים מעדות המזרח, הרוגזים ומתלוננים נגד העלייה מרוסיה. לטענתם לעולים מרוסיה בונים "ארמונות" ואילו הוריהם, כשעלו, גרו באוהלים וצריפים ללא רצפה. כל דברי נחום, שהזמנים השתנו, שהעלייה מביאה תועלת כלכלית וחברתית עצומה, שבסופו של דבר תביא תועלת גם להם, לא שכנעו אותם. הבעיה רצינית ביותר וההתמודדות אתה לא קלה. נחום מתאונן, שאנו לא מודעים מספיק לבעיה זו, ועלולים לשלם מחיר יקר באם לא נתמסר לפעולת הסברה מקיפה. הוא גם מבקר שאין במוסדות המרכזיים שלנו מחלקה ורכז מיוחד לנושא זה.

בחירות שנתיות-הצעת ו. מינויים

מזכירות - זאב פ. ויגאל ב., רכז משק - יעקב ס., גזבר - יצחק י., רכז קניות - מנחם, מחסנאי מטבח - רינה, יהודית אל. ואברהמ'ל., חצרן מטבח - מוטקה, מחסנאות בגדים - מרגלית וצפורה ל., לילדים - יוכבד ודינה כ., אם בית הלבוש - תרצה., מתפרה - ליוקה, מזכיר ח"צ - יחיעם, מזכיר מוסד - זליג הל., ראש הקן - מרדכי ק., רכזת הגיל הרך - מיפה, הנהלת הכל-בו - יונה פ., יו"ר השיחות - שלמה א., צפורה ג. ויוסי ש., מא"ז - יצחק ש., סדרני עבודה - אריק ואורה ד., מקשרת לחברות - רחל נ.

רכזי הועדות:

מזכירות: זאב פ., יגאל, יחיעם, יעקב ס., יצחק י., זליג ג., פרדקה, חנק'ה א.

ו. משק: יעקב ס., איצל, ברוך, מתתיהו, יגאל ב., טוביה, חיים י., חיה רן, ליוקה, יצחק מ., אברהמ'ל.

ו. עבודה: אברהם ט., אריק, אורה, יעקב ס., יורם ב.

ו. חברים: איזי, גרישקה, קיילה, משה ב., אברמסון, דבורקה, עמנואל, חונקה, ינאי, רחל יפ., איץ פ.

ו. חינוך: צבי י., מיפה, מיכל ס., אוכמה, ניבה, דוד ל., עדינה, יהודית ש., יצחק כ., מירי ש.

ו. תרבות: צבי ק., אינה, שרק'ה, אלי אלמן, ארלט, רחל מ., יהודה ר., שמוליק ק., יצחק ש., משה ס., איתן ק., מאיר

ה., יזהר ז.

מזכירות ח"צ: יחיעם, שלומי ש, אביבה, טובה, יצחק ש., אברמסון, יהודה ק., יזהר, יצחק מ., אפרים.

1. השתלמות: ישראל כ., רינה ק., פייבל, משה רן, אסתר יוגב, שמואל כ.

1. כוח אדם: שלמה א, דוד ק, מתס, יהודית א., ברל, אפרת, יוסף י.

1. בריאות: מאיר ד., רוזקה, מירי א., שרה י., בלה א.

1. פוליטית: נחום, שלמה ג., צילה ב., רפאל.

1. צריכה: פייטל, אפרת, אריה מ., ראובן ש., אביהו.

מערכת העלון: יוסי ש., יואל ד., משה ל., אורה ד.

הערת העורך: הבלטנו את הועדות העיקריות. חסרות כאן עוד חלק מהועדות, צוותי החגים, וועדות לפרק זמן קצר.

"גבעת חביבה בבית": אחרי ששמענו על ההצלחה הגדולה של המפעל בקיבוצים, החלטנו גם אנו לקיים 3 ימי "גבעת חביבה בבית". ירצו אצלנו: זאב גזית - עתיד הקיבוץ על רקע התפתחויות בחברה המודרנית בכלל, והישראלית בפרט. ד"ר רולבנט - הטכנולוגיה והשפעתה על החברה המודרנית. דב בר-ניר - על החברה הישראלית. הסמינר הביתי יתחיל ב7.3- וימשך 3 ימים.

תקציב אחזקת אדם, אחרי 3 שיחות, נקבע ל2,111,563- ל"י. כמו כן הוחלט להגדיל המסגרת ב1%- ובסה"כ 20-18 אלף ל"י, כדי להוסיף לו. חברים, הלבשה והנעלה. החלוקה תתואם עם ו. המשק.

בשיחת קיבוץ התפתח ויכוח ער על השתייכות לתנועה לשלום וביטחון.

שיחת ח"צ על קליטת בנים. נפרשו הבעיות הרבות הקשורות בנושא זה.

הרצאה מעניינת, על רמה תרבותית גבוהה, התקיימה בקיבוץ, כשחדר האוכל מלא, מפי הפרופסור יובל נאמן, על הנושא: אסטרופיזיקה.

קטע נוסף ממכתביו של אברהמ'ה שור משליחותו באמריקה:

"...נהניתי לשמוע במשך שעותיים את הסוציאליסט האמריקני מייקל הרינגטון. הייתה זאת חוויה גדולה. בסוף ההרצאה ניגשתי אליו והצגתי את עצמי כקיבוצניק מ'ישראל. ניהלנו שיחה מעניינת. מסתבר שאותו קתולי אמריקני הוא אחד מאוהדי ישראל הגדולים באמריקה. הוא מעוניין לבקר בארץ...

...בזמן האחרון גבר קצב העבודה שלי, וממש אין לי זמן לנשום... בחודש האחרון ארגנתי סמינר הדרכה שהיה 'פצצה' אמיתית... הגברתי את העבודה לעומק בשני הקנים: דטרויט ואן-ארבור ובקבוצת הסטודנטים שהיא צריכה להיות קבוצת עלייה... כרגע מעסיק אותי ביותר: הדרכה לשנה הבאה בדטרויט ואן-ארבור, ומועדון שלנו... באן-ארבור עשיתי את הבלתי אפשרי כמעט, שכנעתי סטודנטים מ'הבונים' שיעזרו לנו בקן השוה"צ. נוכח קשיי ההסתגלות, אפשר לומר ש'הניתוח' הזה הוא הישג ממש... אנו מתכוונים לארגן קומונה של המדריכים מהקן ועוד מספר סטודנטים מ'חבורת העלייה'..."

אברהמ'ה שור

"גבעת חביבה בבית" מעוררת התעניינות רבה בקיבוץ, אך לצערנו לא אצל רבים מהצעירים. נשף פורים והפורימון עברו בהצלחה רבה. 15 חברי קבוצת "בריג" הגיעו לקיבוץ.

נתקבל מכתב מהנהלת "צוותא", מלא התלהבות, הערכה וברכה לקיבוץ, על עבודתו ובנייתו של בניין "צוותא" בתל אביב ע"י אברהמ'ל. מנהל "צוותא", מנחם שמעון, כותב: "...במרתף זה לא נבנה רק בניין. פה נוצר בית לשוחרי תרבות. העבודה של אברהמ'ל לא נעשתה רק בידיים ומכונות, אלא בשכל ובנשמה".

הקיבוץ ארגן כמה טיולים לסיני, לסנטה קטרינה, מנזר מהמאה ה-14 - בו ראו חתימתו של נפוליאון במכתב שלו, על הר משה. לפי ההגדה זהו הר סיני, נופים נפלאים וקדומים. המטיילים מספרים בעלון על החוויה החברתית הבלתי רגילה שלהם ומציעים להרבות במפעלים כאלה.

נחום מספר בעלון על ביקור קבוצה של 15 חברים משכונת התקווה. לאחר העבודה התקיימה פגישה עם חברים של הח"צ, שלצערנו לא באו אליה רבים מהצעירים. האורחים נעלבו במקצת. נחום, שביקר בשכונה פעמים רבות ונפגש עם סניף מפ"ם שמה, מזהיר את הצעירים שלנו, ובעצם את כולנו, על הניכור שלנו למה שנקרא "ארץ-ישראל השנייה", על התנשאות, אי-התעניינות בה, חוסר קשר, וקובע שהדבר יעלה לכולנו ביוקר רב. ישנם שמה, בהחלט, צעירים שואפי תרבות וידע, צדק ושוויון, ואפשר בעבודה מסורה ובלב פתוח לקרב אותם אלינו.

ביוזמת זלו שמעה המזכירות ואישרה אימוץ אלמנתו של המשורר מרקיש, גב' מרקוס ובנה, המשורר דוד מרקוס ואשתו אסתר הנמצאת כבר בארץ. המועצה הציבורית למען יהודי ברית המועצות אישרה את האימוץ, ובקרוב נקיים בקיבוץ שיחה על כך ודרכי פעולה למען עלייתם של האם ובנה.

נחום מוסר דו"ח משיבת הועד הפועל.

יחיעם פתח את הדיון לשנת חופש לגומרי צבא. בדיון הער השתתפו יענקל'ה, זאב פ., יואל ד., פייטל, אמציה ואילנה א. ההמשך בשיחה הבאה.

יואל דרום יוצא בהתקפה חריפה נגד העישון. תובע להמשיך בחוגי הגמילה ולא לעשן במקומות ציבוריים.

המתנדבת רחל, מקבוצת "הבריג" האנגלית, כותבת מכתב של געגועים להורים שאימצו אותה בקיבוץ, ומספרת שהאמא שלה, שהיא מורה בבית-הספר האנגלי, הכניסה בתוכנית הלימודים של הכיתה שלה, נושא הקיבוץ, על פי סיפוריה של הבת, בצירוף מפה של כפר מנחם, ותיאור נלהב של חיי קיבוץ.

העלון מספר על מספר משפחות יידי משפחת בן-חורין וקיבוצנו שנתנו שמות לילדיהם: עמרם או יוחנן, שנפלו במלחמת ששת הימים, וכן הודעה מהקק"ל על נטיעת 5 עצים ביערות הקרן לזכרם.

העלון מ-24.4.72 מעלה זיכרונה של אַניָה שנקטפה מאתנו בפתאומיות כזו, על חייה ונדודיה עד שהגיעה אלינו ונקלטת בצורה כה טובה, על חלומותיה בקשר לבנה מודי, ועל דמותה היפה וחיוכה שלא מש ממנה.

נחקה מספר בראיון בעלון על עבודתו בקליטת העלייה מרוסיה באשדוד ועל הבעיות הקשות הקשורות בקליטה הזו. זאב פינקוס מעלה לויכוח ושואל שאלות, לאחר ועידת מפ"ם, שהחליטה על המשך המערך ועל התנגדותה החריפה להתיישבות בשטחים הכבושים, ולמה שנקרא התנחלויות, וכן על המגמה להקים נוער מפ"ם שלא תחייב אותו הליכה לקיבוץ. התקיים ברור פוליטי ממושך ב-3 שיחות קיבוץ, נוכחו בשיחות בממוצע 100 חברים. את הדיון פתח זאב פ. והשתתפו בו ראובקה, רחל'ה, יהודה ק., חיים מ., אברהמ'ל, משה ד., נחום, אברהם מ., מתתיהו, יוסלה, יחיעם, רפאל, פייבל, ברוך וצילה.

בעלון מ-9.6.72 מעלה חיים לובה את זכרם של עמרם ויוחנן במלאת 5 שנים לנפילתם במלחמת ששת הימים. "חמש שנים... פריחה וקמילה... ושוב פריחה, ושוב קמילה... ואתם אינכם... ואנו בית-חורין, כל בית כפר מנחם שכולים. בזיכרונו נשאתם צעירים, כה תמירים, כה שוקקי חיים, לוחטי תנופה ומעש - בני-חורין, תמיד נראה אתכם כך, עמרם ויוחנן, יוחנן ועמרם, בנים יקרים, יקירנו. והכאב לא הוקהה, ומילים אין. כי אין ניחומים... כבוד לזכרם..."

שלמה אליאב מוסר בעלון, שועדת כוח האדם התחילה בעבודתה. היא נפגשה כבר עם שלושה ענפים: המתכת, הרפת והכותנה. הועדה רצתה בפגישה ראשונה לשמוע מהענף על בעיותיו, קשייו והישגיו, היחסים בתוך הצוות, הארגון הפנימי, היחסים עם ענפים אחרים ועם מוסדות הקיבוץ, והציפיות לעתיד מהעבודה. ברכות לתמר מן על קבלת פרס קפלן, ליחידת החקר הבין-קיבוצית, וכן לישראל גרמן על התמנותו לראש לשכת ההדרכה באזור לכיש. המזכירות אישרה לגברי ברעם נסיעה לאולימפיאדה במינכן והקציבה לו 600 ל"י.

"יום החברה" עבר בהצלחה רבה. החברות נסעו לטיול, והחברים מילאו את כל השירותים שהבחורות עבדו בהם, כולל המטבח. ועורך העלון מיום 16.6.72 מסכם את החוויה החברתית המוצלחת במילים אלה: "שלושה דברים גרמו להצלחה הגדולה של היום - ארגון מעולה, יסוד ההפתעה והפרסומת השנונה והאפקטיבית. שוב יכול כפר מנחם להתברך במבצע גדול ומוצלח, המעורר כמו מאליו היענות רבתי, ועל כך יבואו על הברכה כל המתכננים, המכינים, המבצעים והמשתתפים כולם של יום החברה תשל"ב". יהושע פיצ'ון כותב על אותו יום, כשהוא צריך לנקות את הטוסיק של תינוקות, כמה שזה היה נחמד, וצילה ברגר מספרת על "הכיף" של הטיול, ועל קבלת הפנים החברית והנפלאה של הגברים והילדים כשחזרו הביתה והמסיבה הנהדרת והספונטנית שהתקיימה לאחר מכן.

יום החברה 1972

ב-2 שיחות קיבוץ התבררו ענייני המוסד החינוכי שלנו "צפית", שהתרחב וגדל, המשותף כבר ל-8 קיבוצים, ומספר התלמידים מגיע מעל 250 וביניהם 40 ילדים של כפר מנחם. התבררו הצללים, הלא מעטים והמדאיגים, וכמובן גם האורות וההישגים של המוסד החינוכי המשותף. השתתפו בשיחות, לאחר הפתיחה של אילנה, שמואל כספי, זאב פ., מאיר ארגוב, פייטל, יואל ד., נירה ש., אביבה, חיה רן וצילה. את המשך הדיון פתח גדעון מרבדים והשתתפו בו זליג הל., אביהו, חיים מילר ומתתיהו, שחלק מדבריו גם מתפרסם בעלון. את הדיון סיכמה אילנה. במאמרו מציע מתס לחדול לשחק, מה שהוא מכנה "כדורגל", בין שלושת גורמי החינוך - המורים, ההורים והקיבוץ - שכל אחד זורק את הכדור לשערו של הזולת. "נעמוד כולנו בשער ונהדוף את הסכנות האורבות לעצם עתידנו כקיבוץ..."

במזכירות הופיעו 4 הצעות בעניין חלוקת מצרכי הכל-בו: 1. השיטה הנהוגה כיום, חלוקה חופשית-נורמטיבית. 2. שינוי בשיטה הקיימת ע"י העברת פריטים מסוימים לתקציב האישי וחלק לחלוקה חופשית. 3. תקציב אישי לכל הפריטים. 4. וכן להפך, תקציב חופשי לכל.

אפיזודה קטנה: ביום הולדת של אשתו נתן החבר לה כמתנה 100 שבתות שלו...

מאיר האזור מתרעם על שאירחנו קבוצה של גרמנים צעירים, שחקני כדור-יד, בלי אישור שיחת הקיבוץ. מיטק ענה שזה היה ביקור גומלין, והקבוצה הוזמנה ע"י המוסד החינוכי. השיחה החליטה להשאיר את הקבוצה בקיבוץ ולארח אותה.

ועדת התרבות מפרסמת סטטיסטיקה על פעולתה משך השנה, מינואר עד יוני. המספרים הם כה רבים, שקשה לרשום אותם בעלון. על כל פנים שפע של תרבות, מופעים, הצגות, טיולים, בירורים וכד'. אין ספק - יש לומר לועדת התרבות: כל הכבוד!

עלון הקיבוץ מיום 14.7.72

בעלון זה מסופר שאירחנו קבוצת סטודנטים מהפקולטה לארכיאולוגיה הרוצה לחפור אצלנו על "גבעת החרסים", המעריכים שיגלו ממצאים מתקופה פרהיסטורית. ואמנם, בגמר תקופת החפירות התגלו דברים שונים, ראשוניים, מהתקופה הכנענית. מאז כל שנה, כמעט, באה אלינו משלחת ארכיאולוגית הממשיכה בחפירות באותו מקום, וכל פעם מתגלים ממצאים מעניינים וחדשים מתקופות קדומות שונות, המעידים על יישוב קדמון שהיה במקום.

בעיית השיכון מחמירה, ובעיקר חוסר הדיור למסיימי המוסד ולחוזרי צבא. יחיעם ביטא את זעקת השכבה הזו. הוחלט לזרז בניית שיכונים חדשים, ונוסף לצריפים השבדיים והפיניים שהקמנו, הוספנו בנייה תעשייתית, והופיעה שכונה שלמה של בתים קטנים בודדים, הנקראים "שקוביות", בית שלם מוכן בדמות קוביה מבטון, המובא מהחוץ, הנעמד על יסוד מוכן ותוך זמן קצר ישנו בית.

עם השלמת שיכון ו' הדו-קומתי, ובניית שכונה חדשה לדור הביניים (חזרנו לקומה אחת ובית דו-משפחתי), בעיית השיכון בכפר מנחם הוקלה מאד, והקדימה בזמן, והיא עמדה לנו במשבר הכלכלי של התנועה הקיבוצית בשנות השמונים. יחד עם זה הצלחנו לבנות את הלינה המשפחתית ללא הכבדה רצינית. כן שיפצנו את חדר האוכל ובנינו את הרחבה היפה על ידו, שהיה מלווה בוויכוח על עקירת עץ גדול ויפה וחסמת הכביש שעבר סמוך לו.

בעיית המתנדבים. נמצאים בקיבוץ 39 מתנדבים, מספר גדול מדי, שהקיבוץ יכול לקלוט ולמצוא להם מקומות עבודה שיועילו לקיבוץ. הוחלט לצמצם בהרבה את מספרם. זאת לא הייתה הסיבה היחידה. רבו בקיבוץ חברים, שראו במתנדבים גורם שלילי, בעיקר בגלל הסיבה שחלק מבנינו ובנותינו התחתנו עם מתנדבות או מתנדבים וירדו מהארץ יחד עם בני זוגם לארץ ממנה באו. היו גם חברים שראו במתנדבים עבודה שכירה סמויה, ואף אחד החברים קרא להם "לגיון הזרים". על אף הבעייתיות האמיתית שהייתה קיימת בקליטת מתנדבים, ובעיקר שלא תמיד נמצאו משפחות מאמצות, רוב חברי הקיבוץ ראה באירוח המתנדבים, במספר מצומצם יותר, תופעה חיובית ותרומה חשובה בשטחים רבים של חיינו, ויעידו על כך הקשרים הטובים שנוצרו בין המתנדבים וחברי הקיבוץ, גם לאחר שעזבו את הקיבוץ, מכתבים רבים של הערכה ותודה לקיבוץ, וכן היותם "השגרירים" הטובים ביותר בארצותיהם לעניין הקיבוץ, הארץ והציונות בכלל, ואף העזרה החשובה לסידור העבודה, שכתבנו כבר עליהם, בפרקים הקודמים.

המזכירות מציעה לקבל חברים לקיבוץ בהצבעה חשאית וברוב של שני שלישי מהמשתתפים בשיחה. הנושא יובא להכרעת שיחת הקיבוץ.

התנועה הטילה עלינו מכסה של 42 אלף ל"י למגבית קליטת עלייה המתנהלת בארץ. המזכירות מציעה שחלק מהסכום יכוסה על ידי גיוסי חברים.

דיון ממושך התנהל בקיבוץ בעניין תקציב האספקה הקטנה. האם תקציב חופשי או העברת חלק מהפריטים לתקציב אישי? בהצבעה ערה נתקבלה ההצעה להנהיג תקציב חופשי באספקה קטנה לניסיון לשנה. לאחר גמר הניסיון, הקיבוץ יסיק מסקנותיו ויחליט על העתיד (שיחת הקיבוץ מיום 12.8.72).

ערב "בריג". קבוצת המתנדבים מאנגליה נפרדת מאתנו, מארגנת ערב פרידה ואחד מחברי הקבוצה כותב בעלון על הערב הזה: "...כפי שידוע לכולם, בילינו אתכם, עשרות בני 'בריג', את הקיץ הזה. כולנו מברייטניה, שם היה רעיון הקיבוץ מחוץ לכל ניסיון אישי שלנו, ולפיכך למדנו הרבה, שנטלנו חלק בדרך החיים שלכם. כאות תודה על כל מה שקיבלנו מכם, בכוונותינו לתת ערב מיוחד לכל הקיבוץ, ביום חמישי הקרוב. שני חלקים לערב זה וכל אחד יארך כארבעים דקות. החלק הראשון יהיה בעל אופי קליל, ואנו מקווים שגם הילדים ייהנו ממנו. החלק השני יהיה יותר רציני. מחזה זוטא, שבו נעלה את דמותו של איוב בסגנון מודרני, כולל ריקודים, פזמונים ושיחה. המחזה מספר כיצד איוב, הטוב שבבני אדם, מוצא שחיייו היו פתאום לשרשרת של כישלונות ואסונות. הוא מאבד ביטחונו, סובל ומתייסר, ואינו רואה עוד כל טעם ותכלית בחייו. אך בהמשך העלילה איוב לומד מייסוריו, לעולם לא יידע מדוע הוא סובל, אולם הוא מתחזק בביטחונו. כוח אישיותו גדל ומתפתח. עכשיו הוא מסוגל להעניק הבנה וחיבה לזולתו... אנו מקווים שאולי ערב זה יביע את רגשי תודתנו לכם".

בהופעה השתתפו אנגלים רבים, אנשי השגרירות הבריטית בארץ וחבר הפרלמנט הבריטי ג. ג'נר, שגם נאם בפני הקיבוץ.

בשעה טובה ומוצלחת מברכים את צוות האחיות ואת ד"ר ציקל שלנו, עם בוא היום המיוחל, הכניסה החגיגית ל**בית המרפאה החדשה**. שיהיה לבריאות... (מהעלון מיום 25.8.72).

מאשרים קיום ישיבת הועד הפועל של הקבה"א אצלנו בימים 3-4 בספטמבר.

בפסטיבל הזמר האזורי שהתקיים אצלנו, בהשתתפות ציבור גדול, זכתה אסתר כרמון בפרס ראשון. השתתפו מהקיבוץ עוד מספר חברים צעירים, שגם הם זכו לציון לשבח, וכל הערב זכה להצלחה רבה. המנצח והמלחין את שירו של אורי אסף, היה כמובן גם הוא מקיבוצנו, הרי הוא צבי קרן.

גברי ברעם, שהשתתף באולימפיאדת מינכן, מספר על הזוועה האיומה והברברית של רצח 11 ספורטאי ישראל על ידי מחבלים ערבים, באולימפיאדה הזו. הקיבוץ, יחד עם כל בית ישראל, מבכים את נרצחי מינכן.

הוחלט לקבוע חבר שיטפל וידאג ל**בית הקברות** ויעצב אותו בצורה מכובדת. דוד עמיר תכנן המתאר וקיבל על עצמו לדאוג לטיפוחו.

המזכירות יחד עם ועדת מינויים ממליצה השנה לקיים הצבעה חשאית בבחירות השנתיות לבעלי התפקידים. בשיחת קיבוץ הופיע ולפגנג לוך, מי שנקרא "המרגל על הסוס", סוכן חשאי של המודיעין הצבאי שלנו במצרים, ואשר גילה והתפרסם בעניין המדענים הגרמניים שבאו למצרים וחולל סערה גדולה בארץ. חדר האוכל היה מלא

וסיפורו היה מרתק. אגב, אשתו, שלא הייתה יהודייה, נקברה בבית הקברות שלנו, לאחר מותה, לפי בקשה מיוחדת של גולדה מאיר.

משה ישראל מגיב על החלטת המזכירות לראות יום-הכיפורים כיום חול רגיל. הוא מפרסם מאמר גדול בו הוא טוען שיש למצוא צורה מתאימה לחוג גם יום זה, ולא לנתק עצמנו מהמסורת של דורות של עמנו. הוא מעלה רעיון שאולי כדאי להפוך את יום-הכיפורים ליום של פיוס. הוא מצהיר שאיננו דתי ואין לראות במאמרו ולו שמץ של נטייה דתית. גם יוחנן נדיר כותב בנושא זה.

אבא לבושין נפטר. משה ישראל מפרסם מאמר לזכרו ומתאר כיצד ניצל מהנאצים ע"י אשתו הכפרית, וכן משרטט הוא את דמותו הססגונית, מלאת ההומור, חכם ונעים ההליכות. אבא לבושין היה אביו של חברנו קלוץ. יהיה זכרו ברוך.

מתוך נאומו של רכז המשק במסיבת סוכות

לאחר שהוא מציין שתשל"ב הייתה שנה חקלאית טובה, ומונה כמה מהתרומות של הענפים, כגון: בפלחה - למעלה מ-400 אלף ל"י, בכותנה - 500 אלף, בפרדס - 350 אלף, ברפת - 320 אלף, במערך הלולים (כולל המשחטה) - 1,150 אלף, במתכת - 690 אלף, בקרמיקה - 220 אלף, וזה למרות התייקרות התשומות, אך היעילות והפריון בענפים גדלו, הוא ממשיך: "ביקשנו שנה ללא עזיבות רבות ועם יציבות חברתית, וזה לא כל כך התקיים. אנו, ולא רק אנו, נתונים לאחרונה במצב של רפיון חברתי המקשה על ראייה אופטימית... רציתי להשמיע מספר דברים שאולי שייכים לחשבון נפש. בשנת תשל"א ניסינו להתקדם בדרך של גיבוש חברתי. גם הצלחנו קצת. אולם שנת תשל"ב הוליכה בכיוון הפוך. אי-היציבות החברתית גברה. נתנו לגיטימציה ועידוד לכך, בתקווה להקטין מספר העזיבות, אולם העזיבות לא קטנו. בנושא ההשתלמויות לא התקדמנו בהכנת עתודה לענפים, לשירותים, ולמנהל המשק והחברה. המשכנו בבזבוז משאבנו על הכשרות שעתידין לא ברור. בנושא קליטה מהחוג וקליטת בנים, רק דיברנו קצת ולא עשינו דבר. לא מצאנו דרך לקטוף פרי הפרדס לבד. הוספתי הערות אלה במעמד זה משום שהקשר בין משק וחברה גובר, ככל שאנו מתקדמים, במה שקרוי היום 'המהפכה הירוקה'. מידת ההצלחה המשקית והכלכלית בעידן הטכניקה המתקדמת מותנית במידת הכוח החברתי של הקיבוץ... בתהליך כזה עולה ערך האדם המעורב בו... אם התהליך מספיק אמין, הרי רק אישיותו של המעורב בו תקבע את התוצאות, בין הישג מרשים וכישלון חמור. כישלון במצב של עשייה מתקדמת משמעותו רבה, בשל ההשקעות שנעשו בתהליך ובשל הציפיות להצלחה... לנו כקיבוץ יש יכולת להיות מראשוני הראשונים בתהליך המהפכה הירוקה בגידולי שדה, פרדס, גידול בעלי חיים ואף בתעשיות מסוימות, אם כי שם המהפכה בצבע אחר. יש לנו כוח אדם מוכשר, מוכשר מאד ולא שמרני. יש לנו יכולת ללמוד, לנסות ואף להיכשל פה ושם. יש לנו עוצמה משקית להכשיר אנשים בכל שטח שיידרש ובכל רמה. אנחנו יכולים להרשות לעצמנו השקעות כבדות ביעדים נבחרים, ובעיקר אנחנו מכירים בערך האדם כפרט, וכפרט במערכה, מהמערכה הכללית. אל נבזבו יתרונות אלה... ולשנה הבאה יותר שלום, יותר גשם וקליטת בנים תוך גיבוש חברתי".

יענקל'ה

מכתבים מהספורטאים הגרמנים, אתם שיחקנו, וגם ביקרו אצלנו, מלאי צער והבעת מחאה חריפה, והשתתפות בצער העם בישראל על רצח הספורטאים הישראליים באולימפיאדת מינכן...

חורשה על שם דני גלבע שלנו ז"ל ניטעה ביער ידידות ישראל-קנדה, ליד נחושה. ועדת התרבות, כמנהגה בזמן האחרון, מפרסמת תוכנית הפעולות וההופעות התרבותיות, בשפע רב, לחודש אוקטובר. אכן, יש על מה לשבח את ועדת התרבות.

איזי מספיד על יד הקבר הפתוח את אמא שטרן, שנפטרה, ועל דמותה המיוחדת. לקראת הבירור הפוליטי בקיבוץ לועידת הקבה"א, הועדה המכינה, בשם "בוא בוא דבר היום", הציגה מספר שאלות לקראת הבירור:

1. מסי מפלגה: מפ"ם - יש לשלם לפי מספר חברי קיבוץ או שיש לשאול כל חבר האם הוא רוצה לשלם מסים למפ"ם?

2. מתי חבר מתקבל למפ"ם? האם הוא חייב להצהיר אישית על רצונו להשתייך למפ"ם, או שחברותו היא אוטומטית, אלא אם כן הוא מודיע במפורש על אי-השתייכותו?

3. עיתון "על המשמר" - חייב להגיע לכל חבר או לנהוג חופש בחירה?

4. מי צריך לייצג את הקיבוץ במוסדות השונים, שליחי מפ"ם או שליחי הקבה"א וברית התנועה הקיבוצית?

5. מי הם בני הברית הטבעיים של הקיבוץ - חברי מפ"ם בעיר, ברית התנועה הקיבוצית, או ההסתדרות החקלאית?

6. האם יש לבטל את החינוך העצמאי שלנו ולמזגו עם כלל ילדי ישראל?

7. מכאן השאלה היסודית: האם הקיבוץ נושא שליחות אידיאולוגית מיוחדת פוליטית בחברה הישראלית, או שאנו ארגון קואופרטיבי "יותר משוכלל"?

את הבירור פתח נחום. השתתפו ותיקים רבים, מעט צעירים. היו שלוש שיחות. השתתפו בין 60 ל-100 חברים. התבטאו 16: פייטל, פייבל, צילה, שלמה א., יגאל ב., זאב פ., ליזקה, נחום ש., רייזלה, יחיעם, משה ד., ראובקה, מתתיהו, דייוו, יענקל'ה וזלו. נבחרה ועדת ניסוח שתביא הצעותיה לשיחת הקיבוץ. בועדה: ליזקה, יחיעם, פייטל, יואל ד. וזאב פ. לאחר שהשיחה תאשר את ההצעות יבחרו הצירים למועצה.

מייקל פק מבקר בקיבוץ, וכמובן בלולים, שעל שמו קראנו "לולי פק". הכוונה ללולי הפיטום, שממנו למדנו, שתרנגולת יכולה לא רק להטיל ביצים, אלא לשמש לבשר עוף בממדים גדולים, שהיה אז חידוש ראשון בארץ, ואנו המחזשים. מייקל פק לא רק לימד אותנו, אלא עזר לנו הרבה מאד בהקמת הלולים הללו, בחומרים ובמזון, שחסר היה אז בארץ, ונוצרה ידידות עמוקה בינו ובין הקיבוץ. הוא גם שלח לנו את להקת האפרוחים הראשונה מהזנים לגידול בשר, מבצע מיוחד במינו, שעורר סנסציה באווירנוני "אל-על" ובארץ כולה.

בעניין הבירור הפוליטי היו חילוקי דעות כיצד לסכם אותו. היו חברים שהציעו לא לשלוח צירים למועצת הקבה"א. לקראת הסיכום הוזמן ג'ומס, מזכיר הקבה"א. הוויכוח העיקרי היה על הקשר בין הקיבוץ ומפ"ם. היו שתי גישות מנוגדות. ועדת הניסוח שנבחרה ומסרנו עליה לעיל הביאה הצעות להכרעת הקיבוץ, ואלה הן: א. הקיבוץ הארצי יקים מזכירות פוליטית, מקבילה למזכירות הכללית הקיימת. ב. להפסיק החינוך הנפרד של הקיבוץ ולהפוך כל בתי-הספר שותפים לכל האזרחים בסביבה הקרובה. ג. חיסול העבודה השכירה ע"י החלטה מחייבת לצמצם הייצור באין די כוחות לעבודה עצמית. ד. להיעזר יותר בברית התנועה הקיבוצית, להעמיק את שותפות התנועות הקיבוציות ולחזק את נציגיהם בכל המוסדות הנוגעים בדבר.

בשלוש השיחות בהשתתפות ג'ומס הוחלט לשלוח צירים למועצה. הצירים שנבחרו: ליזקה, יחיעם ואביהו, ללא התנגדות, וכן שלמה א. וזאב פ. ברוב קולות. אשר לקשר בין מפ"ם והקיבוץ היו שתי הצעות: א. מפ"ם היא

המפלגה אליה קשור הקיבוץ הארצי וקיבוצנו בתוכו. ב. שייכות למפ"ם היא עניינו האישי של כל חבר הרוצה בכך. ההצעה הראשונה התקבלה ברוב גדול. ההצעה השנייה לא זכתה אפילו ל-20%. פרק שלישי בו דנה השיחה הייתה הצעת נחום לקיים גיוס פעילים צעירים לפעולות שונות בחברה הישראלית, באמצעות מפ"ם. ההצעה עוררה הצעות נוספות: לא להכריז על גיוס דרך מפ"ם, אלא התנועה חייבת לפזר את הפעילים בכל מגזרי הפעילות הציבורית, או שכל קיבוץ בנפרד יוציא לשטחי פעולה הנראים לו. ברוב קולות מכריע הוחלט על גיוס פעילים דרך מפ"ם. היה ניסיון להוסיף למשחטה מפעל נוסף - עישון עופות. אף נסעו לשם כך לצרפת לבדוק את הנושא. התחילו גם לנסות להפעילו אצלנו. אך כעבור איזה זמן התברר שלא כדאי להקימו וכל הרעיון נפסל.

מסיכומי עבודה של שנת תשל"ב

ממוצע חברים	366.54	ימי עבודה בפועל	83,650	לחבר	228.3
שבתות וחגים	23,225.5			לחבר	63.4
ימי שבת	25,813.1			לחבר	70.5
עתודות	1,410.4			לחבר	3.8

לאחר שנתיים של ירידת עקומת הגידול של החברים שוב זכינו בתשל"ב לעליית העקומה. גדלנו 13.6 - חברים בממוצע. עובדה משמחת.

הרצאתו וביקורו של הפרופסור ישעיהו לייבוביץ' עורר זעמו של יואל דרום, המגיב במאמר בעלון וטוען שהופעתו הייתה מרגיזה, פרובוקטיבית, ולא הביאה לשום הבנה וודאי לא להתקרבות בין חילונים ודתיים. גם משה דומב מגיב במאמר בעלון נגד לייבוביץ' ומתקומם במיוחד למימרתו שאנו מדינה פשיסטית.

בעלון מיום 10.11.72 כותב יואל דרום: "עוד ספר נוסף לספריית השכול של קיבוצנו ולספריית השכול הנוראה, הגדולה וגדלה, של מדינת ישראל. מתוך היכרות כללית עם חלק ניכר של ספרים אלה, ונגיעה קרובה יותר לקצתם, יכול אני להעיד כי 'מעגלים לדני' הוא אחד המצוינים שבהם. 72 עמודיו מעלים לפנינו בשלמות התוכן והצורה, את דני החי, הפעיל, המחייך, האוהב, את דני כפי שראוי לזכרו..." (את הספר ערכו יואל דרום, אורי אסף, דוד פרלמוטר ומשה סעדי).

במפעל המתכת הגענו למחזור של כמעט שני מיליון ל"י. ימי עבודה: 6,000.

פרופסור לייבוביץ' בא לקיבוצנו והרצה הרצאה מעניינת מאד, אך יחד עם זה הוא שפך אש וגופרית על הקיבוצים, על המדינה שהיא בעיניו, כפי שכבר הזכרנו לעיל, פשיסטית וכד', והזכרנו את הזעם שעורר אצל חברים רבים. בעלון הזה כותב לו יהושע פיצ'ון מכתב גלוי, שלו היה בא אלינו לפני 20 שנה, לא היינו מוחאים לו כפיים בסוף הרצאתו, כפי שעשינו הפעם, אלא פשוט "היית נזרק מכאן בבעיטה אדירה, או שלא היית מוזמן כלל..."

באותו עלון מתפרסמת "היסטוריה" מעניינת בעניין נהגים ואוטומובילים מאז שנת 1936, כשאברהמק'ה נבחר להיות הנהג הראשון לאוטו "אינטרנציונל", שעלה אז 700 לא"י מנדטוריות...

אך בהיסטוריה המעניינת מאד אנו מוצאים גם מכתב גלוי לחבר מיום 11.6.60 ובו כתוב: "...נקבעתי כנהג לקונצרט וביקשתי ממך את הרכב 'שלך'. תשובתך: 'לרכב אין רשיון לנוסעים', ונאלצנו לנסוע בטנדר של המטעים

על הסרחון מהגזים הנפלטים. אך כעבור זמן-מה, כאשר הגיע תורך להסיע אנשים לקונצרט, לקחת את הטנדר 'שלך' ונסעת... לצערי תופעה זו חוזרת לגבי נסיעות ועדה, הובלות מ'תנובה' ועוד..."

ויכוח ער ומספר הצבעות על הצעת ועדת המשק לעקור את מטע הזיתים.

"פגישה שכזאת". זהו שם הרשימה המתפרסמת בעלון זה. קטע ממנה: ותיקי מלחמת העולם השנייה, כיתת חיילי הגדוד הראשון של הבריגדה היהודית, נפגשו ביום חמישי האחרון בכפר מנחם. עילת הפגישה - יום הולדתו השישים של חברנו ברל. המארחים: אברהם מ'ל, ברל ונשותיהם. האורחים: פרייבטיים, קורפורלים, וסרז'נטים שנקשרו בעבותות ידידות בעת שעשו יחדיו דרך ארוכה ורבת סכנות, מצריפי סרפנד ומחנות הצבא הבריטי שבמצרים, דרך הקרבות על הנהר סניו ועד למבצעי העזרה לאחינו ניצולי מחנות ההשמדה...

קבלת שבת עם משפחת מרקיש שהגיעו מברית המועצות. מרקיש הבן הוא בנו של הסופר היהודי הידוע מרקיש. הבן גם הוא סופר ועיתונאי, וכשהיה בברית המועצות אימצנו את המשפחה, כפי שעשו בימים ההם משפחות רבות בישראל. זלו בירך אותו ואת אשתו במילים נרגשות. חיים ל., זלו וניצה הקריאו פרקי קריאה מתאימים, נירה וישראל כרמון שרו שירים בהתאם. אחרי הארוחה, בזמן שרוב הקיבוץ לקח חלק בוויכוח המעניין, שהתנהל בין שני עיתונאים בכירים של "מעריב", ל. י. הירושלמי ומשה דור, לבין מספר ניכר של חברים, התקיים במועדון מפגש בין כמה עשרות חברים לבין המשפחה המאומצת.

אגב, אנו עומדים בתחרות של אימוץ עם בגין, שטוען שגם הוא אימץ אותה...

בעלון המוקדש לחנוכה, המערכת מספרת קוריוז מעניין: לצד הברכה לאמא של קוטי, "הסבתא פוזנר", במלאת לה 80 שנה, מסופר, כאשר אמא פוזנר רצתה להתגייס לצבא הוד מלכותו, כבר הייתה בת 52, והתקנות הבריטיות אמרו שאין לקבל מתנדבות מעל גיל 40. מה עשתה? השיגה אישור רשמי שהיא בת 39,

והתייצבה לפני הרופא הצבאי, וזה אמר לה אחרי הבדיקה, באנגלית צחה: "לגבי גילך, את בכושר מצוין!".

ביום ההולדת ה-33 של בואנו לכפר מנחם, מעלה העלון קטעי עיתונים מיום העלייה על הקרקע. מביא את ברכת מנחם אוסישקין, המאחל לנו ללכת בדרכי החשמונאים, כי הרי באנו למקום בחג החשמונאים. צבי לוריא מברך בשם המרכז החקלאי, שרייבמן בשם מועצת פועלי רחובות, אלכסנדר, מזכיר מועצת פועלי הדר, במקום ששהינו בו למעלה מ-7 שנים, לייבנר בשם קיבוץ עין השופט, הקיבוץ הראשון של יוצאי אמריקה, לקיבוץ, בו נמצאים רבים מקיבוץ יוצאי אמריקה ב', רוזנבלום בשם המתישבים הקודמים במקום, שנאלצו לעזבו, אך תרמו רבות להקימו וסבלו סבל רב בהזקתו, הרואה בבואנו למקום חילוף משמרות, ובטוח שהמקום נמסר לידיים מסורות ונאמנות, ומאחל לנו הצלחה מקרב לב.

הערת ביניים של העורך: יש לזכור שאנו כותבים את החלק החמישי של תולדות כפר מנחם, בשנת 1998 וראשית 1999. המקורות לספרנו, כולל החלק החמישי, הם מעלוני הקיבוץ, פרוטוקולים מהשיחות, יומנים, רשימות חברים וכד', הם מאותה התקופה עליה אנו כותבים. למשל, החלק החמישי, בו אנו נמצאים כעת, המקורות הם משנת 1972, לפני 26 שנים. את זה יש לקחת בחשבון לקטע האחרון של שנת 1972, אותו אנו מפרסמים להלן, הנראה לנו מעניין מאד. והנה הוא:

לקראת יום ההולדת השלושים ושלושה נפגשנו ב-3.12.72, קבוצה מקרית למדי של אנשים צעירים, לתהות מעט על קנקנו של אותו קיבוץ, במגמה להגיע להערכת מצב של מציאות חיינו על סף שנת ה"ד לכפר מנחם.

יואל דרום (המנחה): "שאלתי הראשונה היא זאת: רבים אומרים שצעירים יושבים בקיבוץ, משום 'שנוה להם', הם רגילים לבית שלהם, וכאן גם בני משפחתם וה'חברה' שלהם. רצוי לבדוק פעם, האם זה באמת כך? האם אפשר לחיות פה לאורך ימים מתוך אינרציה בלבד? או שבלב כל אחד חבוי משהו גדול יותר, עמוק יותר, משהו ערכי הקושר אל דרך החיים הזאת?"

שרה'לה אלעזרי: (עד לפני זמן קצר הייתה במשך כמה שנים גזברית ורכות משק ופעילה מאד במזכירות והנהלה המשקית של הקיבוץ). " זוהי אחת השאלות הכי מסובכות שאפשר לשאול, ואני לא יכולה להשיב תשובה ברורה. אולי מבחינה שכלתנית אוכל למצוא מה הן הסיבות, אך בעיקר החלטתי משום שהרגשתי שאני רוצה לחיות פה. אני מרגישה שמצאתי את עצמי בחברה זו יותר מאשר בחברה בעיר, ממנה באתי, והיא נראית לי יותר. אני לא מקבלת את הצד השכלתני של בחירה על פי ערכים, כי אפשר לשכנע לכל דעה בצורה שכלתנית. אני יכולה לשכנע בעד קיבוץ, וגם באותה מידה של הצלחה לחיי עיר. בסוף הרגש הוא שיכריע. אני נגד הגדרות, כי לא לפיהן אנו בוחרים. בעיר הייתי ממשיכה בלימודים, לפחות עד אמ.איי. בקיבוץ זה פשוט לא משחק בשבילי. ח"צניקים די מבוגרים שאני רואה, מבחינת הפוטנציאל היו יכולים להגיע להרבה יותר בחיים, וייתכן באמת שצורת חיים זו ניוונה את רצונם. אך השאלה היא: האם הם מאושרים כאן או לא? אילו המשכתי ללמוד יכולתי אולי להגיע לפרופסורה, אך אינני בטוחה שאז הייתי בטוחה יותר. צריך לשאול: מה חשוב בחיים, בחיי כל אחד. אינני רואה פער דורות רציני אצלנו. ברור שקיימים הבדלים בין ילדים והורים בהשקפת החיים, אולם אני חושבת שההבנה בין הורים לילדים יותר טובה פה מאשר במקומות אחרים, בוודאי יותר טובה מאשר אצל רבים בעיר. הצעירים בכלל תופסים אחרת את צורת החיים הזאת. הם רוצים לחיות יותר בנוחות, במשפחה, ולא רק בתפקיד. אני רואה גישה זאת לזכות הדור שלנו. חיי המשפחה עמדו פעם בצל חיי הקיבוץ והחובות כלפיהם. לא היה לאנשים העוז לאמור: אינני רוצה בתפקיד זה, כי המשפחה יותר חשובה לי. אם כי אני משוכנעת שלמרבית החברים, חיי המשפחה היו חשובים להם. היום יש יותר כנות ואין מתביישים בזה. לא אניד שזה תמיד יותר טוב, אך היום אי אפשר אחרת. היום אם צעירה לא תקבל תפקיד או עבודה מושכת, אם זה מונע ממנה את הבילוי בשעת האהבה למשל, ובצדק. יואל אומר שפעילות לא רק גורעת, אלא יש בה כדי להעשיר ולהעמיק את תוכן חיי המשפחה. אני בטוחה שאז היה יותר תוכן לחיי המשפחה. אך עובדה היא שהיום הצד של האני יותר מודגש. זה נשמע אגואיסטי, אולי, אך ככה זה, כך אנו חיים. את הטוב בקיבוץ אני רואה בעצם קיומו. אך יש לי הרגשה שאנחנו כמו ידינו חותרים תחת חיינו. אדם שמאמין מאד מאד בקיבוץ, קשה לו לחיות בו. הקיבוץ לא יודע לדבר על עצמו ולא לבקר את עצמו ולרדת לעומקם של הדברים. שיחת הקיבוץ מאד שטחית, ודברים שבעומק לא מתייחסים אליהם בכלל, כי גם לא ניתן אחרת. טוב היה לקיים רב-שיח על בעיות מעמיקות של הקיבוץ בשטח החברתי. הצד האנושי מוזנח אצלנו. את ענפי השירות אני ממש שונאת, מחסן הבגדים, אספקה וכו'. לא האנשים הממלאים את התפקידים הם 'רעים', אלא התפקיד מעוות את דמותו של מי שמאייש אותו. אנחנו ממש מכשילים את בעלי התפקידים, רק מפני שלא נותנים את הדעת עליהם. המלחמות שלנו הפכו להיות אישיות, וגם בעל התפקיד עצמו חייב להילחם על כל דבר בעצמו, בלי שיהיה לו גב. לפעמים גם מאיישים תפקיד בצורה לא מתאימה, ובסוף באים ומאשימים את האדם, אך לעולם לא את עצמו. יש שטחים בחיינו שכדאי היה רגע לעצור, להרהר ואולי גם להחליט, אך לא להמשיך מתוך אינרציה. בחינוך, למשל, אנו חיים קצת בפרדוקס ואעזי לאמור, גם באבסורד. מחד, מרבית שעות היום נמצאים הילדים בבית הילדים, ומאידך אין מספיק הכשרה לאנשים המאיישים את התפקידים, ובוודאי לא מספיק הדרכה, וזה באשמתנו. ייתכן

וביסודו עיקרון החינוך המשותף הוא נהדר, אך עלינו לבדוק אותו לאור המציאות שלנו. עלינו לראות אם ניתן לקיימו בצורה הטובה בחיים שלנו, ואם לאו - בואו ונהיה יותר אמיצים ונשנה. אם נדבר בינינו בכל הנושאים האלה, בחוגי בית, למשל, נהיה הרבה יותר שלמים עם עצמנו. לעתים עצם השיחה הוא הפתרון, ולעתים, נוסף על השיחה, יש ללכת להחלטות יותר קונקרטיות".

ינאי (עזב אותנו ועבר לכרם שלום): "העמדת השאלה היא של ותיק ולא של צעיר. אנחנו לא שואלים שאלות כאלו. אילו המוטיבציה של הצעיר כיום הייתה כמו זו של הורינו, זה היה רע, לא היה לו מה לחפש בקיבוץ. מי שמחפש משהו חדש וטוב יותר, מחפש בחוץ ולא בקיבוץ. נוחות זה מושג רחב. אוכל ומיטה חמה הם ציפיותיו של אדם קטן, אבל אם מצרפים לזה גם יחסי אנוש, דאגה לבריאות, ביטחון סוציאלי, יחסי עבודה - אז אלה הם חיי קיבוץ. זוהי צורת החיים שלנו.

אני לא מודאג שישנם אנשים פה שאין להם אידיאולוגיה. סרט טלוויזיה טוב, מופע אמנותי, יחס המטפלת לילד - כל אלה יכולים להשפיע הרבה יותר מאשר אידיאולוגיה. יחס אידיאולוגי לדברים הוא יחס סינתטי ולא יחס כנה, כי כמה זמן אפשר להתייחס באותה צורה לאידיאולוגיה שנקבעה אי-פעם, ברגע מסוים ובמצב נפשי מסוים של קבוצת אנשים וכל פרט לחוד? אני קשור מאד למקום הזה, אך לא אצא, למשל, לעבוד בתנועה בעיר כדי לעשות נפשות, 'לסחוב' אנשים צעירים משם הנה".

אסתר: "כשאדם חי בקיבוץ עליו להחליט בשלב מסוים, האם אתה בחרת בחיים אלה. גם אני, האם בחרתי באמת, רק משום שנולדתי פה? מדוע שלא אשכנע אנשים אחרים שיקבלו גם הם את צורת החיים היותר טובה, היותר ערכית שלי? הנה דוגמה של משהו שלפיו אני בוחרת: יחסי אנוש. האם אצלנו יחסי אנוש בריאים? על כל פנים, לא מגיעים ליחסי אנוש קיבוציים בלי חינוך, בלי ערכים, בלי מטרה. לאור מה בודק אדם עצמו כשהוא נתקל בבעיה, נכנס למשבר? לאור הציפיות שלו מהחברה שלו, מהאנשים סביבו. יש מוקדי משיכה גם בקיבוץ וגם בחוץ בשביל כל אחד מאתנו. ועל כל בן לקבל הכרעה. בהכרעה זו, לדעתי, יש בהחלט גם יסוד שכלתני מודע. אני יודעת שותיקים לא מעטים נשברו בראותם את השינויים שחלו בחיי הקיבוץ. לותיקים רבים היה רצון לתרום מהניסיון, החוכמה ותרבות החיים שלהם, אך הם התייאשו מכך לאחר שראו איך הצעירים 'מבזבזים' את מה שהם השקיעו - וללא כל הערכה מצדם". לטענתו של ינאי, שיש צעירים כאלה ויש ותיקים כאלה, וזה עניין של אופי ולא של גיל, שואלת אסתר: "כמה צעירים אתה יכול למצוא שמוכנים להשקיע מעל ומעבר לחובה כמו הותיקים? אנחנו כל הזמן מדברים על 'צעירים'. רוב החברים בפגישה זו כבר די מבוגרים. מזמן גמרו צבא, התחתנו, הורים לילדים, בעלי תפקידים בקיבוץ, ושכחנו בכלל את הצעירים ממש, אלה שרק אתמול חזרו מהצבא. אצלם טמון עיקר הבעיה. את עיקר הפער אני רואה בין בני גילי לבין כולכם, ותיקים וצעירים גם יחד. אשר למוסד, גם במידה שקיימת תנועה בו, אין בה תודעה של ייחוד. אין במוסד קן חינוכי, רק משחקים.

יש הרגשה בקיבוץ שבעל מרפקים או בעל כוח וקסם אישי משיג הרבה יותר, גם בהיותו בעל תפקיד וגם כמי שדורש מאחרים. ואלה הורסים לא במעט את יחסי האנוש בינינו. אך הבעיה הכואבת לי ביותר היא דור הוזרי הצבא, נגיד עד גיל... החתונה. איזה חוסר אכפתיות, חוסר מעורבות, ממש עזובה או עזיבה פנימית. והם גם המביעים ביקורת קיצונית, יחד עם חוסר פעילות בקיבוץ. אחד הגורמים לעזובה, זה חוסר הכוונה, חוסר יד מטפלת מהרגע שעוזבים את המוסד. גם לא דואגים מספיק לקשר עם הבית, מלבד סידור עבודה".

אמנון זלינגר: "עד היום אינני מבין את המושג אידיאולוגיה. זוהי רק המצאה של הדור שלפנינו, אשר חיפש תחליף לאמונות הוריו שאותן זרק כדי להאמין במשהו אחר. בעיר מאמינים ברכוש וברכוש נוסף, ובקיבוץ באידיאולוגיה. אני חושב שרובם חיים כאן מתוך אינרציה. אגב, העירוניים אומרים שהקיבוץ זה צורת חיים, אבל לא חיים, כיוון שחיים, לדעתם, הם החיים העירוניים הרגילים של רוב האנושות על בעיותיו הרבות. מובן שאינני מסכים עם קביעה זאת".

לדבריה של אוכמה, שיש לה הרגשה שהקיבוץ איפהשהו מונע מאנשים התפתחות מלאה, גילוי יוזמה, מיצוי עצמי מלא, בגלל נוחות, והיא רואה בכפר מנחם חברים וחברות לא מעטים, שאילו התנאים החיצוניים היו מדרכנים אותם, היו מגיעים יותר רחוק, אומר אמנון: "לו קביעתה של אוכמה הייתה נכונה, החברה פה הייתה צריכה לפגור, וזה בהחלט לא כך. 'הישג' זה דבר יחסי, והרי גם בקיבוץ יש הישגים לאדם בשטחים מסוימים. גם את המושג 'המבהיל' 'פער', המציאו הותיקים ולא הצעירים. במידה שקיימים פערים, הם מתחלקים בין האנשים מסיבות שונות: דיעות, תכונות, אופי, מין, טעם, ואין שום דבר המאפיין ומייחד צעירים או ותיקים. אשר לניסיון הרב שנרכש בעבר, בהחלט אין לוותר עליו, אוכמה. אידיאולוגיה אולי אין לנו, אך יש לנו השקפת חיים, ערכים, רעיון, והעיקר: זהו הבית שכל אחד מאתנו חוזר אליו. אלא שבנוחות פה יש גם משהו שמנוון את היוזמה, ומתוך כך יש אולי חברים שלא עוזבים. כבר יושבים פה, חיים פה, מה פתאום לקום ולעזוב ולשנות את הכל?".

יהושע פיצ'ון: "כיום העזיבות לא בגלל אידיאולוגיה, אלא מתוך מניעים חומריים או בעיות אישיות, או מתוך הרגשת קיפוח וחוסר הערכה. אך נשאלת השאלה: מדוע נשארים? כי טוב פה לאדם, נוח ונעים פה, למי שאיננו קטנוני. למרות שיש לי קשרים חברתיים קרובים רק עם חברים מעטים, אך פה אני משוחרר מרוב הדאגות המרובות המטרידות את איש העיר מבוקר עד ערב. אמנם בשיחת קיבוץ בולטת, לא פעם, החלוקה בין צעירים וותיקים, לא רק בצורת הישיבה, אלא גם בהצבעה של גושים, הרי יש לי אמונה, שהטיפוס האישי קובע ולא הגיל. הנה הותיקים זנחו את אמונתם העמוקה בברית המועצות, ובוזה הוכיחו גמישות והבנה ויכולת לשנות ולהשתנות עם הזמנים. פעם חשבתי שהאנשים בקיבוץ הם מיוחדים, טובים יותר מאשר בשאר העולם. בשנים האחרונות גיליתי שהם אותם בני אדם, עם אותן התכונות, חולשות, מגבלות. אולי החברה שלנו טובה יותר, אך האנשים כיחידים - לא. וזו בשבילי אכזבה גדולה.

עוד דבר רציתי להעלות - עניין החגים והמסיבות. פעם היה כל חג חוויה גדולה בשבילי, מלא שמחה וריקודים. היום יש קיטש, אין חדווה, וגם אין השתתפות פעילה של ההמונים".

יוסלה (רכז מערך הלול, אחר כך מרכז משק ופעיל מרכזי בקיבוץ): "חלק מהצעירים מתוך הרגל, ויש גם שלא החליטו סופית, אפילו בגיל 30 ו-30 פלוס. חלק פוחדים לצאת החוצה. החלק הגדול, כך אני מקווה, נשאר מתוך שמכירים בכך שזו דרך חיים יותר טובה, יותר נעימה, יותר נוחה. זוהי דרך חיים יותר טובה בשבילי. אם זה ישתנה פעם ולא אוכל להתפשר עם המצב החדש, אקום ואעזוב. אולם זוהי רק אשליה לחשוב שבחוף אהיה יותר אדון למעשי. לטענת אוכמה שהקיבוץ מונע, בגלל הנוחות, גילוי יוזמה ומיצוי עצמי של הפרט, אני חולק עליה. אם יש מקום בעולם שבינוניות יכולה להתקדם ולעלות, אז זהו הקיבוץ. אדם שמגיע לגיל 25-30 צריך לעצור ולחשוב: איזו מטרה אני מציג לעצמי? אין מקום בעולם, פרט לבני מיליונרים, שאדם יכול ליישם את שאיפותיו כמו בקיבוץ - במקצוע, בתחביב או בלימודים - כל אחד יכול להשיג היום כל מה שהוא רוצה, וכמעט מייד. כמובן, רבים משנים את המטרה שהציבו לעצמם, משנים מקצוע גם לאחר השתלמות כשמתברר להם שהכיוון היה מוטעה. יש משבר,

יש תעייה, אך בוודאי אין התנוונות, כביטוייה של אוכמה, גם לא אצל אמא צעירה, הצמודה לילדיה ואינה ניידת כפי שהייתה רוצה. אשר לניסיון שהותיקים הורישו לנו, אני בשום אופן לא מוותר עליו, אך אני שוקל את כל הגורמים, וניסיון החיים של הותיקים הוא אחד מהם. הילדים מביעים את יחסם לדרך הוריהם בזה שהם באים לחיות פה, ובחירת דרך משלהם אינה מתנגשת עם זו של הוריהם. זה לא נכון מה שאסתר אומרת שהצעירים 'מבזבזים' את מה שהשקיעו הותיקים, ואין כל הערכה כלפי הותיקים. יש תודה ויש הערכה, ויש גם בעיטה על כישלונות. נכון גם שדרושה יותר תודה, כדי שאדם לא יחיה בהרגשה 'למה לי להיות החמור של כולם?' ויוכל להסכים לשאת בתפקיד, כפי שעשו קודמיו. לאמונתו התמימה של יהושע, שחשב פעם שאנו אנשים מיוחדים, אני טוען שזהו מה שכל כך טוב, שאנו לא מכריזים על 'הגניוס הקיבוצי'. אינני מקבל גם דבריו של יהושע, שכיום אין חדווה. הצלחה של הקיבוץ אני רואה בזה שהוא לא קופא על שמריו ומתקדם כל הזמן. כישלון או מחדל גדול תלוי באנשים. משנה לשנה פחות אנשים מוכנים לתרום מעצמם להצלחת העניין של כלל הקיבוץ, וזה יכול להביא אותנו לנקודה קריטית, ועלול לסכן את דמות הקיבוץ כפי שאני רוצה לראות אותו".

יואל דרום (המנחה) מעריך מאד את השיחה, אך כבר אחרי חצות. היא לעת עתה תמה, אך עדיין לא נשלמה ועוד נמשיך אותה.

שנת 1972 היתה בקיבוץ שנת בנייה ופיתוח מואץ בכל שטחי המשק, ועל אף העזיבות של צעירים רבים, היתה בקיבוץ גם שנה של פעילות חברתית ובעיקר תרבותית ענפה מאד. היתה זו גם שנה של בירורים רבים של ותיקים וצעירים על דרכנו הקיבוצית והזדהותנו הפוליטית והרעיונית. בקיבוץ הורגשה רווחה ויציבות מצורת חיינו. כמובן שהיו גם חריגות, ואירועים יוצא דופן. אך בדרך כלל חיינו התנהלו על מי מנוחות רגילים. מבחינה זו מעניין סוף יומנו של דוד קרון, שפרקיו הקודמים פרסמנו בחלקים הקודמים של הספר. אמנם סוף יומנו נמשך עד 1973 ושמונו את מקומו לאחר שנת 1972. דוד היה פעיל מאד בשנים אלו, רכז ועדת כוח האדם והבנייה, מרכז משק, חבר מזכירות, ופעילותו והשפעתו בקיבוץ היתה ניכרת מאד באותן השנים. מעניינת, אפוא, ראייתו של דוד את ענייני הקיבוץ לאחר היעדרו מהבית משך שנים רבות. הוא קורא לפרק זה ביומנו: חזרה הביתה.

"על השנים מקיץ 1964 ועד לפרישתי מהמוסד בסוף 1973 אולי עוד אכתוב פעם ואולי לא. על כל פנים, בשנים אלו, אמנם גרתי בקיבוץ, אבל לא חייתי בו. הייתי נתון, ראשי ורובי, בעבודה בה עסקתי. והעבודה היתה מרתקת, רחבת אופקים עד מאד ורחבת ממדים. בקיבוץ הייתי, בדרך כלל, אורח לשבת. בסוף קיץ 1973 הרגשתי שהגיע הזמן להחליט היכן אני חי ולאן אני שייך. התקרבותי לגיל 60, גיל מכובד, לכל הדעות, וסברתי שבאם יש בדעתי לשוב ולחיות בקיבוץ הרי זהו הזמן לשוב להשתלב בחייו, כל עוד בריאותי טובה, ואני מסוגל להיקלט מחדש, מבלי להיות מטרד לאיש. העליתי את מחשבותיי אלה בפני בני המשפחה, והם, למען האמת, היו ספקנים באשר לתבונה במעשה זה. איש בקיבוץ לא דחק בי ולא הזכיר לי שרצוי לחזור הביתה. בני משפחתי בקיבוץ שאלו כיצד אמצא את מקומי, לאחר שנות הפעילות בחוץ, במסגרת המצומצמת של הקיבוץ. אבל אני החלטתי, והבאתי את החלטתי בפני הממונה הישיר עלי במוסד. זומנתי לראיון לראש המוסד שקיבל את החלטתי בהבנה, וסוכם באופן מעשי על תהליך העברת התפקיד למחליפי. מלחמת יום-הכיפורים שיבשה קצת את התוכניות המידיות ונשארתי במסגרת המוסד עד תחילת 1974. אך נחזור לשנים שלפני שנת 1964, בהפסקה בפעילותי בחוץ, במוסד בו עבדתי. התייצבתי אצל המזכירות של הקיבוץ והצעתי לה את שירותי. המזכירות החליטה לצרף אותי אליה. בגלל פעילותי בעבר הרחוק,

הטילו עלי את תפקיד ממלא מקום של מרכז המשק. מצאתי את המשק ואת הקיבוץ גם יחד שונה מאד ממה שעזבתי אותו בשנות השישים. רושם קשה עשה עלי המשטר בענפים, בהם היה נתק מוחלט בין הרכזים והעובדים. כמו כן היה מדכא ממש לראות העזובה והלכלוך בחצר המשק. זה עשה רושם, כאילו האנשים החיים ועובדים, לא אכפת להם מה שנעשה מסביב. עשיתי כמיטב יכולתי להכניס קצת סדר. התמסרתי לריכוז המשק ולחזק הקשר בין הרכזים והעובדים.

הוחלפתי בריכוז המשק ע"י מתס, שביקש, גם הוא, לאחר שובו מפעילותו בחוץ במפלגה וגם לאחר ניתוח קשה, להכשיר עצמו לפחות 3 חודשים לתפקיד במדרשת רופין. הסכמתי והמשכתי בריכוז המשק עוד 3 חודשים עד שובו של מתס. חזרתי לעבודתי במוסד, וכפי שהזכרתי לעיל רק באוקטובר 1974 חזרתי במלואו לקיבוץ ונרתמתי מחדש לחיי היום יום. נכנסתי לעבוד במפעל המתכת והתמדתי בו עד שנבחרתי לרכז את ועדת תכנון ובנייה. מאז חזרתי הביתה בסוף 1973 גיליתי פעילות בחיי היום יום של הקיבוץ. התמדתי לבוא לשיחות הקיבוץ, ואף נהגתי להביע בהן את דעתי. נבחרתי גם לרכז ועדת המתנדבים, והשקעתי בה זמן רב ועבודה רבה, כדי להפיק מנוכחותם בקיבוץ לא רק תועלת משקית ופיזית לקיבוץ, אלא לקיים שליחות ציונית ולהציג לפנייהם את מדינת ישראל ואת הקיבוץ באור חיובי. דאגתי שלכל מתנדב תהיה משפחה מאמצת בקיבוץ, כדי שיוכל לראות את הקיבוץ ואת בעיותיו מנקודת ראות המשפחה שאימצה אותו. כן הקדשתי יום יום זמן, כדי שיוכלו המתנדבים לפנות אלי בכל בעיה המטרידה אותם. באותו זמן התחיל ללבוש עור וגידים ההסדר עם ארגון וולונטרי בניו זילנד, וקבוצה של 15 איש הגיעו אלינו משם מדי שנה בשנה. בניו זילנד עסקו בארגון הנושא הזה ג'ים ואלן מק-ניל, והודות לפעולתם זו נקשרו בינינו יחסי רעות שנמשכו מספר שנים. העיסוק בנושא המתנדבים נשא בתוכו עניין רב עבורי ולעתים גם קורטוב של נחת. אחד המתנדבים הראשונים מניו זילנד הוציא בשונו הביתה חוברת על הציונות והקיבוץ, חוברת שהוכרה על ידי משרד החינוך הניו זילנדי. חוברת זו חילקה שבחים רבים לרעיון הציוני כולו ולקיבוץ, כאחת הדרכים להגשמתה. הייתי גאה בלבי, שחלק ניכר מהמידע בנושאים האלה שאב אותו בחור שקדן מניו זילנד משיחות רבות שניהל אתי. אבל הימים הטובים האלה הגיעו חיש מהר לקצם. בלחץ ועדת המנויים, ולמרות שמאד לא רציתי בכך, נבחרתי לרכז את ועדת התכנון והבנייה של הקיבוץ. טרם קלטתי אז את המציאות ששררה בקיבוץ,

שמי שאינו רוצה למלא איזה תפקיד, פשוט מצפצף על ההחלטות של הקיבוץ ומוסדותיו, ופשוט אינו עושה כלום. בהיותי מהאסכולה הישנה, קיבלתי את דין ההחלטה ונכנסתי למלא את התפקיד. הקיבוץ עמד אז בפני תנופת בניין גדולה מאד. על הפרק עמדו אז שיפוץ רוב הבתים של שייכון ב', בניית 40 דירות חדשות לחברים, בניית גן-ילדים חדש ובניית מטבח חדש. כדי לבנות 20 דירות חדשות מה-40- היה הכרח, בו זמנית, להרוס את רוב הבתים הישנים של שכונת "רכטר", השכונה הותיקה של הקיבוץ, אשר הבתים החדשים היו צריכים לקום על חורבותיה ובמקומה. הדבר חייב לוח זמנים קפדני ותיאום מרבי, והרבה רצון טוב של החברים. היה זה מגע בלתי אמצעי שלי עם החברים בנושא הקרוב מאד הן ללבם והן לעורם. חשבתי שצריך לתת לכל חבר במסגרת הקירות החיצוניים של ביתו לתכנן את דירתו לפי טעמו ורצונו. ועדת התכנון נרתמה יחד אתי לסייע לחברים לבצע זאת. בסבלנות אין קץ, ובעזרה רבה מאד של הארכיטקט, תוכננה כל דירה לפי רצון הדייר. השתדלתי לסייע לחברים לפתור בעיות שהיו כרוכות בהעברה לדירות החדשות, כגון מקום לעציצים וכד'. תוך כדי טיפול בעניינים אלה נתקלתי, לצערי ולדאבוני, בצרות מוחין, אגואיזם ללא גבול, דרישות מופרזות שלא ידעו גבולות כלל, ומבלי להתחשב שהציבור משלם כל פרטה שעולים בניינים אלה. גילויים של אי-אמון מהחברים לוועדת התכנון ולי אישית, גרמו לי מפח נפש

רב. אי-התחשבות בצרכי הכלל, לעומת רצונותיהם של החברים, כל אחד בנפרד, ערער בלבי הערכתי את המציאות. ככל שארך הזמן שטיפלתי בנושא, כן גדל התסכול שלי. כעבור שנה בקשתי מועדת המנויים לשחרר אותי מריכוז הועדה, אך היא לא נענתה לי והמשכתי שנה שנייה. אם בהתחלה עסקתי בעיקר, בטיפול בהכנת התוכניות והסידורים, הן במחלקה הטכנית והן במחלקת הבנייה של הקבה"א, ובשטח עסקתי בעיקר בנושא התחזוקה שהיה מוזנח מאד, הרי עם גבור קצב העבודה בשטח נרתמתי יותר ויותר לענייני הביצוע בשטח. הבתים הראשונים מבין 40 הדירות הושלמו תוך 10 חודשים בלבד מתחילת בנייתם, דבר שלא היה ולא נרשם כמותו בתולדות קיבוצנו. כך גם צוין על ידי הדיירים במסיבה שערכו לחנוכת בתיהם. גמירה של כל פרט ופרט לנוחיות החברים, והכנת תשתית לגינון כולל, רשת השקיה וזיבול השטח והכנתו לנטיעה ושתילה. חשבתי שכך צריך לסיים בניית שכונה. לצערי אלה שבאו אחרי כנראה לא סברו כך. לבסוף, לא היתה לי ברירה אלא להתרכז בנושא העיקרי שנשאר אז לביצוע, בניית המטבח. השקעתי בו את כל מרצי ורצוני הטוב. הבניין בוצע לפי התוכנית ובזמן קצר יחסית. אבל הטיפולים הרבים שהיו קשורים בשנים אלה שעסקתי בבנייה הביאוני להרהורים נוגים, ואף מרים, על יחסי הפרט והכלל בקיבוץ, וכך מצאתי את עצמי סולד מכל מעורבות בחיי הקיבוץ ונדחק לפינתי הפרטית, בה אני שרוי, בעצם, עד היום הזה. בגלל תכונה אחת באופיי, שאינני יודע לא לשכוח ולא לסלוח, ניתקתי את היחסים עם מספר לא מבוטל של חברים, בגלל אותן התנגשויות בזמן שריכזתי את ועדת התכנון והבנייה, וניתוק זה שרוי וקיים. ועוד, אחד הדברים הקשים אותם חוויתי, מיד לאחר מלחמת יום-הכיפורים, היה 'פרשת גילוי ושימוש בסמים בקיבוץ'. חברים צעירים מצאו להם מקלט, אולי בגלל מתח החיים בכלל, או שמא בגלל טראומת המלחמה, אולי גם בגלל השעמום, או סתם מסיבה לא ברורה, בשימוש בחשיש, וכמה מהם אף מצאו את הדרך לכדורי ל.ס.ד. הדבר התגלה באקראי, כאשר אחד מהחברים האלה החליט לשפר את אספקת החשיש, וגידל לו, סמוך למקום עבודתו, גינה של חשיש, שיכלה להספיק לקיבוץ כולו. הייתי באותו זמן עדיין ממלא מקום מרכז המשק, ובתוקף זה גם חבר המזכירות הזמנית. כשראיתי את גינת החשיש חשכו עיני. הכרתי את הצמח עוד מאותו זמן של שלהי מלחמת העצמאות, כאשר במסגרת עבודתי בצה"ל נתקלתי בנושא החשיש. אז, באותם הימים הרחוקים, היתה ישראל משמשת כאחד מנתיבי ההברחה של הסם מלבנון למצרים, וכעת מצא לו הסם גם שוק במדינת ישראל עצמה. ברוגזי כי רב, עקרתי ראשית כל את כל הצמחים שבגינה והשמדתי אותם. המזכירות התלבטה מאד מה לעשות ואיך לטפל בתופעה זו. הוקמה ועדה מיוחדת שהייתי חבר בה. הוטל עליה לדון ביחידות עם כל אחד מהחבר'ה שעישנו חשיש או השתמשו בל.ס.ד. ולהעמיד בפניהם שתי אפשרויות: או להיגמל מהשימוש, ואז הקיבוץ הבטיח את כל העזרה הדרושה, או לעזוב את הקיבוץ. הובהר ללא שום ספקות ופשרות שעישון סמים בתחום הקיבוץ אינו עולה בשום פנים ואופן בקנה אחד. אני חייב לציין שהרוב הגדול של החבר'ה שיתף פעולה עם הועדה. רק בעל הגינה התנכר לועדה והכחיש מעשיו, אבל בלאו הכי עזב את הקיבוץ. האחרים, ברובם, נגמלו בעזרת הקיבוץ, ואחדים עזבו את הקיבוץ, משום שסירבו לנסות ולהיגמל. היו בקיבוץ ניסיונות שונים להטיל את האשמה על המתנדבים ששהו אז בקיבוץ, כאילו הם אשר הביאו את הסם לקיבוץ, והם אשר לימדו את ילדינו 'התמימים' את השימוש בו. לצערי אין הדבר נכון כלל וכלל. מכל מקום הפרשה של הסמים הלכה אז ודעכה, עד אשר פרצה שוב כעבור כמה שנים. אבל אז לא היה לי אליה כל קשר. תקרית לוואי לאותה פרשת הסמים היתה גם היא מאותות הזמן. בעוד הקיבוץ מתלבט כיצד לטפל ב'פרשה', נמצא בקיבוץ מישהו שהחליט שהטיפול כפי שהוא נעשה ע"י הקיבוץ אינו נעשה, לדעתו, כדרוש, ועל דעת עצמו פנה למשטרה והזמין אותה לטפל בנושא. להפתעת

כל הציבור הופיעה בקיבוץ נידת משטרה עם אנשים ממפלג הסמים ועם כלב מאומן שעברו בקיבוץ וחיפשו חשיש. כחבר המזכירות נתבקשתי על ידיה להתלוות לשוטרים. הם חיפשו אצל אותם חברים עליהם הצביע להם המודיע האלמוני מהקיבוץ. חיפשו ולא מצאו דבר. האירוע הזה עשה רושם מדכא מאד בקיבוץ. זה היה מקרה ללא תקדים שחבר יזמין, על דעת עצמו, משטרה לקיבוץ ושלא על דעת המזכירות. כאשר סערו הרוחות מאד, אזר האיש אומץ וקם והודיע בשיחת קיבוץ שהוא הוא אשר הזמין את המשטרה. הטיפו לו באותו מעמד הרבה מוסר ואיש לא חשב שהוא עשה מעשה נכון. אבל איש לא חשב שמהראוי לחשוב פעמיים, לפני שמטילים על איש כזה תפקיד ציבורי. כעבור זמן יחסית קצר נבחר החבר הזה לתפקיד חברתי מרכזי בקיבוץ, והדרך בה טיפל בתפקידים אלה התאימה בדיוק לאי-הבנתו את הקיבוץ מיסודו. הדבר שהוא גדל בקיבוץ לא היתה שום ערובה לעומק הבנתו.

אני עצמי נפלתי קורבן בתוך כל המהומה. במסגרת אותו חיפוש של המשטרה אחר הסמים, שנלוויתי אליו בתוקף תפקידי כממלא מקום של מרכז המשק, שנקרא לצבא. בבואי לחדר האוכל בצהרים פגשה אותי בכניסה הפגנה עוינת של אם אחת שהבת שלה היתה חברתו של אחד החשודים, שבחיפוש אצלו לא נמצא דבר. אישה זו קראה לי בקולי קולות 'כלב משטרה ורוצח'. גברת זו, אשר משך שנים היתה שכנה שלנו בצריף הדו-משפחתי, וחשבתי שהיא ובעלה הם חברים שלנו, חשפה את ציפורניה. נכנסתי לחדר האוכל והתיישבתי לשולחן תוך ניסיון עליון להבליג, מתוך ראייה, שאין אדם נתפס בצערו. אבל גם כאשר הודה מי שהודה שהוא הוא אותו 'כלב משטרה', לא מצאה אותה משפחה לנכון לגשת אלי ולבקש סליחה על ההתפרצות. מאז איני מסוגל לדבר שלום לא עם האישה ולא עם בעלה אשר עמד מהצד, ואפילו לא ניסה להרגיעה. כל ניסיונותיהם, משך השנים שחלפו מאז, לעבור לסדר היום לא נקלטו. לצערי אני עדיין אינו שוכח ואינו סולח".

בזה סיימנו את היומן האישי המעניין של דוד קרון, שנכתב לפי תקופות וחילקנו אותו בחלקים הקודמים של ספרנו, ולדוד התודה וההערכה.

פרק שני: מלחמת יום-הכיפורים, 3 הנופלים, המהפך, אבן הפינה לאגף הנוער במוזיאון. פתיחת הכל-בו החדש, הסתה נגד תנועתנו, תרומת המתנדבים לקיבוץ, שיטת הניקוד, שנת שיא בפלחה

1973

במדינה ובעולם

כמסופר בפרק הראשון על שנת 1972, בקיבוץ הייתה זו שנה של פיתוח, גידול, התפתחות ויציבות, אך במדינה הייתה זו שנה של מתח ביטחוני גדול, מלווה במבצעים צבאיים רבים וקורבנות. אך איש לא העלה בדעתו ששנת 1973 תהיה שנה גורלית לעתידה של המדינה: שנת מלחמת יום-הכיפורים, שבעקבותיה חלה תפנית בתולדות המדינה, חייה, ערכיה ושלטונה. אך בואו נחזור לסדר האירועים: מטוס לובי הופל בסיני. 105 נוסעים נהרגו, 7 ניצלו. מבצע "אביב נעורים" באפריל - סירת המטכ"ל, בפיקודם של אהוד ברק ואמנון שחק ליפקין, חדרה לביירות והצליחה לחסל מפקדת המחבלים. במבצע זה נהרגו שני קצינים מצטיינים: אבידע שור מקיבוץ שובל וחגי מעין מקיבוץ מגן. היה זה באפריל ובאוקטובר פרצה מלחמת יום-הכיפורים. אפרים קציר נבחר כנשיא המדינה. 3 טייסים הוחזרו מהשבי הסורי. אריק שרון הקים את הליכוד. טעות המודיעין בחיסול בלילהאמר. מצרים וסוריה

נערכות למלחמה מבלי שהמודיעין שלנו ידע על כך. אוסטריה סגרה את מחנה העולים. פורצת מלחמת יום-הכיפורים כהפתעה מוחלטת לתושבי המדינה. מלחמה בצפון ובדרום. חילי המילואים יוצאים לקרב. קרבות בלימה קשים. העורף אוגר מזון. מתקפת הנגד בסיני נכשלה. הסורים נהדפו לגבול. צה"ל מתקרב לדמשק. בדרום מגייסים כוחות רבים נוספים. דיוויזיה עירקית הושמדה בדרום רמת הגולן. צה"ל חצה את התעלה. 656 הרוגים ראשונים. מעוז "המזח" נפל. החרמון נכבש. צה"ל מתקדם לאיסמעיליה ולסואץ. האו"ם קיבל את החלטה 338. הארמיה השלישית המצרית כותרה. 440 חיילים נעדרים. הסכם הפסקת אש בדרום. הוקמה ועדת אגרנט לחקור "מה קרה?" חילופי שבויים עם מצרים. בן גוריון נפטר ב-1.12. משטף דם במוח. ועידת שלום בז'נבה. בחירות לכנסת בסוף 1973. המערך אמנם ניצח, אך עלייה גדולה לליכוד. הפסקת אש בויטנאם. שלמה להט ראש עיריית תל אביב. גולדה מאיר בשיחה עם תלמידים באילת לא יודעת מה זו ישות פלשתינית ובעצם מה זה עם פלשתיני. היא גם אמרה שלא ניסוג מסיני. עוד בטרם פרוץ מלחמת יום-הכיפורים, יצחק בן אהרון החזיר הזמנת צה"ל לשבת על במת הנשיאות, בזמן המצעד ביום העצמאות, בגלל דעתו שכל המצעד הזה הוא בזבוז כסף, וצריך היה את הכסף להשקיע במטרות חברתיות יותר דחופות. בניגוד לדעתו של משה דיין, הממשלה אסרה על רכישת קרקעות בגדה המערבית. אברהם שלונסקי, מגדולי המשוררים של התקופה, נפטר בגיל 73, ב-18 במאי 73. אייבי נתן החל את שידורי השלום שלו מאנייה שרכש ועגנה מעבר למים הטריטוריאליים של המדינה. היא שידרה עד 94 ואז טובעה מול חופי אשקלון. הנספח האווירי בשגרירות ישראל בארצות הברית, יוסף אלרון, נרצח ליד ביתו בווישינגטון. עוד בטרם פרוץ מלחמת יום-הכיפורים אריק שרון התפטר מפיקוד חזית הדרום ובמקומו התמנה גורודיש, שהופנו נגדו חצי ביקורת קשים ורבים בעניין "המחדל" וההכנות למלחמת יום-הכיפורים. בסופו של דבר הוא עזב את הצבא. ח"כ שולמית אלוני פרשה מהמערך והקימה תנועה חדשה להגנה על זכויות האזרח. בעקבות מלחמת יום-הכיפורים נסגר שדה התעופה בלוד. בבחירות לכנסת ב-73 ניצח אמנם, המערך, בכוח מוחלש, אך בעקבות המלחמה קמה בארץ תנועת מחאה וביקורת קשה על הממשלה ועל שר הביטחון משה דיין, על ההפתעה של המלחמה, על אי-כוננותה. הממשלה גונתה, ובפי כל הושמעה המילה: המחדל! ב-1977 חל המהפך הידוע. תנועת העבודה, שבנתה את היישוב, הקימה את המדינה, הקימה את ההתיישבות לאורכה ולרוחבה וגבולותיה של המדינה, ניהלה את מלחמת העצמאות והמלחמות שבאו אחריה, בנתה את הכל ושלטה בכל, איבדה את שלטונה בעם, ובמקומה עלה לשלטון הליכוד, בהנהגתו של בגין. ומאז, כפי שהזכרנו לעיל, חלה תפנית רצינית בתולדות המדינה וגורלה. אך על כך בפרקים הבאים ונשוב לתולדות הקיבוץ על רקע מאורעות אלה.

מהתאריכון של אברהם ל ברודא:

3.1.73: אבן הפינה לאגף הנוער במוזיאון שלנו.

29.1.73: פתיחת הכלבו החדש.

6.10.73: פרוץ מלחמת יום-הכיפורים.

6.10.73: גברי ברעם נהרג בתוך הטנק על יד תעלת סואץ.

9.10.73: עמוס ברגר נפל בקרבות רמת הגולן.

10.10.73: ראובן כהן נפל בקרבות רמת הגולן.

עלוני הקיבוץ בשנת 1973

בתחילת השנה פקדה אותנו קרה חזקה שפגעה קשה בחקלאות, בעיקר בפרדס ובמטעים, וכן בבריאות חברים רבים. ויענקל'ה מרכז המשק כותב: "אחרי הקרה ממשיכים לחכות לגשם. אם נהיה השנה מוכים, גם בפרדס וגם בגידולי שדה, יהיה רע. אבל מי שרוצה להתפרנס מחקלאות, צריך לדעת לקבל פגעי הטבע, להדק את החגורה ולחיות בתקווה שהשנה הבאה תהיה טובה יותר".

הותקנה הסקה מרכזית, ניצול הקיטור דרך צינורות מתחת לאדמה, בהתחלה לבתי הילדים ואחר כך לקיבוץ כולו. הנאה מרובה בקיבוץ.

הסתה והשמצת השומר הצעיר בעיתונים מסוימים של הימין ובציבור, עקב האשמה שאורי אדיב מגן שמואל היה חבר לקבוצת ערבים עוינים לישראל והוא נשפט באשמת ריגול.

תוך הסתייגות חלק מהחברים, נחוג ליל הסילבסטר בשמחה רבה. העלון מקדיש לנושא הרהורים שונים מפי חברים ומערכת העלון.

80 איש באו לשמוע את הדו"ח מועידת מפ"ם.

נירה שויאר מגישה מתכונים שונים לעוגות בלי הרבה ביצים.

מחממים את כל בתי הילדים ע"י ניצול הקיטור באמצעות צינורות מיוחדים ששמים אותם באדמה, וכמובן, לתקופה מסוימת, שהייתה די מטרידה, היו תעלות פתוחות ממקום הקיטור ועד בתי הילדים. הסיפור הזה היה פתרון מצוין ואף הזול ביותר בהשוואה לכל יתר פתרונות החימום בחדרים. כעבור איזה זמן המשיכו מבצע זה גם לחדר האוכל וגם לחדרי החברים שסיפקו מאד את הציבור. אך, לצערנו, כעבור מספר שנים הצינורות האלה לא החזיקו מעמד באדמה והתפוצצו, ולא היה כדאי לחדש אותם, ופתרון זה ירד מהפרק.

קנו סוסה הרה לרכיבה, וכן הוקם חוג "הרוכבים".

מיירים מפרסם שיר משעשע ואירוני על כלבים ואנשים בקיבוץ.

בבחירות השנתיות לתשל"ג מתפרסם בעלון מיום 12.1.73 שלמזכיר נבחר יוסלה, ולמרכז משק יענקל'ה סלע.

טרם מצאו מועמד לגזבר, והוחלט להשאיר את דייוי בתפקיד זה עד שיימצא מחליפו.

בספר העדר של ארגון מגדלי הבקר אנו נמצאים במקום התשיעי עם 7,700 ל' ממוצע לחולבת.

בעלון מיום 19.1.73 כתוב: ליל שבת מיום 22.1.73 ייזכר כאחד הערבים המרגשים והמוצלחים ביותר, ולזכות האנשים שנטלו חלק מעשי במבצע "אלה הם חייך" יירשם ציון מיוחד... הכוונה לאלה הם חייך של ישראל גרמן, איש צבא לוחם ונועז שעבר 17 קרבות... המראיינים ראינו את צבי קרן, רכז ועדת התרבות, מהו הסיפור שמאחורי הסיפור, ושמענו ממנו הפרטים על המבצע ה"חשאי" והעבודה הרבה שהושקעה בו, הן כלפי פנים והן כלפי חוץ... אגב, יש לציין שגם שמעון פרס השתתף בערב הזה. הוא למד יחד עם ישראל בבן-שמון וסיפר דברים מעניינים מאותה תקופה משותפת עם ישראל ונחה. ושמעון פרס כתב בספר האורחים: "...זה היה ערב רב-חוויות: בין הילדות והמשק הנפלא, בין המלחמות לבין הרפתות, צמח בכפר מנחם דבר שראוי להתגאות בו ולהתחנך לאורו".

ערב כזה, המוקדש לחייו של חבר אחד, היה חידוש בחיינו, והצליח מאד. עוד פעם אחת נעשה זאת עם חבר אחר, אבל על כך בפרקים הבאים...

הוחלט להקים ועדה, בריכוזו של שלמה אליאב, שתציע הצעה כיצד להנציח את זכרו של מייקל פק, "אבי לולי פק", לולי הפיטום.

לשכת לכיש של משרד החקלאות, וכן ארגון מגדלי הכותנה של האזור, החליטו להנציח את זכרם של עמרם ויוחנן, שהיו עובדי כותנה, ונפלו במלחמת ששת הימים, על ידי כינוס שנתי בכפר מנחם, לסיכום עונת הגידול. ובראשיתו של הכנס נאמרו דברי אזכרה לשני האחים, ע"י ישראל גרמן, מנהל הלשכה, יוסלה המזכיר וכן דברים מפי חיים לובה. מאז מתקיים הכנס מדי שנה ושנה באותה המתכונת, כשתמונותיהם של שני האחים על שולחן הנשיאות, וכמפעל הנצחה לזכרם ולכבודם. מאות מגדלי כותנה באים מדי שנה לשנה לכנס השנתי הזה.

מכתב מאברהמל'ה שור מדטרויט, על ההצלחה הגדולה של מושבת החורף, שבמרכזה החינוכי עמד מרד גטו ורשה, שנערים יהודים אלה שמעו על כך בפעם הראשונה, ושאברהמל'ה בדרכים ובאמצעים חינוכיים שונים הצליח להקנות להם ההזדהות והגאווה עם הלוחמים, ואף בחרו להמנון המושבה את שיר הפרטיזנים "אל נא תאמר כי זו דרכנו האחרונה", והכירו ולמדו את זוועות השואה. אברהמל'ה כותב על העומס הבלתי רגיל שבעבודתו כשליח התנועה, ומחכה כבר ליום שיבוא מחליפו.

מרכז המשק מפרסם בעלון מצבת החברים בענפים השונים ומתריע, במאמר מיוחד, על הקושי ההולך וגדל בסידור העבודה. הוא מונה את הסיבות שהחמירו בזמן האחרון, כגון העזיבות שמשותות כמעט עם הקליטה, מספר גדול של חופשות ממושכות, גידול מספר המשתלמים ופעילי חוץ, גידול בשירותים, ילדים וותק, והוא רואה סכנה בקיומם של ענף זה או אחר בייצור המפרנס אותנו.

והנה סיכום הטבלה, למרות שבעלון היא הרבה יותר מפורטת (16.2.73)

הענפים	ותיקים	לא ותיקים	סה"כ
ענפי הייצור	83	52	135
כלליות ומנהל	14	5	19
שירות יצרני והשקעות	11	7	18
סה"כ בתמורה	108	64	172
שירותים ו"צפית"	72	65	137
פעילים, י"ג, ש.ש.ש	12	10	22
משתלמים	0	19	19
חופש ממושך	0	11	11
סה"כ מחוץ למשק	12	40	52
סה"כ לא בתמורה	84	105	189
סה"כ כללי	192	169	361

בעלון זה קטע קטן ממאמרה של בלה כספי (ממאמרה האם אבד לה קנה המידה): "האם יש יסוד לציפיותיי? במערכת יחסי בנים והורים, בשמירה על ערכי יסוד בתחום הצריכה והשיתוף, בויתור (או אולי זו התעלות)

לפעמים, לפרט זה או אחר, לעצירת הרדיפה אחרי המצרכים, כדוגמת החברה סביבנו? אם אין יסוד לציפיות אלו - אכן, אבד לי באמת קנה המידה".

בלה כספי

בת שבע ממליצה מאד לקרוא את הספר של ניל בשם "חופש או מתירנות", ממנו ניתן ללמוד כמה וכמה דברים הנוגעים גם לנו.

תפנית. זהו שם המאמר של יואל דרום על הנעשה במוסד החינוכי. נביא קטע: "...בשנים האחרונות היו מגיעים אלינו הדים מרובים של הלך-רוח כללי במוסד 'צפית', של כעין מרד נגד הכל - נגד המבוגרים, הממסד, החובות הקטנות והגדולות, נגד לימודים וחינוך והשפעות בכלל. בקיצור, נגד כל דבר מחייב. מגמה זו, שמצאה ביטוייה גם בעלוני המוסד, שהוציאו דורות קודמים ושונים של עורכים ועורכות, היה בה מן המדאיג, אף מעורר חרדה ודאגה. והנה לאחרונה עדים אנו לתהליך של התעוררות, של התפכחות, של נכונות יתר לבוא לקראת המחנכים, לקראת קבלת מושגים 'ישנים-נושנים' של משמעות חיי חברה, לימוד רציני, עבודה, של בחינה עצמית כנה, רצון להתמודד עם חולשות, של ביקורת בונה, היודעת לא רק לחשוף מחזלים, אמיתיים או מדומים, אלא גם להצביע על מסלולים העשויים להוליך המוסד אל מטרותיו החינוכיות. בוודאי, רבות עדיין הבעיות, של יחידים, של קבוצות ושל חברת הנעורים כולה. אך נוכח תפנית זו, כשמגמת פני הדברים פונה אל כיוון חיובי יותר, מתעוררת שוב תקווה חדשה ואמונה ביכולת החינוך שלנו. אמונה שהתערערה חזק למדי, בתקופה האחרונה..."

יואל דרום

החלטנו לארח קבוצה של 20 עולים מברית המועצות לסדר פסח.

"שלא על מנת לקבל פרס". זהו שם המאמר הפותח את העלון מיום 22.3.73 והכוונה למשפחת שרה ואברהם טפלר, אשר במילים הנ"ל אמרו לוועדה שהופיעה לפני כמה חודשים בכפר מנחם כדי לתהות על קנקנו של אברהם, כאחד ממאה ומעלה מועמדים לקבלת פרס העבודה תשל"ג. "עצם בואנו לארץ, לקיבוץ, עצם עלייתנו וקליטתנו המלאה והנפלאה, הם הפרס הגדול של שנינו", הסביר אברהם לוועדה. אף על פי כן הוחלט לכלול את אברהם בין 25 חתני הפרס, שיוענק ברוב כבוד וטקס בעוד 10 ימים, בעצרת מרכזית בירושלים. זהו גם מתנת יום הולדת, חודש ימים בדיוק לפני שימלאו לו...60 שנה. אין ספק שבפרס וחתנו יש כמה וכמה קווי ייחוד. וכי מתי זכה בפרס זה אזרח חדש 'וטרי' כאברהם, שעלה ארצה לפני, לא תאמינו, שנה וחצי בסך הכל? נכון, שהוא ושרה שהו אצלנו לפני כן ב'שנת ניסיון', וחלק גדול ממנה בילו באולפן לעברית, אך לאחר שנפלה הכרעתם והכרעתנו הסופית, הם חזרו לקנדה, עסקו חודשים אחדים בחיסול עסקיהם ורכושם, ועלו ארצה ולכפר מנחם בספטמבר 1971.

אם תקראו לו 'זקן', הוא כולו יתקומם, הוא מאמין בסיסמה 'שנעורים הם אותו גיל שבו כמות המרץ עודפת על מה שדרוש לו לאדם לקיומו היום-יומי'. ואם זהו קנה המידה, אברהם לבטח עדיין ייחשב לצעיר. ובגיל שבו אנשים רבים מכינים עצמם לקראת פרישה מעבודה ופעילות, יצאו 'הטפלרים' 'להרפתקה הנפלאה' בחייהם, תוך ניתוק ממשפחה וידידים, מאורח חיים, מתרבות ולשון, המרת ג'וב נוח, רב-הכנסה ויוקרה של בעל משרד גדול לביטוח חיים במרכז מונטריאול - בבגדי רפתן שקשה להחליט מה דבק בהם יותר, זבל פרות או זבל עופות.

זה בוודאי האפיון הייחודי ביותר בסיפור זה: אדם מבוגר, שמעולם לא היה חקלאי, מגיע לקיבוץ, מציע תוכנית שיגעונית ('אצלנו העגלים לא משוגעים לאכול זבל!' הטיחו בפניו בתחילה), יילחם עליה ולא ינוח ולא ישקוט עד

אשר יקבל אור ירוק לניסויים ראשונים, להמשך.. ולהצלחה. וההצלחה, הפעם, לא עוד ברעיונות סרק, לא בתוכניות בעלמא ובתחזיות ורודות, אלא בהוכחות מהימנות עובדה כי בני הבקר אכן אוכלים זבל עופות, עובדה שאפילו מתפתחים וגדלים על תפריט דוחה זה וחוסכים כסף רב שהיה מוצא, עד כה, על קניית אוכל מרובה אחר. ועובדה שמי שבחול"ל בקושי ידע לזהות דמות פרה, וכל תורת 'זבל כמקור חלבונים', נודעה לו מפי ידיד, רופא בעל חווה, החל ללמוד ולהתעמק, לאסוף ספרות מדעית בכל העולם ונהיה עכשיו מומחה בזכות עצמו בתחום הזנת הבקר.

והנה זכה בפרס העבודה מטעם ההסתדרות, המבטא הכרה ציבורית הרחק מעבר לתחום קיבוצנו. אך אין אברהם מקבל ניסוח זה: 'לא לי הפרס, אלא לצוות הרפתנים הנהדר, לקיבוץ כולו. הישג זה לא הושג אלא בעידודם ובסיועם הפעיל של כל החברים השותפים לעבודה זו!'

לפני כעשרים שנה, כשהטפלים העלו בפעם הראשונה את רעיון העלייה ארצה, נתקלו בהסתייגות מרתיעה מצד שליחי התנועה. 'הקליטה בקיבוץ תקשה מאד על אנשים מבוגרים כמוכם', נאמר להם אז. על כן חש אברהם כעת סיפוק מיוחד בעובדה שבכוחו לתרום תרומה של ממש לרווחת הקיבוץ ולקידום החקלאות במדינת ישראל. ואילו שרה, שבדרך הטבע היססה יותר לנטוש מאחוריה חיי עקרת בית שלווים ומסודרים, מסכמת את התקופה בכפר מנחם כך: 'לא הייתי מעלה על הדעת, כי תוך ויתור על כל כך הרבה - אזכה לקבל כל כך הרבה...! לשרה ואברהם

- כה לחי!'

יואל דרום

ישראל כרמון מספר על הטקס של הענקת הפרסים בירושלים, בניהולו של בן אהרון, ובדבריו הנרגשים, מילים שיצרו באולם, עולם אחר, עולם שלנו, שגרמו להתרוממות רוח שנדבק לכל הקהל... "עיניהם הבריקו, ולחנתי הפרס היה זה ערב גדול בחייהם. דובר על עמל כפיים, והיותו ערך ותעודת כבוד לאדם. ערך שנשכח מלב, ומי יודע כמה זמן עוד ייזכר בכלל. אברהם ושרה שלנו קרנו מאושר, ואכן היה זה ערב שלהם. כדברי בן אהרון, שניהם באו למצוא חיי עבודה במשקם במולדתם, ונחושה הייתה דעתו של אברהם גם לתרום תרומה רצינית לשטח העבודה בענף של המדינה כולה...".

ישראל כרמון

גם דוד פרלמוטר כותב: "מבלי לגרוע כהוא זה מהישגו המרשים של אברהם, הרי זה במידה לא מבוטלת גם הישגו של הקיבוץ, אשר הודות לרקמת חיינו המיוחדת, אפשר לאברהם לממש את רעיונו, הכמעט אוטופי, ופתח לפניו את הדרך אליה הגיע עד הלום. אין ספק שהננו גאים בכך וכולנו שותפים לשמחה ולהתרגשות... ולך אברהם, יישר כוחך, תהיה זו חוליה אחת בשרשרת הישיגך לעתיד לבוא, ויחד עם שרה תוסיפו נדבך להתפתחותו ושגשוגו של ביתנו הקיבוצי...".

דוד פרלמוטר

בליל שבת 30.3.73 שמענו הרצאה מעניינת ומאלפת מפי המומחה הנודע שמעון ברגמן בנושא הזיקנה. "זיקנה קיימת מאז שהאדם קיים, אבל בחברה הפרימיטיבית, הפחות מפותחת, מעטים זכו והגיעו לכך. רק בחברה

המודרנית קיבלה התופעה, ששמה זיקנה, ממדים שטרם ידעה האנושות. הזיקנה היא תופעת לוואי אינטגרלית של החברה המודרנית". עם ריבוי בני השישים אצלנו, התעורר גם הצורך בהבנת הבעיה. ועדת הקשישים שנבחרה השנה, בודאי תעזור לנו בכך. מרכז הועדה שמואל כספי, שכתב הנ"ל.

בזמנו הונהג "כסף פנימי" בקיבוץ. העניין עורר כל מיני בעיות וערוב בין הכסף הרגיל והכסף הפנימי. המדובר היה בתשלומים "לחנויות" הפנימיות שלנו. היו ויכוחים רבים לתועלת והיעילות בסידור הזה ולכסוף הכסף הפנימי בוטל.

עם "ילדי טהרן" שלנו. מתוך 800 ילדי טהרן שהגיעו לארץ, קלטנו 3 ילדים: את מנחם גלינה, משה רן, ושושנה סעידי. בעלון מ-4.5.73 מובא קטע מהטור של אלתרמן על ילדי טהרן וכן דברי משה: "...כשאני מהרהר בפרשה זאת, אני רואה כי עצם העובדה שילדי טהרן הם כיום בעלי משפחות, עם הישגים והשכלה והצלחות - הרי זה ממש נס, אחר כל מה שעבר עליהם! פרשת מסע הנדודים של שלוש וחצי שנים על פני ימים ויבשות, של כ-800 ילדים יהודיים, פליטי זוועות המלחמה, יתומים או יתומים למחצה, עד הגיעם ליעדם בארץ-ישראל, פרשה מופלאה זו, שהיא בוודאי יחידה בהיסטוריה, שיחזרו השבוע (בין יום השואה וחג העצמאות), שלושה מאותם "ילדים" הנמצאים אתנו בקיבוץ, שהזכרנו אותם לעיל: מנחם, משה ושושנה". יואל דרום האזין ורשם מפי כל אחד מהשלושה מה שעבר עליהם, כחלק מאותם 800 הילדים.

מ"ם... מרכז המשק מספר: "לפני שבוע עמדו לסגור לנו אספקת המים לחצר המשק בגלל צריכת יתר. סגירת המים נמנעה הודות להשתדלות ב'מקורות' והתחייבות לחסוך במים בחודש מאי. כדאי לדעת שהמשקים גינות ודשאים בצורה בזבזנית, מסתכנים בסגירת מים למשק כולו ובגרימת סבל לכל הציבור".

באותו עלון מתפרסם ההספד על קברו של איצ'ל שנקטף מאתנו, אחרי מחלה ממאירה. איצ'ל מהקבוצה של המקוואים, איש מרכזי בחיי הקיבוץ, בעבודה, בפעילות ובמילוי תפקידים מרכזיים רבים.

בעלון מ-11.5.73 ממשיך שמואל כספי לדון בבעיית הקשישים שאנו עומדים לעסוק בה בשנים שלפנינו. הפעם הוא מרכז דבריו בעניין הכלכלי-כספי, ומוכיח לפי המספרים מהתמחיר והנהלת החשבונות וקופות התגמולים והביטוח הלאומי, שהקשישים, לא רק שלא יהוו נטל כספי על הקיבוץ, כי אם להפך. גם תרומתם הכספית להכנסות הקיבוץ תהיה הרבה יותר גדולה מאשר ההוצאה עליהם.

בעלון מ-18.5.73 מפרסם פייטל מאמר גדול מאד על הלקחים מקטיף תשל"ג. בראשיתו של המאמר הוא כותב: "השבוע סיימנו את הקטיף תוך מידה של סיפוק עצמי. לאחר כמה שנים של חדירת העבודה השכירה בממדים גדולים והולכים, חזרנו השנה לקטיף עצמי". בהמשכו של המאמר הגדול פייטל מגולל תוכנית מפורטת כיצד אפשר גם בעתיד לבצע את הקטיף בפרדס בעבודה עצמית.

משה דומב מספר בעלון את תולדות דגל תנועת השומר הצעיר שהיה בורשה, כיצד הצילו אותו עם פרוץ המלחמה וכיצד אחרי נדודים רבים וטלטולים הביא אותה ארצה חברנו זליג גייר.

המזכירות בישיבתה מיום 11.5.73 החליטה להמליץ בפני הקיבוץ על הצבעות חשאיות בשיחות הקיבוץ.

לידה קיבלה פרס קפלן. הקיבוץ מביע את מלוא הערכתו ללידה ומברך אותה.

מספר חיילים, ובחתימת נחום עשת, מתאוננים שהקיבוץ לא יודע לקבל חיילים הבאים הביתה לשבת או לחופשה, וזה יוצר הרגשת מרירות רבה וניכור. בעיקר מתייחס המאמר לבעיות הרכב שהחייל לא יכול לקבל, ולמועדון שהקיבוץ לא מעמיד לרשותם בימי היותם בבית. דוד ל. עונה לטענות נחום עשת, בעיקר בענייני רכב, ומערער על טענותיו.

לקראת בניינו הקבוע והיפה (לפחות לפי התוכנית), משה ישראל משרטט תוכנית פעולה נרחבת להפעלת תוכניות ופעילות המוזיאון.

פנחס מפרסם מאמר גדול בנושא המתנדבים, ומנסה להוכיח מה רבה תרומתם לקיבוץ בהיותם אצלנו וכששבים הביתה. אמנם מתעוררות כל מיני בעיות הקשורות עם היות המתנדבים אצלנו, ויש חברים שלא שבעי רצון מנוכחותם, אך פנחס שולל טענותיהם והחיוב עולה בהרבה על הצדדים המציקים, לפעמים, לחבר זה או אחר. הסבריו משכנעים מאד.

המזכירות אישרה גם השנה, כבשנים קודמות, את הנוהג היפה לארח 20 ילדים מירושלים לקייטנה אצלנו לשבוע ימים. בעיקר מדובר על ילדי השכונות העניות, שמפ"ם פעילה שמה והיא אשר פנתה אלינו.

עלון מספר 183 מיום 30.5.73, מוקדש כולו לזכרו של איצל, שנעקר מתוכנו ממחלה ממאירה. איצל נולד 28.2.13. עלה ארצה בחורף 1929, למד במקווה-ישראל והצטרף לקבוצה של "המקוואים", שהקדימו אותנו בבואנו להדר באפריל 1933, ולאחר תקופה קצרה התאחדו עם הקיבוץ, איחוד מלא ומוצלח, שקשה היה לדעת מי מהקיבוץ ומי מהמקוואים.

בעלון רב המידות כתבו רבים. נציין אותם לפי הסדר שבעלון: מתתיהו, זאב פינקוס, ברוך, חיים ל., זליג גייר, משה ישראל, משה רן, שרה אשתו, שולי בתו, אביגדור לבונטין, קרוב משפחה, יעל בתו, חביב כנען, עיתונאי "הארץ" וקרוב משפחתו, מירי בתו, יוסלה בנו, אחיו דב, חנינה מלונדון, נורית מייזלר, מקיבוצי השוה"צ, דוד לבסקי, יוסף זיסקינד במאמרו "הפטריוט", א. הרץ מהדר, חברים מהדר, אשר שופט, יצחק עורי מהבנק הלאומי בגדרה, מ. נוסבוים מארגון האורזים, אשר שילון. בסוף מובאים קטעים מדברי איצל, כפלה בחג הקציר, כרכו משק, כגזבר, כרכו הפרדס וקטעים מעטים מדבריו בשיחות קיבוץ. וכן צילום מסיפור שהתפרסם בעיתון, מאת אלישע פורת, בעלה של יעל, סופר ומשורר, בשם "איילת מחמדים", שהוא סיפור מעובד ע"י אלישע, מסיפוריו של איצל לנכדיו שהיו להם המשכים רבים.

פעילות רבה של ועדת התרבות בחיי הקיבוץ. בעלון מ-1.6.73 מפרסם צבי קרן, רכז הועדה, את תוכנית החודש הגדושה באירועים שונים והנה התוכנית:

1.6.73: יום ירושלים, וזה נוסף לחוברת שחולקה לחברים ותערוכה בחדר האוכל. מתקיימת פגישה עם הסופר יורם קניוק בנושא "ירושלים פנים רבות לה", על פי ספרו שהוציא בנושא זה. אחר כך סרט חצות.

2.6.73: שבת וכן ב-16.6.73, גם הוא שבת, שתי מנחות מוסיקליות.

בליל חג הביכורים נארח את השחקן גדעון שמר בהופעתו החדשה, מאת שלום עליכם, "שלוש אלמנות", בה מתגלות לראשונה בעברית, פניו האחרות של ההומוריסטן והסופר היהודי הגדול.

ביום ד' 6.6 נצא השדה בהמונינו להשתתף בטקס הבאת הביכורים, לראשונה לאחר מספר שנים שלא נהגנו בחג זה בסבר פנים נאות.

ב8.6.73-, ליל שבת, נשמע זוג אמנים-אורחים מארה"ב המתארחים חודש בארץ, בהופעת שירי עם מאומות שונות.

ב13.6.73-, יום ד', נפתח את מחזור ההרצאות של החודש בפגישה עם המרצה ד"ר דבורה אילון-סירני. על הנושא תבוא הודעה.

ב15.6.73-, ליל שבת, יוקדש ליום הולדת ה-5 של המועדון, וכן להרמת כוסית לחתני הפרסים, שלאחרונה נתברכנו בהם בשפע. הערב יהיה במועדון ואחר כך יתקיימו ריקודים בחדר האוכל.

ביום ד', 20.6.73, פגישה עם שני רופאים, ד"ר כץ וד"ר פינדלינג, על הנושא: "העשור השישי בחיי האדם, התפתחויות פיזיולוגיות ונפשיות".

ליל שבת, 22.6.73, נערוך היכרות עם טעמה האישי של בלה כספי, בתוכנית ל"טעמי", שתכלול מהצליל, הסרט, המלל ועוד. לאחר התוכנית סרט חצות.

יום ד', 27.6.73, פגישה למין היפה, וכל המעוניינים, עם לאורה מלינוף, על טיפוח החן והיופי, הנשיות וכל היוצא באלה.

בליל שבת של החודש, 29.6.73, נארח את השחקנית גילה אלמגור, בתוכניתה החדשה, "ערב שירי קברט", ולשם כך נשרה לשעה קלה לחדר האוכל שלנו אווירה מתאימה.

כמו כן נערוך החודש תערוכת בולים של בולאי הקיבוץ, וכן פגישה עם איש מהחוץ על נושא הבולאות. נא לפנות לפייבל בנוגע לפרטים נוספים.

אנו עושים מאמצים עם יוסי אמיתי להופעתו בקיבוץ, ועל הכנס בבולוניה. כמו כן נשמע מנחום שור מהנעשה במפ"ם, לאחר ישיבת המרכז.

באחת השבתות נערוך טיול לסביבות בית גוברין.

צבי קרן

משה לביא מראיין את לידה לאחר קבלת "פרס קפלן" של ההסתדרות. הוא גם מביא את נימוקי הועדה שהחליטה לתת את הפרס ללידה עם עוד 14 איש מתוך 76 מועמדים שהוצעו לפרס. ההמלצה לתת ללידה את הפרס באה ממרכז קופת חולים. הפרס ניתן ללידה אגוזי, אחות ראשית בביה"ח קפלן, בעד תרומתה לייעול בתי החולים של קופ"ח הכללית וגילוי כושר ארגון מעולה, תוך קיום יחסי אנוש לדוגמא עם צוותים רפואיים ופרה-רפואיים. לידה שיפרה את תכנון בתי החולים ביישמה את ניסיונה הרב בסיעוד. בהעבירה אותו לצוותי המתכננים היא קדמה את ייעול השירותים הרפואיים בבתי חולים בהנהגת אספקה סטרילית מרכזית לחדרי ניתוח וכן בפעולות רבות נוספות לשיפור הארגון והשירות.

לידה אגוזי עשתה לקידום יחסי עבודה בבית החולים תוך גילוי מסירות בלתי רגילה, ערנות לבעיות החולים ולצרכיהם, וכן לבעיות כלל העובדים בביה"ח.

בסגולותיה האישיות ובכושר מנהיגותה הנה דוגמא ומופת לעובדי הסיעוד בארץ... לידה הייתה חברת ההנהלה של בית חולים קפלן.

בעלון מובא קטע מהספר של יוסי גמזו "בשש אחרי המלחמה", בו מתוארת דמותם של עמרם ויוחנן, שניהם כאחד, שנפלו במלחמת ששת הימים.

הידד למשה סעידי.

שלוש פעמים קראו השופטים "הידד" למשה סעידי, כשהוא קיבל את הפרס הראשון בגמר תחרות כלל ארצית למוצרי קרמיקה תעשייתית וחצי-תעשייתית, בטקס שהתקיים במוזיאון הארץ בת"א. לגמר הגיעו כ-12 מוצרים שנבחרו ע"י מומחים ואמני משרד המסחר והתעשייה בשל עיצוב אמנותי נאה, צורה, צבע, פונקציה ויעילות הייצור. נוסף לפרס הראשון שמשה קיבל הוענק לו גם צל"ש על דגם הקיר הקרמי שעוצב השנה בבית "יד לבנים" בכפר מנחם.

פייטל מפרסם מאמר הסבר למה הוא קרא לתופעה שנביא אותה להלן "רשעות". המדובר בעישוב חלקת כותנה שלנו ע"י "ראיס", שהעסיק נשים וילדים קטנים. הדבר נעשה ע"י עובדי הכותנה מבלי שאיש ידע על כך, ללא אישור מוסדות הקיבוץ ושיחת הקיבוץ. הוא מוכיח במאמרו שניתן היה לבצע את העישוב הנ"ל בעבודה עצמית, ופרט לצד העקרוני, שהוא מאבני היסוד שלנו, היה גם הפסד כספי ניכר. וכן הצד המוסרי והחברי שפגע בחברים רבים לראות בשדותינו נשים וילדים קטנים מנוצלים ע"י "ראיס" ערבי.

במאמרו פייטל גם מתווכח עם מספר חברים המעלים, כביכול, נימוקים אידיאולוגיים להצדקת עבודה שכירה בשעות מצוקה ואף כאלה שבגלוי אומרים "למען העלאת רמת החיים". פייטל דוחה בתוקף כל הנימוקים של החברים אלה, ומזכיר את תוכניתו שהתפרסמה בקיבוץ, כיצד לנהל את כל המשק ללא עבודה שכירה. הוא מוכן לחזור בו מהכינוי "רשעות", באם זה פגע במישהו, אך המעשה שנעשה אין לו כפרה ואין לו הצדקה כלשהי. בחג הבאת הביכורים, שהתחדש לאחר מספר שנים שלא התקיים, מזכירים בעלון את "הימים ההם", בהם חגגנו ברוב פאר את הטקס הזה, ומזכירים בנוסטלגיה את התמונה המרשימה שבראש התהלוכה רכבו על סוסים האבא של אברהמק'ה ועל ידו מוטקה, כשני "אבירים" של החג.

חובת ה"חובה". האם ניתן לחייב חבר בניגוד לרצונו? 3 שיחות קיימנו בנושא זה שהיה קשור בתפקיד לא "נעים" כסדרן עבודה. לבסוף הוחלט שכן. באם ועדת מינויים מציעה מועמד, השיחה מאשרת, רשאי החבר לערער על ההחלטה הזו, אפילו פעמיים, ולעתים אף יותר, ו"לשגע" את הקיבוץ. אך באם אחרי כל הערעורים השיחה לא מקבלת את הערעור, על החבר, גם באם הוא לא רוצה, לקבל את דין הקיבוץ, באם ברצונו להמשיך לחיות בקיבוץ. יענק'ל קלנר, רכז הספורט שלנו, פונה לצבא לאפשר לחייל שלנו, גברי ברעם, להשתתף באימוני קבוצת הכדור-יד שלנו, היות וגברי הוא אחד מעמודי התווך של הקבוצה. מתקבלת תשובה שלילית מהצבא, שלא יכולים לשחרר את גברי, כיוון שהוא אחד מעמודי התווך של מחלקתו בצבא.

מאיר תלמי (יודקס), מזכיר מפ"ם, ודן ספיר באים לשיחת קיבוץ לערער על החלטת השיחה לא לשחרר את מתס לפעילות במרכז החקלאי עד שיימצא לו מחליף כתמחירן. יודקס ודן מסבירים את דחיפות וחשיבות התביעה לייצוג מרכזי של התנועה במרכז החקלאי, והקיבוץ, אחרי התלבטויות רבות, מאפשר למתס לצאת למרכז החקלאי, מבלי שיימצא מחליף, אך נמצא פתרון חלקי, מבלי להזניח את התמחיר.

הקיבוץ שולח ועדה ללמוד תנאי "מרכז קליטה" שמציעים לנו להקים אצלנו. הועדה מביאה את כל התנאים המחייבים ומזכים את הקיבוץ. יש בהם תנאים מפתים מאד. דנים על כך כמה פעמים, מחייבים ושוללים. לבסוף דחו את ההצעה.

התקבלה הצעת הועדה, פה אחד, לשיטת הניקוד בענייני ריהוט בחדרים.

מערכת העלון מראיינת 3 חברים בעניין הועדה לכוה אדם שחדלה לפעול. את שלמה אליאב, ברוך סביר ודן שלם מהמחלקה לכלכלה של הקבה"א. החברים מסבירים את הקשיים לקיים תכנון לטווח ארוך יותר. דן שלם מציע שנתרכז בכל בעיה לחוד ולא בכמה בעיות יחד. הוא מציע לתכנן: עתיד הלול, חיפושים לתעשייה, ופתרון בעיות דמוגרפיות, לרבות קליטה וצמיחה חברתית.

עוד השתתפו בשיחה, בעלון הבא: שלומי שקד, יעקב סלע, אמנון דוידוב ומתתיהו שור.

העלון מ-19.6.73 מקדיש דברי שירה מפי הדסה מילר לגרטרודה נעמי, אשתו של וולפגאנג לוך, "המרגל על הסוס", שהביאו אותה לקבורה בכפר מנחם, לפי פנייתה הישירה של גולדה מאיר והמוסדות המתאימים של הצבא.

שיא במשק. בעלון מ-6.7.73 כתוב: "אחרי שבועות של מתח ניתן סוף סוף לסכם את השנה בשדות הפלחה, ונגיד מיד, היתה זו שנה טובה בהרבה מעל למצופה. כמות המשקעים הייתה קטנה יחסית, כ-350 מ"מ, לכן ההערכות היו לשנה בינונית עד גרועה. אך להפתעתנו הניבו שדותינו יכול רב. לא רק הרבה מעל המצופה, אלא גם הרבה מעבר ליבולי השנה הקודמת, שהייתה שנת שיא לפלחה בכפר מנחם".

יגאל ברק

העידן הטכנולוגי. בימים אלה הופעלה מכונת כביסה מתוחכמת, עם פיקוח אלקטרוני, במכבסה שלנו. אם להשתמש במילותיו של אחד החברים - המכונה היא באמת חכמה מאד. די אם אומרים לה (לפני הפיקוח) פעם אחת בלבד מה לעשות, והיא כבר זוכרת. אין צורך להסביר לה ולהוסיף שנית. ביקשנו לשמוע כמה פרטים עליה, והנה דבריו של מיירים: "קיבולת המכונה 27 ק"ג וזמן המחזור שלה, כולל הכנסת הכביסה והוצאתה, הוא 40 דקות במוצע. הפעולה היא אוטומטית מלאה: מהרגע שמכניסים ועד הוצאת הכבסים הסחוטים - הכל נעשה באופן אוטומטי, לפי הוראות הבאות מהפיקוד האלקטרוני".

מתנדבי הקבוצה האנגלית "ברידג". בפרידה מהם אמרו נציגי הקבוצה: "רובינו עוזבים את הקיבוץ כאנשים טובים יותר...".

מרכז משק חדש. בשיחת קיבוץ מ-7.7.73 נבחר נחום כמרכז משק חדש. נאחל לו ולנו - הצלחה!

משה ישראל מפרסם מאמר ארוך במלאת 30 שנה שחלפו מאז חברי קיבוץ "אלגביש" הגיעו והתאחדו עם כפר מנחם. הוא סוקר את כל השינויים מאז ועד היום, והם רבים ומשמעותיים, כשהמטוטלת הדיאלקטית זזה יותר לפרט מאשר לכלל, וטוען שבאם רצוננו לשמור על ערכי הקיבוץ עלינו לשמור מכל משמר על האיזון הנכון בין שני מרכיבי הקיבוץ.

אמנם היו ויכוחים רבים בנושא ועדת כוח אדם, ותכנון לטווח ארוך יותר, וכידוע לבסוף לא יצא מזה דבר. אך הנה בעלון מ-3.8.73 מנסה רכז המשק, יענקל'ה, לשרטט תוכנית השקעות ופיתוח ל-5 השנים הבאות. התוכנית לוקחת בחשבון וריאציות שונות במצבת כוח האדם שלנו, אם זה בהגדלה או חלילה בהקטנה. הוא עובר ענף ענף והתכנון המתאים לגביו, והוא מסכם: "התוכנית גדולה ולבטח רבים הדברים שלא נלקחו בחשבון, אך יופיעו בעתיד. אין זו

תוכנית ביצועית אלא תוכנית להתייחסות כאשר דנים על תוכניות לביצוע. הפיגור בתחום התוכנית יחייב השקעות מרובות ומאמץ בנייה רצוף. אם לא תרד רווחיות המשק ואם נוכל לשמור על גבולות מתקבלים על הדעת בצריכה, נוכל לבצע את התוכנית ובכך להעלות את רווחיות המשק ולשפר את תנאי חיינו".
יענקל'ה

הקיץ חם מאד. אנשים עייפים. הקיבוץ מארגן "סוף שבוע" על שפת הים עם כל המתקנים המתאימים והציוד הנדרש, כולל אפשרות ללינת לילה, תוכניות בילוי, והחברים מוזמנים לשבת של מנוחה ובילוי על שפת הים.

הצעות ועדת מינויים לתשל"ד

מזכיר - יוסלה, רכז משק - נחום, גזבר - פייטל, רכז קניות - דודקה, סידור עבודה - גדעון ג. ורחל מודעי, מחסנאי מטבח - ישראל שני ותמר דיין (מועמדת להחליף את מתס), מחסן בגדים - רינה ק., מחסן ילדים - לאה ה., רכזת קניות בגדים - נחה, כל-בו - יונה ונורית ג., מא"ז - חיים מ., מזכיר "צפית" - זליג הלבני, עורך העלון - יצחק כהנים, יו"ר שיחות - שלמה א., בלה כ. ואורי א.

טורניר כדור-יד, לזכרו של אשר גולדברג ז"ל, התקיים אצלנו ב-22.8.73.

התקיים בירור פוליטי לקראת ועידת מפ"ם. למרות שהמזכירות חשבה שלא יבואו לבירור, התמלא חדר האוכל ביותר מ-150 חברים. מהחוג השתתף יצחק פטיש.

העלון מיום 7.9.73 מקדיש דברי אזכרה ביום השבעה למותו של הרצפלד ז"ל. כמו כן הוא מביא קטעים נבחרים מעלוני הקיבוץ על פגישות הקיבוץ אתו, שליווה אותנו לאורך כל הדרך בדרכנו להתיישבות וסייע לנו רבות בשנים הראשונות של בואנו לכפר מנחם. חברנו מתס היה בין המספידים אותו בישיבה מיוחדת, רבת משתתפים, במרכז החקלאי.

בני "בריג" היו לבני ברית. זו הכותרת לעוד פגישת היפרדות מקבוצה שבילתה אצלנו תקופה מסוימת. הפעם השתתף בה גם השגריר הבריטי ופמלייתו. ושוב התרגשויות ודברי שבה לקיבוץ ולארץ ולהורים המאמצים... וקרולין מסיימת: "אנחנו בני מזל! ראינו כאן סוציאליזם חי חיי מעשה. וחשבתי בלבי: כמה חשוב הדבר עבור סטודנטים בריטיים שסיסמות רדיקליות רמות בניהם..."

הבחירות להסתדרות: אמת (המערך) - 337 קולות, שזה 90% מהקולות, ק"נ - 36 קול, שזה 9.6%, ע"נ - 1 קול, שזה 0.25%.

רכב צמוד. פייטל הביא הצעה מתוכננת ומעובדת שהקיבוץ ירכוש את כל המכוניות הצמודות, הן לפעילי פנים, והחידוש, גם של פעילי חוץ, תוך הסכם עם המוסדות בהם עובדים חברינו, שהם ישלמו את ההוצאות לק"מ. ההצעה התקבלה והתחילו גם לבצע אותה. כמובן שכל המכוניות עומדות לרשות הפעיל רק לעבודתו, ובגמר עבודתו המכונית עוברת לרשות סדרני הרכב.

ועדת צעירים. בלה כספי מנסה לסכם פעולתה של ועדת הצעירים, אשר בטרם התחילה כמעט כבר סיימה. היא מנתחת את סיבות התופעה, רצון הצעירים, הבילוי שלהם בעיקר אצל המתנדבים, חוסר חטיבה צעירה פעילה, וכד', והיא מגיעה למסקנה שבאם הצעירים לא ייקחו בעצמם את יוזמת הפעילות לא תוכל שום ועדה להצליח.

מכתב מעולה חדש. קבוצה די גדולה של עולים חדשים, שזה עכשיו באו, ביקרו אצלנו ובילו ביום השבת, משך כל היום כמעט. אומצו גם על ידי משפחות בבתיהם ויכלו להציץ לכל פינה וללמוד מראיית עיניהם את אשר הקימונו. הם לא האמינו למראה עיניהם. היה להם מושג על קיבוץ לפי התעמולה ששמעו בארצות מהן באו. אחרי הביקור קיבלנו מכתב נלהב מאחד המבקרים, מאיר צנציפר, שביטא את רגשותיו ממה שראה, ומלא תודה לקיבוץ על האירוח הנפלא.

המשך הבחירות השנתיות. ועדת מינויים הציעה שאורי אסף יחליף את יוסלה כמזכיר. רכז ו. תרבות - אמציה, ו. חיילים - גרישקה, ו. פוליטית - יחיעם, ו. עבודה - אברהם סלע, ו. חינוך - יגאל ב., קליטת בנים - ראובקה, השתלמות - שלומי ש., בריאות - מאיר ד., בניין - קוטי. חברים - חיים ד., מתנדבים - ישראל כ. צוות הרפת קיבל פרס על ניהול מצטיין של הענף.

מלחמת יום-הכיפורים

לפתע, פתאום, ללא כל אזהרה, כרעם ביום בהיר, ביום שבת, יום-הכיפורים, 6.10.73, בשתיים אחר הצהרים פרצה המלחמה - "מלחמת יום-הכיפורים".

אנחנו מגיעים לעלון שתאריכו 11.10.73, 5 ימים לאחר התחלת המלחמה האיומה, לאחר שהיו כבר קורבנות רבים והמצרים כבר חצו את תעלת סואץ. רואים שהעלון מחולק לשניים. חלק שנכתב עדיין לפני המלחמה, וחלק שני שנכתב כבר לאחר התחלתה, הנקרא "דפי יומן". בחלק הראשון אין סימן וזכר למה שעלול לקרות. חיי הקיבוץ מתנהלים כביום-יום. הפלחים חורשים, הרפתנים חולבים, הלולנים מגדלים את התרנגולות ואוספים את ביצי הדגירה, חיי התרבות והמשק, חיי החברה הפעילים מאד מתנהלים כסדרם. הכל בסדר. דפי העלון הראשונים שנכתבו לפני המלחמה דנים בנושאים המעסיקים אותנו כל הזמן. שוב מאמר על יום-הכיפורים, שלא יודעים כיצד לציין אותו, מאמר על אקולוגיה ומנוחת החברים, עניינים שוטפים רבים על חופש, עזיבות, סידור עבודה, הכנה לקטיף, קבלת חברים, מילואים לבחירות השנתיות וכד', והנה פתאום בשבת בבוקר מתחילים להגיע הג'פים של הצבא ושעה אחר שעה מגייסים את כל הצעירים. גיוס מלא של המילואים. הרעם נפל. מלחמה.

והנה מה שכתוב באותו עלון בחלקו השני, 5 ימים לאחר תחילתה, ב"דפי יומן":

"...עוד לא עבר שבוע ימים וכבר קשה, כמעט בלתי אפשרי, לזכור אותם ימי שלווה רחוקים, בהם היינו נתונים בבעיות דיור וניקוד, השתלמויות ונסיעות לחו"ל, ובירורים במלוא כובד הראש לקראת הבחירות. בערב שבת עוד הספקנו לשבת לילה ארוך בשיחה פוליטית ערה על כל תג ותג ב'מצע', בוויכוח סוער על סיכויי השלום והביטחון, על אחוזי חסימה, והנה למחרת, ביום-הכיפורים, שייזכר עוד שנים רבות, התהפך הכל. השלום המדומה נהפך למציאות של מלחמה אכזרית. מערכים וחזיתות וחסימות, אינם עוד מושגים פרלמנטריים, אלא מונחי קרב של פלדה ואש. איזה עם למוד-מלחמה! הכל בא בחטף, בהפתעה מוחלטת, ובכל זאת כל אחד קיבל את הצו כדבר מובן מאליו, נטל תרמילו ויצא לדרך בשגרה מתורגלת היטב, כאילו דבר של יום-יום הוא. הקיבוץ התרוקן בין רגע כמעט מכל צעיריו. אף על פי כן, הכל הולכים אחרי עיסוקם, ומי שיכול נוטל על עצמו תפקידים נוספים, כדי להבטיח מהלך תקין, ככל האפשר, של החיים. המתנדבים, שנשארו פה תוך הרגשה של שייכות מלאה, אמרו: 'זה בסדר, יש לנו אמון מלא בישראל ובצה"ל'. אולם השלווה החיצונית הזאת אין בכוחה להסתיר את המתח העצום, את הציפייה הדרוכה של כולנו. הכל דבוקים לרדיו, לטלוויזיה, לטלפון. כל ד"ש הוא חג. ורק הילדים חופשיים לתת

דרור לרגשותיהם, להם מותר להודות בפחדים, להם מותר לבכות! ובעצם הימים האלה נמצא גם מי שהכין לנו את הסוכות, לפחות את סממני החג, ארוחה חגיגית, סוכה מוכנה וקישוט נאה כל כך של רות יערי. אין לסיים את תיאור התמונה הקצר והתמציתי - גם למען חברינו באשר הם שם, בלי לספר על התגייסותם המלאה של החברים 'הזקנים' ושאר החברים שנשארו בבית לכל תפקיד, וכן של בני המוסד המלאים תפקידי מפתח במשק, בזריזות, ביעילות, ובמלוא המסירות, ללא כל היסוסים וחשבונות, כיאה לבני קיבוץ, אפילו בשנות השבעים. המשק פועל כתיקנו, וכמה ענפים 'חיוניים' אף הגבירו את הייצור. דו"ח משקי מלא יתפרסם מחר. נראה כי ועדת המצב - פייטל, דייוי, חיים בלכר, דוד קרון ונירה שויאר - שולטת במצב".

ידיעות והוראות

חזרו מחו"ל והתגייסו מיד: מרדכי דובר, רן אבני ויצחק מודעי.

קיימנו שיחה טלפונית עם שלמה כרמון.

יצחק ברגר מגיע הלילה.

אברהמ'ה שור הפסיק את שליחותו בארצות הברית והגיע ישר למלחמה. משדה התעופה לקחו אותו ישר למחנה בג'וליס, מבלי לאפשר לו לבקר בבית, למרות בקשת ההורים, שיתנו לו לפחות לשהות עם המשפחה כמה שעות, לאחר שלוש שנות היעדרות בגלל שליחותו התנועתית.

חיים מילר, נועם, זליג ודינה ישובו בשבוע הבא, וכן אמה דומב.

גד ק. מאחל לקיבוץ שנה טובה. לא שמענו עליו יותר.

אלפי טלפנה מאתונה, מחפשת דרך לחזור הביתה.

סנדרה ודן, שני המתנדבים שהיו בטיול ביוון ובדרך לארה"ב, עשו "אחורה פנה" וחזרו אתמול לכפר מנחם.

נקבעו פקחי הג"א: פנחס, גדעון ג. ומיירים. חברים אלה אחראים על האפלה בכל המבנים שבאזוריהם. נא להישמע לכל הוראותיהם. הקפדה על האפלה היא חובה!

כל אזעקה היא אזעקת אמת ויש מיד לרדת למקלטים. בשעת האזעקה נא לכבות כל האורות לפני שעוזבים את הבית.

כל בעלי הרכב מוסרים את מפתחותיהם לחיים בלכר, האחראי לרכב.

יולה ג. טלפנה מנהריה ומסרה כי אילן, שנפצע במלחמה, עבר ניתוח בשתי העיניים ונאמר לה שיהיה בסדר גמור.

טלפון: נא לקצר בשיחות כדי שהקווים יהיו פתוחים להודעות מהחזית והחיילים. ועדת החיילים מטפלת בכל מה שאפשר לעזור להם.

מדפי היומן של ה-12.10.73

כפי שהבטחנו אתמול אנו מוסרים היום סקירה משקית מפורטת. נביא רק את ההקדמה: הפעילות במשק ובענפים התארגנה במהירות יחסית. עומדים, כמעט, בכל העבודות השוטפות, ואף הוגברה פעילות בשטחים נוספים שצומצמו לאחרונה. כמעט בכל הענפים נמצא מי שנטל את העניינים לידי בשקט ובהצלחה רבה. ברוב המקרים הייתה התארגנות בבחינת "התזמורת מנצחת על עצמה" במינימום התערבות וארגון מבחוץ. הרי זה סימן טוב. הבעיה איננה ביצוע העבודות עצמן בלבד, אלא גם במידת הכוננות, הגמישות וההסתגלות המהירה. לעתים חשובים

ההתייעצות, השיחה הקצרה וההיענות, ולו רק ברמז. התברר, לפתע, שרבים האנשים עם רצון טוב, רגש האחריות וכוננות להתנדבות, ומחוננים בדינמיות ובגמישות.

הבעיות העיקריות אינן בחוסר ידיים עובדות, אלא בעובדים מקצועיים ומפעילי מכונות וציוד מסובך. גם בתנאים אלה משתדלים אנו לשמור על הציוד שיישאר במצב תקין.

אנו מוצפים בפניות רבות, בהצעות עזרה, אותן אנו נאלצים לדחות, לפי שעה, ועדיין אנו מחפשים פתרון לתעסוקה מתאימה לאחדים מהחברים והחברות וגם לאחדים מהמתנדבים. מבחינה זו אנו ערוכים, אפילו, להתחיל בקט"פ, אך הפרי עדיין לא הבשיל. ומכאן באים הפרטים על כל ענף וענף: פלחה, כותנה, הפרדס, הרפת (הפרות "שהרעילו את עצמן", ערב יום-הכיפורים, מרגישות טוב ומצבן משתפר והולך), הלול על כל שלוחותיו, המשחטה הופעלה מחדש, ועזרה גם למשקים אחרים. כן הפעלנו מחדש את משחטת הבית. מפעל המתכת נהפך לביטחוני-חיוני למשרד הביטחון ולחברת החשמל. הצטמצם כמובן חבר העובדים ב-50%, ולא רק בצעירים בלבד, ובכל זאת ממשיכים לעבוד ומשתדלים לעמוד בלחץ התביעות. בקרמיקה העבודה נמשכת כמעט כמו מקודם. השירותים היצרניים עומדים בלחץ התביעות. דואגים מאד לאבטחת האספקה. עניין התערוכת נעשה פרובלמטי מאד, וכן עוסקים בפתרון חידוש מלאי הדלק ובבעיות התחבורה.

למרות התמונה המרגיעה אין להיתפס לשלווה. מחכים לנו עוד ימי מבחן רבים. כמו כן יש להנהיג הרגלי חסכון לכל אשר יכול עוד לקרות.

הודיעו לנו עכשיו שיצחק שריג שוכב פצוע בקפלן.

אריה ל., שהוא כעת המא"ל שלנו, הצטרף לוועדת המצב. פקה בשכונת הצריפים הוא אבא קורצברג. יצחק ברגר חזר מחו"ל והתגייס מיד.

אנו עומדים בקשרים הדוקים וחבריים עם מפקד הבסיס הקרוב.

שמירה - שינה צמודה בכל בית ילדים היה לנוהג כללי מאז תחילת המלחמה.

כל ד"ש הוא חג, וכל ידיעה יש מיד להודיע לחברי הקיבוץ. ועדת המצב כינסה אמש את הקיבוץ ומסרה אינפורמציה והוראות על המצב וכל הידוע לה. חברי הקיבוץ אישרו במחויבות כפיים את התארגנותה של ועדת המצב ואישרה את סמכותה ככל שהמצב יידרש.

מ"דפי היומן" מ-14.10.73: שבוע ימים! בכל מקום אחר - רק ראשיתה של ההתחלה. אצלנו - מלחמה "נורא ארוכה", מתמשכת הרבה מעבר לכל שציפינו, תוך עודף ביטחון עצמי. סיום היום השביעי צוין ב... צפירה רמה, והפעם כולם נשמעו להוראות ועשו המוטל עליהם, אלא שחיש מהר נשמעה ארגעה וילדים וגדולים גם יחד שבו לבתיהם.

היום, שבת, הוכרז בכפר מנחם על מפעל סריגת כובעים לחיילים. המארגנת ארלט. מבקשים, שוב, למסור כל ד"ש וכל ידיעה לוועדת המצב.

חלוקת העבודה של חברי ועדת המצב: דייוויד ודוד קרון - ענייני המשק והעבודה. פייטל - קשרי חוץ. נירה - עניינים שוטפים של חברה ותרבות וקשר לו. חינוך. חיים בלכר - רכב ותחבורה.

ביום א', 21.10 יתחדשו הלימודים במוסד לכיתות ז'-ל'. נתחיל במסגרת של לימודי יום, משעה 8-12, בלי הפעלת חדר האוכל והפנימייה. הגוף הבוגר עדיין כולו מגויס למשק. שמענו שזה המצב בכל המשקים, וכולם ציינו את

ההשתלבות המהירה והמלאה של הצעירים, הבנים והבנות לכל הדרוש. בני הגוף הבוגר מחזיקים ענפים ושירותים, והצעירים ממלאים שליחויות רבות ושונות. יחד עם זה נצטרך להתארגן לקראת חידוש המסגרת הלימודית הכללית. כמובן, תוך התחשבות בכל הבעיות הנובעות ממצב המלחמה. מסרה על כך אילנה.

מלחמת יום-הכיפורים היתה אכזרית וקשה ובאה עלינו לפתע. נפלו בה קורבנות רבים, פצועים ושבוים. גם אנו מבכים את הנופלים שלנו שנפלו בשדות הקרב, צעירים שטרם התחילו את חייהם. אבל כבד ירד על הקיבוץ בהיוודע שמות הנופלים. ואלה הם:

עמוס ברגר - בנם של צילה ואליהו ברגר. נפל בקרבות רמת הגולן ב-9.10.73. נקבר בבית קברות צבאי ארעי 1.10.73- והובא לקבר כפר מנחם בזמן מאוחר יותר.

ראובן כהן - בנם של ז'וזה ואביגדור כהן. נפל בקרבות הטנקים ברמת הגולן ב-9.10.73. גם הוא הובא לקבר כפר מנחם בזמן מאוחר יותר.

גבריאל ברעם - בנם של רוזקה ומיירים. נפל בתוך טנק ע"י תעלת סואץ. זמן רב היה נעדר, לא ידעו מה קרה לו. חשבו שנפל בשבי. נערכו חיפושים ממושכים, חקירות רבות, ולאחר זמן די ממושך מצאו את גופתו בטנק שרוף ע"י התעלה. הובא לקבורה בכפר מנחם.

רות כהנים נקבעה כרכות ועדת חינוך. נקבעו סדרים של שמירה, דאגה ואחריות לכל מחלקה ומחלקה של בית הילדים, וכן האיש האחראי לכך.

עמוס כהן נפצע פציעה לא קשה ושוכב בבית חולים באר שבע.

משה ברוידא נפצע בזרועו פציעה רצינית בקרבות רמת הגולן.

אילן - הוסרה התחבושת מעין אחת והוא רואה. צלצל בעצמו הביתה.

שלומו של נועם טוב, וכן שלומו של יצחקי שהועבר לבית ההבראה באשקלון.

ההתארגנות במשק היא ללא דופי. כולם מגלים רצון טוב ומשתדלים שהייצור לא ייפגע. דואגים לקטיף בפרדס, אך בטוחים שנמצא פתרון רק בעבודה עצמית.

הרצה אצלנו אריה יפה מהקבה"א ומפ"ם וסיפר על התארגנות טובה של הקבה"א לעזרת הקיבוצים לכל דורש. כמו כן מסר אינפורמציה נרחבת על הנעשה בחזית ובעורף ועל "המחדל".

התנדבות כספית יפה. השתתפותנו במלווה ביטחון מסתכמת ביותר מ-650 אלף ל"י, מזה מלווה חובה 300 אלף ל"י ומלווה מרצון 350 אלף ל"י. אך מעניין, החברים לא הסתפקו בזה, וחברים רבים החליטו לתרום מתקציבם האישי סכומים נוספים למטרות הביטחון וסיוע לחיילים. ריכזה את התרומות שרה יודוביץ'.

על אף הכל מקיימים את חג הסוכות - "חג שמחתנו" - על אף שהשמחה לא שרויה בתוכנו. זלו בפתיחת ערב החג נותן ביטוי הולם לרגשותינו המעורבים ומייחל שסוכת שלום תקום במהרה עלינו ועל שכנינו.

לא מצליחים לקיים שיחה בימים אלה. אין מצב רוח לבירורים שונים. החברים פשוט רוצים להתייחד עם האבל והאסון שקרה למדינה ולמשפחות שלנו. גם שקוראים לשיחה החברים לא באים.

העלון מ-18.10.73, באיחור אמנם, מברך את אברהמל'ה שור בשובו מהשליחות התנועתית בארצות הברית, אחרי 3 שנות ברוכות מעשים והישגים, כשהוא כבר מגויס במלחמה, השתתף בצליחת תעלת סואץ ולוחם באוגדתו של אברהם אדן ("ברן"). העלון כותב שקיוויו לקבלת פנים אחרת לאברהמל'ה, אך נקווה שעוד תבוא ותבוא.

גם שלמה כרמון וחזקי רור בדרך הביתה ומצפים להם בכל רגע.

דרישת שלום ממשה ברוידא, שמסרנו עליו לעיל שנפצע בכתף הימנית בקרבות רמת הגולן. שוכב בבית החולים בעפולה, והיום, אחרי שני ניתוחים, הרופאים אומרים שהכל יהיה, כנראה, בסדר. העצם סרוטה אך לא פגועה קשה. מיטב איחולי החלמה למשה מכל הקיבוץ.

הילדים הקטנים נרגשים מאד ופורקים את הרגשותיהם במכתבים לחיילים.

ביום א' 21.10.73 מתארגנים מחדש הלימודים של חניכי המוסד מכל הקיבוצים עד כיתות י' (כולל), כ-210 חניכים.

משיחות הילדים

שאלה: "מה הרגשתם ומה חשבתם כששמעתם על פרוץ המלחמה?"

תמיר: "אבא שלי היה בצבא במילואים, ואני מאד דאגתי לו".

הילה: "פחדתי שיהיו אזעקות ויתקיפו פה".

זיוית: "פחדתי מאד, כי יש לי קרובים רבים בצבא וחשבתי שאולי יקרה להם משהו".

אמציה: "ידעתי שהם לא יגיעו עד אלינו, אבל פחדתי שתהיה אזעקה".

איל: "נבהלתי נורא ופחדתי שיפרצו גם אלינו לקיבוץ".

רונן: "נבהלתי והייתי מתוח כי חשבתי שהם יכולים להגיע הנה".

שאלה: "על מה חשבתם בשעת אזעקה?"

תשובות במקלה: "אני חשבתי שיפציצו את הקיבוץ ונבהלתי. מה יהיה באם יפציצו וכולם ימותו?". "נבהלתי אבל חשבתי שלא יקרה לנו כלום. ידעתי שאנחנו רחוקים מהגבול והאווירון לא יגיע אלינו, אבל אולי הוא יפגיז מרחוק".

שאלה: "האם אתם שמחים או גאים שאבא שלכם חייל שמתתף במלחמה או שהייתם רוצים שיישאר בבית?"

תמיר: "אני מרוצה, כי הוא מגן על הארץ".

איל: "אני שמח שהוא נלחם".

קובי: "אני שמח שאבא שלי במלחמה".

עדי: "אני הייתי מעדיפה שיישאר בבית".

שאלה: "האם אתם שונאים את הערבים?"

ענת: "אני שונאת אותם בגלל שהם נלחמים בנו".

זיוית: "אני מאד מאד שונאת, כי הם כל הזמן רוצים לכבוש את הארץ".

שחר: "אני שונאת אותם בזמן המלחמה. בימים רגילים אני יודעת שהם בדיוק כמונו".

עלית: "אני לא כל כך שונאת אותם, כי הם אחים שלנו, אבל למה להם לריב עם אחים?"

עדי: "אני שונאת אותם בייחוד במלחמה, והם אשר פתחו בה, דווקא ביום-הכיפורים".

תמיר: "אני שונא אותם כי הם בלופרים. תמיד הם אומרים שאנחנו פתחנו באש, והאמת היא הרי שהם התחילו".

רונן: "אני אוהב את הערבים גם בזמן מלחמה, כי הם לא אשמים, אלא המנהיגים שלהם, ואותם אני שונא".

הילה: "אני לא אוהבת אותם, כי הם הכי אוהבים להתחיל מלחמות באמצע החגים".
 שאלה: "כאשר תיגמר המלחמה וכולנו מקווים שזה יהיה בקרוב, מה הייתם מאחלים למדינת ישראל?"
 שחר: "הייתי מברכת אותה על אומץ ליבה".
 ענת: "אני הייתי מאחלת למדינה שלא יהיו מלחמות".
 איל: "אני מאחל למדינה שיהיה שלום ושתהיה יפה ושתמשיך ללחום בגבורה".
 רונן: "שננצח בכל המלחמות ושישתדלו שיהיה שלום".
 עדי: "שיהיה שלום בין ישראל וארצות ערב בכל העולם".
 קובי: "שיהיה שלום ושהערבים לא יבטיחו כל מיני דברים ולא יקיימו אחר כך".
 אביחי: "שלא יהיו מלחמות ושיהיה שלום ושכל מדינות ערב יצטרפו לישראל ונהיה מדינה אחת גדולה".
 שאלה ורשמה - ניצה

מה טוב לקבל ד"ש מ"שם". ושמחה כפולה ומכופלת הייתה ליהודית אלעזרי כשהגיעה גלויה כתובה וחתומה בידי שניים - הבן דודו והאב מאיר גם יחד!
 לבני אבני, השוכב בבית החולים "הדסה" - פצוע לא קשה, כהגדרת הרופאים, אנו שולחים איחולי החלמה מהירה ושלמה מקרב לב!

עם סוף המלחמה... (מהעלון המחודש מיום 26.10.73)

ושוב דולקים הפנסים, אך לא היה בכוחם להדליק שמחות בלבבות האנשים.
 טוב לנו באור, אך לא בו העיקר, לא באור הזה שנשפך מהחלונות ומפנסי "הרחוב" שלנו, אלא ברגיעה שהוא מבשר, באמונה הקלושה, אך מתחזקת והולכת, שהאש פסקה, שאין יורים עוד. שבא הקץ לקטל הנורא...
 עם כניסת שביתת הנשק בפועל, ולמעשה גמר המלחמה, התחילו לחזור חיילים שהשתחררו ומספרים מה שהיה ומה ראו עיניהם. פרט לסיפורים על מורל גבוה של החיילים, התגייסות מלאה של המילואים, התנדבות והקרבה של אלפים, סיפרו גם, לצערנו, על הבלגאן הגדול בראשית המלחמה, שקשה לתארו, שרק עם סיום המלחמה התברר גודלו ואסונו, ואשר נקרא בפי כל "המחדל הגדול". תוצאות המלחמה הזו והמחדל שלה גרמו בהמשך לתוצאות חמורות בשלטון ובחיי החברה הישראלית, ולמעשה הם הביאו למהפך הגדול בשלטון. אחרי למעלה מיוכל שנים של שלטון תנועת העבודה, בא המהפך הגדול בשלטון ו"הימין" המיליטנטי, בראשותו של מנחם בגין, הגיע לשלטון. עוד שלטון קצר של תנועת עבודה, ו"הימין ניצח לתקופה ממושכת יותר. השפעתו של "הימין" היתה שלילית והרסנית על החברה הישראלית, ולצערנו, בסוף גם פגע קשה בקיבוץ. אך על כך בפרקים הבאים.
 אנו מגיעים לעלוני דצמבר 1973. עדיין כ-100 חברים בצבא ועל אדמת מצרים. אך הקיבוץ עושה כל המאמצים, בהצלחה לא מועטה, בהחזרת החיים למסלולם הרגיל - במשק, בחברה ובתרבות. טרם מקיימים בחירות שנתיות. מצמצמים תקציבים. בירור פוליטי לקראת הבחירות לכנסת, בהשתתפות נציגי התנועה וכן בא אלינו בן אהרון, לשכנע בעניין המערך. דפי מידע רבים וחבילות לחיילים בחזית ובכל "אי שם". חוגגים את חנוכה ואת יום הולדת 34- של הקיבוץ. עשרות עשרות מכתבים ממתנדבים מכל הארצות שבילו אצלנו זמן מסוים, של הזדהות עם ישראל, הערכה לקיבוץ, רצון לעזור ואפילו להגיע אלינו.

פרק שלישי: תובעים התפטרות הממשלה, "גוש אמונים", ועדת אגרנט, התפטרות גולדה, רבין ראש הממשלה, חלוקת טלוויזיות לכל החברים, "מרד הטורקים הצעירים", גידול חשיש, הנוכת מכון חליבה חדש, מוזיאון השפלה.

1974

במדינה ובעולם

קצינים נגד ממשלת המחבל. מוטי אשכנזי ואלפי מפגינים קוראים לממשלת המחבל להתפטר. גולדה הרכיבה ממשלה. צ'יץ' הרכיב קואליציה בת"א. נמל התעופה על יד לוד הוסב ל"נמל בן גוריון". מאז הפסקת האש ב-24.10.73- נהרגו 30 חיילים. קמה תנועה ציונית חדשה, דתית לאומנית, "גוש אמונים" שמה, ששמה לה למטרה להתיישב בכל שטחי ארץ-ישראל, גם בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים, מזרחה מעבר ל"קו הירוק". הופיעה חוברת ובה שמות כל הנופלים במלחמה. 2,521 חיילים, ובהם 609 קצינים. 32 משפחות חללים ו-18 משפחות של נעדרים ביקשו שלא להיכלל בחוברת. חילופי אש כבדים בכל גזרות צה"ל במובלעת עם סוריה. 3 חיילים נהרגו. הוקמה ועדת אגרנט שפסקה שהצבא אחראי למחדל יום-הכיפורים. בעקבות החלטה זו התפטר הרמטכ"ל של אז, דדו אלעזר. לעומת זאת דיין, שר הביטחון, שדיבר על חורבן הבית השלישי בימיה הראשונים של המלחמה, וכל הדרג המדיני, לא הואשם. דדו, כעבור זמן קצר, נפטר מהתקף לב פתאומי. גולדה התפטרה. רבין נבחר לראש ממשלה. טבח בקריית שמונה. 18 הרוגים. צה"ל כבש לפנות בוקר את שיא החרמון וחסל יחידת קומנדו סורית. עשרות חיילים סוריים נהרגו. לצה"ל 17 פצועים. מוטה גור נתמנה לרמטכ"ל במקומו של דדו. 14 חיילים נהרגו בצפון. טבח ילדים ונוער במעלות ע"י מחבלים. מטוסי צה"ל הפציצו מפקדות מחבלים בלבנון בתגובה על הטבח הזה. 16 משפחות ראשונות התיישבו בשארם א-שייח' (אופירה). שבויים הוחזרו מסוריה. שלוש נשים נהרגו ע"י מחבלים בקיבוץ שמיר. המחבלים נהרגו ע"י חברי הקיבוץ. ביקורו של ניכסון בארץ. כעבור כמה חודשים נאלץ להתפטר. שלושה מחבלים פרצו לנהריה והרגו אם עם 2 ילדיה וחייל. כוח צה"ל הרג את המחבלים. "גוש אמונים" התנחל בכוח בסבסטיה. מצילים מנעו פיגוע בנתניה. 5,000 חברי גוש אמונים השתתפו ב"מבצע הקפות", מבצע ההתיישבות הגדול שהיה עד אז ביהודה ושומרון, בניגוד להחלטות הממשלה. ניסו להתיישב במשטרת נבי צלה, בשילה, בוואדי קלט, במעלה אדומים, באלון מורה ובנקודות נוספות. בראש השיירה צעד מאיר הר-ציון. רק 300 איש הצליחו להגיע לנבי-צלאח. השאר נעצרו ע"י הצבא... בתגובה על ניסיונות ההתנחלויות הפגינו כאלף מחברי השומר הצעיר בכביש רמאללה-לטרון. עשרות קיבוצניקים פלשו למשרדי גוש אמונים. מחבלים רצחו 4 איש בבית שאן. ב-5.10 נפטר הנשיא השלישי של המדינה, זלמן שזר. משה דיין משתף פעולה עם הליכוד.

מהתאריכון של אברהם מ'ל ברוידא:

10.6.74: הוחלט לחלק טלוויזיות לכל החברים.

17.7.74: מרד "הטורקים הצעירים", הדחת הותיקים מתפקידים מרכזיים. הידברות והתנדבות של צוות צעירים, שקיבלו על עצמם לאייש את תפקידי המזכיר, רכז המשק והגזבר.

20.7.74: גילוי גידול חשיש מאחורי הלולים.

9.8.74: עמוס ברגר וראובן כהן הובאו לקבורה בכפר מנחם.

10.9.74: חנוכת מכון חליבה חדש.

6.11.74: חנוכת המוזיאון שלנו, שנקרא כעבור זמן "מוזיאון השפלה".

מהנעשה בקיבוץ לפי עלוני הקיבוץ של 1974

בראשית פרק זה ברצוננו להביא קטע ממאמר המערכת בחגיגת ל"ד של בואנו לכפר מנחם: "...בן 34 כבר אינו צעיר, אך עדיין מלוא כוחו עמו. בן 34 רחוק הוא מזיקנה, אך הספיק כבר לאגור וליישם בחייו הסוערים ניסיון רב, חוכמת חיים רבה, אף לגבש לו אופי ואישיות משלו. יש החשים לא בנוח, כאילו בגרותם מביישת חלומות נעוריהם. אחרים טוענים, אדרבא, מול חלומות ואשליות שנתבדו, הצליח הקיבוץ ב-ל"ד שנותיו ליצור יש מאין. לבנות מציאות חדשה, החורגת הרחק מעבר לחלומות תמימים שחלמנו אי אז. מהפכות רבות בעולם כולו נכשלו, הובסו, סטו ממסלולן הזוהר, אל מבוי סתום ואפל, נקלעו להסתאבות והתנוונות, ואילו דרכנו אנו היא מאז ועד היום דרך מהפכנית של הגשמה אישית ומשותפת של הקמת יישוב חדש במולדת עתיקה - בעמל כפיים, בחיי יחד, ברקמת יחסי אנוש, בערבות הדדית ובאחריות מלאה, במידת שיתוף ושוויון העולה על כל מה שיודעת האנושות לספר. ואין זו רק 'אידיאולוגיה של זקנים'. גם הצעיר חש את הייחוד הזה בלבו פנימה, אף כי נזהר זהירות מוגזמת לא להעלות 'מליצות' כאלו על דל שפתיו.

חגיגת יום הקיבוץ השנה אינה שמחה ועליזה, רבות מדי המצוקות והמועקות המכבידות על כל אחד מאתנו ועל חיינו המשותפים. אך רשאים אנו לחוג את חגנו, את יום ההולדת ה-ל"ד, בהרגשה של הישג, של סיפוק, של גאוות העושים ואינם מרפים, באמונה של 'האף על פי כן' בעתיד כי טוב!".
יואל דרום

העלון הראשון של שנת 1974 מתחיל באיגרת לחייל שמוציאה הועדה לקשר עם החיילים והוא המקור הבלעדי לנעשה בקיבוץ, ב-2.1.74: "...הפעם נביא מעט אינפורמציה על הבנייה. בבית הבנים עוסקים עכשיו בבנייה של הבמה המתנשאת לגובה של 5.51 מ'. גם בשיכון ז' ההולך ונבנה יש התקדמות. הגיעו כבר לשלב של עבודות גמר, המבוצעות ע"י קבלני משנה. מרצפים את המקלחות בשיש, מכינים ארונות המטבח מעל ומתחת לשיש, ובקרוב יבואו ארונות חדרי השינה. כמו כן עומדים לצקת יסודות הבית החמישי. נשמע מעודד למדי, בייחוד לדיירי העתיד של השיכון.

ברפת שובתת עבודת הבנייה. הקבלן, מסגר, מגויס והכל תלוי ועומד בצפייה לשחרורו. הבניין להנהלת החשבונות עדיין בשלבי התחלה ולא בגמר. עובד בה באופן חלקי אדם אחד. מתקיימות עבודות הכנה להפעלה מחדש של לול הפיטום. יסודות למיכלי תערובת בחוץ ויסודות למיכלי ההאבסה האוטומטית. תוכניות לעתיד בתחום הפיתוח לא קיימות לעת עתה בגלל המצב. תוכנית אחת העומדת על הפרק היא הגדלת מכון הקיטור ע"י התקנת יחידה נוספת גדולה יותר והוצאת שני הדודים האנכיים. למעשה, רוב צוות הבנאים משתתף בעבודות הללו וחסרים רק פועלים יהודים אחדים מהחוץ, מגויסים, כמובן, ויונתן דביר המגויס גם הוא.

אתמול היה יום חגה של הדמוקרטיה הישראלית, וודאי הייתם גם אתם שותפים לו, כל אחד ב'אי-שם' שלו. בבית התנהלה ההצבעה בסדר גמור, תחת השגחה קפדנית של שני חברים מבחוץ ואחד חבר שלנו. לא התקיים שבתון

וכולם עבדו כרגיל. יוצאים מהכלל היו אותם חברים שנסעו למקומות השונים לשבת שמה כחברי ועדת הקלפי. כדאי לציין שבכל מקום הם הוצגו כחברי מפ"ם.

תוצאות הבחירות בכפר מנחם הן כדלקמן: מתוך 454 בעלי זכות בחירה הצביעו 356, שזה 78.4%. עבור אמת - 323, קנ - 28, לע - 1, רצ - 1. היו גם 2 פתקים לבנים ומעטפה ריקה אחת. ולבסוף, נזכיר שהתחילה שנה אזרחית חדשה, והמתנדבים חגגו את הסילבסטר כיד המלך. נברך את כולנו ב'שנה טובה' ושנוכח לחזות בה בבוא השלום ובשובכם המהיר, כולכם, הביתה!".

יענק'ל סוקר את פעילותם הספורטיבית של 3 הנופלים במלחמת יום-הכיפורים ומציע להקים אולם ספורט להנצחת זכרם.

אנחנו בראשיתה של שנת 1974. רוב הצעירים עדיין מגויסים בצבא והם חסרים מאד. מערכת העלון פותחת דפיה הראשונים בענייני חינוך. מראינת מורה. לשאלת המערכת, האם את שייכת לקבוצת המקטרגים על החינוך, עונה המורה: "...אינני בין המקטרגים, ובוודאי אין אל מי לבוא בטענות. בכל זאת, דומני שמשהו יסודי אינו כשורה בחינוך הקיבוצי כיום. מאז ומתמיד חידש דור הבנים את תורת אבותיהם בחינוך... מעולם לא קבעו 'רצפטים' חינוכיים נצחיים, ואם כן נתבדו ונכשלו. בדורנו, יש לאמת זאת משנה תוקף, ובחינוך הקיבוצי לא כל שכן. השוני הרב שבין חיי הקיבוץ כיום לבין החיים לפני 40 או אפילו 20 שנה ו-10 שנים, בכל השטחים, אינו מאפשר בשום אופן להציג את אותן התביעות, בהתאם למציאות החברתית החדשה של הקיבוץ. אין חינוך ללא תביעות. אך הדבר היסודי הפגום בחינוך הקיבוצי כיום, הוא בחוסר יחס משווע בין התביעות שאנו מעמידים בפני הילד ולבין הכלים שבעזרתם הוא יוכל להיענות לתביעות אלו. אנו תובעים ערכים, כשהעולם חסר ערכים אלה. או במקרה הטוב אנו נותנים לילד אפשרות חופשית למצוא דרכו מבלי שיהיה לו מאין לשאוב את החיוב על פי מגמות החינוך הקיבוצי. על מטרות החינוך אפשר לאמור את הכלל הבא: מטרת החינוך היא אושרו של הילד במסגרת החברה בה הוא חי ומתפתח, מבלי לפגוע בזולת ובחברה ובערכיה. עקרונות החינוך המשותף טובים לילד ותואמים את צרכיו האישיים, באם הוא צריך ללמוד לחיות בקיבוץ, ועתיד לחיות בחברה שיתופית.

כיום אנו נתונים במצב שהמטרות והרעיונות של החינוך המשותף לא השתנו, אך לעומתם השתנתה הסיטואציה בחיינו הקיבוציים מן הקצה אל הקצה. החינוך הוא חלק מן החיים. עלינו לחשוב שנית אם אותה שיטה, הקרויה החינוך המשותף, היא התואמת ביותר את תרבות חיינו כיום. ואם לאו עלינו לשנותה, להתאימה באומץ רוח!".

רשימה הומוריסטית נחמדה כותב יוסי שרון מ"אי שם" על... החול שהוא מנת חלקם של חיילינו במדבר סיני. כיצד לסבול ממנו, כשהוא חודר לכל חלקי גופך וכל פינה לא נעימה, ששום מאבק אתו לא עוזר... ויש פשוט לחיות אתו בשלום... כי הרי אנו אנשי שלום...

בחימת אילנה אליאב נשלח חוזר לקיבוצים על חידוש הלימודים במוסד "צפית" ובעיקר בכיתות י', י"א וי"ב'.
הדים מהבחירות: לפי דו"ח הקבה"א, בכל יישובי הקיבוץ הארצי הצביעו לרשימת אמת 14,884 איש, שהם 90% מכלל המצביעים. מוקד קיבלו 1,244 קול, שזה 7.5%.

בין הזמנים...

הקיבוץ עדיין מפולג. חלק גדול מחבריו, ובעיקר הצעירים, עדיין לא השתחררו מהצבא. עיקר האינפורמציה שואב העלון מאיגרת לחייל, היוצאת בקביעות כל שבוע, לפחות 2 דפים, וסוקרת את כל הנעשה בקיבוץ. תמצא באיגרת

ידיעות מכל שטחי החיים, הן סקירות על המצב בענפים, והן בחיי החברה, תרבות ותוכן שיחות קיבוץ. מהאיגרת מיום 11.2.74 החלטנו להעתיק שיחת חיילים שהשתחררו עם חברי קיבוץ נוספים שהמזכירות יזמה:

המזכירות הזמינה לשיחת חיילים בשירות סדיר ומילואים וכן את אלה שכבר השתחררו. הפגישה נערכה במועדון לאחר ארוחת צהרים. לא באו רבים אך הייתה פגישה ארוכה וטובה של אלה שבאו. הכוונה הייתה, כפי שאמרו דוד קרון ובלה, להביא בפני החברים שנעדרו 4 חודשים מהבית, בנסיבות עצובות, מה שהתרחש באותו זמן בקיבוץ, ובעיקר לשמוע כיצד רואים המגויסים את הבית כיום, איך לחזור ולהשתלב מהר יותר ואיך לקדם את הקיבוץ. דוד ובלה פתחו, והציגו בפני המשתתפים את הבעיות המשקיות והחברתיות שנוצרו עקב המלחמה. בשיחה השתתפו דודו אלעזרי, רוני אלעזרי, אריק ליבר, אברהמ'ה שור, יחיעם, צבי ק., טוביה, שלומי שקד, אמנון דוידוב, מנחם וצ'קיר. נביא רק קטעים:

שלומי שקד: "מה שמדאיג כיום הוא הן המצב הכלכלי והן החברתי. יש בקיבוץ בזבוז כוח אדם ואין תכנון נכון... יש גם ריכוז יתר וסמכויות רבות ביד אחת... לגבי הצעירים החוזרים מהצבא, בעיקר הרווקים, צריכה להיות יותר ליברליות. יש ללכת לקראתם יותר. לתת להם אפשרות לקצת התפרקות..."

דודו אלעזרי: "יהיה משבר חמור בקרב הצעירים. תהיה דרישה רבה לחופשות וצריך יהיה לאשר אותן. קשה קצת להיכנס היום ישר לחיים בקיבוץ, הנראים היום קטנוניים מאד. רבים מהיחסים החברתיים פה נראים קצת משונים. יש צורך ואין לפחד גם מהבאת פסיכולוגים לעזרה וייעוץ לאנשים, ויהיו כאלה שיהיו מעוניינים בכך"... כאן התפתח ויכוח, האם אין החופשות הללו בעצם רצון לירידה מהארץ, לחיפוש "חיים טובים" וללא מלחמות, או אולי זה רצון לברוח ממילואים.

טוביה: "נשמעים בין כמה מהצעירים צלילים קשים וחמורים על רצון להתפרקות, לברוח, אפילו צער היותנו יהודים. זוהי בעצם בריחה מהחינוך, מעצמך, מהעם. יש לבחון אם אין כאן גם אשמת החינוך. מבחינה זאת, וללא כוונה, רואה גם במתנדבים השפעה שלילית".

בעקבות דברי טוביה אלה התפתח ויכוח כללי בעניין המתנדבים. מי משפיע על מי? טוביה גם התייחס לצד הכלכלי והציע שנחפש מפעל תעשייתי שיקלוט את עודף האנשים הנמצא אצלנו.

אמנון, שהתייחס לצד הכלכלי, טען שהעיקר למצוא פתרונות ולא הצגת הבעיות. "עיקר הבעיה לשתף מה שיותר חברים בהחלטות. הבעיה העיקרית היא חברתית, מדוע לא פעלו הועדות כשחסרו 60 אנשים? יש להמשיך בקו של ליברליות. יש ללכת לקראת החבר. אם תהיה צורה ארגונית נכונה ומוטיבציה לחיות פה, החבר'ה יבואו. גדל הניכור בין אנשים. חברים מסתגרים והולכים הצידה. הדבר החל לפני המלחמה והחריף אחריה..."

רוני: "בצבא למעשה נחנקים 3 שנים, סגורים מבחינה רוחנית. אחרי 3 שנים אדם רוצה למצות את עצמו. יש רצון לראות איך זה מחוץ לקיבוץ, ואז לחשוב האם באמת הקיבוץ זו הדרך הנכונה. אין לעשות הכללות. כל איש הוא אישיות בפני עצמה. אשר למתנדבים, זו החברה שלי, והם פתחו לי את העיניים..."

יחיעם: "הבעיה החברתית היא המרכזית. בעניין עזיבת הארץ אין זה כל כך רציני. אנשים מאד מסוימים חושבים על כך, ולא כדאי לעטוף את זה באידיאולוגיה. הבעיות לא נולדו היום". יחיעם מציע שכאשר ישובו יתר החיילים מהצבא לקיים כמה שיחות קיבוץ, ואולי גם בחוגים, בירורים מעמיקים גם עם הצעירים, כדי ליצור הרגשה כללית שהקיבוץ הוא של כולם ועל כולנו לעשות הכל כדי לשפר את הרגשתנו הכללית.

ביום רביעי, 6 לפברואר, התייחד הקיבוץ עם זכר שלושת בניו, חללי מלחמת יום-הכיפורים. נקראו דברים עליהם ולזכרם. נגינת צ'לו ליוותה את הערב. בני המשפחה וקרובים, חברי הקיבוץ והנוער, חיילים רבים מיחידותיהם של הנופלים ואורחים רבים, מילאו את אולם חדר האוכל מפה לפה. חוברת זיכרון צנועה, מלווה בצילומים של הנופלים ודברי הערכה לזכרם הופיעה בו ביום.

חיים מילר מקדיש מאמר בעלון מ-15.2.74 ל-40 שנה למרד וינה בו השתתף אביו ועל הישגי הסוציאליסטים בטרם השתלטו על וינה הפשיזם והיטלר.

בשבת בצהריים התקיימה עוד פגישה בין המזכירות והחיילים והמשוחררים. התקיימה שיחה מעניינת. השתתפו בפגישה: אברהם טולדו, שאול, דנה, נחום עשת, רפי, אמנון זלינגר, יחזקאל, נועם, מרדכי קריסטל, שלמה ב., ענת, דודו שור, רענן גולדברג, דני שביל, שלמה ו., יוסי רוטשטיין ומרדכי דובר. לא כולם פתחו את סגור לבם. כנראה קשה היה עדיין. אלה שדיברו היו רפי, טולדו, שלמה ודנה.

אברהמ'ה שור. המזכירות בישיבתה מיום 19.2.74 דנה בפניית הסוכנות היהודית לקיבוץ לשחרר את אברהמ'ה שור לחודש ימים, להשתתף במשלחת לוחמים אשר נוסעת לארה"ב במסגרת "חודש עלייה". עליו לצאת בימים הקרובים, ולשהות שם עד ה-22 במרץ. בהתחשב בחשיבות המשימה אישרה המזכירות את יציאתו של אברהמ'ה. תוספת העורך: המשלחת הייתה מורכבת מ-10 קצינים מצטיינים, יודעי אנגלית (אברהמ'ה כמסופר לעיל הגיע למלחמה ישר משליחותו התנועתית בארה"ב, ידע אנגלית וכן מנוסה בהופעות ציבוריות מוצלחות רבות במקומות שונים שמה). למשלחת הזו הצטרפה גם קבוצה של פרופסורים, וביניהם פרופ' שלמה אבינרי, שאגב התיידד מאד עם אברהמ'ה, ותפקידה של המשלחת היה לא רק לעודד עלייה לארץ, כי אם גם להסביר ליהדות ארה"ב מה קרה במלחמת יום-הכיפורים, שהשרה אווירה של עצבות ואכזבה מסוימת. המשלחת תוך חודש ימים הופיעה בכל מרכזי ארה"ב, מחוץ אל חוף, וזכתה לקבלת פנים חמה מאד ולהצלחה במשימתה. עוד זמן רב לאחר שאברהמ'ה חזר הביתה היו מגיעים מכתבי הערכה והוקרה מכל מיני אישים ורבנים (המשלחת הופיעה גם בבתי כנסת) על הופעתו, הרצאותיו והסבריו בפני היהדות האמריקנית.

שיחה נוספת בענייני חינוך, הפעם עם אוכמה, המציינת שמה שמתרחש בחינוך הוא גם מה שמתרחש בקיבוץ. ישנו קשר הדוק בין מערכת החינוך ובין מערכת חיינו כולה, ושינויים בחיינו גוררים בהכרח שינויים בחינוך. "ברצוני להדגיש כי ההתרופפות שחלה באמון ההדדי בין החברים בשטחים שונים בחיי הקיבוץ, משפיעה בהכרח גם על מערכות החינוך, אפילו ביתר שאת, כי פה אנו נוגעים ב'משהו' שהוא חלק מאתנו, בילד שלנו, בשר מבשרנו... פעם הייתה נטייה להקדיש הרבה לכלל, בנוסף לצרכים הפרטיים וגם לא פעם על חשבונם. ואילו כיום הנטייה היא, אצל חלק גדול מהחברים, יותר פרטיות, למען המשפחה והבית. הדברים, כמובן, נותנים אותותיהם בחינוך. בעבר המחנך היה האחראי הישיר לכול, הוא היה הסמכות ולא היו עוררין עליה, ואילו כיום סופגים הילדים יותר ויותר מהוריהם..."

מזור וחוסר רגישות. אביגדור מעיר על המאמר בעלון המספר שהקרמיקה עמדה בכל משימותיה בזמן המלחמה ואף הרחיבה את ייצורה... רק "משונה", חסר היה לו בסקירה הזאת שם מסוים...

אברהמ'ה שור נפגש עם ילדי המוסד וסיפר להם סיפורים מעניינים מארה"ב. החבר'ה נהנו מאד.

הופיעה איגרת לחייל מס' 26 ובה מכל וכל על הכל.

בני המשפחה וכמה עשרות חברים עלו אתמול ירושלימה, כדי להתייחד עם זכרו של גברי ברעם באזכרה לחללי צה"ל, אשר מקום קבורתם לא נודע (כידוע, לבסוף נמצאה גופתו של גבריק והוא הובא לקבר ישראל בקיבוץ. רשימה זו נכתבה קודם לכן).

בעלון מיום 1.3.74 מסופר על השתחררותם של חיילים רבים, וביניהם גם נחום שור, שהיה לפני המלחמה רכז המשק והמאמץ לחזור לארגון חיינו כמקודם. כבר בעלון זה נחום סוקר את הבעיות המשקיות והכלכליות העומדות לפנינו וכן הצעת הקבה"א להוריד ב-10% את תקציבי החברים.

כמו כן מופיעה בעלון תביעה לחזור לפעילות התרבותית הענפה שהייתה נהוגה אצלנו לפני המלחמה. וכן יש למלא ולאיש את התפקידים שטרם גמרנו לבחור.

גניבות. נחום, שחזר זה עתה לתפקידו כרכז משק, הודיע שבזמן האחרון פוקד אותנו ואת האזור גל גדול של גניבות. גם אצלנו הייתה השבוע פריצה במשחטה. גנבו מכשירים, סחורות בשווי של כ-2,000 ל"י. המשטרה הזהירה אותנו שיש לצפות לגניבות נוספות ועלינו לשים לב. זה יחייב להנהיג אצלנו לפי תור, לאחר הצהרים, שמירה אזרחית.

עליית מחירים. אחת התוצאות, בין היתר, לאחר מלחמת יום-הכיפורים, היא עליית המחירים הדרסטית, כמעט בכל השטחים. עליית מדד המחירים בצורה כה חסרת תקדים השנה, טרם ידענו. עליית מחירי הדלק, המים והמזון וכל יתר התשומות בעשרות רבות של אחוזים, יצרו בעיות חריפות בתקציב בקנה מידה שלא הורגלנו לו. ועדת המשק יושבת על המדוכה ומכינה בהתאם את תקציב תשל"ד. כמו כן הנהיגה ועדת המשק שמיעת אינפורמציה כללית מהנעשה במשק הארץ מפי מתתיהו. בישיבה האחרונה שמענו סקירה תמציתית ממנו על בעיות המים ומשק המים במדינה.

עליית הנוער. ליזקה, במכתב לעיתונות, מגיבה איך מעלימים כיום חלקה של התנועה הקיבוצית בקליטת עליית הנוער. היא מביאה מספרים רשמיים שהתפרסמו ממחקרו של ד"ר א. נדר "20 שנות עליית הנוער", בו נאמר: בקיבוצים נקלטו קרוב ל-60%, במוסדות נוער 35%, היתר במושבים ובמוסדות מיוחדים.

בטור השבועי שלו, ביום שבת ה-22.3.74, המוקדש ל-40 שנות עליית הנוער, לא מצא גזעון לב-ארי, ולו מילה אחת על חלקה של ההתיישבות העובדת במפעל זה.

להפגנה של מוטי אשכנזי נגד המחדל של יום-הכיפורים נסעו מעטים. הקיבוץ הסתייג מההפגנה נגד הממשלה, אך אפשר לכל מי שרצה לנסוע שיסע, וכאמור נסעו רק כמה בודדים.

גברי ברעם ז"ל נמצא וזוהה ע"י צה"ל, והובא לקבורה בכפר מנחם ב-11.4 - בטכס צבאי מלא. לווייתו של גברי, הבן היקר של רוזקה ומיירים, ואהוב על כולנו, התקיימה במעמד קהל מלווים רב. בבית הקברות הספידה אותו בלה בשם הקיבוץ, ושולי קראה את השיר של בני שהתפרסם בעלון.

מה נשתנה אצלד? זוהי הכותרת בעלון מיום 5.4.74, בסדרת ראיונות עם חיילי הקיבוץ שהשתתפו במלחמה, השתחררו לאחר זמן די ממושך וחזרו לחיי הקיבוץ. ראיינו: שאול, אסא ויענקל'ה סלע. כל אחד לחוד מספר על חוויותיו, אך כמעט אצל כולם עולים הרהורים של ספקות בכל מיני שטחים שקודם לא חשבו על כך.

פיטורי שר הביטחון, משה דיין, לאחר המלחמה. התקיים בירור רחב בקיבוץ עם החלטת מפ"ם לצאת להפגנה ולתבוע את פיטורי דיין. פתח את הבירור יחיעם, שמסר גם דו"ח מהבירור במפ"ם. הדיון לא הצטמצם רק בדיין, כי

אם בכלל בכל ההנהגה הפוליטית. השתתפו בדיון יחיעם, נחום, זאב פ., יוסלה, שתבע להחליף את כל ההנהגה של המדינה, יואל ד., דייוו, מתס, שאמר שעלינו לחזור לדרך ההיסטורית שלנו, לדרך מוסרית, להגיד פשוט את האמת שדיין אשם לא פחות מהרמטכ"ל, ולכן הוא חייב ללכת. דרך מוסרית היא סם חיינו, וישנו סחף רב במדינה, והסחף הזה הגיע גם לקיבוץ. פייבל מאשים את תנועת העבודה. ראובקה מחפש בני ברית לתהליך השלום. משה דומב נגד ליבוי יצרים. צילה, גם היא חושבת שכל ההנהגה צריכה ללכת.

בהפגנה עצמה, שרק 5 חברים שלנו השתתפו בה, אך חלקנו בלט מאד הודות לשלטים והקריקטורות שעשה אביגדור, וזכו להבלטה רבה בתקשורת.

ביום שני בערב מסר אברהמ'ה שור רשמים והרהורים, מסקנות וזיכרונות של שתי השליחויות שלו בארה"ב: אחת ארוכה יותר, כשליח השוה"צ לתנועה, עד פרוץ המלחמה, שבגללה הפסיק את השליחות ובא מיד לשדה הקרב, ושנייה, בת חודש וחצי, כשליח המדינה, הסוכנות והצבא, במסע "חודש עלייה" שם, וכן הסברה ליהדות ארה"ב, על מה קרה ביום-הכיפורים. היה מעניין מאד, אפילו מרתק, ואנו מקווים לשמוע עוד.

בכנס גדול בירושלים לזכר השואה, השתתפו מאתנו דבורקה, רגינה ומאירקה. באזכרה אצלנו היו גם נימים צורמים. באותו זמן של האזכרה קיימו אצלנו אימון כדור-יד. ותגובות זועמות בעלון לא איחרו לבוא. לבסוף התברר שהאימון לא התקיים בזמן האזכרה אלא בערב יום השואה.

בשיחת קיבוץ הוחלט, אחרי דיון ממושך, שהקיבוץ ירכוש את הרכב של כל פעיליו ועובדי החוץ. להרבות שוויון, ליטול העוקץ של נוהגי "רכב צמוד" ולהרחיב אפשרויות הנסיעה של חברים אחרי שעות העבודה.

שוב ויכוח על ה-1 במאי. דייוו אמר כי לא יסכים בשום אופן שחברי הקיבוץ ייצאו לעבודה באותו יום. ויואל דרום מתלבט, האם הנאמנות הזו לדגלים, לסמלים של ימי נעורינו, אינה אלא שמרנות מחשבתית, קפיאה על השמרים, פחד או חוסר יכולת לראות את המציאות כמות שהיא, ללא משקפיים נוסטלגיים. והוא ממשיך: "על אף התהייה הרבה סביב תוכנו ומשמעותו של ה-1 במאי, אפשר ואפשר לציין גם כיום במסיבה נעימה. ואכן הייתה מסיבה כזו. חבל רק שרוב 'החוגגים' היו מבוגרים למדי, מאלה שעוד הספיקו לראות במו עיניהם ולחוש על בשרם הם מאבקי פועלים ממש, הן בחו"ל והן בארץ". המסיבה לכבוד ה-1 במאי הייתה מוצלחת באופייה ותוכנה. בשיחה שהתפתחה השתתפו זלו, נחום, חיים מילר ואברהם מהרשק.

ובאותו יום היה חידוש בעבודה במפעל המתכת: נשים במתכת. אך בשיחת קיבוץ הצעת ועדת העבודה להתגייס ל-4 שעות קטיף ב-1 במאי לא נתקבלה, כרוב גדול. במקום זה נתקבלה ההצעה לקיים את הגיוס המוצע בשבת.

קבוצת "אמירים" לחברות בקיבוץ. זאת הפעם הראשונה בשנים האחרונות שקבוצה בגודל של "אמירים" משתחררת בבת אחת מהצבא וחוזרת לקיבוץ. המזכירות מציעה לציין את האירוע בצורה חגיגית.

בנייה מתועשת. המזכירות הציעה לבנות, בזמן הקרוב, בנייה מהירה, מתועשת, כדי לפתור חלקית את בעיות הדיור החמורות של צעירים שלנו, גרעין, זמניים, וכד'. לאחר ויכוח עם אברהמ'ל, שהתנגד לבנייה מתועשת ("שקוביות"), והציע בנייה רגילה, הצעת המזכירות וועדת המשק אושרה בשיחת הקיבוץ.

"אף אחד לא קם". בעקבות שירו ההומוריסטי והלעגני על החברה הישראלית, של יוסי בנאי, שאף אחד לא קם במדינה למשימות לאומיות או חיי יושר, כותבת בעלון שושנה סעידי, גם היא בסגנון דומה, אך בתוכן הפוך. קמים וקמים אצלנו לכל המשימות ואף נהנים וגאים על חיינו החלוציים, וכדוגמה היא מביאה את הסיפוק של המטפלות בבתי הילדים, על אף עבודות קשות ואתגרים מורכבים.

למען החבר המבוגר. שמואל כספי ממשיך במאמרו על בעיותיו של החבר המבוגר. הפעם הוא נוגע בבעיות הבאות: בריאות גופנית, בריאות נפשית, פעילות ודרבון אינטלקטואלי, פעילות חברתית ומעורבות בחיי החברה, סיפוק בעבודה, תחביבים, חדרי חולים, גיוסים ועוד.

מילואים לבחירות לבעלי התפקידים. בעלון מ-10.5.74 - נמסר שבשיחת קיבוץ נבחרו בעלי התפקידים הבאים: מחסנאי מטבח - הצעת ועדת המינויים - יגאל ברק - לא נתקבלה. לעומת זאת רכז ועדת התרבות נבחר אברהמל'ה שור, וכן צוות רחב שיעבוד אתו. רכז ועדת המתנדבים נבחר צביקה אסף. ועדת משק: נחום, יענקל'ה, ראובקה, דוד ק., פייטל, ברוך, אברהם ט., נחה, מתס, ראובן ש., המזכיר. השיחה הוסיפה את נדב, שלומי ש. ונועם.

תקציב הקיום של החברים

ברוך שולח ממיטת חוליו בבית החולים הצעת תקציב חברים, לאחר שציין שגמרנו את שנת תשל"ג ברווח יפה. הקיבוץ הארצי תובע "הידוק החגורה", אך לדעתו של ברוך אין לצמצם את תקציב החברים. לדעתו יצא 9,000 ל"י לחבר, והוא חושב שזה לא מוגזם במחירי 1974.

רמת החיים ורמת הערכים

בכותרת זו יוצא נחום, רכז המשק, בוויכוח עם ברוך. הוא טוען שלמעשה ברוך מציע לא לצמצם בשום סעיף בתקציב אחזקת אדם, ואילו הוא, נחום, מגן על הצעת ועדת המשק, בצורך לצמצם בכמה סעיפים בתקציב. "מלחמת יום-הכיפורים גרמה לנו נזקים רבים, המצב הכלכלי של המדינה קשה והאינפלציה דוהרת. רמת החיים או רווחת החבר הם לא רק תקציב אחזקת אדם, כי אם גם שיכון והשקעות צרכניות הכרחיות. מוטלת עלינו גם החובה של מלווה חובה שהממשלה הטילה עלינו, לאחר המלחמה. לכן מבחינת 'רמת הערכים' שלנו, עלינו לחסוך קצת בהוצאות השוטפות, שזו גם תביעת התנועה, כדי שנוכל להשקיע בשיכון לחיילים המשתחררים מהצבא ועוד מספר השקעות צרכניות הכרחיות".

ברוך מגיב על מאמרו של נחום וטוען שהוא לא הציע העלאת רמת החיים, כי אם לשמור על רמת חיים שכבר הגענו אליה בהתאמת הסכומים הנומינליים לערך הכסף ההולך ויורד. לפי דעתו, אין זה נכון שרמת חיים נמוכה היא אחת ממסכת "הערכים" שלנו. "כשהתחלנו בימים הראשונים לא היה לנו כלום ורמת החיים שלנו, באין ברירה, הייתה נמוכה מאד. אך התנועה הקיבוצית שאפה דווקא להתקדם ולהוכיח שהשיטה השיתופית יכולה להעלות רמת החיים של הפרט יחד עם רווחת החיים של הקיבוץ כולו, אפילו יותר מכל שיטה אחרת. אף פעם לא שאפנו ל'קנומנה של יחפנים'. העברת אמצעים מצריכה להשקעות לא תורמת כלום להורדת האינפלציה. אך לעניין ההשקעות הוא יתייחס בפעם אחרת".

גם אמנון דוידוב משתתף בוויכוח הזה. לדעתו, אין להוריד את רמת התקציב, פרט לסעיפים של שעת חירום. אפשר למתן את הקצב, אך לא לבטל שום סעיף. הוא מצייין שלפי התמחיר ישנו קו של ירידה בחלקו של תקציב הקיום מכלל תרומת המשק... "הקטנת הצריכה העכשווית לטובת הצריכה בעתיד - תהליך רצוי בתנאים רגילים, אך לא בתנאי אינפלציה דוהרת, אלא אם כן הסכומים מושקעים במפעלים בהם ההון נושא תשואה פנימית העולה על שיעור האינפלציה... יש להביא לאישור שיחת קיבוץ את הנושא בצורת אלטרנטיבות שונות לפתרון מה קודם למה". העדיפויות שאמנון מציע הן:

א. השלמת בניית דירות עם שירותים לכל.

ב. פתרון בעיית אי-השוויון החברתי, בריהוט, מקררים, טלוויזיות ועוד.

ג. קידום ההשקעות בבנייני הציבור.

ד. פתרון בעיית רכב הפעילים.

בעלון מיום 24.5.74 מתפרסמת הצעה חלקית של ועדת מינויים לשנת תשל"ה.

בהצעה: מזכירות - בלה ואסא, רכז משק - נחום, גזבר - פייטל, רכז קניות - דודקה, סדרני עבודה - גדעון ג. ואורי ס., מחסני מטבח - חיה רן ואמנון ד., בגדים - רינה ושושנה ג., קניות בגדים - נחה, כל-בו - יונה, מא"ז - חיים מ., עורך עלון - יחיעם (כמובן, שאלו רק הצעות. בבחירות בשיחת הקיבוץ יכולים לחול שינויים רבים).

מדיוני המזכירות: המזכירות מציעה להקים צוות חשיבה של 15 איש, שידון על בעיות הקיבוץ. המגמה היא שחברים אלה יהוו אחר כך מנחים לחוגי דיון בקיבוץ. ייתכן שניעזר באדם מקיבוץ אחר שמלאכתו בניהול צוותים כאלה.

תחנת הרכה לילד ולמשפחה בהדרכת ד"ר קאופמן במועצת יואב. המזכירות תומכת בהקמת תחנה כזו. ויכוח אידיאולוגי על יישוב הגולן ע"י הצעת הקבה"א ליישב שמה את קיבוץ "גשור". לאחר שיחה ערה ורבת משתתפים הוחלט בהצבעה: 49 בעד, 17 נגד.

בעלון מיום 7.6.74 כתוב על הפעילות התרבותית שלנו. "רכז התרבות החדש והנמרץ שלנו (הכוונה לאברהמל"ה שור) טרוד מאד לאחרונה, וכולנו נהנינו מתוצאות עיסוקיו. הוא התפנה לכתוב לעלון רק... בדרכו למילואים, על מנת למסור כמה פרטים על תוכנית הפעילות המרובה בחודש יוני...". וכאן בא עמוד שלם של תוכנית הפעילויות המרובות... והמערכת מוסיפה: "אחרי מבצע מוצלח כזה של חברי ועדת התרבות החדשה, יכול אברהמל"ה לצאת בשקט ושלווה נפשית למילואים, ונקווה לשובו הקרוב".

הסדר הרכב. פייטל, במאמר גדול, פורש את תוכניתו להסדרי הרכב. מקלטי טלוויזיה. במבצע בזק, שעבר במהירות של הרף-עין, הובאו השבוע לאחר כבוד כחמישים מקלטי טלוויזיה וחולקו מייד לחברים המבוגרים - מזל טוב! עישוב כותנה. השנה ביצענו את העישוב על טהרת העבודה העצמית. ובכן, אם רוצים ודואגים ואכפת, אפשר גם ... בלי "ראיסים"...

שבועיים לא יצא העלון וזה שבא בסופו של דבר, מיום 5.7.74, שואב את הנעשה בקיבוץ מהאיגרת לחייל, שיוצאת בקביעות, וממנה אפשר לציין שני דברים. דיון על הגברת השמירה, בעקבות מצב הביטחון הכללי בארץ, לאחר כמה מעשי רצח שפלים של המחבלים. הוחלט לתקן את הגדר סביב המשק, להוסיף שומרים, להגביר את הערנות של כל האוכלוסייה. הדבר השני נוגע לנושא שכבר הזכרנו לעיל: הויכוח האידיאולוגי הער והמתוח בעניין עליית קיבוץ גשור לרמת הגולן.

טיולי סיני. יואל דרום מספר על המבצע הנהדר של טיולי סיני לכל החברים ומשבח את "עמידתם של הזקנים" בכל קשיי הטיול, אך המהנים מאד.

אילנה כותבת בעלון על קליטת ילדי "שריגים" במוסד "צפית" את הדברים הבאים: "קליטה זו הנה כמעט צעד ללא תקדים במוסדות החינוך של הקבה"א. ללא מסורת, ללא כל ניסיון קודם שאפשר להתבסס עליו, באו ילדי כתה ו' מבית-הספר "שריגים" - כולם בני מושבי הסביבה - שלמדו בשנה שעברה ב"צפית". עכשיו על המוסד ועל כל הקיבוצים השותפים להחליט אם היה זה ניסיון חד-שנתי או נהפוך הסדר זה לקבע בבית-הספר שלנו. הנהלת המוסד החליטה להמליץ בפני הקיבוצים להחליט בחיוב, אך מבלי שילדים אלה ישתתפו גם בפנימייה".

אורי אסף הביא לשיחת קיבוץ שתי הצעות: א. הגבלת משך הזמן לדיון בנושאים השונים. ב. קיום נוהג של שאילתות בתחילה של כל שיחה, כשזה כולל גם הצעת אי-אמון במזכירות.

העלון מקדיש ראיון נחמד, מלבב, סיפור מעניין על חייו של אברהם גרינבוים, "זקן הכפר", במלאות לו 70 שנה. מטענות ועדת מינויים: "...חברים, אינכם מתארים לעצמכם כמה קשה היום בקיבוץ להשפיע על חבר שימלא תפקיד. ריכוזי מספר פעמים ועדת מינויים, בתקופות שונות, ואינני זוכר אי-היענות וסירוב לקבל תפקיד כמו היום. להכריח חבר ע"י שיחת קיבוץ זה חלום. התשובות הן פשוטות: 'לא אקבל את החלטת הקיבוץ' או פשוט 'לא אופיע בשיחה', וזה מפי חברים שרק אתמול כיהנו בתפקידים מרכזיים בקיבוץ. לפעמים מושמעים ביטויים לא תרבותיים ביותר. יתכן ואלה הם תוצאות ממצב הקיבוץ כיום. ועדת המינויים לא פעם עמדה אין-אונים וחשבה להגיש את התפטרותה למזכירות, אך אמרנו שאין להטיל עול נוסף על המזכירות ועלינו להמשיך עד קצה היכולת. מה בכל זאת אפשר לעשות? חשבתי על זה רבות והגעתי למסקנה שבלי צעד דרסטי לא נפתור את הבעיות: א. יש לראות את הטיפול במצב בקיבוץ בעדיפות ראשונה ודחופה ביותר.

ב. יש לאייש את התפקידים והועדות לתקופה של שנה-שנתיים בחברים המתאימים ביותר.
ג. למטרה זאת, באם יהיה צורך, יש להחזיר אפילו חברים הממלאים תפקידים בחוץ, אם זה בקיבוץ הארצי, במרכז החקלאי, ברית התנועה הקיבוצית, צבא קבע, עובדי חוץ שונים. לעכב ולדחות נסיעות לחו"ל לתקופות ארוכות ולהוציא לתפקידים אפילו מענפי משק חיוניים. לבסוף, אפילו לעכב לתקופה מסוימת השתלמויות שונות לחברים שהם יכולים למלא תפקידים מרכזיים בקיבוץ.
באם נצליח בכך, ונרגיש פעילות בכל שטחי חיינו - יוטב לכולנו!".

אריה מנדל

הערות ביניים של העורך:

הגענו לעלון מיום 19.7.74 (העלונים הם מהמקורות המרכזיים לכתיבת הספר). בפתיחת פרק זה הבאנו לעיל מהתאריכון של אברהם'ל את המשפט הבא: מרד "הטורקים הצעירים", הדחת הותיקים מתפקידים מרכזיים. לא מצאנו בעלוני הקיבוץ, ולא ממקור אחר, את הניסוח הזה והביטוי הזה של מה שהתרחש בקיבוץ באותם הימים, אך הביטוי הזה שיקף נאמנה את "הסערה" שעברה על הקיבוץ באותה תקופה של חודש יולי 1974 ואף לפני זה. מספיק להתרשם מהכתבה הקצרה של אריה מנדל, שהיה אז מרכז ו. מינויים, כדי לחוש שבאותם הימים עבר על הקיבוץ משבר חברתי, שלא התחיל אז, אלא היה פרי תהליכים של זרמים "תת-קרקעיים" שהתפתחו משך השנים האחרונות ופרצו "בסערה" בחיי הקיבוץ. המשפט: "המצב הקשה בקיבוץ" חוזר בכתבות רבות בעלונים של אותם הימים, אף על פי שהמערכת הקיבוצית פעלה בצורה הרגילה והמסורתית. המשק גדל והתפתח, ואף הרוויח יפה, הפעולה התרבותית פעלה "במלוא הקיטור", החיים החברתיים התנהלו כסדרם, אך בכל זאת בכל פינה דיברו על

"המצב הקשה" של הקיבוץ. יש, אולי, לייחס "מצב רוח" זה להתרחשויות שחלחלו בקיבוץ בשנים האחרונות וצברו תאוצה משך הזמן. האירועים הבולטים שניתן למנות אותם הם: מאז מלחמת ששת הימים ומלחמת יום-הכיפורים היו עזיבות קיבוץ רבות של בנים, בוגרי חברות הנוער ואף של חברים יותר מבוגרים. הדור הצעיר, שגדל והלך, נכנס לכל הענפים, ואף לאחריותם, ברובו ראה את הדברים בקיבוץ בעיניים אחרות מאשר הותיקים. גורם האידיאולוגיה פחת והלך, ואתו גם המוטיבציה ואף המטרות של חיי הקיבוץ נחלקו הדעות, נפרמו חוטים רבים שמקודם קשרו יחד את הקיבוץ. חילוקי דעות אידיאולוגיים ופוליטיים חצו את הקיבוץ, לפעמים חצי חצי, למרות שעל פי רוב מצאו את המוצא המשותף. היחס לתנועה השתנה לרעה, ואפילו ותיק אחד, ודווקא מהחברים הפעילים והמרכזיים בקיבוץ, מתבטא בשיחת קיבוץ (לפי הפרוטוקול), בדיון על מסי התנועה, שמנפחים את המסים כדי לקיים "פרזיטים". משתנה היחס להגיגות ה-1 במאי, לפעילות פוליטית, שהדור הצעיר כמעט, פרט למעטים, לא משתתף בה. גם לאווירת הדכדוך והאכזבה וגל המחאות ששרר במדינה אחרי מלחמת יום-הכיפורים ו"המחדל" הידוע היתה ודאי השפעה עלינו ועל צעירים רבים. חברים לא רצו לקבל על עצמם תפקידים וועדת מינויים, וגם שיחת הקיבוץ, עמדו בפני קשיים גדולים מאד. נוצר פער בין הותיקים והצעירים בענייני מהות ודרך הקיבוץ והתגלעו בקיעים בלכידות הקיבוץ. ודאי שלא הכל מנינו, ויתכן בהחלט שזו ראיית העורך, למרות שכל הדברים שנאמרו לעיל כתובים שחור על גבי לבן בעלוני הקיבוץ או קטעים מהפרוטוקולים של שיחות הקיבוץ. על כל פנים, על רקע זה, אנו מביאים את הקטעים:

מעלון הקיבוץ מיום 19.7.74 ומהפרוטוקולים של שיחות הקיבוץ מאותם הימים:

מאיגרת לחיילים: ...בתא הדואר מצאנו הזמנה לערב ובו נדון בבעיות שונות ואינו מיועד לאכפתניקים בלבד, כי אם לכל חבר קיבוץ מהשכבות הצעירות. אסא וצוות מארגן "מבשלים" זאת כחודש ימים, וביום ראשון בערב התאספנו. ובכן, היה מפגש כזה, ודווקא רב משתתפים. אסא פתח והסביר שצוות של מספר חברים מנסה כבר זמן מה לחשוב ולמצוא פתרונות למצב הקיים אצלנו. הוא ניתח את הבעיות שלנו: חוסר הרגשת בית, מורל ירוד, חוסר תקשורת כללי, ארגון ואיוש כושל של הועדות, וכיום ממשיכים לבחור בעלי תפקידים בלתי מתאימים, הגוררים אותנו למעגל סגור, שאיננו מצליחים לפרוץ אותו. הציבור איננו מוכן לתת ורבים מצפים את ציפיותיהם הגדולות מהצד ושוקלים עתידם על פי המתרחש, אך הם אינם נותנים יד לפעילות. צעירי הצעירים עומדים רובם עם רגל אחת בפנים ואחת בחוץ, כתוצאה מהמצב הכללי בקיבוץ. המסקנה: כולם חייבים להירתם לפעולת שינוי, ותהא זו פעולה דרסטית שיחושו בה כולם. לצוות היו הצעות: 1. לפתוח חוגי דיון לשבירת המצב הלקוי בתקשורת, יצירת יתר פתיחות ודיון בבעיות הקיבוץ. 2. בחירות חדשות, ביטול כל הבחירות של היום. יצירת מוטיבציה של הסכמה לתפקידים עד כדי החזרת אנשים חיוניים מעבודות חוץ, עיכוב חברים מלצאת ללמוד ושחרור חברים בבית מענפים שונים ובכלל זה גם המוסד החינוכי, כדי שיתפנו לקבל על עצמם תפקידים. דרך הביצוע: הקמת ועדת מינויים חזקה שתבחר אולי כמה ועדות חדשות, ובכל אופן הרכבים חדשים. כמו כן תבחר ועדת תכנון, שלא נישאר במצב של פתרון בעיות מהיום למחר, אלא נפעל מתוך ראיית העתיד. ועדת צעירים לפתרון בעיות הצעירים. אסא סיכם בכך שחסרה לנו מנהיגות טובה שתוביל את הקיבוץ, ולכן עלינו לפעול בכוח היחד.

אחריו התייחסו חברים לא מעטים: יענקל'ה, יצחק שריג, אלפי, נירה שויאר, נחום שור, צבי קרן, יוסלה ואביהו. היו שתמכו בדבריו של אסא, ובעצם לא הובעה התנגדות, אלא הובעו דעות שונות על דרך הביצוע והסיכויים

להצלחת הרעיון. חלק התנגד לרעיון הבחירות הכלליות והציע רק החלפת ועדות שהרכבן בלתי מוצלח. חברים הביעו דעות והציגו את הניתוח הפרטי שלהם בעניין הבעיות, שורשיהן, מהותן וגורמיהן. לגבי הפתרון היתה כמעט תמימות דעים, בהטיית שכמ כללית והיענות מרובה יותר של הציבור לקבלת תפקידים ובמציאת פתרון. אביהו, שהיה אחרון הדוברים, טען שהערב היה עוד התכנסות של חברי קיבוץ לשיחה שטחית ולא להיזכרות. הוחלט לקיים עוד מפגש או מפגשים כאלה, ובמגמה לקיים חוגי דיון. נודע שגם המזכירות פועלת בכיוון זה והיא עושה הכנות ממשיות.

תוספת להערת הביניים של העורך: כביטוי בולט לתהליכים שחלו בהם שינויים, אפשר לציין את היחס לעבודה שכירה. עוד שנה קודם לכך אפשר היה לקרוא בעלוני הקיבוץ את גאוות ושמחת הקיבוץ בעניין ביצוע העבודות ההמוניות בעבודה עצמית. קריאות כמו "ביצענו את הקטיף בכוחות עצמנו", "העישוב בכותנה היה כולו על טהרת העבודה העצמית והגיוסים נהפכו לחוויה חברתית משמחת", והנה, למרות שגם קודם לכך היו ויכוחים על עבודה שכירה, הפעם התמיכה בעבודה שכירה בקטיף, בעישוב ובמשחטה גברה ואף בכמה הצבעות קיבלה רוב, והיא חדרה יותר ויותר בעבודות הנ"ל.

מאותו עלון ובאותו נושא שלעיל:

הכותרת של העלון הזה בעמודו הראשון היא: לעשות קיבוץ יותר טוב! והוא ממשיך: המונים כאלה של צעירים, דחוסים וצפופים במקום אחד, לא ראינו מאז וודסטוק. הם נענו למכתב הזמנה של "הצוות היוזם" ובאו למועדון, מילאו אותו והשתפכו על כל שלוחותיו ביום ראשון בערב ל"שיח דור ההמשך". הגישות היו שונות וכן הציפיות, הדעות, ההצעות. תמימים ומפוכחים, פעילים ועומדים מהצד, בעלי ותק-מה וחדשים-טריים מאד. אך נראה שאת כולם איחדה אכפתיות גדולה, רצון להביא לידי שינוי לטובה ולהוציא את כולנו ממועקת המשבר. בקיצור, לעשות קיבוץ יותר טוב! הננו מביאים כאן תמצית של דברי רוב החברים שהשתתפו בדיון, לפי רישום פרוטוקול בידי פוריה, עם כמה תיקונים ועריכות מצד הדוברים עצמם.

יושבים מהצד וצופים במתרחש, כותרת העלון. פותח אסא: "הפגישה הזאת באה לאחר תקופה שמספר חברים נפגשו וחשבו על מצב הקיבוץ וחיפשו דרך להזיז דברים. יש היום מצב של ריחוק, אין הרגשת בית ולכן לא רוצים, לא מוכנים, לא יכולים לתרום. חמור בעיניי שחיים פה בפסיביות. אם לא רוצים לתת לדברים להתגלגל, יש צורך בשינוי דרסטי שיחושבו בו כולם ושיהיה מהותי לגבי הקיבוץ. אם ננתח את המצב נראה: 1. חוסר תקשורת המשפיע על המורל ועל הארגון החברתי והמשקי. זה לא מתאים לחיי קיבוץ. 2. ארגון כושל של הקיבוץ מבחינה חברתית בועדות ובאיוש תפקידים. הצורה הארגונית אינה עונה על צרכינו כיום וחברים מסרבים למלא תפקידים. שכבות הגיל השונות מדוכאות, כל אחת בצורה שונה במקצת. שכבה גדולה שיכולה לתרום יושבת וצופה מהצד במתרחש, כאומרת: 'תעשו אתם ואני אחליט אם זה מתאים לי או לא'. צעירי הצעירים עומדים עם רגל אחת בחוץ. הסיכום - כולם צריכים להירתם לפעולת השינוי. מה הן הצעות הצוות המארגן? א. פתיחת חוגי דיון שמטרתם שבירת ה'אי-תקשורת' ומציאת דרכים לפתרון הבעיות. ב. בחירות חדשות בכל התחומים. יצירת מוטיבציה של קבלת תפקידים, אפילו אם זה יביא להחזרת אנשים חיוניים מעבודות חוץ! עיכוב יציאה ללימודים, שחרור חברים מענפים בקיבוץ ובמוסד. יש לשם כך לבחור ועדת מינויים חדשה בשילוב דורות, שתהיה הועדה החזקה בקיבוץ. חסרה לנו מנהיגות טובה שתובילנו, לכן עלינו לפעול בכוח היחד".

דרוש מכנה משותף

יענקל'ה: "יש כעת מצב של הרכבים לא מוצלחים בקיבוץ. לא זה הגורם למצב, אבל התפשטות המשבר גברה בשל הרכבים לא מוצלחים. חלק מהדברים ייפתר עם הזמן וחלק בבחירת הרכב מוצלח יותר, אך גם הוא לא ישנה מן היסוד מצב הקיבוץ. הדברים הארגוניים הם שוליים. הקובע הוא האם יש מכנה משותף בין חברים בהשקפותיהם, בראיית הקיבוץ ובנכונות לחיות בו. יש יותר מדי רצון למימוש עצמי ואין התאמה בין כל פרט בדרך למימוש עצמי לבין המסגרת הכללית. המשבר: מכנה משותף מעורפל בתחום הרעיוני, יחסים בין חברים, צרכנות וקבלת סמכות הקיבוץ. עלינו לקבוע לנו מכנה משותף, ולפיו ישאר כאן מי שמסכים, ומי שמתנגד לא יהיה כאן בפועל. מי שיישאר יישאר, אבל נהיה קיבוץ".

לקום ולהתנדב לתפקידים

יגאל ברק: "מסכים בהרבה עם יענקל'ה. משיב לאלפי שאין חיים פה בהקרבה, כי אף אחד לא אוהב להיות קדוש מעונה. יש פה ושם ויתורים על רצון אישי, אך לא חיים כאן בהרגשה שמפסידים משהו. חברים רבים נדחקים לפריפריה וזה מוביל למשבר. משנה לשנה משתפים את החברים פחות במתרחש. לא מצאנו דרך לרוב החברים, להביא דברים לידיעתם ולקבל הסכמתם. חוסר תקשורת בין הועדות, בתוכן ובין החברים, חוסר אמון, השמצות וכו', כך מחמיר תהליך של שנים. אני שולל 'הפיכת חצר'. מה שדרוש לנו הוא שנהיה מוכנים לקום ולהתנדב לתפקידים, צעירים וותיקים גם יחד. נחוצים פרסום והסברה, מעורבות הקיבוץ גם בענייני המשק המסובכים, איתור מקומות התורפה בתפקידים, רענון המוסדות המרכזיים".

ועדות חזקות

יצחקי: "הקיבוץ פועל דרך ועדות. אם הן בסדר, הכל בסדר. בעד הרכבת ועדת מינויים חזקה מאד והיענות הציבור לקבלת תפקידים. צריך לתת צביון חדש למזכירות, ו. חינוך, ו. חברים. בועדת המשק יושבים אנשים שאינם מקבלים את מרותה ומרות שיחת הקיבוץ, וחברים בורחים, משום כך, מהועדה. דרוש שילוב דורות בכל!".

שיתוף ושילוב דורות

שלמה ברוידא: "מרגיזים אותי הדיבורים על 'הפיכת חצר'. אותם דוברים מסרבים לקבל על עצמם תפקידים 'מסיבות אישיות'. שיקומו אנשים ויתנדבו". שולל את החלוקה לצעירים וותיקים. בעד שיתוף דורות מלא.

המצב חמור, אך לרבים אכפת

צבי קרן (שהוא גם יו"ר השיחה): "דעותיי קרובות ליוזמי הדיון הזה. יש פה ניסיון להידברות, ולא הצעה ל'הפיכת חצר'. המצב חמור, אך לרבים אכפת. יש הרגשה של אנרכיה, הפקרות מוחלטת. המוסדות לא פועלים או פועלים רע. בעד בחירת ועדת מינויים מכלל הקיבוץ, בלי הבדל גיל ומין, ותכנון לטווח ארוך של התפקידים - חינוך, מוסד ועוד. לראות בחשיבות עליונה את היותנו בקיבוץ ורצוננו לעשות משהו, פרט לעבודה, אכילה ושינה. מציע יצירת חוגי דיון קטנים שרבים יוכלו להתבטא בהם ולתרום לפתרון".

מערכת העלון: אחרי צבי דיברה נירה שויאר, אך לצערנו לא הסכימה שדבריה יתפרסמו בעלון, וגם נחום שור, שדיבר אחריה, לא הספיק לעבור על הטקסט ולא אישר את הבאת דבריו כפי שנרשמו פה.

אפס מעשהיוסלה:

"טוב שהתחיל להיות אכפת לאנשים. זה מעיק כבר שנים. והיו פעמים שניסו להתגבר על המצב. אחד הצעדים המוצלחים היה מפגשים שלובי דורות שאין בסופם החלטות מעשיות, וכל הטוב שבהם עצם המפגש. לא ועדת מינויים קובעת, כי ההצלחה תלויה אך ורק בהיענות הקיבוץ. היום נבחרים רבים נגד רצונם והם לא פועלים. אינני בעד בחירת ועדה חדשה. אם יש מי שמוכן להצטרף לו. מינויים ולעזור, אדרבא. שורש הבעיות הוא חוסר ביטוי ואי-שביעות רצון הציבור ממה שנעשה. אי-שביעות רצון מביאה לאפס מעשה. בועדת המשק נותרו המרכז והגזבר עקב תהליכים אנטי דמוקרטיים, ביצועים הסותרים החלטות הקיבוץ, וכך נטשו רבים את הועדה. גם הרכז והגזבר אינם תמימי דעים וצריך להבהיר להם שאינם יכולים לבדם לקחת את הדברים לידם, כי הקיבוץ הוא של כולנו. המזכירות לא פועלת או פועלת לא כשורה ואין קשר בין הנעשה בקיבוץ והנעשה במזכירות. הבעיות לא נפתרות אלא מחריפות. תפקידנו, כמי שרוצים לחיות בקיבוץ, לכבד את דור המייסדים ולא להזיזו הצידה" (נחום מכחיש שבועדת המשק נשאר הרכז והגזבר לבד).

שתי הבעיות המרכזיות: פער בנורמות ועזיבת בנים

אביהו: "הערה ראשונה שבה אני רוצה לפתוח היא שהפורום הזה לא עונה לבעיה יסודית שלנו, שאין כאן למעשה הידברות של ממש, אלא שוב אותם דוברים שכבר ראינו אותם לא פעם ליד המיקרופון, ושזה לא הנאום הראשון שלהם.

נדמה לי שהבעיה המרכזית שלנו מקורה בשתי תופעות. האחת היא עובדת הפער הגדול, ההולך וגדל, בנורמות. אני לא מצפה לראות אנשים 'מרובעים' בקיבוץ, הדומים זה לזה ושכל אחד מהם הוא 'טיפוס קיבוצי' במאה אחוזים. אבל נדמה לי שבנורמות התנהגות, בהשקפות ובציפיות שבאות לידי ביטוי בקיבוץ, יש לנו פער גדול מדי, שאינו מאפשר לשמור על מידת ההרמוניה האלמנטרית של חיים בתוך מסגרת אחת. במיוחד כשמדובר בקיבוץ, שהוא יחידה חברתית קטנה וסגורה. נראה לי שיכולתנו לעמוד במתחים פנימיים (אידיאולוגיים וחברתיים) היא מוגבלת. התופעה השנייה הפוגעת קשות בקיבוץ היא העזיבה. צעירים רבים עזבו, עוזבים ומתכוונים לעזוב. אחרים יושבים עם מזוודות ארוזות והוגים במוחם תוכניות לעתיד, שבהן הקיבוץ אינו דווקא במקום המרכזי. הקיבוץ נהפך אט אט לבית נתיבות, לתחנת מעבר זמנית, שקשה מאד לראות בה בית של ממש. שתי התופעות גוררות אחריהן מורל ירוד. חברה הנעזבת ע"י בניה היא חברה ללא עתיד, ואולי אף חברה מתפוררת. בעיני החזון הקשה מכל הוא לראות את הקיבוץ בעוד כמה שנים 'כמושב זקנים', שכל צעיר בר-דעת אומר 'אין לי מה לחפש כאן'. אני משוכנע שבעיה זאת היא בעצם בעיה שלנו. אם לא נדע להפוך הקיבוץ למשהו שלנו, לא בחזון שכבר התגשם, כתשובה סופית ומושלמת לבעיות האדם והחברה, אלא כחברה יוצרת ומחפשת שכל אחד יכול, ולעתים קרובות, צריך לקחת בה חלק פעיל, קשה לי לומר שאני אופטימי במיוחד, נדמה לי שהקיבוץ הוא עדיין בחזקת ניסיון, אך אני חושב שזה ניסיון שכדאי לעשותו".

המערכת: בזה הסתיימה השיחה הראשונה ביום ראשון השבוע, בהסכמה כללית להמשיך בה בקרוב, בצורה זו או אחרת.

בעקבות השיחה של "דור ההמשך" שמסרנו לעיל, מגיב משה סעידי במאמר בעלון תחת הכותרת ליצור יש מיש: "מהו הכיוון? האם צריך להרוס את הקיים על מנת ליצור את החדש, או צריך להשתמש בקיים כבסיס? ישבתי בפגישה של דור ההמשך בכפר מנחם. אני מדגיש דור ההמשך, אלה אשר עברו את כור ההיתוך של החינוך

הקיבוצי, מבית התינוקות ועד היום, דרך כל השלבים. אלה שקיבלו מיטב החינוך וקיבלו מהוריהם את המיטב שיכלו לתת. זהו החינוך שנכתב עליו רבות בספרי הפדגוגיה בעולם. רבים חקרו וחוקרים את מהלך חייו של הנוער בקיבוץ, של בני המשקים, של 'ילדי תנובה'. הקשבתי בדריכות לדברי כולם... הזדעזעתי מדברי כולם. פרט ליענקל'ה סלע ואביהו, לא שמעתי דברים שקולים מאף אחד מהמתווכחים, פרט לשניים אלה, שאני מוכן לסמוך על כל מילה שיצאה מפיהם.

מה זה קיבוץ? מי יכול להיות חבר בו? מה זה לא קיבוץ ומי לא יכול להיות כאן? הניתן לקשור שני עולמות? דברי אביהו היו אולי הקולעים ביותר למצב שאליו נקלענו כולנו כחברי קיבוץ, ובפרט הצעירים שבינינו, כחברים החוזרים הביתה לאחר תקופת צבא, מלחמה, מתח נפשי ורוחני, ובעקבות אלה, גם הלא-אכפתיות, כמעט בכל תחומי חיינו. בקיצור משבר ערכים. לדעתי כל מלחמה מניבה פרי הרסני, והכל בולעים אותו. רק מעטים מאד ימצאו שיוכלו לחזור לחיים הרגילים ותקינים לאחר תקופה נוראה זו. והרי חיי קיבוץ, חיינו שלנו, אינם פשוטים כלל, כי אם מורכבים ביותר. לי החיים כאן אינם רגילים במובן דור ההמשך. אין לי בסיס שווה עם אלה שנולדו כאן על הגבעה הזו. ולכן, אולי, מלחמתי על דמותו של הקיבוץ לובשת אופי שונה, גם באמצעים להשגת המטרה. לכן קשה היה לי לשמוע את הבחילה מפני הממסד, שעוברת כחוט השני בדבריהם של כמעט כולם. והם משתמשים בה, שלא בצדק, כבסיס וכמנוף לשינוי. וכבר נאמר: אנא, אדרבא, עשו זאת יותר טוב! יותר משכנע! יותר צודק! יותר דמוקרטי! אבל רבותי, יותר קשה, כמובן, ליצור יש מיש, מאשר יש מאין! באו לכאן, ייסדו. עם שיר על השפתיים וגם לא פעם עם יגון בלב. בנו פה בית, וקם כל מה שעיינכם רואות. בואו נראה את הכל, לא נחסיר דבר. שתלו כאן חזון שזעזע את העולם כולו, בראותו מתגשם. וראו: בוצרים באושים. עדיין מוטלת על הדור הראשון החובה. נדמה לי כי יותר מדי מהר מתבצע תהליך יציאת הותיקים ממעגל הפעילות בכל התחומים. לא ייתכן שכל היצירה הזאת תיפול לידיים לא מוכנות. כי מוכנות - זו קודם כל אהבת המקום. מוכנות - זו טיפוח ערכים קיבוציים בכל התחומים. מוכנות - זו אהבת הזולת וקבלתו כשותף. מוכנות - זו כבוד והערכה לראשונים. מוכנות - זו השתתפות מעשית לכל החיים. מוכנות - זו הקשבה. יצאתי מהשיחה בהרגשה שעורכים כאן מכירה פומבית של הקיבוץ. דור ההמשך קם ומוכר - ואין קונה. האמנם? אולי הקשה מכול הוא ללמוד ליצור יש מיש. כבר נאמר: אנחנו בעצמנו עושים את המלאכה, לטוב או לרע. יצירת כלי או כל יצירה אחרת, זהו תהליך, ודרך בה שותפים גורמים רבים. דמותו של הקיבוץ כיצירה מוגמרת או יצירה בהתהוותה, נקבעת על ידי השותפים ליצירה. שותפים, אלה אינם עוברי אורח. חובה מוטלת על המשתתפים בתהליך היצירה לנטרל גורמים אלה, כך או אחרת, ולראות היטב ולבדוק את השותפים למלאכת הרקימה הזאת. אם נראה הדברים כך (כדבריו של יענקל'ה), אם אמנם נצא מבסיס שווה זה, כי אז, אולי, צעדנו קדימה, צעד גדול ומכריע. קבלת אחריות, זכויות וחובות וכיבודם, זהו הצעד הראשון, פרק ראשון בתורת הקיבוץ".

משה סעיד

ובאותו נושא ובאותו עלון ב"איגרת לחייל" כתוב: ביום שני בערב התקיימה במועדון פגישה שנייה של דור ההמשך. מספר המשתתפים קטן קצת יותר מאשר בראשונה, אך נוספו גם מעט חדשים. הפעם הנימה הייתה תכליתית יותר ודיברו מעטים בלבד. הסתבכו מעט בהצבעות ובהחלטות, אך בסוף סוכם כך: הוחלט לקיים חוגים במהירות האפשרית, ובהצבעה סוכם שבחוגים אלה ישתתף "דור ההמשך" ולא הקיבוץ כולו. נבחרו יזהר ואביהו

לטפל בעניין החוגים והם יפנו לקבלת עזרה מבחון, בכוונה להגיע לרמה מספקת עם עזרה מקצועית. כמו כן הוחלט לשנות הרכבה של ועדת המינויים ע"י הוספת חברים מדור ההמשך וכן המרכז של הועדה גם הוא יהיה מדור ההמשך. ואכן לאחר שיחות הקיבוץ בנושא זה נבחר כמרכז צבי קרן, ונחום שור, שהיה מרכז משק וטרם סיים קדנציה אחת, התפטר מתפקידו, או "התפטר", בעקבות השיחות שמסרנו עליהן לעיל, ובמקומו נבחר אברהם סלע. בכמה עלונים שבאו לאחר מכן, היו תגובות שונות של מספר חברים על הפגישות של דור ההמשך, ועל מצב הקיבוץ, ועל ביטויים שונים שנשמעו בשיחות הנ"ל.

מאירקה האזור שלח ממרחקים תגובה: "חברים עשו, הירתמו לפעולה ופחות לדבר".
 יואל דרום הגיב על דברי אחד החברים בשיח הצעירים, שאמר שמי שלא מסכים לדרך הקיבוץ שיעזוב, ואילו פייטל הגיב על הדברים שהושמעו שהוא לא שומר על דמוקרטיה ועושה ומחליט לבד.

מהפרוטוקול של שיחת הקיבוץ מיום 27.7.74 באותו נושא:

אסא: מתייחס בשני הסעיפים של סדר היום - פגישות דור ההמשך ובחירת ועדת מינויים חדשה. "היו שתי פגישות של דור ההמשך. ההנחה שהביאה לשתי הפגישות הייתה, שהקיבוץ נמצא במצב קשה, וחיבת להיעשות פעולה כדי לצאת מהמצב הזה. הזמן לא יעשה את שלו, נס לא יקרה, באם לא ניקח את עצמנו בידיים. אנחנו - זהו הקיבוץ. הקיבוץ נמצא באיזה מצב חירום. חייבים לעשות איזושהי פעולה בלתי שגרתית. בימי חירום, כמו מלחמה, שריפות וכו' יש מצבים בלתי נעימים. דרוש קו אחר. אני רואה שני משברים. א. ארגוני - הקיבוץ בשיתוק כמעט מלא, החל מהתפקידים המרכזיים וגמור בתפקידים האחרים בכל תחומי החיים. מצב כזה בקיבוץ, בגודל שלנו, הוא מצב ביש. ב. ערכים: אין כיוון. נסחבים. לרוב החברים הרגשה לא טובה.

ההצעות הן ארגוניות וערכיות. כדי לחדור לעומק הבעיות יש לדבר. יש לעשות חריש בתוכנו, למקד את הבעיות, ולקיים שיחות הידברות. ומהו סדר העדיפויות? האם לשוחח רק במסגרת דור ההמשך או לשתף את כל הקיבוץ? לא נשמעה כיום נימה לשחרר אף ותיק מפעילות. ההתארגנות חייבת להיות של כל הקיבוץ. בשיחות שקיימנו, חשבו חברים שמגבלות גיל יכולות להשפיע על חופשיות השיחות. ברוב של שני שלישי החליטו שהשיחות בפגישות הנ"ל תהיינה רק של הצעירים. לפחות בשלב ראשון. במקביל היה דיון במזכירות. והייתה יוזמה של כ-12 איש, חתך של כל הגילאים. במזכירות הוחלט להשאיר הדיון לצעירים.

לא אפרט את ההצעות הארגוניות. ההצעה היא לפתוח דף חדש. ועדת המינויים הקיימת לא יכולה להמשיך לבחור תפקידים מרכזיים. אינני מסכים שו. המינויים לא הייתה בסדר והאשמה בה, אלא המצב בקיבוץ הכתיב את פעולותיה. יש לקיים בחירות חדשות, עם שינוי גישה. משהו מוכרח להתחולל בתוכנו. שיטה אחרת. יש לפתוח את כל המעגלים שהיו סגורים עד עכשיו. דרושה מוטיבציה רצונית לפעילות. יש חברים שמנסים לסתור הדרך שבחרנו. אומרים: 'אם אתם רוצים לעשות משהו תתנדבו ותקראו את החברים 'אחרי'. אני לא גורס ככה. אם מישהו מתנדב הוא רוצה להרגיש שיש לו גב. צריכים לתת לעצמנו המחשה, יש צורך שחברים רבים יקומו ויעודדו. אולי אפשר גם אחרת, אבל זה עלול לגרום לקורבנות רבים".

רייזלה: "השנה קרה מספיק ואצל רבים בתוכנו זה מתבטא מתחת לפני השטח. החברים שפעלו בזמן המלחמה שינו הרבה. אולי היו צריכים להפסיק פעילותם עם סיום המלחמה. לא מספיקים שינויים ארגוניים. יש לדעת מה זה כיום קיבוץ. הדור הצעיר חי כיום בערבוביה של מושגים, השקפות, דעות ורצונות".

אריה מנדל: "חושב שלא הסעיף הארגוני הוא העיקר, אלא דווקא סעיף הערכים עליו דיבר אסא. הבעיה העיקרית היא מה הן הסיבות שהקיבוץ נקלע למצב בו הוא נתון". תומך בהצעה לבחור ו. מינויים חדשה. דף חלק. לאשר מה שבחרו או לשנות. יש גם לבחור רכז חדש לו. המינויים במקומו (וכידוע נבחר צבי קרן).

שמואל כספי: "תומך בו. מינויים חדשה, אך הברורים על מצב הקיבוץ צריכים להתנהל במשותף עם כל הגילאים".
איזי: "יש להצטרף שאסא הוא הדובר היחיד. הכמות הופכת לאיכות. החברים יודעים היטב את קודקס הזכויות, אבל קודקס החובות שכחנו. מבקר את ו. מינויים, אך חושש למצב ביניים. לכן יש למלא את החסר עד לבחירות החדשות".

אברהמ'ל: "לא מוכן להיות שותף לרוח הדברים שהושמעו בשיחה ולרוח הדיבורים שכלו כל הקיבוץ. נגד ההפרדה 'צעירים' ו'ותיקים'. בעד התנדבות. הותיקים לעולם לא הפריעו לצעירים לפעול. הגענו למצב בו אנו נתונים בגלל הליברליות שלנו המופרזת. זכויות ללא חובות. נגד חוגי דיבורים. יש לעשות. המעשים הם שייקבעו".
ציילה ברגר: "חולקת על דברי אברהמ'ל. יש לברך על פגישות ושיחות הצעירים. יש התעוררות ונחוצות באמת חריש עמוק ויש לקיים את השיחות לבריור דרכי הקיבוץ כפי שהצעירים מציעים".

אפרת פרנקל: "מטרות השיחות לא להלקות על חטא, לא של הצעירים וודאי לא של הותיקים. רוצים בשותפות של כל הציבור, לקראת שינוי לא של הצעירים בלבד. לא רוצים להפריד. בדיוק להפך. באים לקבל את האישור לעצם התפנית. המניע לשיחות של רק הצעירים, כי יש צעירים רבים שלא יכולים לדבר עם כל אחד כמו שהם לא מסוגלים לעמוד ולדבר לפני שיחת קיבוץ. ייקח עוד קצת זמן וחברים צעירים אלה יפתחו את הלב ואז אולי יבוא שינוי". בלה מסבירה שו. מינויים הישנה תביא הצעה לו. מינויים חדשה שתכלול את הצעירים, שייבחרו, ואולי גם תכלול חברים שהיו בועדה הישנה.

רפאל: "כואב לי. הדור הצעיר בא ואומר שהמצב חמור. מושיט יד, ומחכה ליד השנייה. היד השנייה שותקת, במקום להגיב שאנו אחריכם. מבקש שהותיקים יפסיקו עם התסביכים. אם הצעירים לא ירגישו שהולכים אחריהם, הם יישארו לבד. זה יהיה הרבה יותר גרוע". אחריהם דיברו הושע ואברהם טולדו.

פיטל: "מברך על ההתעוררות של הצעירים. השכבה הצעירה יכולה להוסיף ממד רענן לקיבוץ. צריך להתארגן מחדש, אבל העיקר הוא הצד המהותי. יש לקיים דיונים יסודיים בקיבוץ ויש לקיים את אשר יחליטו. יש לדון על הבעיות ולא על שכבות גיל ואנשים".

יוסלה, בלה ואריה מ. מבהירים בעניין ו. מינויים והחלפת הרכז שלה.

ראובקה: "העיקר אחדות הקיבוץ. בעד בחירות חדשות. מתייחס באהדה להתעוררות של הצעירים. אמנם, הוא לא כל כך אופטימי, אבל לא רוצה לקצץ כנפיים. יש לבחור מרכז חדש מהצעירים לו. מינויים, ועליהם לדעת שזה יהיה מאבק לא קל. הצעירים יצטרכו להיאבק עם חבריהם". פונה לאסא ואומר לו: "אם לא יהיה לך גב, אל תתחיל".

אסא: "הנימה של אלה המברכים על ההתעוררות בחלקם היא כנה. אבל יש חלק שהיא לא כזאת. חשוב שנעשה את הדברים ביחד. ראובקה כאילו אומר לי, אסא המנהיג, לכו אחרי. מלבישים עלי את כל הנושא הזה. אם לא ארגיש שהולכים יחד ושזו בעיית כולנו, נמשיך את המשבר. הפתרון - להתארגן. השיחה לא מאכזבת".

ראובן שויאר מתווכח עם אסא. גם הוא קצת סקפטי. "בכל התפקידים והועדות ישבו צעירים. הלכו בתלם ללא שינוי. יותר קל לדבר מלעשות. בלי אשליות".

בלה מסכמת: "הקיבוץ כולו הגיע להרגשה שהוא רוצה כיום לחפש דרכים לצאת מהמצב בו אנחנו נתונים. כל מאמץ מכל צד שיבוא יכול לשפר את המצב. יש לחשוב על הדרך של התארגנות מחדש. יש גם לפתוח מעגלים שונים שנוכל להידבר. כפר מנחם לא סובל משילוב דורות. העיקר שלבסוף כולנו נהיה מאוחדים למצוא את הדרך להביא את הקיבוץ למקום ומצב שאנחנו רוצים שיגיע. ועדת מינויים חדשה תקום ותהיינה בחירות חדשות".

בשיחת קיבוץ מיום 17.8.74 היו בחירות לפי הצעת ועדת המינויים החדשה.

בשיחת הקיבוץ מיום 14.9.74, אחרי בלגן מסוים בשיחה, המשיך צבי קרן, הרכז החדש של ועדת מינויים בהצבעה על רכז משק. באותה שיחה נחום הודיע שהוא פנה לו. מינויים שהוא רוצה להפסיק את התפקיד של רכז משק, והעניין נמשך יותר מדי. צבי מסביר שאין שום כוונה "להפיכת חצר", אך לאחר השיחה שהייתה עם נחום, ו. מינויים מציעה לרכז משק את ישראל גרמן. ישראל מסביר שלא יוכל לעזוב את הרפת. בהצבעה ישראל מקבל 50 קולות ונחום 43.

בשיחה מיום 28.9.74 ממשיכה ו. המינויים לבחירת מרכז משק. אסא מסביר שאין לו. המינויים שום דבר אישי נגד נחום. הוא מעריך מאד את התמסרותו לתפקיד, אך בעקבות כל השיחות שהיו, רצוי לפתוח דף חדש. לאחר שהתברר בשיחות הקיבוץ הקודמות שישראל גרמן לא בא בחשבון להיות רכז משק, הועדה מציעה את אברהם סלע. מספר חברים מערערים על המדיניות של ו. מינויים ומציעים לאפשר לנחום להמשיך. פיטל טוען שהעניין האישי הוא טפל... "יש לקיים משטר של דיונים. ו. המינויים נוהגת רק לפי הכלל - מתאים או לא מתאים. לנחום כשרונות רבים ואינטליגנציה, אבל הוא הוכשל, אולי גם על ידי וגם על ידי מערכת שלמה. יש לקיים אתו בירור. הכשילו אותו, יצרו מצב סביבו. נוצרה פסיכוזה".

מרדכי ק. מגיב על דברי פיטל. רואה שישנם אנשים שרוצים להכשיל את הרוח והמדיניות של ו. המינויים שלאחר כל כך הרבה שיחות קיבוץ אישר.

עוד מספר חברים משתתפים בדיון בנושא רכז המשק והתפטרותו של נחום.

נחום עומד על שלו שלא ימשיך את תפקידו כרכז משק. לא יכול להסביר את כל נימוקיו בפני השיחה. לבסוף מתקיימת הצבעה: בעד אברהם סלע - 65 קולות, בעד נחום - 32, מנעים - 4.

הערת העורך: בזה סיימנו את תמצית האירועים סביב הפרשה שהסעירה את הקיבוץ משך זמן ממושך, ומה שאברהם ל' כינה "מרד הטורקים הצעירים".

העזיבות בקיבוץ

כסעף ביניים, המתקשר לנאמר עד כה במצב הקיבוץ, וגם מצבו בפרקים שיבואו ובעיקר לתקופה של שנות התשעים, בהן נכתבו תולדות אלה של הקיבוץ, עניין עזיבות הקיבוץ ובעיקר הבנים שהוריהם חברי קיבוץ, היה חלק נכבד בדיונים על מצבו של הקיבוץ, דרכו, והאמונה בעתידו. חשוב, אפוא, לסקור נושא זה, לפי התמחיר שיצא כל שנה וסקר אותו. בתמחיר הסקירות התחלקו לשתי תקופות:

עד 1969 הוא סקר העזיבות רק של הבנים לפי הקבוצות, מהקבוצה הראשונה "הסלע" ועד לקבוצה ה-26 "רקפת", ומשנת 1969 שונתה שיטת הסקירה והיא בדקה את אחוז העזיבות לפי מאזן האוכלוסייה, היינו כמה עזבו וכמה נוספו ולפי זה נקבע אחוז העזיבות, כלומר ביחס בין האוכלוסייה לבנים שנשארו.

נביא, אפוא, את הסקירה לפי מה שמצאנו בתמחיר:

בתקופה הראשונה, לפי הקבוצות				בתקופה השנייה, לפי מאזן אוכלוסיית הבנים			
קבוצה	עזבו	%		שנה	נוספו	עזבו	%
הסלע	2	22.0		1969	13	9	69.2
שחר	3	30.0		1970	13	10	76.9
סער	2	20.0		1971	6	8	133.3
לפיד	4	50.0		1922	4	6	150.0
לבנה	5	29.4		1973	17	9	52.9
דרור	10	57.6		1974	12	7	46.7
אילה	5	35.7		1975	5	10	210.0
רקפת	9	56.2		1976	19	7	36.8
נשר	10	58.8		1987	15	8	50.0
רימון	7	43.7		1988	11	9	81.8
אורן	13	72.2		1989	9	8	80.0
שיבולת	8	53.3		1990	9	1	11.1
אמירים	11	64.7		1991	6	7	116.6
מעייין-עופרים	10	62.5		1992	11	4	36.3
שחף	11	16.1					
תומר	7	63.6					
הדר	12	75.0					
להבה	9	75.0					
דגן	8	61.5					
נרקיס	7	70.0					
עומר	7	46.7					
ניצנים	3	20.0					
אלון	1	4.7					

שקד (גדולים) ושקד (קטנים) ורקפת 2 - טרם הספיקו לעזוב עד 1969

בסה"כ עזבו 164 בנים מהקבוצות עד 1969, שזה 46.5%

ריכוז הצטרפות הבנים לתנועה הקיבוצית (כולל העברת לקיבוצים אחרים) - עד סוף 1991 נשארו בקיבוץ 188 בנים, עזבו את הקיבוץ 164 (מתו 11). סה"כ בנים שהיו בקיבוץ עד סוף שנת 1991 היו 363, אחוז העזיבה (כולל 11 נפטרים) 48.2. בלי הנפטרים אחוז העוזבים 45.2. מאזן האוכלוסייה = 13+ היינו, לאוכלוסיית הקיבוץ, או לצמיחתו עד סוף 1991, תרמו הבנים רק תוספת של 13 איש. באם נשווה כמה נוספו וכמה עזבו, שזה 0.035%, הווי אומר: אותו מספר בנים שהוסיפו לקיבוץ ונשארו בו, כמעט אותו מספר עזבו אותו.

נחזור להמשך סיפורנו בו הפסקנו, על המשבר ו"הסערה" שפרצה בקיבוץ באמצע שנת 1974. אכן נבחרה ו. מינויים חדשה, נבחרו, אחרי קשיים רבים, כל בעלי התפקידים הראשיים, כל הועדות והצוותים, והקיבוץ "נרגע" עד למשבר הבא.

הדבר הבולט בחיינו, שעל אף כל המשברים והסערות באותה תקופה, החיים התרבותיים התנהלו "במלוא הקיטור", בריכוזו של הרכז החדש והנמרץ של ועדת התרבות, אברהמל'ה שור. הופעות שונות ומגוונות, מבצעי תרבות רבים וחדשים ומקוריים כמו "יום הגבר", "חג האהבה" בט"ו באב, שזו לנו הפעם הראשונה שחגגנו, הזמנת אישים בולטים של המדינה שבאו אלינו והרצו על נושאים שונים של המדינה. אם אברהמל'ה הזמין מישוהו, כמעט אף אחד לא סירב. זכורה לנו הפגישה המעניינת עם גולדה מאיר, לאחר שהתפטרה מהממשלה לאחר מלחמת יום-הכיפורים. ביקורה בקיבוץ ובמוסדותיו, שיחות עם חברים והרצאתה בחדר האוכל המלא מפה לפה, בביקורה במוזיאון השפלה שלנו, התפעלה ואמרה: "ביקרתי כמעט בכל רחבי העולם ומדינות רבות, תראו לי מדינה אחת שבה כפר המונה פחות מ-600 נפש הקים מוזיאון כזה ומפעל חינוכי נהדר ברמה כזאת. זה קורה רק במדינת ישראל ובזכות הקיבוץ וההתיישבות העובדת". עוד אישים רבים ביקרו אצלנו, כמו הנשיא יצחק נבון, משה דיין, דוד הכהן, אברהם שלונסקי וכו', שחקני תאטרוני הארץ, שחקנים בודדים, סרטים רבים, ו"סרטי חצות". חגגנו ברוב פאר את יום הולדת הקיבוץ 35-, בניצוחם של אורי אסף ואברהמל'ה שור, תוכניות מיוחדות לכל יום שישי והרשימה ארוכה ביותר. הנה קטע מהאיגרת לחייל מיום ה-25.8.74: ביום שישי הופיעה בפנינו מקהלת הקיבוץ הארצי. היא שהתה אצלנו מיום חמישי ועסקה בחזרות במוסד. בקבלת שבת שמענו מפי המקהלה את שירו של ביאליק "שלום עליכם מלאכי השלום". יתרה של התוכנית הייתה הפעם בעריכת הצוות החדש, אינה ונורית שור. בערב עצמו הופיעה בפנינו המקהלה, שמענו סוגי מוסיקה שונים וממדינות שונות. היצירה הישראלית למלות שיר השירים ועד לשירים ישראליים בני זמננו ושירי עמים שונים, ולסיום שירים כושיים. הקהל נהנה מאד ומחזאות הכפיים הבלתי פוסקות אילצו את הזמרים לאמץ גרונם בהדרג נוסף. סרט חצות של יום שישי היווה פתיחה לשבוע המערכונים. ליוותה אותו הרצאתו של מר אינגבר על מערכונים וסרט בכל יום, וכמובן גם מערבון. ביום שישי צפוי ערב משעשע בבריכת השחייה ובמיוחד "הטוב והרע והמכוער". וזה רק חלק קטן שהוצאנו מהעלונים על ההיקפים הרבים של פעולת ועדת התרבות, באותה תקופה. בקיצור, משברים וסערות לחוד, וחיים חברתיים ותרבותיים לחוד. כוחו של קיבוץ - משלבים ידיים מחדש, מתגברים על "הצרות" וממשיכים בדרך, אלה המאמינים בה.

לגבולם

הננו עומדים בעלון מיום 9.8.74, שדפו הראשון מוקדש, תחת הכותרת: לגבולם, להבאתם לקבורה בביתנו של ראובן כהן ועמוס ברגר, שנפלו במלחמת יום-הכיפורים, ובמשפטים הראשונים כתוב: "לא לחלוק כבוד ולא להספיד הספדים באנו הפעם, כי אם לאמור בפשטות, באהבה, בכאב וביגון: אנו מקבלים את פניכם, בנינו היקרים, בשובכם הביתה, למשפחות, לקיבוץ, לאדמה, לנצח נצחים..."

פגישה של נציגי התנועה והמזכירות שלנו בעניין גרעין הראל. התנועה תובעת מאתנו להכין אצלנו גרעין של התנועה האמריקנית למען השלמת קיבוץ הראל. הדעות במזכירות היו חלוקות על האפשרות והיכולת שלנו לעמוד במשימה הזאת. העניין יובא להכרעת שיחת הקיבוץ בהשתתפות נציגי התנועה. אכן שיחה כזאת התקיימה והקיבוץ החליט ברוב קולות לקבל הצעת התנועה, וכבר שלמה אליאב יצא לשם לבחון את המצב.

בעלון מ-6.9.74 בסקירה על המשק: "נסתיימה בניית סככת הרפת החדשה, וכבר הוכנסו שם פרות. זה מאורע חשוב כחלק מתוכנית פיתוח הרפת שלנו. כן מסתיים והולך מכון החליבה החדש, שיהיה משוכלל ונוח יותר מהמכון הקודם ויקל במידה ניכרת על העובדים..."

בגד"ש הסתיים למעשה מבצע גדול של רישות מסה... הונח קו ראשי של 14 צול פלדה באורך 2,350 מטר, וכן רושתה בצינורות אסבסט-צמנט מסה עצמה, בערך 750 דונם, שתאפשר להשקות את השטח...
בפרדס נמשכת ההשקיה ושאר עבודות עונתיות. הצוות הצטמצם מאד עם יציאתם של עמוס כהן, אברמסון וצביקה...

לולים: עד כה מתנהל הכל ללא תקלות מיוחדות. כזכור, בגלל מחסור בעובדים קבענו את היקף הלהקה ל- 3/2 בלבד מקיבולת הלולים...

במתכת: המחלקה לייצור צינורות לחץ הידראוליים שבקיבוץ נען הועברה למפעל שלנו, ועתה עוסקים בהכנות להתחלת העבודה... בינתיים נמשכים הדיונים כלפי 'פרוייקט פיסטרר', תוכנית השקעה למערכת ייצור כבישה חמה של מוצרי חמרן, פליז ונחושת...

קרמיקה: ...בחודשים האחרונים הגדיל המפעל במידה ניכרת את היקף מכירותיו בהשוואה לחודשים המקבילים אשתקד...

בבניין: בשעה טובה ומוצלחת הסתיימה בניית שיכון ז' והמשתכנים עברו לדירותיהם החדשות. נמשכת העבודה של שני הבתים הנוספים של שיכון ח'. כן נמשכת העבודה בבניין הנהלת החשבונות וגם במקלט העילי...

בחצר המשק: נסתיים שלב המבצע כפר מנחם יפה! שדוד קרון ניהל אותו... החלה כבר העבודה בהתקנת הגדר...".
נמסר ע"י נחום

על מתנדבים. רשימה אחת של הדסה על בוב קלארק שחזר לאנגליה ללימודי הרפואה שלו, כשאנו מלווים אותו ללוד בדידות ורעות, והוא נרגש, אומר: "אם יתרחשו אצלכם דברים שיסכנו את חייכם לא אוכל לאכול ולישון כשאחשוב עליכם". בוב בא אלינו פעמיים. לראשונה לאחר המלחמה, כשאמר בבואו: "באתי לעזור לכם". השתלב כל כך יפה בחיינו שכולם אהבו אותו. בהיפרדנו ממנו הוא היה נרגש ביותר ואמר "לעולם לא אשכח אתכם ותמיד ארצה לחזור אליכם..."

ורשימה שנייה של משה ל., בה כתוב: "ידידי כפר מנחם בפריס תרמו סכום של 2,200 פרנק להנצחת זכרם של הבנים שנפלו. התרומה היא ביטוי מוחשי ומרגש להרגשת השותפות של ידידינו הצרפתיים בחיי הקיבוץ ומשפחותיו. התורמים הם מתנדבים לשעבר, שעשו בכפר מנחם פרקי זמן שונים, בזמנים שונים, ואשר המשיכו מאז לקיים קשרים, הן בינם לבין עצמם, והן עם חברים בכפר מנחם. שלושת האחים מבית משפחת אהרון, דניאל קלודין ודידיאר, שהו אצלנו בסוף שנות השישים, ואילו ז'אן-פיירסוזוני ואשתו ניקול ביקרו בכפר מנחם בפעם האחרונה לפני שנתיים. מספר משפחות שלנו, שעברו את בירת צרפת וביקרו אצל אנשים אלה, זכו לבית חם, ללב פתוח ולהכנסת אורחים בלתי רגילה. נדע להעריך את ידידינו באשר הם שם".

משה לביא

מצורפים גם מכתבי תודה רבים של מתנדבים לקיבוץ, לחברים, למשפחות שאימצו אותם. מכתבים נרגשים, מלאי הערכה ובחלק מהם אף שינוי בהשקפת עולמם...

אבא טרוצקי הלך לעולמו

זלו מספיד אותו על יד הקבר. אבא טרוצקי היה דמות מיוחדת בנוף חיינו. פליט השואה, בתושייה בלתי רגילה הצליח לברוח מגטו וילנה, ובנתיב ייסורים מלא מכשולים, שאין מילים לתארו, הגיע אלינו, לבתו, חברה ותיקה של הקיבוץ, ובחוכמתו העממית היהודית השתלב בחיי הקיבוץ ומצא תמיד מקום עבודה לתועלת הקיבוץ. ולמרות כל מה שעבר עליו, לא איבד את אחת מתכונותיו העיקריות, שאולי גם הצילה אותו, וזהו ההומור שלו. אין סוף בדיחות יהודיות, עממיות, ידע לספר לחברים ולבואיו למשרדו, כמנהל הדואר שלנו או בעבודות אחרות, ואמרותיו הקולעות לסיטואציות שונות, ואחת, לפחות, חברים זוכרים ומספרים עד היום. הוא היה אומר: "להגיע מכפר מנחם לאמריקה אין שום בעיה, העיקר איך מגיעים למסמיה". אכן זכרו של אבא טרוצקי צרור בצרור חיינו.

הקיבוץ יתקיים רק כאשר הוא בית טוב לחבריו. זהו שם המאמר שפרסם אברהם טפלר, "הזקן" מקנדה וחבר צעיר עדיין בקיבוץ, בעלון מיום 16.9.74. "בית טוב הוא בית הנותן הרגשת סיפוק ואושר, בית אשר רבים בו נתיבי התקשורת והמעורבות ומועטים בו רגשות הזרות והניכור. חסרונן של תקשורת בין-אישית ומעורבות בחברה מוליך בהכרח למידה רבה של התנכרות, שסימניה הבולטים הם דחייה, ציניות, אדישות, וכן צורות שונות של התנהגות א-סוציאלית, כגון אי-השתתפות בפעילויות הקיבוץ (מלבד העבודה), חיפוש אחר ג'ובים 'מעניינים ומעשירים' בחוץ, רצון עז לצאת וללמוד 'משהו', ויהא אשר יהא, 'חופש' של שנה שלמה ויותר, ובמקרים רבים גם עזיבת הקיבוץ. כל אחד מהסימפטומים האלה כרוך בכאב לב, ואלה בוודאי לא מוסיפים הרגשת בית. אדרבא, רוח נמוכה ומתיחות מעכירים את אוירת החיים בקיבוץ כולו. בשנים האחרונות נעשו ניסיונות רבים לחולל שינויים. רובם היו במישור הארגוני והתמודדו עם הסימפטומים, אך לא עם גורמי היסוד. התוצאות היו: מתן היתר לחברים למצוא להם עיסוק מחוץ לקיבוץ בזמן של מחסור קשה בידיים עובדות, ללמוד מקצועות בלתי-פונקציונליים, לצאת למסעות נרחבים (במקרים מסוימים אפילו במימון הקיבוץ). בעיקרם לא הועילו צעדים אלה לפתור את בעיותינו, והן הלכו והחמירו. מלחמת יום-הכיפורים הביאה לידי תאוצה של תהליך זה, וכעת אנו מוצאים את עצמנו בתוך תוכו של משבר. אם בעבר שררה תחושה של ביטחון עצמי ואמון באורח חיינו, אנו נמצאים כעת במצב של מבוכה וחרדה מפני הבאות. אנחנו מחפשים תשובות. אולי הגיע הזמן לשינויים חברתיים ואף תרבותיים, אשר יעזרו לנו לעשות את כפר מנחם בית טוב לכולנו. שיטות וכלים של ימים עברו, אפילו המוצלחים שבהם, ייתכן שאינם עונים על צרכי ההווה. עלינו ליצור כלים ושיטות חדשים, שיתאימו לתפקידים כיום, שיהיה בכוחם להביא פתרון לבעיותינו תוך גמישות מספקת לשם שינוי והתאמה לתנאי העתיד. רק כך נוכל להפסיק את הצעידיה ממשבר למשבר ולחסוך מרבים מנה גדושה של דיכאון ורוח נכאה. עלינו להשלים עם העובדה שהקיבוץ של אתמול איננו הקיבוץ של היום. ריתוק אל העבר ימנע מאתנו חופש התכנון של העתיד. עם ייסוד הקיבוץ היה הכרח לפרוץ דרכים חדשות. החברים יצאו לדרכם במסירות, נאמנות, ובמיטב האידיאלים, ורוח זאת חיזקה ופרנסה למשך שנים רבות את החברה השיתופית המיוחדת שלנו. והרי חברה זו הייתה עטרתה הזוהרת של מדינת ישראל ומוקד התעניינותם של כל הכוחות הפרוגרסיביים בעולם! לא היו 'מומחים' שיכלו להדריך את הקיבוץ בתחילת דרכו, והלימוד התנהל בדרך של 'ניסוי וטעות'. אף על

פי כן היטבנו ללמוד, ויעיד על כך המשק הגדול והמצליח שבנינו. עתה הגיעה העת למשימה עוד יותר חיונית. עלינו להפנות כוחנו וכשרוננו פנימה, לצרכי החברה שלנו. כאשר יעלה בידינו למלא צרכים אלה, נוכל להגשים האידיאלים שלנו ולהוציא אותנו מהאכזבה והתסכול, כי האכזבה והתסכול הם אשר הסיטו אותנו מהדרך המהפכנית של צעדנו בעבר.

כשחבר צעיר נשאל לאחרונה 'מדוע אתה עוזב?' סיכם את הבעיה כולה במשפט קצר אחד אשר קבע: 'אין קשר בינינו בכפר מנחם'. והרי כמעט כולנו חשים בהיעדר קשר אנושי. על כן צריכה להיות מטרתנו הראשונה לפתח שיטה יעילה של תקשורת בין-אישית, שיטה שתאפשר לכולנו לקחת חלק פעיל בתכנון וביצוע שיפורים בחיי העבודה והחברה שלנו, כדי להתאים אותם לצרכינו האמיתיים. בבואנו ליצור לעצמנו שיטה טובה של קשר ושל מעורבות חברתית, עלינו לבקש עצה והדרכה מכל מקור אפשרי, אך בסופו של דבר נצטרך ליזום ולבנות אותו בכוחות עצמנו. זהו תפקיד קשה וממושך, אך התוצאה תעשיר את חיינו ותביא לידי התעוררות רבתי. המאמצים וההישגים שלנו יכו גלים בתנועה ויעוררו קיבוצים אחרים ללכת בעקבותינו. כפר מנחם כבר הוביל, לא פעם, בשדה המשק. נוכל להיות מופת לאחרים גם בשטח התקשורת הקיבוצית.

במשימה זו יהיה על כל החברים לשלב ידיים ולעבוד ביחד בשיתוף פעולה הדוק. בודאי לא נצליח אם הותיקים ייסוגו אחור, בטענה ש'הם את שלהם כבר עשו'. ואם הצעירים ירצו 'ללכת לבד'? בבניין בית טוב בכפר מנחם, כל אחד ואחד חייב לתרום תרומתו. איש זולתנו לא יעשה זאת. כל אלה אינם רעיונות בעלמא. כבר קיימת וערוכה הצעת תוכנית לשיטה של 'יצירת תקשורת ומעורבות', תוכנית שתתבע מכולנו לשתף עצמנו בהגשמתה, לשם גילוי וזיהוי צרכינו המיוחדים וסיפוקם.

השאלה היא אם אנחנו מוכנים להתמודד עם אתגר זה."

אברהם טפלר

משה דומב כותב רשימה על המבצע הגדול של ניקוי החצר, שנעשה בשקט וצניעות ע"י דוד קרון. מציע לבחור בו כאיש השנה, הנהוג שהנהגנו בשנים האחרונות ומציע להקים ועדה של אכפתניקים ליופי המקום, אנשים שיתנדבו לכך, והוא עצמו כבר מתנדב.

נחום סוקר על סף תשל"ה את בעיות המשק:

"הבעיות העיקריות של משק כפר מנחם היום, יותר מאי-פעם, אינן טמונות במשק. הן טמונות בתחום החברתי-אנושי שלנו, במה שמכנים הנושא. יש לנו כמה חסרונות יחסיים:

א. שכבת הגיל 28-45, שהיא בדרך כלל בקיבוצים הותיקים השכבה הנושאת בעיקר העול המשקי, מצומצמת אצלנו מאד, ומתוכה מספר הנושאים בפועל בעול התפקידים אינו רב.

ב. עיקר ההשתלמויות שלנו בעשור האחרון לא הושקעו בתחום המשקי-מקצועי, ובהשוואה למבנה המתוחכם והמסועף של המשק המודרני שאנו מתפעלים, יש לנו פיגור בהקניית ידע. פיגור זה הופך למשמעותי בשנות ה-70, שבהן לידע יש משקל גובר בין גורמי הייצור.

על חסרונות אלה נוספו בשנה האחרונה עוד כמה בעיות:

1. העזיבות והחופשות הגיעו השנה שוב לממדים גדולים והגבירו את הלחץ על סידור העבודה ויצרו בעיות חריפות בשורה של ענפים, בעיקר בעיות של הצוות והרכבו.

2. היעדר מערכת תמחיר מעודכנת בשנים תשל"ג ול"ד היקשה מאד על היכולת לקיים תכנון, מעקב, בקרה, ופיקוח על הנעשה במשק (ובכלל, כבר הגיע הזמן ללכת בעקבות 160 קיבוצים אחרים ולהצטרף למערכת הממוחשבת שמפעילה היחידה הבין-קיבוצית). ברור שגורמים אלה, גם יחד, השפיעו וישפיעו גם בעתיד על ההתפתחויות במשק.

עברנו שנה קשה מאד מבחינה חברתית, ואת סיכומי השנה המשקית נדע, ככל הנראה, רק במועד מאוחר הרבה יותר. עם כל זאת לא דרכנו במקום, ובכמה תחומים המשק התפתח בהתאם לתוכניות רב-שנתיות, שהוכנו בשנים קודמות. בעיקר יש לציין את הגדלת הרפת, גמר הסככה החדשה, והרחבת ושכלול מכון החליבה. בניגוד לטענות הנשמעות מכיוונים שונים נגד הרחבת הרפת, הנני חושב שהכיוון בו הלכנו הוא הנכון. הרפת היא ענף אופייני של תשואה עולה לגודל (עד תחום מסוים), כלומר יותר יעיל לקיים רפת של 250 חולבות (שגם היא נחשבת לכינונית) מאשר של 300 בלבד. ברפת שבה נמצא צוות מקצועי טוב, כמו אצלנו, ניתן להגיע לרווחיות סבירה ובמחירים הקיימים. אין להשקיף על עתיד הרפת רק לפי המחירים ששררו בתשל"ד. סביר להניח שיחולו שינויים במחירי החלב, שיגדילו את הכדאיות היחסית של ענף זה.

דבר שני שיש לציין הוא ביצוע פרויקט מסה. הוא התבשל משך מספר שנים, וייתכן שיש מקום להבעת צער על שלא הקדמנו בביצועו. שנה זו הייתה קשה מכל הבחינות לעבודה זו, והיו בה גם התייקרויות גדולות, ובכל זאת טוב שעיקר המבצע מאחורינו ונוכל, כך אני מקווה, לגדל כותנה שלחין, במסה באביב הקרוב.

תחום פיתוח נוסף היו ההשקעות בציד חקלאי. במיוחד יש לציין את הקטפת ההידרוסטטית לכותנה ואת הקומביין החדש. השקעות אלו יאפשרו יעילות והספקים בענפי השדה.

בלולים המגמה העיקרית הייתה בעיקר לתחזק את הקיים. אולי יותר מכל ענף אחר יש לנו בלול בעיות חמורות מאד של צוות עובדים קבוע. במיוחד מדאיג המצב בלול הפיטום. גם ברבייה אין לנו צוות קבוע במידה מניחה את הדעת. להערכתנו, אם לא נצליח תוך שנה שנתיים לפתור את הבעיה, לא יהיה מנוס מלצמצם את הלול (כבר עכשיו אנו מייצרים בפיטום רק כשני שלישי מכושר התפוקה).

גם בפרדס ירדנו השנה, באופן ניכר, בגודל הצוות, בנוסף על משבר שעבר על הענף בקנה מידה ארצי מבחינת הרווחיות. גם אצלנו הרווחיות ירדה.

מצב קשה ולא יציב יש לנו גם בצוות הפלחה. אם לסכם את המצב בענפי החקלאות, הרי הבעיה העיקרית שלנו היא בעיית הצוותים.

המגמה העיקרית של הפיתוח צריכה וחייבת להיות בתחום מפעל המתכת. שנת 1975 תהיה השנה שבה יוכרע באיזו מידה הצליח פרויקט הכבישה החמה (תוכנית פיטרר), שבביצועו יהיה עלינו להשקיע מיליון לירות וכן לתגבר את המתכת בכוח אדם.

הקרמיקה, הרי זה מפעל שמתפתח באיטיות אך בהתמדה, ולדעתי התפתחות זו היא בהחלט מעודדת...".

נחום

אמנון דוידוב מציג בעלון תוכנית משלו להתפתחות המשק. הוא מדגיש בעיקר את הצורך במודרניזציה ולהתקשרות ליחידה הממוחשבת של התנועה הקיבוצית, וכן הוא בעד עקירת הפרדס וגיוון אחר של גידולי הפלחה, כגון הכנסת גידול אבטיחים.

חיימקה הלפרין, ממייסדי הקיבוץ ומהקבוצה הראשונה שלו, הלך לעולמו לפתע מהתקף לב. חיים לובה מספיד אותו על יד הקבר ומציין את תכונותיו התרומיות ותרבות חייו האישיים. הקיבוץ מחליט להוציא חוברת זיכרון מיוחדת לזכרו, בה כתבו חברים נוספים בתיאור דמותו ותרומתו לקיבוץ ולמשפחתו. יהיה זכרו ברוך!

"גיבור השנה", לפי המנהג החדש שנתקבל בקיבוץ. נבחר ל"איש השנה" - אסא, שנבחר בזכות פעילותו. רינה קרן - אשת השנה. ועדת השנה - ועדת התרבות בריכוזו של אברהמל'ה שור, ענף השנה - השלחין ובעיקר מבצע מסה. מסיבת השנה - מסיבת הצריפים השבדיים והפיניים, מחזל השנה - המזכירות, והיה אפילו כלב השנה - כלבם של משפחת ישראל, שעלה לבמה וכמעט הסכים להתראיין... יוסלה הוכתר כחייל השנה, ודוד קרון זכה לשבחים עבור מפעל הניקיון שעשה בקיבוץ.

העלון מ-27.9.74 נערך כבר ונכתב ע"י מערכת חדשה והיא: יחיעם, פוריה, יוסי שרון ושמואל אורן. בעלונים הראשונים ישנם מאמרים הדנים בנושא הריהוט, שהציק לחברים רבים שנכנסו לשיכונני ותיקים או שיכונים אחרים. בזמנו היו גיוסים למען הריהוט, אך בהמשך הזמן נוצרו פערים בריהוט בין אלה שהוסיפו כסף ואלה שקיבלו מה שועדת חברים נתנה להם. וכמובן, שוב שיחות ומאמרים בענייני שיתוף ושוויון. ואולי כאן המקום לציין שמהיום הראשון של קיום הקיבוץ, בעיית השיתוף והשוויון לא ירדה מסדר היום של הקיבוץ, כמובן בצורות שונות ובשמות שונים. פעם קראו לזה "אוראנז'ציה", כלומר "סידור פרטי", אחר כך "תקציב אישי" בתוספת "דודים ודודות", ועד היום בשם האמיתי של החברה מחוץ לקיבוץ "הפרטה". כמובן שהשיחות על שיתוף ושוויון היו מלוות בתיאוריות "ופילוסופיות" על "טבע האדם", שכביכול מנוגד לצורת חיים הבנויה על שיתוף ושוויון. עזיבות רבות נבעו, כביכול, מ"פילוסופיות" אלו. התעלמו מכך "שטבע האדם" הוא רק גג לתכונות השונות של האדם, יצרי השונים וחולשותיו הרבות. היהדות קראה לזה "יצר הטוב" ויצר הרע" ואמרה "ובחרת בטוב". פרויד קרא לזה "יצרי המוות-ההרס" ויצרי אהבה-הקיום", אדם מתמודד אתם כל החיים וגורלו נחרץ בהתאם לכך. דמותו מתעצבת בהתאם ליכולתו להיאבק עם חולשותיו והכוחות הסוחבים אותו למטה.

יחיעם, העורך החדש של העלון, מעלה במאמרו את בעיית שיתוף הקיבוץ, מי הם המשתתפים, מי המדברים הקבועים, ותיקים וצעירים, נושאים שוטפים ש"שוטפים" את השיחות ולא מאפשרים לשיחות מהותיות יותר על דרכו, עקרונותיו, מהותו של הקיבוץ.

תוצרת הלולים בשנת 1973

רבייה - ייצור ביצי רבייה - 2,267,000. פיטום - 745.2 טון בשר. מדגרה - ייצור אפרוחים - 2,091,000 יח'.

כל מה שרצית לדעת על "המהפכה"

"בזמן האחרון משתרשים בקיבוץ יותר ויותר ביטויים 'מהפכניים', כגון 'תמורה', 'שינוי', 'מהפיכת חצר' ואפילו 'לטאטא את התיקים' וכו'. האינטנסיביות הרבה שבה חוזרים ועולים ביטויים אלה יכולה ליצור רושם שיש כאן תנועה 'מהפכנית', הזוממת להשתלט על הקיבוץ ולמנות את חבריה ונאמניה לתפקידי המפתח בקיבוץ. כל שאני יכול לאמור על העניין הוא פשוט: להד"ם! יש הבדל בין המחשבה מה שרצוי, או אף שצריך לשנות משהו בקיבוץ, לבין החותמת 'החוג לשינוי'. יש הבדל בין הטענה העניינית, שיש להחליף בעלי תפקידים לאחר שועדות מרכזיות בקיבוץ הגיעו לשיתוק חלקי או אף גוועו, לבין מה שמכונה היום 'הפיכת חצר'. ויש הבדל בין חידוש או התחדשות (אפילו

לאמור זאת על הקיבוץ, נראה לי יומרני למדי), לבין המושג מהפכנות. אין להבין מכך שיש לי איזה פחד מרוח מהפכנית בקיבוץ, אבל התייחסותי כאן היא למה שאמנם קרה ולא מעבר לכך.

אני הייתי בין אותם חברה' צעירים שלקחו חלק פעיל ב'מהפכה' ואני מביא תיאור ממקור ראשוני ומוסמך. קשה לי לקבוע בוודאות מה היה המכנה המשותף לחברים שלקחו חלק בפגישות, אבל באם להעיד על עצמי, הרי שהיו שתי סיבות לכך: האחת היא העובדה שהוזמנתי לפגישות אלו, והשנייה מקורה בהרגשה של אי-נחת מהנעשה בקיבוץ ומהרצון להזיז משהו. בפגישות אלו, שכללו כ-10 צעירים, ניסינו לחשוב מה ניתן לעשות, וכמובן - איך? לאחר כחמש פגישות, שהועלו בהן הצעות שונות, נתקבלו שתי הצעות שהחלטנו להעביר הלאה: האחת - לקיים חוגי דיון של צעירים במטרה לפרוק קצת מהלחצים שהצטברו, ולקרב את הצעירים לקיבוץ. והשנייה - להציע לקיבוץ לערוך בחירות חדשות, במגמה להקים ועדות שתוכלנה לענות לצרכים. שתי ההצעות הועלו לדיון בח"צ והתקבלו. לאחר מכן גם אושרו בשיחת הקיבוץ.

פגישות הצעירים הנ"ל הן כבר פרק בהיסטוריה וכל הנעשה היום בנושא 'הבחירות' הוא כבר עניינה של ועדת המינויים שנבחרה ע"י הקיבוץ.

שיטת 'המטאטא' או 'הפיכת החצר' היא זרה, לפי ידיעתי, לכל החברים שלקחו חלק בפגישות, והיא גם לא הועלתה בשלב כלשהו.

אביהו

בעלון מיום 6.11.74 במלאות 25 שנים לפעילותו של מוזיאון השפלה ולפתיחת המוזיאון החינוכי, והחגיגות לכבודו, מתפרסם ראיון נרחב ומעניין ע"י יחיעם עם משה ישראל ("המשוגע לדבר", כדברי משה דיין בפתיחת המוזיאון), האיש שלנו שללא יוזמתו, מסירותו, ועקשנותו, דבקוּתו הבלתי רגילה למשימת חייו, לא היה קם המוזיאון. משה ישראל מסביר בראיון את ייחודו של המוזיאון הזה, למה הוא נקרא "חינוכי", תפקידו ומטרותיו. יש לציין שאלפי תלמידים, מבת-ספר רבים, עומדים ממש בתור לבלות בעבודות המוזיאון ליום אחד, להכיר קיבוץ, ולהפעיל דמיונם ופעילויות שונות ומגוונות שהמוזיאון הזה מאפשר לתלמידים, בעקבות נושאים שלומדים בבית-הספר, וכן גם יוזמה עצמית שאביזרי המוזיאון וחדריו מעוררים אותה. כמו כן יש לציין שמשרד החינוך של המדינה פרש את חסותו עליו ודאגתו לו.

בעלון הבא כותב יחיעם בפתיחת העלון, בין היתר, את הדברים הבאים: "...מוזיאון חינוכי, המרכז אלפי תלמידים בסדנאות, מקרבם לחיי קיבוץ ומביא להם את בשורת האומנות בחייו של האדם..."

מוזיאון השפלה

יחיעם גם כותב באותו דף על התערוכה הרביעית של אבוש, שהייתה הפתעה מרשימה ביותר לכל מי שביקר בה. התגלה לפנינו אמן-פסל בעץ, עם מחשבה ומסרים מעמיקים ויופי נדיר. מהחלטות המזכירות: ...שוב בפרשת הסמים. לגבי כל חבר שהיה קשור בדרך זו או אחרת בפרשת הסמים תהיה שובו לקיבוץ מותנית בהגבלות מסוימות שהמזכירות תקבע.

במאמר של מרכז המשק מיום 15.11.74 הוא סוקר את המצב לאחר החלטת הממשלה על הפיחות הגדול. נותן דוגמאות רבות של ההתייקרויות הגדולות ומסיים את מאמרו... "מכל האמור לעיל לפחות דבר אחד: אנו נכנסים לתקופה מסוימת של אי-ודאות ואי-בהירות בשורה של תחומים. זה מחייב אותנו לזהירות בהחלטות ולבחינה מעודכנת של המתרחש. רק כשתתבהר יותר התמונה, נוכל לקבוע מסקנות יותר מגובשות. בנוגע לתחום הצריכה - כבר עתה ברור, שצריך לנהוג בהתאפקות ובריסון, וזוהי גם מטרת המדיניות הכלכלית של הממשלה".

על פער הדורות

יחיעם, מעורכי העלון, מקיים שיחה עם משפחה של 3 דורות, משפחת ברוידא, על הנושא המסעיר את הקיבוץ בשנה הזאת, כגון "מרד הצעירים", "פער הדורות", "לטאטא את הותיקים", "שינויים", "מהפכה" ועוד. "כשבאתי לביתם", מספר יחיעם, "אמר לי אברהמ'ל", "אני לא דוגמא מייצגת". "בכל זאת קיימתי את השיחה לא כייצוג, אלא למען הבהרות הבעיות הבערות שלנו כיום בקיבוץ". השתתפו בשיחה רחל'ה, אברהמ'ל, נירה, צפרייר, שלמהל'ה וטל הנכדה שלומדת במוסד.

יחיעם: "אולי מה שאנו מכנים בשמות שונים זה בכלל מרד הבן שאתם, רחל'ה ואברהמ'ל, כל כך דגלתם בו? אולי זה טבעי שהבנים רוצים לעשות שינויים קיצוניים, ואני מאחל לכם שהבן של צפרייר ימרוד באבא ויחזור לדרכם של סבא וסבתא. ואם אגדיר זאת בצורה חריפה יותר, מה זכותכם לדרוש מבנים שימשיכו בדרככם כשאתם מרדתם בהוריקם?"

רחל'ה: "לי לא יצא כל כך הרבה למרוד. ביתי היה בית ציוני וקיבלתי תמיד עידוד מהורי. גם לעליה ארצה עודדוני ולא התערבו בהליכתי לקיבוץ. למדתי בבית-ספר עברי, כך שגם אנטישמיות לא הרגשתי".

אברהמ'ל: "שאלת האם היה מרד הבן. ודאי שהיה. הרי המוטו שלנו היה: אל תשמע בן למוסר אב ולתורת אם אל אוזן תטה. אבי היה סוחר. אני עזבתי את הגימנסיה והלכתי ללמוד מלאכה, תוך כוונה ברורה שלא אמשיך בדרכי אבי. אם אנו מרדנו מדוע תובעים אנו מבנינו שימשיכו דרכינו? היות ואנו חושבים שיצרנו אורח חיים חדש, שצריך להבטיח קיום העם במולדתו, בצורה צודקת יותר, טהורה יותר משחינו קודם לכן. אף פעם לא השליתי עצמי

שקיימת צורת חיים אידיאלית, גם לא בקיבוץ. אני נזכר שבמושבת המנהלים בחו"ל, שנוהלה ע"י שליחים מהארץ, סיפרו לנו דברים יפים על חיי הקיבוץ. כבר אז אמרתי להם (כנראה שהייתי כבר אז שייגץ) שאינני מאמין שכל ערב מסתדרים החברים בשתי שורות, מתנשקים ואומרים לילה טוב, לפני שהולכים לישון. הנחתי שחברי הקיבוץ הם אנשים רגילים על יתרונותיהם וחולשותיהם גם יחד. למען האמת, ציפיתי למרד הבנים שלנו. בשנים הראשונות בקיבוץ, כשלא הצלחנו להגשים כל מאווינו בעניין השיתוף והשוויון, קיוויתי שבנינו ימשיכו במרד שאנו לא הצלחנו להביאו לסיומו המלא, אך לצערי הרב התאכזבתי".

נירה: "אינני יודעת אם צריך לקרוא לכך מרד הבן, אבל תמיד קינאתי בהורים שלי שהם עברו חוויה של 'ראשונות', חוויה שאין לבנים, אפילו לי כבת ראשונה. יש הפסד בעובדה שלא חיים את חוויית הראשונות".
טל: "אני לא מרגישה שצריך להפוך סדרי עולם. יש דברים רבים מאד שצריך לשפר ולעשות טוב יותר. אינני מרגישה מרחק כזה שמדברים עליו".

יחיעם: "צפרייר, האם לא עזבת את הקיבוץ מתוך ההרגשה שנירה דיברה עליה, שאין אפשרות ליצור 'יש מאין'?"
צפרייר: "צורת שאלתך נותנת כמעט את התשובה. הרגשתי לפתע שאת האידיאלים של הורי לא ניתן להגשים. אם היה קם קיבוץ כזה, הייתי הראשון להצטרף אליו. ההסכמה על העקרונות הבסיסיים הם שנתנו את הטעם והיופי לחיים הקיבוציים. הייתה לי הרגשה שאני צריך לומר 'אמן' אחרי אלה שיודעים טוב ממני ובעלי ניסיון רב משלי, מבלי שתינתן לי האפשרות לנסות ולשגות".

יחיעם: "שלמה'ה, לך הייתה אפשרות לנסות את חוויית הראשונות בהצטרפות לגרעין בנים. מדוע לא הלכת?"
שלמה'ה: "הלכתי לפגישות הראשונות ואחר כך פרשתי מזה. החלטתי, באם אני רוצה קיבוץ, זה הקיבוץ שבו נולדתי. ואם יש בכוחי לשפר וליצור, הרי יש לי מקום בקיבוץ שלי. אני חושב שקיים מרד הבן. השאלה היא איך זה מתבטא. אצלי זה מתבטא בוויכוחים חריפים ביותר עם ההורים. הם לא מקבלים דעותי. בלי מרד הבן אין טעם בחיים".

אברהם'ל: "אני בהחלט רואה במרד הבן דבר חיובי. השאלה היא לאיזה אפיק זה הולך. אם אתה שואל מי אשם, אני חושב שאנו הותיקים אשמים, משום שלא הצגנו מספיק תביעות לבנינו. אינני מאמין שאפשר להנך בלי תביעות. לדוגמא, היינו קיבוץ הידוע במוסר העבודה הגבוה שלו. בשנים האחרונות הייתה הידרדרות. מאותו הזמן שהדור השני לקח את ריכוז הענפים לידי, החלה ההידרדרות. הותיקים התירו את הרסן ונוצר המצב שנוצר. הורים החלו לדאוג לבניהם שלא יעבדו, חלילה, קשה מדי. החלה הדאגה לעבודות הצווארון הלבן לבניהם".

יחיעם: "טל, מה את אומרת על מה שאמר סבא? חוסר תביעות מבנינו?"
טל: "זה נכון. אני חושבת שהוא צודק. אני חשה בכך היטב במוסד החינוכי. זה מכלול של בעיות. במוסד, לתבוע יותר, שלא כל אחד יוכל לעשות כטוב בעיניו. במוסד קיים מצב שהמילה 'חובה' אינה קיימת. מי שיש לו יותר נוהג לפי המצפון שיש לו או אין לו, ומי שאין לו עושה מה שמתחשק לו. אמנם טוב לי במוסד, אך יכול להיות טוב יותר. אם יש בי ערכים, קיבלתי אותם מהבית, היות והרגשתי שיש לי גם חובות. אבל אני רוצה גם לומר שאני קצת מתנגדת למילה 'תביעות'. זו מילה קצת קשה. אולי, נגיד, חינוך. אם לזה הכוונה הרי בהחלט נחוצות במוסד תביעות".

שלמה'ה: "אני רוצה לחזור לדוגמא של אבא - מוסר עבודה. זה בפירוש אשמתכם, הותיקים. יש פה חברים רבים שחיים כתושבי קיבוץ ולא כחברי קיבוץ (גם בין הצעירים, מעיר יחיעם), משום שטוב להם וללא שום אידיאלים.

לא ניתן לחלק את מוסר העבודה בינינו ולבין הותיקים. בעיית מוסר העבודה קיימת בכל השכבות, וזה תלוי הרבה מאד מהבית. כבר בזמני לא היו במוסד כל תביעות מהנוער".

טל: "העובדה שהיום אי אפשר לתבוע מהחניך דבר הקשור לאידיאולוגיה, מביאה את המצב במוסד לאנרכיה".
אברהמ'ל: "אינני מתכוון דווקא למוסד. כשהיינו בהדר קמה חברה שאמרה: 'או שלא אהיה מטפלת, או שאעזוב את הקיבוץ'. אז קמתי ואמרתי לה: 'או-או. או שתהיה מטפלת או שתעזוב את הקיבוץ'. והיא עזבה. הקיבוץ לא נפגע. הבעיה היום היא שאת ה'או-או' אומר החבר ולא הקיבוץ. מפחדים שמא חבר יעזוב. אני אינני פוחד מכך".
יחיעם: "אני רוצה לשאול משהו את אברהמ'ל. אולי טבעי שבעידן 'המחזלים' אנו הצעירים אומרים: עד עתה ריכזתם כמעט את כל הועדות. בחלקן זה לא היה אף על פי שאנו וגם אתם הייתם רוצים שיהיה, ואז אנחנו באים ואומרים: נכשלתם, תנו לנו לעשות זאת טוב יותר, או לפחות לנסות, גם אם לא יהיה מישהו מ'הממשלה' הקודמת".
אברהמ'ל: "אינני מקבל בשום אופן גישתך. אינני מקבל את המושג האנונימי 'דור צעיר'. לא מספיק שתאמרו 'אנחנו רוצים לשנות'. צריך לומר מה רוצים לעשות, ולא רק מי רוצה לעשות. אבל שינוי בשם ביולוגי, זה לא! תאמרו איך! ואם גישתכם תתקבל, זה יהיה בסדר גמור. אני ממורמר על 'המהפכה' הזו. זה 'שירות דב'. נעשו פה דברים חמורים יותר. ברשימות ועדת המינויים שבחרתם יש ותיקים לקישוט. כעיקרון הם נפסלים לפעילות".
יחיעם: "אולי אין אף אחד שרוצה?"

אברהמ'ל: "זה לא נכון. אין פלא שלאחר כל האווירה הזו, אף ותיק לא רוצה לקבל על עצמו תפקיד".
רחל'ה: "...בעניין פער הדורות, עד לפני זמן לא רב, לא הרגשת כלל שקיימת בעיה כזו. וכעת, אחרי שהבעיה נוצרה, נראה לי שתוכל לבוא על פתרונה רק תוך שיתוף פעולה בין כל הדורות".
נירה: "אינני באה לטייח. אנו חיים כיום במצב קשה, ואפילו להגדרה של משבר אני מסכימה. במו ידינו יצרנו את הבלון ששמו פער הדורות. צריך לפוצץ בלון זה. בחוג צעירים שלנו היו חבר'ה צעירים ממני, שהביעו הרהורים על כך שאנו יושבים רק חבר'ה של צעירים. אילו ישבו צעירים וותיקים יחד, היינו פותרים יותר קל את הבעיות. ע"י דיבורים בלתי פוסקים של פער הדורות, אנו מכניסים זאת לתודעתנו, ומעוותים את הפרופורציות לרעתנו. יש לשנות את הפרופורציות. אנו מתעלמים מהטוב הגדול שישנו. גם בענייני עבודה אנו עדיין לפני כל חברה אחרת. יש לנו סטנדרט של חיי תרבות זה כשמונה שנים שאין באף חברה אחרת וגם לא בקיבוצים רבים. גם קבלת שבת היא דוגמא לכך. לטוב אנו רגילים ופשוט לא רואים אותו. אני מאושרת מהחינוך המשותף, כאשר אני מסתכלת על ילדי. גם אם יש בעיות וקשיים לפעמים. יש לנו חיים ערכיים, גם כשיש בהם פגמים. יש לי רצון שנקטין את משקל התמונות השחורות מדי, אותן אנחנו מעלים בזמן האחרון בשפע, ונראה בעיניים פקוחות את הטוב שבנו, בצורת חיינו. נדאג להביא את הדברים לאיזון וייטב לכולנו".

שוחח ורשם יחיעם

הגדר

אפשר לכתוב "סיפורה של הגדר". היסטוריה שלמה, מאז עלינו על הקרקע, דרך מלחמת העצמאות ועד 20 שנה לאחר בואנו לכפר מנחם, שהיא נהרסה, נפרצה, פתוחה לכל גנב ופורץ, והחלטת הקיבוץ להקימה מחדש. זה עולה הרבה כסף, והימים ימי מצוקה כלכלית. מתקשרים עם קבלן, מחיר שלא יכולנו לעמוד בו. מחליטים: נעשה לבד. מאיר אלעזרי מתמנה למפקד המבצע... בעקשנות, בהתגברות על מכשולים רבים... הגדר החדשה קמה והושלמה. בקיבוץ שמחה גדולה. וכמובן מסיבת סיום עבודת הגדר. החברים גאים, לא רק שחסכנו הרבה מאד כסף, אלא עצם

קיום ההחלטה לעשות בעבודה עצמית ו"בכוח היחיד" השרתה רוח של שמחה וסיפוק. אורך הגדר שהוקמה היה 2,550 מטר. עלה לנו מטר - 57 ל"י. הקבלן ביקש 95 ל"י.

על מושב נחלה

הדסה, המטפלת מטעם הקיבוץ במושב הזה ובילדיו, מושב של עולים חדשים, מספרת בעלון על הבעיות הקשות של המושב שהיא מתמודדת אתן ועל התרומה הגדולה שאנו תורמים לקליטת העלייה החדשה.

חיימקה הלפרין איננו

לפתע, התקף לב, וחיימקה נדום. משמנת הראשונים של הקיבוץ. איש אשכולות, איש ספר, איש עם מחשבה עצמאית. גוף חלש, אך רצון חזק. מסירות ללא גבול לכל משימה ולכל יעד. פועל מצטיין. בפתח-תקוה, לפני בואנו להדר, הוא מתחרה עם הפועלים הערבים בעבודות "הבאחר" (חריש בטוריה מתחת לעצים), עבודה שמעטים בתוכנו החזיקו מעמד, וחיימקה בגופו הקטן והחלש אינו מוותר ועומד בתחרות. אולי כבר אז לבו נפגע. מלא תרבות וידע בכל התחומים, ומסור למשפחתו בכל מאודו.

בעלון כותבים עליו בהערכה וכבוד לאישיותו: מוסקה רעייתו, רחלי בתו, מתתיהו חברו מהנעורים המוקדמים, ברל (דב כוכבי) שעזב אותנו, אך היה אתנו בצעדינו הראשונים בארץ, מאיר קלמנוביץ, מראשי הקן בגרודנה, ברוך שעבד אתו בהנה"ח, מוטי, מחבורת הראשונים, נחום, מדור הבנים הראשונים, וזלו חברו הקרוב לספר ולמורשת היהודית.

מובאים בעלון כמה דברים שחיימקה כתב: דברים במסיבת ראשונים בשנת 1946 לכבוד 15 שנה לעליית הראשונים, מכתבים לבת הקטנה אפרת, מאמר בעניין הכרזת המדינה, מכתבים מהעמק כשהיינו בימינו הראשונים בארץ "כגרעין" במרחביה, ממשמר העמק, כחלק מקבוצת עזרה להקמת המוסד החינוכי הראשון, וכן דברים על הקבר מפי חיים לובה, שהיה מקורב אליו מאד.

מהמטבח

בעקבות המצב הכלכלי בארץ והחלטת הקיבוץ להוריד מכל התקציבים 10%, המטבח משתדל לא להוריד רמת האוכל. למרות הצמצום בגודל התקציב, להגדיל את מודעות החסכון. המטבח מפרסם מחירי המצרכים העיקריים, ואלה הם: לחם אחיד - 80 אגורות, לחם לבן - 90 אג', לחמניה - 19 אג', גביע גבינה שמנה - 1.25 לא"י, פריגורט - 90 אג', ק"ג תפוחי אדמה - 1.40 ל"י, ק"ג תפוחי עץ - 2.50 ל"י, ק"ג סוכר - 6.00 ל"י, חבילת מרגרינה - 90 אג', כנען - 1.45 ל"י.

בעלון מיום 27.12.74, שבחלקו מוקדש ליום ההולדת ה-35 של הקיבוץ (6.12.39), מוסרת ועדת הבניין מספרים מעניינים על בנייה.

...אז והיום...

הכוונה של "אז" - השנים הראשונות לבואנו לכפר מנחם.

...אז...

"...הכוונה להקים 3-4 סוכות עבור החברים, שתעלינה בערך 12-13 ל"י. בהן יוכלו לשכן 3-4 משפחות, ונוכל לפתור את השאלה הכאובה והבלתי אנושית, של 2 משפחות בחדר או 3 רווקות בו. כמו כן תטוהר קצת האווירה בקיבוץ.

אמנם סוכות יכולות לשמש רק במשך 7 חודשים בשנה, ומחזיקות שנתיים, אך 14 חודשים אינם ערך מבוטל אצלנו, בפרט, שבמשך הזמן תושלם המרפאה, ובעיית המגורים של החברים תוקל במידה רבה".

... זה היה אז...

... ואילו היום...

"מטר אחד בשיכון ז' עלה לנו 1,500 ל"י, כלומר דירה אחת עולה 70,000 ל"י, וזאת במחירים הישנים, לפני הפיחות..."

פרק רביעי: התקפה על מלון סבוי, ועדת אגרנט, תעלת סואץ, אוגדן הקיבוץ, חוגי דיון על מצב הקיבוץ, תקציב כולל, סגירת המשחטה, עבודה שכירה, חנוכיות מיירים

1975

במדינה ובעולם

שמונה מחבלים שנחתו מהים ב-5.3.75 השתלטו על מלון "סבוי" בקרבת החוף בתל אביב, נהרגו 3 חיילים ונפצעו 8 מבני הערובה. מבין ההרוגים גם אל"מ עוזי יאירי, מפקד חטיבת הצנחנים שלהם בחווה הסינית במלחמת יום-הכיפורים. 7 מחבלים נהרגו, הספינה נלכדה. פורסם חלק קטן ממסקנות ועדת אגרנט שדנה ב"מחזל" מלחמת יום-הכיפורים. הועדה הטילה את עיקר האשמה ברמטכ"ל דוד אלעזר וראש אמ"ן אלי זעירא. הועדה המליצה על השעיית שניהם מתפקידם וכן השעייתו של מפקד פיקוד הדרום, שמואל גורודיש. המסקנות עוררו ויכוח סוער במדינה, על כך שהועדה הטילה האשמה על הדרג הצבאי ולא המדיני ובעיקר לא על אשמתו החמורה של משה דיין. תעלת סואץ נפתחה לשיט ב-5.6.75, בדיוק 8 שנים לאחר שנחסמה לשיט במלחמת ששת הימים. הפתיחה הייתה הוכחה לכוונת מצרים לשלום. 13 הרוגים בהתפוצצות מקרר תופת בירושלים. הסדר ביניים עם מצרים. פנחס ספיר נפטר. הוא היה האיש החזק של השלטון במדינה מאז 1965 ויונה בהשקפותיו הפוליטיות. עוד פיצוץ בכיכר ציון בירושלים. עשרות פצועים. יותר משליש היהודים שהורשו לצאת מברית המועצות היגרו לארצות הברית. יצחק רבין נבחר לראש ממשלה, לאחר התפטרות גולדה ובהמלצת פנחס ספיר. גוש אמונים ארגן צעדת מחאה נגד הממשלה שלא מרשה לבנות בשטחים. ב-10.11.75 החליט האו"ם: הציונות היא ארגון גזעני ומפלה. ב-29.12- אישרה הכנסת את חוק המע"מ.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1975

בשם "בשולי היובל", ובעקבות העזיבות הרבות של בנים שפקדו הקיבוץ בשנים האחרונות מפרסמת המערכת בעלונה הראשון בשנת 1975 שיר ללא חתימת המחבר:

הנה הם עומדים כאן שורה ארוכה ארוכה,

ובלב קצת נצבט, ויש הרגשת מצוקה.

אלה הם עוזבי הקיבוץ - מיטב הנוער

שהלכו אחרי המכוננית... הפרטיות... והתואר.

הם עזבו את הקיבוץ, אך נשאר עמנו וזה דבר לגמרי אחר, אם אנו לבד או אנחנו כולנו.

וזאת לא הייתה בגידה, הונאה או מעל מי בשל הצבא, לימודים או בעל אך אנחנו כבר לא כולם, ובעצם זה חבל.

כשנפגשים במסיבת הקיבוץ, מרגישים זאת היטב, ומול גל השמחה, מתנפץ לו גם גל של כאב. הבנים שעזבנו - כמותם כתמימות שאבדה, והיום אנו יודעים כבר, שקיבוץ זו לא אפשרות יחידה. ל"ה שנות חיים - זו עדיין ילדות, מי ייתן ולא נחגוג פה מאה שנים של בדידות...

זליג יובל נפטר. ציווה בצוואתו לא להספיד אותו, לא לקיים שום טכס או אזכרה. המזכירות מודיעה בעלון שהיא תכבד רצונו.

מחגיגות מלאת 35 שנה לבואנו לכפר מנחם

על אף "המצב הקשה", העזיבות הרבות, הבריורים המתוחים על עתיד הקיבוץ, חגג הקיבוץ את "יום ההולדת" שלו, ברוב פאר, בהופעות רב-גוניות, בניצוחם של אורי אסף ורכז התרבות אברהמל'ה שור. על ערב החגיגה כותב יואל דרום: "...אין צורך להכביד מילים בתיאור החגיגה הנהדרת של יום הולדתו ה-35, שהצטיינה בתחושת חג אמיתית וברוממות רוח נדירה".

ב"על המשמר" התפרסמה רשימה של מתתיהו, שהוקדשה באהבה לקיבוץ, תחת הכותרת: "לא בזבזנו שעותינו הנפלאות ביותר".

"אמרו אבותינו: טובים השניים מהאחד, והחוט המשולש לעולם לא יינתק. מהו 'החוט המשולש', בו ניאחז בימי מצוקה אלה, לעם ולמדינה בשנת ה-35 של ביתנו כפר מנחם?

אחד הוא: קשיות עורף יהודית. עם קשי-עורף, התריסו כנגדנו אלה שניסו להשמידנו משך כל ההיסטוריה הארוכה שלנו. והם לא יכלו לנו, באשר קשיות-עורף זו ינקה מערכי המוסר וחזון נביאי ישראל, רודפי הצדק ואוהבי השלום. נביאי שקר הרפתקניים ו'עגל הזהב' הסיטו אותנו מדרכנו ואיימו על קיומנו. ברוח תגר נזדהה, ביתר שאת, עם הגורל היהודי וערכיו ההיסטוריים. ברוח זו נצפה לעתיד ונזכה בו.

השני: נאמנות לבינתנו הקיבוצי. אינני יודע מה צפוי לקיבוץ בחיק העתיד. זה תלוי גם בנו. אך אני משוכנע שזכינו להיות שותפים ליצירה הנפלאה ביותר של רוח האדם במאבקו על 'מותר האדם'. לא אנו בזבזנו את שעותינו הנפלאות ביותר. נכון, העזנו לעשות השקעה 'במימון' של כמה דורות. חתמנו על שטרות לעתיד. והכל, הכל תלוי בכך, אם בנינו ונכדינו יכבדו את חתימתנו ויפרעו שטרות אלה בנדבכים שהם יוסיפו לבניין. אך העזה שלנו הייתה בה מהגדלות, היופי והטוב שברוח האדם, בעימות בין הימים, שאמרנו: 'באנו אליך כפר מנחם, ופניך אפורים כפני

אדמתך - עד ימינו אלה לאחר 35 שנה. על כל היש הגדול שבהם, ולבין העתיד הבלתי מוכרע, תישקל העזה זו בכל פרשות הדרכים של העתיד, כשהיא תדליק לבבות, תדריך את כל הנועזים והטובים של הדורות הבאים, ונינינו יגידו: 'אשרינו שהיו לנו אבות שכאלה'.

והחוט השלישי: אמונתנו האנושית, כי הטוב יגבר על הרע, הצדק על העוול, החירות על הדיכוי, השלום על המלחמה, האהבה על השנאה. כשאמרנו 'סוציאליזם' התכווננו לזה. בתום לבנו האמנו בכך. וכשאמרנו לנו: 'זהו חלום', השיבונו, 'במקום שיש חלום, יש אדם, יש תרבות, יש מוסר, ישנה העזה, וכשהוא חלק מהמציאות, המציאות היא אחרת, וטעם החיים הוא אחר'. כבאותה האגדה הסינית: איכר סיני שנותר בימי רעב כבד עם שני ין בכיסו, החליט לקנות באחד אורז ובשני פרחים. האורז כדי להמשיך להתקיים, והפרחים, ואילו הפרחים - כדי שיהיה למען מה להתקיים. מי ייתן ובעמלנו הקשה למען האורז לא ייעקרו מאתנו הפרחים.

קשיות עורף יהודית, נאמנות לביתנו הקיבוצי, ואמונתנו האנושית - החוט המשולש שלא יינתק, הוא יובילנו לימי ההולדת הבאים".

מתתיהו שור

פעולות יזומות של המזכירות (14.2.75)

המזכירות תכין דיון על "מסלול חיי חבר הקיבוץ", מקבלתו לקיבוץ, חובותיו וזכויותיו וכו'. המזכירות תכין ראשי פרקים בנידון, ובבוא העת יובא הנושא לשיחת הקיבוץ. נושא שני הוא "מוסר העבודה בקיבוץ". הפעולה היזומה הנ"ל לא באה במקום הדיונים לקראת הועידה, שתדון בענייני כלכלה, המתחילים בימים אלה.

ובאותו נושא: גם בנינו מתחילים להשתלב, סוף סוף, במערכת הגדולה של בירורים על בעיות חיי של הקיבוץ הרב-דורי, בירורים המתנהלים עכשיו בכל קיבוץ וקיבוץ ברחבי התנועה. השבוע כבר הייתה פגישה ראשונה של מנחים שינהלו את הדיונים בחוגי דיון מצומצמים-מעורבים של הגילים והשכבות בכפר מנחם. הם יתקיימו בערב שבת ובמוצאי שבת בשבוע הבא. כמובן, הכל מוזמנים לבוא וליטול חלק פעיל בבירורים.

מהתאריכון של אברהם ל ברוידא, שהיינו מביאים בראשיתה של כל שנה, על שנת 1975 איננו מוצאים שום תאריך ואירוע. ואכן, פרט לחגיגות 35 שנה לבואנו לכפר מנחם, גם אנו לא מצאנו אירוע מיוחד בכרך הראשון של העלונים שהתחלקו לשניים: כרך א' וכרך ב'. לאחר השנה "הסוערת" "וחילופי המשמרות", העזיבות הרבות והדיונים הרבים על עתידו של הקיבוץ, נרגעו במקצת הרוחות והקיבוץ חזר לענייני השוטפים "והרגילים".

החלטנו, אפוא, להביא את "הנושאים" שעלוני כרך א' העסיקו את הקיבוץ, ובמידת הצורך נרחיב את הנושא. ענייני עבודה. אין כמעט עלון שלא עוסק בנושא זה ובמצוקת סידור העבודה, בגלל חוסר ידיים עובדות. מיד מופיעה גם הבעיה של עבודה שכירה. הנה, למשל, העלון מספר על שיחת קיבוץ סוערת מיום 2.4.75 בעניין עישוב סלק סוכר. לרשות סידור עבודה 305 חברים, התגייסו לעישוב 90 חברים. מרכז המשק מוסר שהבוקר נרשמו 33 שמות, יצאו לעישוב רק 19, והוא מודיע שבאם תוך 10 ימים לא נצליח לעשב את סלק הסוכר נהיה מוכרחים להיעזר בעבודה שכירה. דוד קרון מציע בשיחה, באם לא נצליח לעשב בעצמנו, להפקיר החלקה שלא עישבנו. לבסוף הצלחנו לעשב את כל השטח ללא עבודה שכירה.

ענייני חינוך. בעלוני כרך א' קיים מדור שכותב אותו יחיעם, מעורכי העלון, בשם: "היד על הדופק". מדור מעניין בהחלט, ויחיעם עושה אותו טוב. בעיקר הוא מראיין אנשים ובעלי תפקידים שונים ומבליט את הבעיות המציקות להם. הפעם הוא נפגש עם המטפלות המתאוננות על הזנחות רבות בשטח החינוך.

עוזבי הקיבוץ. בפתחת העלון הראשון של השנה מודפס שיר עצוב, אך מלווה גם בתקווה, על העוזבים את הקיבוץ. אין חתימה של המחבר.

קליטת בנים. נבחרה ועדה מיוחדת לקליטת הבנים, חוזרי הצבא. הבעיות רבות. הגברת הייצור. בארץ הפיחות הגדול, ומצב כלכלי קשה. סיסמת הממשלה: הגברת הייצור. גם אצלנו דיונים רבים כיצד למלא משימה זו.

אוגדן הקיבוץ. הוחלט לחבר ולהוציא "אוגדן הקיבוץ", בו יודפסו, בליווי צילום, תולדות חייו של כל נפטרי הקיבוץ. כמו כן אוגדן החלטות הקיבוץ.

דירת יואל רוהר בירושלים. עם הקמת המדינה, היו דירות ריקות רבות של ערבים שנמלטו מהמלחמה. עיריית ירושלים מכרה דירות לאמנים באזור יוקרתי, בזיל הזול, להקמת שכונת אמנים שנקראה אחר כך "נוה שאננים". הקיבוץ החליט, בזכות זכאותו של יואל, כצייר מוכר, לקנות דירה כזאת, בה פתח יואל סטודיו לציוריו, שנמכרו לתירימים. הבית נרכש בכספי הקיבוץ אך נרשם על שמו של יואל. סביב הנושא למי שייך הבית התנהלו ויכוחים מתישים עם יואל, ולבסוף, לאחר שעזב את הקיבוץ, הקיבוץ ויתר על זכותו לבית, וראה את זה כדמי עזיבה. עם עזיבת הקיבוץ גם ע"י בנו חזקי, הבית התרחב לשתי קומות וערכו הכספי בשכונה יוקרתית ומפורסמת זו בירושלים עלה מעלה מעלה.

יואל ואשתו איטה קבורים בבית הקברות שלנו. הבן נמצא בארצות הברית. דיונים על שיפור שיחות הקיבוץ. בין היתר הוחלט שאת השיחות ינהלו יושבי ראש שהקיבוץ יבחר, ולא המזכיר. שלם הקיבוץ. הוחלט לרכז את כל הקופות, שהיו בידי ועדות שונות, ולבחור שלם אחד שירכז את כל התשלומים לחברים. התנהלו ויכוחים רבים על אופי התפקיד, שעות עבודתו, ויחסו לחברים.

על המשק. בעלונים רבים ישנם, כמובן, דו"חות רבים על הנעשה במשק במדור מיוחד הנקרא "הענף בכותרת". חופש צעירים. צעירים רבים, לאחר שובם מהצבא, תבעו לצאת לחופש. במקרים רבים החופש נגמר בעזיבת הקיבוץ. התקיימו בירורים רבים בנושא זה. לבסוף עובד תקנון התומך בחופש צעירים, גומרי צבא, בתנאי שהחופש יוגבל רק לשנה אחת ויתחיל לאחר היותו של הצעיר שנה אחת, לפחות, בקיבוץ לרשות סידור העבודה.

פעולות ועדת חברים. ועדת חברים הייתה בקיבוץ אחת הועדות החברתיות החשובות מאד, והיקף פעילותה רב מאד. היא עסקה בהסדרי החופש השנתי, הנסיעות לחו"ל, ציוד לחדר, מקררים, טלוויזיות, בעיות הותק, פניות מיוחדות של החבר, עזרת קרובים ועוד עניינים שונים רבים. בשנה זאת עסקה הרבה מאד בענייני הטלוויזיות, סדרי הותק, והציוד לחדר שטרם הושלם. וכמובן בכל יתר העניינים שהזכרנו לעיל.

טיולי הקיבוץ. אחת הפעולות האהובות על הקיבוץ שועדת התרבות ארגנה היו טיולי הקיבוץ. טיולים לסיני, למצרים, לגליל, לרמת הגולן, לשטחים הכבושים, היו מהחוויות הנהדרות של החברים. ספורט. העלונים מלאי דפים של יענק'ל ומיטק על פעולות הספורט של הקיבוץ ועל ניצחונותיה של קבוצת הספורט של החברות שלנו.

אינפורמציות: כמעט בכל עלון ישנה סקירה של דיוני המזכירות, החלטות שיחות הקיבוץ, ומדי פעם לפעם אינפורמציה פוליטית מפי מתתיהו, חברנו במוסדות העליונים של התנועה, על המצב הפוליטי והכלכלי של המדינה ומה שנעשה בקיבוץ הארצי ובמפ"ם.

בחירות שנתיות ומילואים לבחירות. הרבה מאד זמן מוקדש לבחירות חברים לתפקידים, ערעורים ובחירות מחדש. ברכות לדוד פרלמוטר, שזכה בפרס ראשון בתערוכה עולמית של צילומים. לקראת הועידה ה-12 של הקב"א מוקדשת לבעיית שיתוף הזורות בקיבוץ הרב-דורי. את הבירור אצלנו פתח מנחם רוזנר. מתוך דבריו: "...כאשר קיימים סיכויים טובים להתקדמותם האישית של צעירים (קראו לזה אז "מימוש עצמי") קיימים גם סיכויים יותר של המשכיות חברתית של הקיבוץ כולו...". ביאטה קלארספילד. נתקבל מכתב מהועדה לתמיכה בפעולה שלה, רדיפה אחר הנאצים הנמלטים... "כל הכבוד לחברי קיבוצכם אשר תורמים אישית כל שאפשר כדי לתמוך בפעולותיה החשובות של ביאטה קלארספילד. בביקורה הקרוב של ביאטה בישראל, נדאג לקבוע ביקור בקיבוץ כפר מנחם ופגישה עם החברים". יום האם. ברוב פאר וטיול מהנה, מלא הפתעות, חגגנו את יום האם.

ועדת ההשתלמות הביאה הצעותיה להשתלמות של 18 חברים. ויכוח ער על השתלמות "פונקציונלית" לשירות הקיבוץ או כל השתלמות של החבר משרתת את איכות החיים שלו. יש גם הצעות להגדלת מכסת המשתלמים. ראיון עם אורי אסף על ענייני חינוך. יחיעם מראיין. אורי מדבר על אובדן המטרות החינוכיות שלנו. כמו כן על מטפלות לא מתאימות ללא כל הכשרה מתאימה ועל מחסור גדול בצידוד ובכניינים. הוא גם עונה לשאלת יחיעם האם עבודתו ב"אור ואירוע" אינה מכשול בעבודתו החינוכית. רכב. רכב לחבר ומחיר הק"מ גורם לבירורים רבים.

במדרו של יחיעם, "היד על הדופק", הוא מקדיש הפעם מאמרו על שיחות הקיבוץ וביצוע החלטות השיחה. המועדון לחבר. המועדון לחבר התחיל בפעולתו ונהפך למקום מפגש של החברים על כוס קפה ובאווירה נעימה. בישיבת המזכירות מיום 22.2.75 הוחלט להציע לקיבוץ הקמת חדרי חולים.

בתו של ברל, מלכה, שעזבה את הקיבוץ, נהרגה בתאונת דרכים. הקיבוץ התאבל על הטרגדיה שקרתה לברל ואבלו. מלכה נקברה בבית הקברות שלנו.

יחיעם מראיין את רכז ועדת המתנדבים. "עם הדבש הרב שבפעולה מבורכת זו יש גם עוקץ" אומרים בקיבוץ. ובכל זאת לא הפסקנו אף פעם לקלוט אותם. ההצלחה בקליטתם הייתה תלויה בהרבה, כשהצלחנו בפעולת האימוץ של המתנדבים ע"י משפחות שטיפלו בהם וקשרו קשרי חברות וידידות. מעטים בקיבוץ לחמו נגד קבלתם, במימרה: "לא מהדבש ולא מהעוקץ". היה גם חבר, מורה חשוב, שכינה אותם "לגיון הזרים".

השמירה בקיבוץ. מאותם הדברים, כמו התורנויות, שהכבידו מאד על חברי הקיבוץ והיו מלווים בבירורים בלי סוף. ועדת הביטחון מתאוננת על זלזול של חברים מסוימים במילוי חובתם בנושא ביטחוני חשוב זה, העלול לגרום לאסון.

הבירורים החברתיים התחילו. חוגי הדיון הביאו גם סיכומים והצעות. רכז המשק מביא סיכומי השוואה בייצור בין שנת תשל"ג לשנת תשל"ד והוא מביא הצעה כיצד להגדיל את הייצור, שהוא מחובת השעה, בלי עבודה שכירה.

הציוד לדירות. "מה שיש לשכן צריך שיהיה גם ליי", המימרה הלעגנית שהתהלכה ב"רחוב" הקיבוצי.

אברהם טפלר מביא פרטים ותוכן הדיונים שהתנהלו בחוג הדיון שהוא השתתף בו: "תוך דיוני החוג התבררה הדעה, שפער הדורות אינו מהווה בעיה רצינית בכפר מנחם, ודעה זו התקבלה בהסכמה כללית. חלק מן הבעיות העיקריות שבאו לידי ביטוי בשיחות החוג היו: פער בין דיבור למעשה, בין עקרונות והגשמת מטרות ויעדים מעורפלים, תקוות שלא התגשמו, חוסר חברות, חוסר דמוקרטיה, בעיקר במקומות העבודה, פריטי צריכה שונים 'המגיעים' לחבר אך אינם מגיעים, חוסר מוטיבציה, חוסר מעורבות, מוסר עבודה לקוי, חוסר שוויון, אי-ביצוע החלטות שיחות הקיבוץ, אפשרות מוגבלת של שיחה רצינית בשיחת הקיבוץ, חוסר סלקציה של חברים, במיוחד של בני הקיבוץ, הענקת שנת חופש בלי הגבלה וללא תכנון, שיטות בלתי מתאימות לפתרון בעיות...". אברהם רואה את הפתרון העיקרי בשינוי מנגנוני הארגון שלנו, בהגשת אינפורמציה מעודכנת ומפורטת לחבר, שידע מה נעשה ולמה נעשה, וזה יגביר את המוטיבציה שלו ומעורבותו בדאגתו לקיבוץ.

תקציב כולל. במידה מסוימת זה דומה למה שכיום קוראים "הפרטה", אך בממדים קטנים בהרבה וכמובן בלי תשלומים וקופות. במשך כל השנים של תולדות הקיבוץ הכנסנו ללא הרף שינויים רבים באספקה וצריכה של החבר, אך כל הזמן התנהלו ויכוחים, לפעמים סוערים מאד, מה הקיבוץ מספק ומה נשאר לבחירתו האישית של החבר בתקציבו האישי. כך למשל, העברנו את ההלבשה העליונה והנעלת שבת לתקציבו האישי של החבר וכן סעיפי צריכה נוספים, מדי פעם לפעם. אך היו חברים, וביניהם ברוך, מנהל החשבונות הראשי שלנו, שפרסמו מאמרים בעלונים שלעיל, על הצורך להעביר רוב סעיפי התקציב לרשותו של החבר, או מה שקרא אז "לתקציב כולל". הנימוק העיקרי היה, שיש לתת לחבר "זכות הבחירה". הוחלט על עקירת 70 דונם פרדס ולהפנות המים לכותנה וסלק סוכר.

בית כפר מנחם אבל של מותן של שתי מתנדבות, ג'ניפר ג'וב ופטרישיה דם, בתאונת דרכים. אברהם מ'ה שור, רכז ו. התרבות, מפרסם תוכנית שבועית, מוקדשת לנושא העלייה והקליטה בקיבוץ, באפריל 1975, בעקבות גל העלייה שהתחדש בארץ.

מאמרו של יחיעם על היחס בין ההשקעות היצרניות והצרכניות.

מכתב גלוי לכפר מנחם מגדעון מיניץ, מורה במוסד מרבדים, וממנהל המוסד, אריה גילת מחזור, על הנושא מי אחראי למוסד. לדעתם כפר מנחם, שאצלו קיים המוסד ומאפשר לו כל מיני טובות הנאה.

עלון מוקדש ל"תומר" המסיימים את המוסד. כותבת המערכת: "דופק החיים שלנו הרצוף סערות, המלוות את חיינו הקיבוציים, משכיח לא פעם שמחות רבות ונחת שהם נחלת כולנו, גם אם איננו מודים ומכריזים על כך השכם וערב. סיום המוסד ע"י 'תומר', והחגיגות שהיו בעקבותיו, גרמו לנו הרבה נחת".

דיון במזכירות עם אורי אסף על מגמותיו בעניין פעילותו בחוץ, הממושכת, "באור ואירוע" שלו. המזכירות רוצה שאורי יחזור הביתה. אורי לא מסכים. לבסוף אורי עזב את הקיבוץ, ופיתח את מפעלו בחוץ.

מרדכי קריסטל כותב מאמר על הצורך בהקמת ועדה לקליטת בנים.

אסא ברק משרטט תוכנית הנקראת "מסלול החבר", ואילו יחיעם, במדורו "יד על הדופק", מבקר את התוכנית, ורואה אותה כלא מוצלחת ואינה מתחשבת עם החבר.

בראיון עם אלזה, העובדת כמטפלת כבר 27 שנים, וכעת במוסד, טוענת אלזה נגד המתירנות המופרזת במוסד, חוסר קן שומרי וכרסום בערכי היסוד שלנו.

העלון מגיב על העצרת של "גוש אמונים", ומביא את הערכתו של הסופר אהרון מגד, שהקריאה בעצרת "מוות לקיסנינג'ר", היא דוגמא להיות לא גוש אמונים, כי אם גוש פשיסטי מובהק.

יחיעם, במדורו "היד על הדופק", מקדיש מאמרו הפעם למצבו של חדר האוכל ורואה באחזקתו וצורתו בזיון. דיון עם רחל'ה על הארכיון, הנחשב ברחבי התנועה הקיבוצית כדוגמא לאחד הארכיונים המסודרים ביותר, ועל ביקורי חברים רבים מהקיבוצים ללמוד ממנו. וכן משמש הוא לעזר רב לתלמידים בנושאים רבים.

העלון מדווח שבשיחת קיבוץ, ברוב של 35 נגד 13, הוחלט להחכיר את המשחטה לגורם אשר יהיה מוכן במשך הזמן גם לקנותה. עם סגירת המשחטה ראיון עם לובה שריג ואיטה רוהר הרואות בסגירתה הכרח לא יגונה, באם לא רוצים להפעילה ע"י פועלים מהשטחים.

נפתח החוג לדינמיקה קבוצתית.

העלון הראשון של החלק השני של עלוני 1975 ערוך ע"י העורך החדש יוסי שרון. הוא מהרהר על מקומו של העלון בחיי הקיבוץ. מתאונן שרק מעטים כותבים בו. משרטט את המדורים שהעלון יעסוק בו, ישנים וגם חדשים, ופונה בקריאה לחברים "שדרושה רוח רעננה".

שנתיים לנפול בנינו במלחמת יום-הכיפורים. מוקדש להם שירו של שלמה סקולסקי: "...המוט מעוזים, אלי הרג ושבי - היית אתה המעוז...".

עם סיום שנה וחצי של פעולה אינטנסיבית, מחדשת ומקורית של אברהמל'ה שור, כרכז ועדת התרבות, מראיין אותו יוסי שרון, על הרהוריו בנושא ועדת תרבות בקיבוץ. יוסי מקדים ואומר שאברהמל'ה "נפל" לתפקיד ישר משליחותו השנייה בארה"ב, ללא הכנה מוקדמת וללא יכולת ללמוד מניסיון השנה הקודמת, ואעפ"י כן הוא הצליח מאד. נביא רק קטעים מהראיון. אברהמל'ה משיב על שאלותיו של יוסי. בין השאר הוא אומר: "...נראה לי שהמושג 'תרבות' קשור בהכרח בתרבות חיים, ובתור שכזאת, היא מקיפה את כל תחומי חיינו, כמו נימוסים והליכות, הרגלי קריאה, האזנה למוסיקה, התעניינות בנושאים שונים ורבים בשטחי התרבות, יחסים שבין אדם וחברו ועוד... התרבות בקיבוץ היא קודם כל התרבות האישית של כל אחד ואחד מאתנו, ומכיוון שקיבוצנו משתייך לקטגוריה של הקיבוצים הרב-גיליים, נקודת ההתחלה מבחינת המטען האישי שכל אחד מביא אתו היא שונה לחלוטין. וכפי שאמרתי ש'תרבות' היא תרבות חיים של כל מרכיביה, והיא לא יכולה להיות שווה ביו כל השכבות השונות, ומכאן הבעיה של מציאת 'שכיל הזהב' הופכת למשימה כמעט בלתי אפשרית. מתוך הנחת יסוד זאת, לא ניסינו להיות יומרניים מדי ורצינו לתת תשובה ולספק צרכים במידת האפשר. ניסינו לעבוד בארבעה מישורים: 1. תוכניות ליל שבת. 2. חוגים. 3. מבצעים - טיולים ופיקניקים. 4. חגים. המחשבה שהנחתה אותנו בארגון לילות שבת, מעוגנת ברעיון של התכנסות כל השכבות ויצירת בילוי חברתי. חיזוק הטעם הטוב של החיים בצוותא והרגשת העשייה המשותפת הם עיקר המטרה. לא אחת התלבטנו בשאלה אם לא עדיף לארגן 'ערבים בקומות', כלומר תכנית נפרדת לכל שכבה, שלה יתרונות רבים מבחינת ההתאמה לצרכים הספציפיים. אולם בסופו של חשבון נראה לנו חשוב יותר להיות באמת יחד, אפילו אם הדבר מקשה על מציאת תכנית מתאימה. אני חייב לציין בסיפוק, למרות כל הטרוניות והטענות, שעדיין קיים אצלנו רצון להיות יחד וזה לזכותו של הקיבוץ. יעיד על כך במיוחד חג הסוכות האחרון. את התשובה לסיפוק צרכים ספציפיים יותר רצינו לתת על ידי ארגון קשת רחבה של חוגים, שהם מטבע הדברים מעגלי עשייה קטנים, ואני חושב בכל הכנות שחשיבותם היא עצומה. לא הספקנו להגיע להפעלת החוגים

בקנה מידה רחב. אני יכול רק לומר כי לקראת השנה הבאה מתכוונת ו. התרבות 'להתלבש' על נושא זה ביתר שאת. טיולים ופיקניקים הם נושא בפני עצמו. לא אחדש אם אזכיר איזו חשיבות יש לפיקניק או טיול מאורגן... בשנה הבאה נוכל להרבות בטיולים רבים יותר... בעניין החגים, נדמה לי כי כאן אנו עומדים, כמעט, בפני שוקת שבורה. הבעיה איננה רק ארגון צוותי חגים, אלא בעיקר שאלת התוכן של החגים. קשה להקיף במספר משפטים את הבעיה כולה. אסתפק רק ואומר כי הבעיה נעוצה בעצם סגנון החיים שלנו וההתייחסות השלילית למסורת היהודית, דבר שהותיר אותנו קרחים מכאן ומכאן. דפוסי החגים אינם שאלה טכנית. חג בעצם מהותו קשור, קודם כל, בזיכרונות ובמסורת, ואינני יודע מה יש לנו מזה ומזה. מכל מקום חייבים אנו לדון בבעיה זו באופן רציני ומעמיק, ויפה שעה אחת קודם. בעניין ימי העבודה שרכז ו. התרבות חייב לקבל לצורך ריכוז הועדה, אין כל תקן. ישנם קיבוצים בהם מקובל לתת חצי שבוע, באחרים שבוע מלא. כיום אני יכול לומר בביטחון, כי ריכוז ו. התרבות ואירגון תרבות בכלל, אינו יכול להיות בשום אופן עניין חובבני. באחד הקיבוצים, הידוע בתרבות המפוארת שלו, אמרה לי רכות ועדת התרבות, כי אצלם התרבות נחשבת לענף, וכך אמנם מתייחסים אליה מבחינת דרישת אמצעים, כוח אדם ועוד. זוהי לדעתי הגישה הנכונה. בכפר מנחם, למרות הגישה הבסיסית האוהדת של הציבור ומוסדות המשק לפעולות ו. התרבות, עדיין מתנהלים דברים רבים בצורה חובבנית, ואני מתכוון בעיקר לעובדה המצערת שאין עדיין מחסן לו. התרבות, וזה יותר משנה שאני נדחה ב'לך ושוב' בדרישתי זו. במחסן, שהוא חיוני, ניתן לרכז ציוד יקר ולחסוך כסף רב. הדבר מונע מאתנו גם לרכז ציוד מתאים שהכרחי כיום לארגון טוב ויעיל של פעולות התרבות. לבסוף הייתי רוצה להמליץ, בכל הלב, שגם אצלנו יקבל רכוז הועדה שבוע מלא לצורך עבודתו. אני משוכנע שלא מעט דברים הוזנחו בגלל חוסר זמן".

אברהמ'ה עונה לשאלת יוסי בעניין רמת הסרטים. הוא מסכים אתו שהרמה לא מספקת את הציבור שלנו, ולדעתו הפתרון יבוא, באם נרכוש מכונה של 35 מ"מ, ונוכל לבחור סרטים לפי בחירתנו ולא נהיה תלויים בחברה אליה אנו קשורים כיום, והיא שולחת לפי בחירתה היא.

אברהמ'ה גם מתייחס לבעיית הביקורת שלפעמים מופנית כלפי הפעולה של ו. התרבות, והוא אומר: "אני חושב שביקורת לא רק שהיא חשובה, כי אם הכרחית, ובעיקר בסוג פעולה כזה. ביקורת מעידה בראש וראשונה על התייחסות, ובכל מקרה הייתי מעדיף אותה על אדישות. אולם כמו בכל נושא אחר חשובות הפרופורציות וקנה המידה המתאים, וכאן אולי יש קצת פגם אצלנו. הצימאון למילה טובה הוא חיוני כאוויר לנשימה לבעל תפקיד בקיבוץ, וטוב היה לו היינו קצת יותר נדיבים ומודעים לחיזוק שמקנה מילת עידוד לבעל התפקיד". לבסוף אברהמ'ה מודה בכל הלב לכל הצוות שעבד אתו.

בעלון מ-10.10.75 מסופר שבליל שבת האחרון אירחנו בביתנו את ראש הממשלה לשעבר גולדה מאיר, ויחד עמה הסבנו בחדר האוכל עד שעה מאוחרת. לכל הדעות היה מעניין מאד.

גולדה מאיר

מתארכת בכפר מנחם

שיחות עם פעילי חוץ. העורך החדש, יוסי שרון, פתח מדור חדש בעלון: ראיונות עם עובדי החוץ שלנו. הראשון שראיין היה אברהמ'ל ברוידא. אברהמ'ל מספר על עבודתו בבניין מטעם מחלקת הבנייה של הקבה"א. אברהמ'ל הוא גם "קבלן", גם מנהל עבודה והעיקר מוכשר ומסור. עבודתו הראשונה בבניין מטעם המחלקה הייתה בניין מלון של הקבה"א בנתניה למטרת החופש השנתי של חברי הקיבוצים. הבניין של 8 קומות הוקם במשך 10 חודשים, שיא שלא היה כמוהו. לאחר מכן בנה את המוסד החינוכי במגן. לשבחים רבים זכה אברהמ'ל בבניית "צוותא" החדשה בתל אביב, כמו כן בבניית "המשביר" בירושלים, שהיה מבצע מסובך מאד, אך אברהמ'ל עמד בו בכבוד.

מסקנות הועדה לענייני שיכון. אנו מביאים רק את הסיכום: ... אין הועדה רואה בבניית 40 היחידות פתרון לבעיית המצוקה ומחסור בדירות בקיבוצנו, כי אם שיפור התנאים והעלאת רמת הדיור של כל שכבות הקיבוץ, כולל צעירי הצעירים. לפי תכנית המתאר, ולפי הצעת המוסדות המתאימים, גבעת רכטר מיועדת להריסה ולבנייה מחדש, באותו מקום, שיכונים חדשים לותיקים, בגבעה הכי מרכזית בקיבוץ. המסקנות הנ"ל תובאנה להכרעת שיחת הקיבוץ במוצאי שבת הקרובה, 25.10.75-.

מוטקה, האורוותן של הקיבוץ, מעלה את בעיית האורווה ומתאונן שלאחר 8 שנים של טלטולים אין לנו עדיין אורווה מסודרת ואין צוות עגלונים קבוע.

יוסי מראיין את הסנדלר השכיר שלנו, שמעון, משבח את עבודתו, יחסו לאנשים, והוא כה השתרש אצלנו שיש לך כאילו הרגשה שהוא חבר הקיבוץ.

קליטת עלייה. על הצורך בקליטת חברים חדשים מעוניין הקיבוץ כבר שנים רבות, אך זוהי השנה הראשונה בה הטיפול בנושא זה עובר מהמזכירות לועדה שנבחרה בשיחת קיבוץ לצורך זה. עצם הבחירה של ועדה זאת ביטא את רצון הקיבוץ להקדיש מאמצים כפולים ומכופלים לקליטה מבחוץ. אילנה אליאב, מרכזת הועדה, מציינת כי היקפי הקליטה אמנם גדלו ביחס לשנים קודמות, אך עדיין אינם כפי שהיינו רוצים לראות. "השנה נקלטו 11 חברים ו-7 ילדים. נושא הדיור לנקלט מהווה אחת הבעיות הגדולות והכאובות וגורם במישרין להגבלת היקפי הקליטה. הגענו ממש למצב פרדוקסלי - ישנן פניות רבות מצד בודדים ומשפחות שאנו זקוקים להם, אך בשל חוסר דיור עלינו להשיב את פני הפונים ריקם...". לאחר מכן, אילנה מציינת את דרכי הקליטה ומונה מספר תנאים לקליטה טובה.

שנת בר-מצווה. העלון מספר על ההמצאות המקוריות שקבוצת "ברקיס" המציאה לחוג את שנת בר-המצווה שלה.

במדורו של יוסי: "שיחות עם פעילי חוץ", הוא מקדיש הפעם שיחה עם ישראל גרמן, שגויס למשמר האזרחי, המקביל לדרגת אלוף משנה בצבא. תפקידי "המשמר האזרחי" הם רבים ומגוונים וישראל "שוחה" בהם כמיטב יכולתו.

בליל שבת 7.11.75 נערכה מסיבת כלולות לאברהם מל"ה שור. לכאורה חתונה רגילה, אך הפעם תפסה ו. התרבות "טרמפ", והוסיפה למסיבת החתונה גוון מיוחד, על מנת לציין את סיום כהונתו של החתן כרכז ועדת התרבות. מוסד ושמו יבל. קשה למצוא זיווג מוצלח יותר מאשר בין יבל לריכוז קניות. השניים תפורים במידות תואמות, משל היו תאומים זהים. ייתכן אף כי בשעת לידתו, נרשם בתיקו של יבל בשמיים, כי עתיד הוא, בבוא העת, להיות מרכז קניות של כפר מנחם. ואולי לא. אך ברור מעל לכל ספק כי עצם בחירתו הייתה "פגיעה בול".

העורך מראיין את צבי קרן ואביהו גולדברג האחראים למוסד החינוכי שלנו. משלל הבעיות אנו מעלים בעיה אחת לבד והיא בעיית הפנימייה, המעוררת בעיות רבות וחילוקי דעות רבים, וכן שאלת בית-הספר היומי. המערכת מעלה את בעיית השווייון בין הילדים, כשבין ההורים קיימת מעין "תחרות" מי יקנה לילדיו דברים יותר יפים ויותר יקרים, כשהילדים האחרים שואלים את הוריהם: תראה מה שקנו לחבר שלי בכיתה שלי ולי לא.

ביקורת בעלון. בעלון מתפרסמים מדי פעם לפעם פיליטונים הומוריסטיים המגלים חולשות בפעולות בעלי תפקידים. עורך העלון הוזמן לשיבת המזכירות "וזכה" לנזיפה קטלנית מאחד מחברי המזכירות מבלי שיתר חברי המזכירות הגיבו על כך. המערכת החליטה, בעקבות מקרה זה, להוציא שאלון לחברים שיענו מהי דעתם על הביקורת הנמתחת, לפעמים, על בעלי תפקידים ובכלל דעתם על יתר מדורי העלון ועל העלון כולו.

משה ישראל מפרסם בעלון ביקורת חיובית ביותר, על תערוכת הציורים של צביקה אסף ז"ל (התאבד) שהתקיימה במוזיאון השפלה, ואומר שלצביקה זו ראשית דרך רבת סיכויים.

ראיון של העורך עם מיטק קנטור, העובד במרכז "הפועל", ואשר הקים מדור מיוחד במרכז לספורט הקיבוצי.

חליפת מכתבים בין הקיבוץ וחניכי י"ב במוסד "צפית" בעניין חדירת עבודה שכירה למוסד.

בערב חנוכה הוצגה במועדון תערוכה יפה מאד של חנוכיות ע"י מיירים, לזכר בנו גברי שנולד בחנוכה ונפל במלחמת יום-הכיפורים.

התמזכיר 20- והאחרון של המשחטה (הוכן ע"י מתתיהו ותמר דיין)

הכנסות: מכירה לפי חשבונות 8,069,054 (שמונה מיליון ועוד)

מטבח 5,465

שונים 36,491

זיכויי המועצה 114,956

סה"כ 8,225,966

הפרשי מלאי 989,935

סה"כ הכנסות 8,324,901

הוצאות: תוצרת חצי מעובדת 5,541,238

עופות חיים מהחוץ 332,492

" " מהמשק 463,848

הוצאות תפעוליות- ייצור 448,154

50,000	רזרבה להוצאות
6,835,732	סה"כ הוצאות
1,489,169	<u>התרומה:</u>
229,240	2,084 י"ע של חברים * 110 ל"י
40,370	367 י"ע מתנדבים * 110 ל"י
100,000	הפחתה
100,000	ריבית מחזורית
60,000	מנהל המשק
40,000	ריבית על ההון
569,610	סה"כ עבודה, ריבית וכלליות
7,405,342	סה"כ כל ההוצאות שזה 89% מהמחזור
919,559	עודף נקי שזה 11% מהמחזור

יום ההולדת ה-36 של הקיבוץ. המערכת כותבת: "אנחנו כבר בני 36 שנה! איך שהזמן חולף לו. וכשמביטים לאחור, מתברר בעצם כי אנחנו כבר לא צעירים כל כך, ויש פה ושם חריקות במכונה, אך אנו בהחלט מושכים עדיין בעול, בונים ומבססים את משקנו, חיים ופועלים בו. כי המכונה הזו לעולם איננה חדלה לעבוד וליבה פועם בחוזקה אף אם פוסח הוא לפעמים על פעימה, וגם הקצרת קצת מכבידה...". את הברכות לקיבוץ ביום הולדתו המערכת מביאה מפי הילדים.

טבלת הדיור בקיבוץ

8- שיכוני ותיקים - 160 דירות	גרים 300 חברים ומועמדים.
65- דירות של צריפים ואשקוביות	גרים 64 חברים ומועמדים ו-41 הורים
6- דירות עם שירותים חלקיים	גרים 5 " "
83- " זמניים	גרים 35 " , 2 הורים ו-39 מתנדבים
הסה"כ: 314- דירות	גרים 404 " , 6 הורים, 42 מתנדבים וש.

נחום שור כותב מאמר בעלון לקראת מועצת מפ"ם, שצריכה לדון במצב הכלכלי של המדינה הנמצאת בשטח זה במצב קשה, ומה צריכה להיות התוכנית שעלינו להציע למדינה ולהיאבק עליה בציבור. נחום לא מתעלם מהמשבר הכלכלי החמור העובר עלינו, אך הוא רואה את הבעיה המרכזית בחלוקה הבלתי שוויונית של הכנסות אוכלוסיית המדינה. הפער בהכנסות בין העשירון העליון לאחרון הוא גדול ביותר והוא בלתי נסבל. לכן הפתרון, לדעתו, צריך להיות שינוי כיוון בחלוקת הכנסות - לקחת יותר מהשכבות העשירות ולתת יותר לאוכלוסייה החלשה.

מהפרוטוקולים של שיחות הקיבוץ של 1975

הבעיות העיקריות והיותר משמעותיות בהן דנו שיחות הקיבוץ ב-1975 - באו לידי ביטוי, בדרך כלל, בעלוני הקיבוץ שהבאנו לעיל. אעפ"י כן ישנן מספר תוספות שקראנו בפרוטוקולים, המבליטות עניינים חשובים שלא מצאנו בעלונים, כגון בשיחת קיבוץ מ-26.4.75 - דיון סוער על גיוס וחג ה-1 במאי. ועדת המשק וועדת העבודה תובעים גיוס הקיבוץ לקטיף בפרדס, ומציעים שנקיים אותו ל-3 שעות באותו יום הנופל ב-1 במאי, יום שהיה נהוג אצלנו כיום שבתון. התנגדות חריפה מחלק גדול של חברים המציעים לקיים את הגיוס בשבת של אותו שבוע ולא לחלל את חג הפועלים הבין לאומי בהפרת השבתון. חבר אחד, משכבת הביניים, חושב וטוען ש-1 במאי הוא בכלל לא חג ואין לחוג אותו. לעומתו טוען חבר אחר שחבר קיבוצנו החושב ככה אין לו מקום בקיבוץ שלנו. ומעניינת ההצבעה: 30 חברים מצביעים לקיים את הגיוס ב-1 במאי 33- חברים מצביעים לקיימו בשבת. ה-1 במאי אמנם "ניצל", אך הקיבוץ היה חצוי.

בשיחה מיום 3.5.75 דיון על תקציב אחזקת אדם. בדיון כזה השיחה הייתה תמיד ערה מאד וחברים רבים השתתפו בה, ושוב התגלעו בה הדעות השונות הקיימות כבר מזמן על צורת החלוקה של התקציב הפרטי. מקסימום חלוקה על ידי הקיבוץ בהקצבה שווה לכל פריט בתקציב או מקסימום פריטים להעביר למה שנקרא אז "התקציב הכולל", הדומה מאד למה שקוראים היום "הפרטה". ברוך, מנהל החשבונות שלנו, יוצא בתיאוריה שיש סתירה בין יעילות ודמוקרטיה. פרט לנושא "חם" זה, יש "קרוב" מסורתי בין ועדות וחברים להגדלת התקציב, ולבין ועדת המשק הטוענת שאין לעבור את המסגרת הכללית של התקציב, ומי שמציע להגדיל שיציע ממה יש להקטין.

ענייני קליטה. בשיחה מיום 10.5.75 שוב דיון בענייני קליטה. בקיבוץ הייתה דעה, כמעט כללית, שרק קליטת חברים חדשים ובנים לקיבוץ תפתור את הבעיות הקשות של המחסור הקבוע בעובדים והצורך, שהורגש כבר כמטרד קשה, לגיוסם תכופים. כמו כן, בארץ, עקב חידוש העלייה, נוצר גם ביקוש של עולים מסוימים להצטרף לקיבוץ. גם מקודם קלטנו מספר עולים, לא תמיד מוצלחים, אך לא פסקנו מלחפש מועמדים. המגבלה הגדולה הייתה בעיית השיכון. לבסוף קיבלנו הלוואה נוחה להקמת 3 בניינים לקליטת עולים. אך הייתה גם מגבלה של גיל. הקיבוץ החליט עוד מקודם שאנו לא קולטים עולים מעל גיל 35. על כך התנהל ויכוח ער באותה שיחה שהזכרנו לעיל. היו חברים רבים שתבעו לעלות את סף הקבלה באם המועמד נראה לנו מתאים. גם ביחס לקבלת הבנים כחברים לאחר שובם מהצבא התנהל ויכוח. היה מי שאמר כל מי שנולד בקיבוץ באופן אוטומטי הוא חבר קיבוץ והיו שטענו שגם בנים צריכים להחליט האם הם רוצים להיות חברי קיבוץ או לא. לבסוף הוחלט ברוב של 41 נגד 37 שרק לאחר שיהיו בקיבוץ שנתיים, כולל חופש, נקבל אותם לקיבוץ מי שיפנה בעצמו להתקבל.

עבודת אורי אסף. אורי אסף פיתח מפעל אמנותי שנקרא "אור ואירוע". תחילה הוא עבד על כך בתוך הקיבוץ, ולאחר מכן נהיה פעיל בחוץ ופיתח את המפעל במסגרת התנועה הקיבוצית, בהצלחה רבה, וביקוש רב. אורי ניצל את הזמן גם להשתלמות. שהייתו בחוץ נמשכה זמן רב, ולפי מנהגי הרוטציה שהיו נהוגים בתנועה ובקיבוץ, מנהג שנהפך גם לאחד העקרונות של חיינו, הקיבוץ תבע שאורי יחזור הביתה. אורי טען שעבודתו היא מקצועו ויכולה גם להיחשב כעבודת חוץ, וכמובן, הוא יהיה חייב בכל התורנויות והגיוסים שהקיבוץ מקיים. אורי רצה להמשיך מפעלו בחוץ, והמו"מ בינו לבין הקיבוץ נמשך זמן רב, ולא תמיד תוך הבנה הדדית. בסופו של עניין אורי החליט לעזוב את הקיבוץ והפך את מפעלו "אור ואירוע" כמפעל פרטי (14.6.75).

5.7.75: השיחה דנה על אופי החתונות. שתי גישות: אחת אומרת לקיים את החתונה במסגרת המשפחה על יד ביתה. השנייה טוענת שחתונת בנינו היא אירוע קיבוצי ושמחת כל הקיבוץ ויש לשמור על המסורת שהייתה מקובלת

עלינו, בה כל הקיבוץ משתתף ובעיקר על טכס הכלולות שהתקבל בקיבוץ מאז החתונה הראשונה, בו הזוג החדש היה לא רק מתחתן אלא נרשם בספר מיוחד שהוא מחליט לחיות כזוג בקיבוץ, מלווה בעדים והוריהם וברכת המזכיר המאחל הצלחה והשתרשות בקיבוץ.

בשיחה מיום 19.7.75 הובא דו"ח שהתאחר מאד מועדת הסמים שנבחרה בזמנו. הדו"ח מציע לשלול חברות בקיבוץ לכל מי שישתמש בסמים. אשר למעורבות המשטרה, הועדה מציעה לפנות לעזרתה רק במקרים חריגים ומסוימים שהקיבוץ לא יוכל להתגבר עליהם לבדו.

מסלול צעירים. בשיחה מיום 3.8.75 השיחה דנה על התקנון שהמזכירות יחד עם החטיבה הצעירה עיבדה ל"מסלול צעירים", הכולל החובות והזכויות של יוצאי צבא, השתלמות, חופש של שנה, ועוד סעיפים נוספים.

החכרת המשחטה. עניין המשחטה, הכרוכה בבעיית עבודה שכירה, העסיקה את הקיבוץ משך שנים רבות, בעצם מהתחלת קיומה. היו ויכוחים רבים בין החברים, לעתים מרים מאד, בין אלה שהתנגדו לעבודה שכירה בתוקף רב ולבין אלה שטענו "שאינ ברירה", אם כי גם אלה נשבעו שהם נגד עבודה שכירה. היו חיפושים רבים והצעות לצאת מהמבוכה הזאת. אך בינתיים גם הזמן עשה את שלו. במשחטה עבדו חברות רבות, והייתה זו עבודה קשה, ובהמשך הזמן והגיל המתקדם נשרו עובדים רבים מהמשחטה ולא היה מי שיחליף אותם. לבסוף הובאה הצעה להחכיר אותה ובסוף למכור אותה או לסגור אותה. בשיחת הקיבוץ מיום 22.8.75, לאחר דיון ממושך, השיחה אישרה ברוב של 35 נגד 13 להחכיר את המשחטה במגמה למכור אותה.

"קומנדו נגד קיסינג'ר". לפי תביעת התנועה כל קיבוץ היה צריך להקים צוות שיהיה מוכן לכל קריאה לצאת ולהפגין נגד שר החוץ האמריקני הנרי קיסינג'ר, שבא ארצה ותמך בתביעות הערבים.

פרק חמישי: יום האדמה, הקמת ד"ש, רבין התפטר, הגדר הטובה, בעיית המתנדבים, האם לקבל לקיבוץ לא יהודים? "שעת אהבה", פינת זיכרון לילדים שנספו.

1976

במדינה ובעולם

"יום האדמה". 6 הרוגים בכפרים הערביים בגליל. "ניקוי-ראש" נפסל לשידור. דדו, רמטכ"ל מלחמת יום-הכיפורים, נפטר מהתקף לב. צה"ל שיחרר את חטופי המטוס מאנטבה, ובה נהרג מפקד סיירת מטכ"ל, יוני נתניהו, בהסתערות על המחבלים. אשר ידלין נעצר. המון ערבי השתלט על מערת המכפלה. מטוס אל-על הותקף בטורקיה. ממשלת רבין התפטרה. יגאל ידין הקים מפלגה חדשה, ד"ש. נעצרו ראשי העולם התחתון. א. אולמרט טען שבארץ פועלים 31 ארגוני פשע מאורגן. פנחס לבון נפטר בגיל 71, אחרי מחלה קשה. אריק שרון התפטר מהצבא והקים מפלגת "שלומציון". "גוש-אמונים" ארגן לראשונה צעדת ארץ-ישראל ביהודה ושומרון, בהשתתפות 30 אלף צועדים. מטעני פצצה של המחבלים הרגו מספר אנשים בירושלים. ביוני התקיימה הפגנת ענק של מפ"ם והשמאל נגד "גוש אמונים". "הגדר הטובה", להגשת עזרה ללבנונים, נפתחה בצפון בגבול לבנון. ממשלת צללים של הליכוד לקראת הבחירות המתקרבות העמידה את עזר וייצמן בראשה. מאו-טסה-טונג, מנהיגה של סין, מייסדה של המפלגה הקומוניסטית הסינית ומחולל המהפכה בסין, נפטר בגיל 82. ג'ימי קרט נבחר לנשיא ארה"ב.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1976

העלון הראשון מיום 2.1.76 - מוקדש למסיבת הקיבוץ שחגג את יום ההולדת ה-36 שלו, מיום בואנו לכפר מנחם. מסיבה מלאת הופעות שונות ושמחת חיים של הציבור כולו. נביא רק את פזמונו של מיירים שהוקרא במסיבה. מיירים, מראשוני הקיבוץ, היה הפזמונאי הראשון שלנו, עוד בימי הדר, שתיעד בפזמון שחיבר, כמעט כל מסיבה ומסיבה. הפעם הוא קורא פזמון "יום ההולדת":

"והיה כי ישאלך בנך הקטן/איך הגענו למקום בו אנו חיים/ותתחיל לספר לו מאלף עד תו/את ספר חיינו תפתח לפניו/תפתח סיפורך על זמנים שעברנו/החל מיום בו התחלנו ליצור/על ימים קשים, על תלאות שגברנו/בזמן שזר ואויב שם לנו מעצור/ותמשיך סיפורך, ותספר לו לילד, איך התחלנו צריף ראשון להקים/מה רבתה השמחה למראה השלד/של הצריף החדש המכוסה בשקים/ותמשיך לספר לילדים הקטנים/איך דפקו פטישים וצצו בניינים/והכל התמזג עם פרקי השירה/שפרצו מלבבות של חזויות היצירה/ותמשיך לספר, איך הקיבוץ פגש ברטט בלב את הדור החדש/ועל חוליות בשרשרת/ועל שרשרת שלא נותקה./ספר על דאגות שהשתלטו בפנים/על תקופות עת חדרו אכזבות/עת חדר בפנים אז, הברק מהחוף/ויביא אתו תקופות עזיבות./תספר איך נוספו חברים לקיבוץ/איך רבים מאתם, שבועות וימים/ללא דרך ושביל, תעו בלב הימים/בספינות טרופות, בתוך רשע אין סוף/וחיפשו את דרכם לעלות על החוף.

(הפזמון נלקח מתוך החוברת "ואלה תולדות" שניתנה לקבוצת הילדים הראשונה שלנו, קבוצת "הסלע", כשיצאו ללמוד במוסד החינוכי של מעברות ב-1947).

זיכרונות מהימים ההם... פברואר 1938 - הכנסה בחודש זה 12,500 לא"י, מזה 10,000 לא"י מעבודות חוץ... מצוקת הדירות הולכת ומחריפה וכמעט אין חדר משפחה בלי "שלישי", בחדר רווקים בלי רביעי, ומדברים כבר על חמישי. לא כאן המקום לברר פרטי הקשיים הכרוכים במצוקה זו, אולם דבר אחד צריך להיות ברור לכולנו: המצוקה הזאת משותפת היא לכולנו, וגם האחריות משותפת היא... ועוד מהימים ההם: ...הבחורות ההרות לא מקבלות שום טיפול וגם לא אוכל נוסף והן רעבות ולא פעם לא יכולות לישון בגלל זה... (1938).

בשיחת קיבוץ מיום 3.1.76 הוחלט על מכסת משתלמים של 21 חברים, פרט להשתלמויות הקצרות של ענפים וועדות, שתהיינה מחוץ למכסה הנ"ל.

בעלון מ-30.1.76 מסופר על רשמיו של יוסי אליאב מהשלה"ב של כיתתו, י"ב, שפשטו על שלושת הערים הגדולות - תל אביב, ירושלים וחיפה - ועבדו בבתי חרושת ובפעם הראשונה נפגשו עם פרולטריון ממש והתרשמו מאד מהמפגש הזה. השלה"ב - מסורת שהנהיגו במוסד החינוכי שלנו, שכל כיתה י"ב בטרם סיומה את המוסד, יוצאת לכמה שבועות לחיות במסגרת צורת חיים אחרת מאשר הקיבוץ, כגון קיבוצים מזרמים אחרים, כולל הקיבוצים הדתיים, מושבים, משקים פרטיים, וכן בערים הגדולות במקומות עבודה שמועצת הפועלים של ההסתדרות מסדרת אותם. היה זה מפעל חשוב מאד שהחניכים נהנו ממנו מאד, ראו לא רק קיבוץ, למדו על חיים שונים בארץ ויכלו לשקול את היתרונות של הקיבוץ מול צורות חיים אחרות ולהחליט תוך שיקול עצמי על עתידם. באותו עלון מתפרסמת החלטת שיחת הקיבוץ לקבוע את יום-הכיפורים כיום שבת כמו כל חגי ישראל. בשנים קודמות יום-הכיפורים היה יום עבודה רגיל.

בעלון מיום 13.2.76 - באה תגובה על החלטת הקיבוץ בעניין יום-הכיפורים מפי דודו שור, הטוען שאין לנתק את יום-הכיפורים מתוכנו הדתי, ושהחלטה באה מתוך הנחה של חברים "עוד יום חופש, למה לא?", וכן מתוך כניעה להלכי רוח כביכול "מסורתיים". "לכל החגים שחגגנו מצאנו תוכן חילוני מתאים לחיינו, ואם רוצים לחוג את יום-הכיפורים צריך לדון, האמנם ניתן למצוא תוכן לחג שיתאים לנו. אין זה אומר שאין ללמוד את מורשת ישראל ואין כל סתירה בין רצוננו ללמוד את מורשתנו והיותנו חילוניים".

באותו עלון מתפרסמת רשימה על הספרייה ועל קריאת הספרים לרגל שיפוצה של הספרייה. כמו כן הערכה על "מפעל הספר" שאנו מקיימים כל שנה. מתברר שחברים קוראים לא מעט, למרות עייפותם או פעילותם. הספר מספר שבעיקר קוראים את עגנון וקבק, וכן את יגאל מוסינזון ויזהר סמילנסקי.

בתקופה זו עניין ההשתלמות תפס מקום מאד נכבד בחיי הקיבוץ. פרט ל-21 המשתלמים הקבועים למספר שנים, ועדת ההשתלמות דאגה גם להשתלמות כללית של כלל החברים. היו חוגים והיו גם ערבי השתלמות בנושאים מסוימים לכלל הקיבוץ. מרכזת ועדת ההשתלמות, צפורה גרבר, השקיעה בכיוון זה הרבה מזמנה ומסירותה. הנה קטעים מראיון אתה בעניין ערבי ההרצאות בקיבוץ על ידי ד"ר סלור מאוניברסיטת תל אביב... מיהו אותו ד"ר סלור? מסתבר שלצפורה היכרות ארוכה עם ד"ר סלור ולא הייתה כאן הסתמכות על המזל העיור. ד"ר חנוך סלור הוא מרצה בבית-הספר לרפואה במחלקה לגנטיקה באוניברסיטת תל אביב, וצפורה שמעה, בהיותה מורה, רבות מהרצאותיו ולא היססה הרבה וסמכה עליו את שתי ידיה. והיא אומרת: "למרות שהכרתי בכישוריו הייתי מופתעת

מאד ממידת הצלחותיו אצל הקהל המקומי. מסתבר שלא הערכתי נכונה את מידת התעניינותם של החברים בנושא...". ההרצאות נמשכו כ-3 חודשים, כל שבוע ערב הרצאות. וכאן צפורה מונה את הנושאים שד"ר סלור עסק בהם. הוא גם הרחיב את היריעה של הנושא הספציפי והחברים, והיו רבים, נהנו מאד מההרצאות שלו ומהאווירה הלימודית הרצינית של קהל גדול... ובתוכנית נושאים נוספים ע"י מרצים נוספים...

15- בפברואר 1976 נפטרה רחל פינקוס לאחר ששמה קץ לחייה. אבל כבד ירד על הקיבוץ ועל משפחתה הענפה. את סוד ייסוריה הנפשיים לא ידענו, אך את אישיותה הכרנו, כאשה יפה, פעילה ומסורה לקיבוץ. העלון מ-20.2- מקדיש לזכרה ולאישיותה מילים חמות, והיא רק בת 62.

שלומי שקד מפרסם בעלון את הקמת ועדת צעירים, ומשרטט בהרחבה את הרכבה ותפקידיה, הכוללים שטחים רבים של חיי הצעירים בקיבוץ.

העלון מפרסם דף מלוח הסטטיסטיקה של הקב"א על גודל הקיבוצים והתפתחותם משך 4 שנים מ-1970. עד 1974. הקיבוץ הגדול ביותר, הזורע, מנה ב-1970 429 חברים והגיע ב-1974 ל-490. קיבוצנו כפר מנחם נמצא במקום ה-15. לפי הגודל ב-1970 מנינו 385 חברים וב-1974 הגענו ל-389.

אברהם טפלר, שנבחר לרכז את הכל-בו של הקיבוץ, מספר על השינויים הרבים שנעשו בכל-בו, ובעיקר על המאמץ להכניס מיכון מתאים, שיקל על השירות לחברים והתקדמות הכל-בו.

בעלון מ-27.2- עונה אברהם מהרשק לדודו שור על הרהוריו בעניין יום-הכיפורים. הוא סותר הגיון דבריו של דודו בעניין החגים והמסורת וטוען שאין לחפש הגיון רציונלי במסורת. לדעתו, בכל החגים שלנו יש יסוד דתי, אך לא דווקא הגיון, אך ישנה מסורת של אלפי שנים שהעם וכל עם שומר עליה ואל לנו לנתק עצמנו ממסורת העם. ואשר ליום-הכיפורים, דווקא חג זה, יותר משהוא דתי הוא דווקא חג חברתי, של חשבון נפש אישי, האם נהגת ביושר וצדק כלפי חבריך, כלפי החברה בה אתה חי, וכלפי עמך, ומביא קטע יפה מישעיהו להוכחת דבריו.

קבוצת "שריגים". בעלון מ-27.2.76 מראיין יוסי שרון את רותי כהנים על קבוצת "שריגים", שהיא המחנכת והמורה שלה. קבוצת "שריגים" הם ילדים מ-16 משפחות של מושבי "מטה יהודה" - צפרירים, גבעת ישעיהו, שדות מיכה, זכריה, עגור וכו'. כולם מעדות המזרח, שהוריהם פנו לכפר מנחם, לקבל אותם למוסד שלנו. המוסד החליט בחיוב, אך הבעיות המתעוררות סביב חינוכם ולימודיהם הן רבות מאד - אוכל כשר, פנימייה, שילובם עם יתר ילדי המוסד, אימוצם ע"י משפחות בקיבוץ, מסורת רבת השנים בבית עם הרגלים שונים ועוד רבות אחרות. הקשיים רבים והאתגר גדול. אעפ"י כן לקחנו על עצמנו לעמוד בו. ורותי מסיימת את דבריה במשפט הבא: "זה עדיין לא מקור אור, אך יש בהחלט ניצוצות אור".

טיול מעניין ויוצא דופן. 14 חברים מקיבוצים שונים ומרוחקים אחד מהשני יצאו לטיול על סוסים בהדרכתו ויוזמתו של יהודה קרון שלנו, מהבית שלנו ועד לים המלח. הסיפור של הטיול המקורי הזה, מלא הרפתקאות ואירועים מעניינים שונים, מכשולים וגם סכנות, הסתיים בהצלחה רבה.

בעלון מ-26.3.76-, בין הנושאים הרבים השוטפים הננו מביאים כמה מהם הנראים לנו כמציינים את הלכי הרוח השונים בחיי הקיבוץ. בראש וראשונה בעיית המתנדבים, עליה כתבנו כבר לא פעם בתולדות הספר הזה, אך הפעם

העלון מקדיש מקום רב לנושא זה ומביא דעות החברים בשמם, המציגות דעות מנוגדות בצורה קיצונית למדי. החל מהדעה שהמתנדבים הם הכרח כלכלי למשק ועזרה לסידור עבודה, המונעת עבודה שכירה (דוחה את הטענה שהמתנדבים הם עבודה שכירה סמויה, וכי הם מונעים קליטת עולים או נוער אחר), ותרומה ציונית ממדרגה ראשונה להפצת דמותה החיובית של ישראל ברחבי העולם והצגת הקיבוץ כ"חלון הראווה" של המדינה, והיותם "השגרירים" הטובים ביותר של מפעלנו, שודאי, חלק מהם בעתיד, יהיו ממעצבי מדיניות ארצם. ומולם חברים, הרואים במתנדבים תופעה שלילית, ואחד מהם אף התבטא שהמתנדבים הורסים את הקיבוץ, מכניסים רוח הורסת של תרבות זרה לנו, זוהי עבודה שכירה סמויה הגורמת לחוסר קליטה מאורגנת לעתיד הקיבוץ, זעם גדול נגד הנישואין המעורבים, המביאים צעירים רבים שלנו, שלא עומדים בפיתוי, ורבים מהם לא רק עוזבים את הקיבוץ אלא גם יורדים מהארץ, ו"המושבה" שלנו בחו"ל גדלה והולכת. המתנדבים, אשר לכשעצמם אנשים נחמדים, גם אליבא השוללים, אך השפעתם על צעירינו היא חזקה יותר מאשר השפעת צעירינו עליהם, ולמעשה, לפי דברי אחד החברים, הם באו "לעשות חיים", ולא כפי שהיה בתחילת הופעתם, שליחות הומניטרית לעזרת מדינת ישראל. ועוד נימוקים רבים ושונים משני הצדדים. הוויכוח היה מר וחרף, ובסופו של דבר הוחלט לצמצם את מספרם ללא יותר מאשר 20 עד 25 מתנדבים ולדאוג להצמדתם למשפחות בקיבוץ וקביעת אחראי לקליטתם הטובה והשראת רוח תרבותית וחברית שתכלול הסברה והרצאות מתאימות על חיי הקיבוץ.

ובנושאים אחרים: בלה כספי מותחת ביקורת על תוכנו של חג פורים האחרון שלנו, שלדעתה סטה בהרבה מהחג היהודי המסורתי שהיינו נוהגים לחוג אותו, וכן משתוממת על ביטול המנהג של משלוח מנות פורים מחבר לחברו, שביטא רוח חברתית יפה בקיבוץ.

הקיבוץ מאשר פניית התנועה לשליחותם של נחום ונורית לארצות הברית, כשליחים למפלגת מפ"ם שמה, וכן לשליחות ציונית כללית.

פרשת שהותו של משה סעידי בארצות הברית בשליחות אמנותית בקהיליה היהודית בפילדלפיה. הקיבוץ תבע ממשה לחזור הביתה בניגוד לבקשתו לשהות נוספת. בשיחת הקיבוץ הדעות היו חלוקות מאד. שושנה סעידי פנתה בצורה נרגשת להיענות לפנייתו של משה. לבסוף ברוב קולות אושרה הפנייה.

שמואל כספי מוסר דו"ח מהפגישה עם סטנלי מירון בנושא הקשישים בקיבוץ והוא מביא שורת הצעות לטיפול בנושא זה שנהפך לאקטואלי מאד בתנועה הקיבוצית וגם אצלנו.

בעלון מ-2.4.76 מופיעה הידיעה המרה על מותו של דוד ליאון, חניך חברת הנוער הראשונה שלנו, שהגיעה לקיבוץ ב-1949. דוד ליאון נפטר בדמי ימיו, בן 41, ממחלת הסרטן. הוא בא אלינו מיוגוסלביה, לאחר שעבר את כל גלגולי השואה, ע"י עליית הנוער של הסוכנות, ואתו רק אמו שנשארה בחיים, מכל משפחתו שנספתה בשואה. לאחר כל השלבים שעבר, מחברת הנוער, השירות בצבא ומלחמות ישראל, השתלב דוד בחיי הקיבוץ והיה בין החברים הפעילים והמסורים בחברתנו. הקים משפחה, נולדו ילדים, וכחבר לדור השני של הקיבוץ, ביטא מתוך הכרה ואמונה בהמשך "השרשרת" של אורח חיינו הקיבוצי. היה רגיש מאד ל"בעיה הגרמנית" ולחם נגד כל מגע עם העם הגרמני. העלון מקדיש דברי צער של הקיבוץ על מותו של חבר כה צעיר ומעלה את דמותו ואישיותו מאז בואו אלינו כנער ועד מותו הכואב ומכאיב לקיבוץ ומשפחתו. יהיה זכרו ברוך.

באותו עלון נמסר גם על אותה "בעיה גרמנית" שתפסה כמה שיחות קיבוץ, בקשר של נסיעת קבוצת הספורט שלנו, בראשותו של מיטק, להתארח בגרמניה, וכן התארחות קבוצות נוער גרמניות אצלנו. מיטק פיתח קשרים ידידותיים מאד עם ראשי הקבוצות הללו, אשר גינו בחריפות, ותוך הרגשת בושה ואשמה, על מה שהעם הגרמני עשה ליהודים, ועל רצונם ומאמציהם לטפח יחסי ידידות עם הקבוצות הישראליות. הוויכוחים בנושא זה היו בקיבוץ די חריפים, ובעיקר יוצאי השואה טענו שגם אם הם מיעוט בקיבוץ יש להתחשב ברגשותיהם, שאיש שלא עבר את השואה לא יוכל להבינם. היו גם תופעות של מחאה, ולאחר שהקיבוץ הסכים לאירוח הקבוצות הנ"ל, מאיר האוזר, למשל, התפטר מארגון יום השואה.

טל שויאר ועזרא קרון יצאו לקומונה של השומר הצעיר ולקן ברחובות, ומספרים בעלון על הבעיות הרבות של הקומונה והקן ועבודתם הקשה.

בעלון מ-30.4.76, לקראת חגיגות ה-1 במאי, מסופר על תולדות החג והדגל האדום. מסתבר שבאפריל, החיילים היו מפזרים הפגנות הפועלים בדגל אדום, אך ב-1 במאי 1848 הניפו פועלי פאריס את הדגל האדום על ארמון המלכים, וכן ב-1889, במלאת 100 שנה לכיבוש הבסטיליה, התכנסו פועלים מארצות רבות להקמת האינטרנציונל השני, והחליטו שהפועלים ייאבקו בכל ארץ וארץ על 8 שעות עבודה.

באותו עלון מוקדש מאמר על עומס הגיוסים לקטיף בפרדס. מסופר על שיחות רבות בנושא זה, אך למרות הרשימות על הלוח, לא כולם מתייצבים. קבעו לגיוס שעות בוקר ושעות לפנות ערב, וגם זה לא עונה על הצרכים. בפעם הראשונה עולה המחשבה לעקור את הפרדס (אכן בסופו של דבר עקרו אותו).

גיוס בפרדס

מסיבה רבת משתתפים, בהשתתפות אנשים מהאזור וכן בכירי ורופאי קופת חולים, התקיימה בקיבוץ למלאת 30 שנה לעבודתו של ד"ר ציקל כרופא כפר מנחם וגם האזור, כולל הערבים והבדווים בסביבה. ד"ר ציקל היה דמות מיוחדת במינו כרופא ובראש וראשונה כאדם. מעטים כמוהו אפשר כבר למצוא בנוף האנושי של המקצוע הזה. קשה לתמצת במשפטים מעטים מסירותו הבלתי רגילה לחולים, יומם ולילה, פשוטו כמשמעו, וקצרה היריעה לספר על הליכותיו, התנהגותו ופעולותיו האנושיות ויחסו לאנשים, ללא הבדל דת וגזע. ואכן, כל מי שדיבר במסיבה ציין תכונותיו אלו וההתרגשות הייתה רבה. כיום (1999) ד"ר ציקל מזמן כבר איננו, אך דמותו מתהלכת בתוכנו, בעיקר בין אלה שעוד הספיקו להכיר אותו, כאגדה מהימים ההם...

באותו עלון מתפרסם ראיון נרחב עם המזכיר הצעיר של הקיבוץ, אסא, לאחר סיום עבודתו. כידוע, אסא נבחר להיות מזכיר שני, צעיר, למזכיר הותיק זליג הלבני, לאחר תסיסה שהייתה בין הצעירים על מצב הקיבוץ ועבודת בעלי התפקידים ובחירת ועדת מינויים חדשה. אסא סוקר את בעיות הקיבוץ ומתאר הקשיים הגדולים שעמדו לפניו בהיותו מזכיר שני וצעיר ולא תמיד היה באותה דעה של המזכיר הותיק.

הפגנה נגד "גוש אמונים". גוש אמונים לאחרונה השתלט על הרחוב בהפגנות רעשניות, והחטיבה הצעירה של הקיבוץ הארצי פנתה אלינו שנצטרף בהמונינו להפגנה נגד ה"גוש", ולא להפקיר בידי את הרחוב בארץ. בישיבת המזכירות מיום 6.5 הוחלט להקים "אוגדן זיכרון" לכל נפטרי הקיבוץ, החל מראשון הנפטרים. בחוברת "משק העופות" ממאי 1976 מתפרסמת רשימה על יהודה בן-חורין, כמי שמדריך מועמדים מארצות אפריקה ואסיה וכן לניהול לולי פיטום ובכלל מקצוע הלולנות, וכן הוראות שונות להדרכה, בה התנסה יהודה בהצלחה רבה.

גבי, טוביה ומאיר ארגוב, לאחר השקעה רבה בעבודת ניקוי והכנה של אולם הקולנוע הישן, הכינו מגרש לטניס להנאת והתפעלות חובבי הטניס.

יצא לאור ספרו הרביעי של דוד עמיר על תחזוקה ושמירת בניינים, והוא עומד להוציא ספר חמישי, מקורי ומיוחד במינו, על הבנייה בתקופת הבית השני.

120 חברים מקיבוצנו השתתפו בהפגנת הנגד הגדולה "לגוש אמונים".

בעלון מיום 11.6.76 מתפרסמים מספרים מעניינים ומלמדים על המשק הכלכלי של המדינה וכן על המשק הקיבוצי מפי דב פלג, רכז המחלקה הכלכלית של הקבה"א, והנה כמה מהם: בשנת 1975 קטנה הצריכה ב-10%, קטנו ההשקעות במשק, בעיקר בבנייה, הקטנת תקציבי השירותים החברתיים לאוכלוסייה, המשך האינפלציה ל-30%, מיתון בבנייה, עליית הריבית במשק מ-10% ל-20% ל-28%.

דודו שור מוסר דו"ח קצר מועידת מפ"ם. מציין בעיקר התהוות 3 גושים בתוך המפלגה: גוש "ימני", לדבריו, התומך לא רק במערך, אך למעשה מוכן להתאחד עם מפלגת העבודה, הגוש המרכזי עם מאיר וחזן, המחכים להכרעת מפלגת העבודה אך ביסוד תומכים במערך, וגוש שלישי, "שמאלי", שבכל מקרה תובע לעזוב את המערך ולחזור למפ"ם עצמאית. דודו גם מציין מיעוט הצעירים בוועידה והשפעתם החלשה.

"שעת האהבה". מזכירות הקבה"א החליטה לחדש את החלטות מועצת הגיל הרך מ-1971 בעניין "שעת האהבה", האומרת: "חשיבות מיוחדת נודעת להמשך המפגש היומי הקבוע בין האם וילדה הרך במשך היום מעבר לגיל התינוקות, העשוי להקל על האם והתינוק המעבר מתקופת בילוי משותף אינטנסיבי מאד למפגשים מקובלים באורח החיים הקיבוצי בשעות שלאחר העבודה. לכן יבטיח הקיבוץ לכל אם ביקור קצר במשך היום עד גיל שנתיים וחצי. מטרת המפגש היא להתראות ולבלות, ורצוי שיתקיים באופן אינדיבידואלי באזור בית הילדים. הביקור ייערך ע"ח שעות העבודה רק לאמהות העובדות 8 שעות".

שיחת הקיבוץ על שולחן הניתוחים. בעלון קיבוץ מ-25.6.76 נידונה ערכה ומהותה של שיחת הקיבוץ. העורך מעלה את הבעיות ומספר חברים מביעים דעתם.

המערכת: שיחת הקיבוץ, המוסד העליון, המשמש במה לדיונים, בירורים, קבלת הכרעות והחלטות, איננו עוד אותו מוסד המאכלס בין שורותיו את מרבית חברי הקיבוץ, כפי שהיה בעבר. מה גרם לירידת קרנה של השיחה בעיני הציבור הרחב? מדוע מדירים בנינו הצעירים רגליהם מחדר האוכל מדי מוצאי שבת? האמנם ההחלטות הנפולות בשיחה הן תמיד דמוקרטיות לעילא? האם ההחלטות מחייבות בפועל את הקיבוץ? ישנו ציבור דומם, המשתתף באופן קבוע בשיחות, אך אינו מביע דעותיו. האם הפורום הרחב מטיל על חברים אימת הציבור? מה היחס בין נושאי שיחה ערכיים ועקרוניים לבין נושאים אישיים וטכניים? מה ניתן לעשות כדי להגביר מעורבות החבר בשיחה, ולתת לבמה זאת צביון דמוקרטי וצודק יותר?

תשובות מספר חברים

יענקל'ה סלע: "שיחת הקיבוץ נמצאת כרגע בשפל המדרגה, משני טעמים: ראשית, אף אחד בקיבוץ איננו עושה מאמץ להביא דברים תוך כוונה שהקיבוץ יכריע בין כמה אלטרנטיבות שונות, אלא תוך כוונה שהקיבוץ יחתום על דברים שנידונו כבר ואושרו במקומות אחרים. מובן, שבתנאים כאלה אין לצפות לשיחות קיבוץ מלאות אנשים ובעלות תוכן, מלבד כשנידונים עניינים הקשורים בשערוריות. שנית, בשנים האחרונות לא נעשה ניסיון לדון בבעיות ערכיות, אלא רק דנים בבעיות ביצועיות. גם כשהייתה מחויבות לדון בבעיות ערכיות יותר, כמו לפני ועידות ומועצות, בוצעו הדיונים בצורה כזו, שלקיבוץ נשאר רק לאשר רשימות שמיות של צירים שהובאו לפניו. יש טוענים שרוב חברי הקיבוץ אדישים ולא-אכפתניקים, ולא ישתתפו בדיונים באף מקרה. טענה זאת, לדעתי, אינה נכונה. מי שזיכרונו ארוך יותר מטווח של שנה-שנתיים, יכול לזכור שיחות רבות משתתפים ומעניינות, שנערכו במסגרת דיונים, כמעט בכל נושא שהוא".

ראובקה: "לדעתי אין אלטרנטיבה אחרת לשיחת הקיבוץ, למרות שכרגע אינני שבע רצון, ואין לי לכך שום רצפט או תרופת פלא לשינוי המצב. שום צוות מומחים לא יכול להחליף את שיחת הקיבוץ, בה יושבים אנשים שחלק מהם, לפחות, תמיד מתמצא בבעיות, ולכולם יש הגיון בריא, שלבסוף תמיד הוא הקובע והמכריע. לדעתי אין שום החלטות בלתי הגיוניות. חבל שבשיחות חסרה המעורבות של חברי קיבוץ כולם, דבר המתבטא, כמובן, במספר הנוכחים המועט בשיחות הקיבוץ".

יובל וילין: "אני אינני משתתף קבוע, אבל חשוב לי שהשיחה תתקיים, בכל מקרה. במישור הכלכלי צריך להקים צוות נרחב שיכלול ועדת המשק ועוד כמה אנשים המתמצאים בנושא, שיהווה פורום חשיבה והחלטה בעניינים משקיים-ביצועיים. אך את הנושאים העקרוניים החשובים, גם בתחום הכלכלי, יש להביא בפני השיחה להכרעה. אחד הסימנים המדאיגים למצבה של השיחה הוא בהצבעות. חברים רבים נמנעים להצביע. אנשים אינם רוצים להחליט. צריך להכין את השיחות בצורה יותר יסודית, ודפי הכנה יכולים לתרום הרבה לזה".

זליג גייר: "אני בא לרוב שיחות הקיבוץ. מעניינות אותי השיחות הכלכליות. עניין ההצבעות החשאיות הנו דבר טוב שהוכנס בעתו. נדמה לי, שבדרך כלל, ביחס לקיבוצים אחרים, השתתפות החברים אצלנו בשיחות היא סבירה. שיחות הקיבוץ לא תמיד מוכנות בצורה מספקת, וצריך להכין חומר רקע לחברים לפני השיחה".

איתן קלנר: "שיחת קיבוץ הנה דבר חשוב ביותר בחיינו. מלבד היותה הפורום הקובע ומחליט בכל העניינים, הנה גם מפגש חברתי חשוב, בו מוחלפות דעות, לא רק בצורה הרשמית, דרך המיקרופון, אלא גם באמצעות שיחות בין החברים, תוך כדי מהלך השיחה וקריאות הביניים. חלק מחברי הקיבוץ אינו בא לשיחה באופן עקרוני. הם חושבים שהשיחה היא נטולת כל ערך, וזה חבל. חלק מהחברים לא בא משום שאינו מוצא עניין בנושאים הנדונים בשיחה.

אולי צורת ישיבה אחרת, יותר אינטימית, הייתה מביאה יותר חברים לשיחה. שיחות בנושאים ספציפיים, שאינן מושכות משתתפים רבים, אפשר לערוך במועדון. יש לחשוב על חוגי בית של 20-30 איש, שישמשו כהכנה לשיחות קיבוץ בנושאים עקרוניים. השיחה, בצורה הנוכחית, אינה יכולה לרדת לשורשי בעיות מסוימות, וחוגי בית יכולים לפתור בעיה זו".

אברהם'ל ברוידא: "אני לא מרוצה משיחות הקיבוץ כרגע, אבל חושב שמוטב שיחה לא טובה מביטול של שיחה. אני מתנגד לכל צורה של מועצה נבחרת, אשר כאילו תייצג את הקיבוץ, דבר הקיים כבר בקיבוץ המאוחד. אינני רואה בעין יפה חברים המופיעים לשיחה רק כשיש להם אינטרס אישי, אבל יחד עם זה, הם זכאים, כמובן, לכל הזכויות המלאות של חבר המשתתף בשיחה, גם אם הופעותיהם הן נדירות ביותר. היות ומוסדות הקיבוץ, קרי המזכירות וועדת המשק, הופכים את שיחת הקיבוץ לחותמת גומי, המאשרת דברים שנעשו בשטח, גוברת מאד האדישות כלפי מוסד זה, ורבים, בעיקר צעירים, כלל אינם באים. אני חושב שרוב החברים רוצה למלא תפקידים בחיי הקיבוץ, אך כשאין אפשרות שכולם יהיו פעילים, רבים מאבדים עניין במתרחש בקיבוץ. לו הייתה שיחת הקיבוץ בעלת כוח השפעה ממשי, והחלטותיה מכוונות את חיינו, היו חברים רבים מרגישים שביכולתם להשפיע על המתרחש וההשתתפות בשיחות הייתה רבה ביותר".

מנחם גלינה: "לגבי, שיחת הקיבוץ הנה המוסד העליון שלנו, שהחלטתה היא הקובעת הסופית. הסיבות לכך, שצעירים נעדרים משיחות הקיבוץ, נובעות אצל צעירים רבים מכך שיש תוכנית טלוויזיה מושכת יותר משיחת הקיבוץ. לא כל נושא צריך להיות מובא לשיחת קיבוץ. לדעתי, צריך להקים ועדת חברה, שתמנה כ-20 חברים, וועדה זו תטפל בנושאים מסוימים טיפול יעיל יותר משיחת הקיבוץ".

משה יפהר: "בעיות חשובות רבות אינן מגיעות לדיון בשיחת הקיבוץ, והחלטות רבות של השיחה אינן מתבצעות בפועל. לכן יורד ערכה של השיחה בעיני חברים רבים, ההשתתפות אינה המונית והדיונים אינם מעמיקים".

רענן סביר: "רוב האנשים באים לשיחה רק אם יש להם עניין מיוחד בנושא המועלה לדיון או אם הנושא נוגע להם ישירות. האנשים שאינם באים לשיחות הם אלה שבדרך כלל אינם מעורים בחיי הקיבוץ, רק ממלאים את חובת העבודה בלבד. הצרה היא, שאלה הם גם אותם האנשים ש'מקטרים' תמיד על החלטות השיחה. הם אינם מבינים שבכוחם לשנות את פני הדברים, אם יבואו בעצמם לשיחה, היות והשיחה הנה המוסד המחליט בקיבוץ. בשיחה עצמה יש כמה חברים, הרואים חובה לעצמם לדבר, כמעט בכל נושא, אעפ"י שלעתים אין להם מושג בנושא, ולפעמים אין להם מה לחדש על מה שאמרו קודמיהם. תופעה זו מאריכה משך הדיונים ללא צורך, הופכת אותם למשעממים, וגורמת לירידת המתח והעניין בשיחה. לעומת זאת, יש צעירים שיש להם דעה בנושאים מסוימים והיו רוצים להתבטא, אך אינם מדברים בשיחה, ואף מפסיקים לבוא, בגלל חוסר ביטחון בפני הציבור. לדעתי, שיחת הקיבוץ הנה פורום חשוב, המרכזי בחיינו, ובלעדיה אין אפשרות לקיים חיי קיבוץ תקינים".

אסא ברק: "אישית, אינני רואה כל טכניקה אפשרית אחרת לקבלת החלטות. אין אלטרנטיבה לשיחת הקיבוץ, כמוסד המסוגל להכריע בבעיות חיינו. שיחת הקיבוץ היא ראי של מצב מעורבות החברים ורצונם להשפיע ולהכריע. ניתן להגדיל מספר המשתתפים ולהגביר מעורבות הציבור, בדרכים הבאות:

א. מתן אינפורמציה מקיפה בנושא השיחה ובעיתוי המתאים (לפחות שבוע קודם).

ב. ההופעה בפני פורום גדול מקשה על חלק ניכר של הציבור הבעת דעתו. כדאי לשנות צורת הישיבה, וכדאי לפזר מספר מיקרופונים בתוך הקהל, כדי למנוע את הצורך ללכת אל המיקרופון המרכזי.

ג. אם מביאים לדיון סעיף ערכי ועקרוני שחשובה בו ההידברות, אף יותר מעצם קבלת ההחלטה, חשוב ביותר לשמוע גם אנשים שאינם נוהגים לדבר בפורום גדול וזאת אפשר לעשות ע"י יצירת חוגים מצומצמים, שאין בהם מחיצות חברתיות רבות.

אופן עריכת השיחה הנו נושא רב חשיבות. השיחה צריכה להיות בעלת תוכן וגוון. צריך להיות קיזוז בין סעיפים טכניים ואישיים לבין סעיפים ערכיים. דבר נוסף: לא הייתי רוצה לראות בשיחת הקיבוץ חברים הבאים רק כשיש אינטרס אישי בסעיף מסוים. מוטב היה שחברים שאינם באים לשיחות יתמידו בכך, ולא 'ייקראו לדגל' כשמישהו רואה צורך בכך. מרגיזה אותי יותר הופעת אנשים היודעים לבקר ולהתמרמר על החלטות המתקבלות בשיחות, מבלי שהם עצמם נוכחים בהן, ואשר אינם מגלים כל מעורבות ואינם מנצלים זכות ההצבעה שלהם".

שוחחו ורשמו: דודו שור ויוסי שרון

שמואל כספי מפרסם מאמר בעניין קרן הפנסיה שבשיחת קיבוץ באותו שבוע הצייע פייטל למסד אותה. באותו מאמר שמואל מרחיב את הסברתו על הצורך בפנסיה, ובכלל בעיות השכבה המבוגרת, והיחס של הצעירים אליה. לדעתו של שמואל אין כל הצדקה להרגשה של חלק קטן בשכבה הבוגרת, שנדמה לה שהיא לא מפרנסת עצמה ומהווה עול על הקיבוץ. ההפך הוא הנכון. השכבה הזאת לא רק מפרנסת עצמה, אלא מכניסה יותר משמוציאה, וקרן הפנסיה שכבר קיימת בקבה"א בצורת "קרן תגמולים" או "עתודות" (בעתיד תעבור לקרן "גדיש" של בנק הפועלים), ואנו מזמן משתתפים בה, תבטיח קיום בכבוד של השכבה הבוגרת שתגיעה שעתה להזדקק לה.

30 שנה לפירוק הבריגדה העברית

בעלון כתוב: בימים אלה, ציינה ההיסטוריה 30 שנה לפירוק הבריגדה היהודית. מצאנו לנכון בעלון זה לסקור בהרחבה את האירוע ולהעלות מעט זיכרונות מימים עברו, ימי הבריגדה העברית הראשונה, שבה נטלו חלק פעיל 14 מחברינו, 9- מתוכם נמצאים עמנו כיום (הערת העורך: בזמנו סיפרנו כבר על הבריגדה, ב"תולדותינו", מפי ברל אפרתי), ואלה החברים: חיים מילר, משה לביא, אברהם לברוידא, ברל אפרתי, איזי פינק, שלמה סולומון, שייקה לויט, יהודה חנון וגד כנען.

בשנת 1939 צץ רעיון של הקמת גדוד עברי ביישוב, אך ההתנגדות הנמרצת מצד השלטון הבריטי שמה לאל רעיון זה, ומתנדבים יהודים רבים התגייסו לצבאות זרים. התנהלו ויכוחים רבים בין משה שרת וחיים וייצמן בנושא, ורק בשנת 1944 הוכרז בסוף על הקמת "הג'ואיש בריגייד גרופ'ס", כלומר צירוף יחידות עבריות אל הצבא הבריטי (יחידות של תותחנים, נהגים, הנדסה ושירותים).

הבריגדה עברה את חורף 1944 בעיירה פיוג'י שבאיטליה, דרומית מרומא. הגדודים עברו אימונים מפרכים בשלג האירופי. הבריגדה, שמנתה בשיאה כ-800 איש, השתתפה בקרבות באיטליה ולאחר הכניעה של הנאצים נחלצה, יחד עם יחידות עבריות אחרות, להצלת פליטי השואה היהודים. לאחר מכן עברה הבריגדה לבלגיה ולהולנד, והועסקה שם בתפקידי שמירה ואבטחה.

באוגוסט 1946 פורקה הבריגדה, ולמעט מספר אנשים שנשארו באירופה לצורך רכישת נשק ומילוי תפקידים אחרים, חזרו כולם הביתה.

לאחר סקירה זו, מביא העלון קטעי זיכרונות מפי החברים. הבולט בהם מכתבו של אברהם לברוידא לבתו נירה.

במזכירות דנו בהצעה להקים פינת זיכרון לילדים שנספו בתאונת הדרכים הקטלנית והאיומה שקרתה לנו ב-1961- על יד מכמורת, בה נהרגו 7 מילדינו.

בעלון מ-2.7.76 מובא תיאור חגיגת בר-המצווה של קבוצת "נרקיס". ניתן ללמוד מהתיאור הזה את המחשבה המקורית של המחנכים והחניכים "כיצד לחגוג בקיבוץ מנהג יפה זה" בצורה קיבוצית. למשל, קבוצת "נרקיס" החליטה שהצורה הנאותה היא ביצוע משך השנה 13 משימות ערכיות וחינוכיות של כל ילדי הקבוצה. כמו כן, לסיום מבצע המשימות, חגיגה גדולה של כל הקיבוץ שאת תוכנה מכינה הקבוצה. ואכן, היה זה ערב מוצלח מאד. כמובן שהמסורת לתת לכל ילד שעון קוימה כהלכה.

כדאי לציין שמשך כמה שנים קיים בעלוני הקיבוץ מדור מיוחד מפרי עטו של אלתר בשם "ניב ולשון", בו הוא מביא אמרות בעברית ומציין מהו המקור של האמרה הנידונה. אכן תרומה יפה להעמקת הידע של לשוננו העברית. אותו עלון מביא קטע מעלון קיבוץ אחר על בעיית העבודה בבתי הילדים ובו מובעת הצעה כיצד לשלב בחורים בעבודת טיפול בילדים גם בגיל הרך.

יהודה בן-חורין קיבל ציון לשבח מידי השר בר-לב על הסיוע והתרומה שנתן למשק העופות של מר כץ, המייצא העיקרי של הענף לחו"ל והחוברת על גנטיקה שיהודה חיבר.

ושוב העתק ממאמר עלון קיבוץ שריד בענייני עבודה, ממנו נביא הקטע הבא: "המוטיבציה לעבודה בקיבוץ - זו אולי הבעיה היסודית והאופיינית במיוחד לצורת החיים שלנו. אם לנסות להגדיר את הבעיה בצורה רצינית, בנינו צורת חיים שבה קיים ניתוק מוחלט בין העבודה ובין התמורה האישית לעבודה. בלי עיקרון זה לא קיים באמת קיבוץ. בכל מקום אחר, הקשר הזה בין עבודה והתמורה מהווה את המוטיבציה היסודית לעבודה, גם אם יש מוטיבציות אחרות רבות. אצלנו התחליף לקשר זה צריך להתבסס על רמה מוסרית, הכרה ועניין בעצם העבודה. אפשר להוסיף לכך השפעת דעת הקהל, וכן האמצעים שיש בידי הקיבוץ לחייב כל חבר לצאת לעבודה. נראה שסה"כ הגורמים האלה יוצרים מוטיבציה אולי מורכבת יותר ונעלה יותר לעומת הקשר הפשוט 'עבודה-תמורה'. אמנם, גם בקיבוץ קיים קשר בין העבודה של כל חבר לבין התמורה של הקיבוץ, המתחלקת, כמובן, בין החברים. אך באופן מעשי, החבר הבודד איננו חש קשר זה. נראה שעניין המוטיבציה מהווה נקודת המוצא, או המפתח לכל בעיות העבודה. הטיפול בעניין זה אינו פשוט ואין כאן פתרונות קלים ומוחלטים. אבל זו בעיה כל כך יסודית, שיש חשיבות רבה לדון בה, ולמצוא את הדרך הנכונה לטפל בה. בתנאים שלנו הכיוון העיקרי צריך להיות למסור יותר אינפורמציה ויותר שיתוף החברים והסברה להם בבעיות המשק והפרנסה".

בשיחת הקיבוץ מיום 2.9.76 הוחלט שבקבלת חברים לקיבוץ נחוץ רוב של $3/2$ מהמצביעים בהצבעה חשאית. המזכירות הביאה לשיחת הקיבוץ מ-13.8.76- הצעה לעיון, פניית קבוצת אמנים אשר רוצים להצטרף לקיבוץ כגרעין. השאלה שנצטרך לדון עליה: האם הקיבוץ מוכן עקרונית לקלוט גרעין מסוג זה? ואם כן, מה הם התנאים שאנו כקיבוץ מציגים לפניהם? כאמור, עד עתה היו שיחות בלתי מחייבות משני הצדדים, ושעת ההכרעה הגיעה. וכאן מביאה המזכירות את לשון הפנייה של קבוצת האמנים אתה התנהל המו"מ, ואשר סיכמה לעצמה את תנאי הצטרפותה. המצע של הפנייה הוא רחב למדי - הקמת ענף אמנותי בקיבוץ, שיכיל קולנוע, הצגות תיאטרון, מוסיקה וקונצרטים וכו'. הקבוצה מוכנה לחיות חיי קיבוץ, לפי אורח החיים הקיבוצי, אך עובדים כגרעין במקצועות האמנות שלהם. סיבות רבות גרמו לכך שכל העניין המעניין הזה לא יצא לפועל. בקיבוץ היו חילוקי דעות. ברוב של 58 נגד

34 דחה הקיבוץ את הפנייה. אך גם בגרעין התעוררו ספקות והיסוסים וגם המספר של האמנים הצטמצם. לבסוף הנושא ירד מסדר היום.

העלון מ-22.9.76 מוקדש כולו לדמותו של צבי ירוחם, שנקרא אצלנו צ'של, שנהרג בתאונת דרכים קטלנית סמוך לבית. צ'של היה דמות בולטת בקיבוץ. רבים החברים שהקדישו דבריהם לזכרו ודמותו. נביא דברי חבר אחד שעבד אתו יחד שנים רבות: "צבי ירוחם, צ'של, גם צ'שלה, בחיבה, כי רבים חיבבו אותו. מעטים מאד, אם בכלל, יכלו לשמור לו טינה, כי צ'של היה בין הנותנים - לחבריו, לידידיו, לשכניו, למשפחתו ולקיבוץ כולו. הוא אהב 'לתת'. צ'של היה בין העומסים בעול. הוא תמיד נתן כתף. קשה לזכור אותו עומד מהצד. הוא נשא בתפקידים שונים, מורכבים ואפורים, אך תמיד במסירות ונאמנות. לצ'של היה אכפת, והוא אהב לעזור. משונה, ביומו האחרון, ומי ידע שזה יהיה יומו האחרון, הוא שח לי שצר לו על מצוקת השיכון של הצעירים על גבעת רכטר, ואיך הוא הלך לדאוג להקל עליהם. היה אכפת לו. אכפתיות שמניעה אותו מיד לפעול. הוא היה איש פעולה ועבודה, ואיש מלאכה. הוא אהב את מלאכתו, והייתה לו תבונת כפיים. צ'של היה בין ההולכים בדרך, בדרך בה הלכנו, על כל הקשיים שבה, הפיתולים והמורכבות שבה. ההליכה בה הייתה אצלו מובנת מאליה. קשה לזכור האם אי פעם פקפק בה. מהקן שבעיירתו בפולין ועד דרכו האחרונה, שנגמרה באכזריות פתאומית שכזו, בדיסוננס כזה לחייו, עד שקשה לחבר דרך חייו ודרך מותו. דרך חייו בנחת, בשקט, בטוב לב, בחיוך על השפתיים, בדרכי נועם, בקיום המצוות בבחינת יהודי אני, וכי לא אקיימן? הרי חבר קיבוץ אני, ולא אשא בעול, לא אתן כתף? לא אצעד עם החברים? הלא זה מובן מאליו. זכורני הימים בהדר, לפני למעלה מ-40 שנה, אנו הולכים בשביל החול, יום-יום, הלוך וחזור. צ'של צועד צעדי הראשונים בארץ ולומד נגרות, המלאכה שכה אהב, ומאז ראיתי אותו תמיד צועד בדרך. והוא לא סר ימינה או שמאלה, נאמן, מסור, מזדהה עם הדרך והיעד, גם אם החול עמוק והדרך ארוכה, בבחינת אשרי תמימי דרך. כזה נזכור אותו, בשורת הבונים והיוצרים של מסכת מפעלנו".

מתס

מ-8.10.76 עד 19.11.76 לא יצא עלון בגלל חוסר עורך. במקום העלון המזכירות הוציאה דפי אינפורמציה. ב-27.9.76 נפטר אברהם פרוינד ממחלה קשה. "האמריקני" הותיק הראשון מההשלמה האמריקנית שלנו, מקיבוץ אמריקה ב', שהלך מאתנו. שנה וחצי נאבק עם מחלתו על חייו והמחלה הארורה גברה עליו. רבים הספידוהו על קברו ורבים כתבו בחוברת שיצאה לזכרו. אברהם היה חבר פעיל בקיבוץ. היה מרכז קניות, היה חבר בוועדות רבות, שנים עבד במדגרה וניהל בקפדנות ומסירות, האופיינית לו, את כל מערך החשבונות שלה. היה בין "הגפירים" הראשונים וחבר נאמן ומסור לקיבוץ ודרכו. צנוע ושתקן אך חי את חיי הקיבוץ בכל נפשו ומעורב בכל התפתחותו. יהיה זכרו ברוך וצרור בצרור חייו.

במוצאי שבת תשובה תשל"ז הרצה אצלנו הרב אבידור הכהן על נושאים רבים הקשורים ליהדות וחילונים - מיהו יהודי, יחסי אנוש, עבודה חקלאית בזמן התלמוד, יום-הכיפורים, וכד'. דוד עמיר מפרסם מאמר ארוך בעלון, כתגובות להרצאתו של הרב, וחולק על רבות מטענותיו וגם סיפוריו של הרב בהסתמך על מקורות מהתלמוד והמשניות, המעוררים הערכה וכבוד להיקף הידיעות של דוד עמיר ובקיאותו באוצר הישן של היהדות.

במדור המערכת, "שיחות עם פעילים", מפרסם העלון ראיון ארוך עם מתס על המרכז החקלאי ופעילותו בו, כנציג בכיר של הקיבוץ הארצי. מתס מרכז את תיק המים וכן הסגן למעשה של מרכז האגף המשקי של המרכז החקלאי, הבא מהאיחוד (מפא"י). מתס פורש מפה רחבה מאד על פעולות המרכז החקלאי בכל שטחי החקלאות, ובתוקף זה הוא גם חבר במוסדות רבים הקשורים לחקלאות, כגון דירקטור בהנהלת "מקורות", חבר במועצת המים של המדינה שהיא בהנהלת שר החקלאות, המועצות של כל הענפים החקלאיים, האגף הכלכלי ועוד. בזמן מלחמת יום-הכיפורים מתס היה הנציג היחיד של החקלאים בהנהלת משרד החקלאות והיה אחראי מטעם המשרד על אספקת המזון והתחבורה. בזכות זה הוא גם קיבל מפי שר הביטחון שמעון פרס והרמטכ"ל מוטה גור את אות מלחמת יום-הכיפורים.

יוסלה מעלה במאמרו בעלון מ-30 בדצמבר 1976 את בעיית ההתנדבות לצבא של חברים מבוגרים לעזרות שונות, לא רק מקצועיות, שהצבא זקוק להן. עד עכשיו התנדבו ועבדו במחסני הצבא ראובן שויאר, חיים מילר ומשה דומב כאנשי מקצוע, והביאו תועלת רבה לצבא. יוסלה מסביר למה הצבא זקוק לעזרה הזאת אך טוען שלא כפי שהמזכירות החליטה, שליחת רק מסגרים, אלא הוא רואה אפשרות של התנדבות בשטחים נוספים שהצבא זקוק להם, ופונה לקיבוץ להיענות ברצון לפנייה זו.

יענקל קלנר מספר בעלון זה על יוני דואר שהוא טיפה בקיבוץ בשנת 1944 ששימשו קשר בזמנים שלא היה קשר אחר. היו לנו 200 יונים, והוא מספר על אירועים שונים, כיצד יוני דואר אלה עזרו למטיילים לאילת וכן במלחמת העצמאות עזרו להגנה ולמודיעין. לאחר המלחמה הצבא ביקש מאתנו את היונים האלו והשאיר לנו 80 יונים שנמסרו אחר כך לילדי המוסד.

דודו שור, רכז הועדה הפוליטית, מעלה במאמרו בעיית התגייסות הקיבוץ, לקראת הבחירות העומדות להתקיים במדינה. לדעתו, הפעם הן גורליות ממש, ויקבעו את עתיד המדינה ותהיינה להן גם השפעה על חיינו אנו (הערת העורך: אכן אלו היו בחירות שגרמו ל"מהפך" הידוע). דודו תובע מהחברים שיתגייסו לא רק להפגנות וכינוסים גדולים, כי אם בעיני הפעולה החשובה ביותר היא ביקורי בית, פגישה אישית עם תושבים בכל בית שאפשר רק להגיע אליו ולהסביר מאדם לאדם בשיחה אישית גורליות הבחירות האלו. ואכן חברים רבים יצאו הפעם לביקורי בית בעיירות סביבנו, אשדוד ואשקלון, וכן הוזמנו לקיבוץ קבוצות מהאזור לסיור והסברה על מהות דרכנו. אברהם מהרשק מסביר במאמר שאין לקבל לקיבוץ חברים לא יהודים, פרט ליוצא מהכלל מחסידי אומות העולם.

מהפרוטוקולים של שיחות הקיבוץ משנת 1976

הערת העורך: יש לציין שעלוני הקיבוץ משנת 1976, שהיו גדושים חומר רב על חיי הקיבוץ, ואף הכילו 2 כרכים, מסרו אינפורמציה על כל שיחה ושיחה, בעיקר החלטות השיחות, ומדי פעם לפעם, אף דברי החברים בשיחות הקיבוץ על שמותיים, וכן בראיונות עם קבוצות חברים בעקבות השיחות, שנראו לעורכי העלונים כנושאים חשובים במיוחד. ואת כל זה הבאנו לעיל ואין לחזור על כך.

אין לשפוט מהתצפית של היום (1999) את החלטות העבר ותנאי קבלתן. אך ניתן להעריך, וכל אחד לפי השקפתו ודעתו, את מדיניות הניהול של חיי הקיבוץ ונכונות החלטותיו. כגון, לדעת העורך, התנופה הגדולה והרחבה של בנייה בשנה זו, כלפניה, שהקיפה את צרכיהם של כל שכבות הקיבוץ, ולא, למשל, בניית חדר אוכל חדש, כפי

שחלק מהחברים הציעו אז, "הצילה" אותנו מהמפולת של שנות השמונים והתשעים, כשבעיית שיכון החברים פתורה, מעבר "חלק" ללינה משפחתית, ואי-"נפילה בפח" של האינפלציה "המטורפת". אך מאידך, ייתכן שחוסר היכולת שלנו להשקיע בהרחבת הייצור והגדלת ההכנסות, ע"י הקמת מפעל תעשייתי נוסף, למרות מאמצים רבים, גרמו לאי-שקט וחרדה לעתיד הכלכלה שלנו, שגררו אתם את אי-הביטחון וספקות כלפי הדרך שלנו, וערעור על ערכי יסוד של עקרונות הקיבוץ. ויש עוד דוגמאות רבות שפירוט נרחב יותר של הפרוטוקולים ודברי החברים היו מוסיפים להבנת התפתחותנו ומצבנו על כל חילוקי הדעות שהתקיימו בינינו, כגון בעיות ההשקעות בפנסיה ובנכסים פיננסיים, מדיניות הקליטה שלנו, מעורבותנו בגורל המדינה והזיקה לתנועה ולמפלגה, בעיית בעלי התפקידים ו"הממסד" שלנו והקושי הגדול, שגרם לתקלות גדולות, לחייב חברים למלא תפקידים לשירות הקיבוץ, ובלי סוף ויכוחים ללא סוף על שיתוף ושוויון והופעת בעיה חריפה של הרכב לחברים. אפשר, כמובן, להוסיף עוד דוגמאות רבות שיבהירו ביתר פירוט את מהלך חיינו, אך בנוגע לשנת 1976, עליה כתבנו בפרק זה, נסתפק בכתוב עד כאן.

פרק שישי: אברהם עופר התאבד, אשר ידלין נשפט על שחיתות, שלטון בגין, הטבח במינכן, החלטת מפא"י לפנות השטחים תמורת שלום, הקמת חדרי חולים, חופש צעירים, פעילות תרבות ענפה, פיזיותרפיה או חינוך

1977

במדינה ובעולם

שר השיכון בממשלתו של רבין, אברהם עופר, התאבד ב-3.1.77 בגלל שמועות על שחיתות ושחוד. במכתבו המסביר כתב: "...שופכים את דמי, אין לי כוח...". יחד אתו הקיפו השמועות גם את אשר ידלין, אחד ממנהיגי מפא"י ומועמד באותם הימים להיות נגיד בנק ישראל. השמועות נגד אשר ידלין הוכחו בבית המשפט כנכונות, הוא נידון לשנות מאסר רבות ונעלם מהזירה הפוליטית. האירועים האלה זעזעו את המדינה. השחיתות בצמרת מפא"י גרמה לאכזבות רבות, והיה לה חלק ב"מהפך" הפוליטי ועליית בגין וה"ימין" לשלטון במדינה, שנמשך שנים רבות. מפא"י, ששלטה במדינה משך שנים רבות, נפגעה קשות, ואתה כל תנועת העבודה, כולל גם התנועה הקיבוצית. אחד ממארגני טבח מינכן נעצר בפאריס. ספינת השלום של אייבי נתן עברה בתעלת סואץ כדי לדבר עם סאדאת על שלום, אך נשלחה חזרה לארץ. לפני זה, ניסה להיכנס לנמל עקבה, אך לא קיבל אישור. מרכז מפא"י החליט ב-21.1.77 לתמוך בפינוי כל כוחות צה"ל והמתנחלים מהגדה המערבית, תמורת הסכם שלום כולל באזורנו. מנהל "כור" וראש המוסד לשעבר, מאיר עמית, פרש ממפא"י והצטרף להקמתה של מפלגה חדשה, מפלגת ד"ש, במנהיגותו של יגאל ידין, שהצטרפה אחר כך לממשלתו של בגין. בפיגוע חבלני בכיכר "ציון" בירושלים נהרגו 13 איש. יצחק רבין נבחר למועמד מפלגת העבודה לראשות הממשלה, לאחר שגבר על שמעון פרס. לראשונה מאז החלה מלחמת האזרחים בלבנון הובאו ילדים לבנונים חולים לריפוי בארץ בצפת. רבין התפטר מראשות הממשלה לאחר שהתגלה שיש לאשתו חשבון דולרים פרטי בבנק באמריקה. במקומו התמנה שמעון פרס. מהפך בישראל - לאחר 29 שנות שלטון מפא"י, ניצח הימין בבחירות ב-17 במאי. משה דיין ממפא"י הצטרף לממשלת הליכוד, כשר החוץ. לימים היה דיין יחד עם עזר וייצמן, שר הביטחון, מאדריכלי הסכם השלום עם מצרים. רוב הציבור בישראל מתנגד לנסיגה לגבולות 67, גם תמורת שלום (61.6%). נשיא מצרים, אנואר סאדאת, בצעד מפתיע, הגיע לירושלים ונאם בכנסת, "לא עוד שפיכת דמים, לא עוד מלחמות", צעד שבסופו של דבר הביא להסכם השלום עם מצרים, ויכול היה לקבל אישור הכנסת רק הודות לתמיכת תנועת העבודה. עשרות טילי קטיושות נחתו ב-77.7.11 - בנהריה וגרמו למותם של שני אזרחים. כעבור 48 שעות ספגה העיר שלושה מטחי קטיושות נוספים, אשה אחת נהרגה ונפצעו 5 אזרחים, ביניהם גם ילדים.

מהתאריכון של אברהם ל ברוידא:

6.5.77: הוחלט על עריכת "אוגדן יזכור" לכל נפטרי הקיבוץ.

23.9.77: פתיחת סוכנות הדואר.

23.7.77: הארכיון פרסם "קובץ החלטות הקיבוץ".9.7.77: הוחלט להקים חדרי חולים.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1977

על הכל-בו. בעלון מ-14.1.77, בוויכוח בין נציג ועדת הכל-בו, יצחק שריג, לבין מאמרה של אסתר מנדל "תנו לחיות בכבוד", על דרכי החלוקה החופשית, בזכות, ניצול לרעה של מספר חברים את הכל-בו, הדים ראשונים למחשבה המחלחלת כבר בין החברים על "ההפרטה" שנכנסה בפועל למערכת חיינו בשנים שלאחר מכן. ושוב על המתנדבים: רבות נכתב בעלוני הקיבוץ ונאמר בשיחות קיבוץ בנושא המתנדבים. אך הנושא לא יורד מסדר היום, בוויכוח בין החברים. באותו עלון מתפרסם דו"ח מעימות שנערך בקיבוץ בהשתתפות 40 חברים בין "הבעד" לבין "הנגד". המנחה היה יחיעם יוגב שהציג את הבעייתיות של הנושא. אביהו דיבר "בעד" ואסא דיבר "נגד". לאחר מכן היו שאלות לסדרן העבודה ולדוד קרון, המטפל במתנדבים. שניהם דחו בתוקף את האשמה כאילו המתנדבים משפיעים לרעה על תרבות חיינו. אסא ניסה לסכם בהצעה להגביל מספר המתנדבים עד ל-15, לבדוק כל מי שבא, להתנגד ל"זמניות", לדאוג לאימוץ מתאים ע"י משפחות שלנו, בעד זה שיעבדו 8 שעות ולהעניק להם כל הזכויות של מועמדים.

בסיכום גם סופר על מאות המכתבים המגיעים מהמתנדבים מארצות רבות שבילו אצלנו, מלאי תודה והערכה לקיבוץ, ביטויי אהדה למדינת ישראל, כ"שגרירים" נאמנים בארצותיהם למען ישראל, וישנם כאלה הכותבים שחייהם בקיבוץ שינו את אורח חייהם והשקפת עולמם.

מכתב לעלון משליחנו בארצות הברית, נחום שור, המתאר את פעילותו ותפקידו בתנועה ובמפלגה בימיו הראשונים לבואו.

סיגריות... המזכירות החליטה שסיגריות מסוג "עדן" הן חופשיות, אך מסוג טוב יותר על החבר להוסיף מתקציבו 20%.

האוגדן לזכר הנפטרים. יואל דרום, העורך את האוגדן יחד עם יוחנן נדיר, דוד פרלמוטר ומיטק, מסביר תוכנית האוגדן, חשיבותו והצורה שהמערכת החליטה עליו. ואכן, עד היום ביום "הולדת הקיבוץ", כל חבר מקבל מעטפה ובה דפים של החברים שהלכו לעולמם באותה שנה, דף אחד, מלווה בתמונתו, המספר בקיצור תולדות חייו ופעילותו בקיבוץ.

שמואל כספי, המתמסר זה זמן רב לבעיות הקשישים, מפרסם מאמר בו הוא מציג את הצעות ועדת הקשישים לטיפול בשכבה זו. ההצעות הן רבות ובשטחים רבים.

נביא רק את ההצעה בענייני שעות העבודה:

גיל	45	50	55	60	65	70
חברה	7	7	6	6	4	4
חבר	8	7	7	6	5	4

17- במאי 1977 נפטר זאב רוטשטיין. בן 66 היה במותו. על הקבר הפתוח הספיד אותו חיים ל. זאב היה מ"קבוצת מקווה ישראל" ויחד אתה הצטרף לקיבוצנו. לארץ הוא הגיע יחד עם הוריו בשנת 1922 לעין זיתים שבגליל. זאב היה המכונאי שלנו, מכונאי מוכשר ומצטיין. כשקיימנו הגרלה לגיוס לצבא הבריטי או לפלמ"ח, הוצאנו אותו מהגרלה. פשוט, בלי זאב לא היינו מסוגלים לקיים את ראשית ההתיישבות שלנו. לא היה נמצא מי

שיתקן טרקטור או כל כלי חקלאי. הוא גם היה הראשון ששלחנו מהדר לכפר מנחם לבדוק מהו המקום אליו צריכים היינו להגיע. הוא גם היה פלח מצוין, איש שדה ועבודה, ונוסף לזה איש ספר, אוהב קריאה ומחקר. הצטיין במתימטיקה. בחוברת שהקיבוץ הוציא לזכרו כתבו דבורה'ה, יוסק'ה הדרי, שהיה אתו במקווה ישראל, משה דומב, מיירים, שרקה, שושקה סעידי ודוד קרון, שהיה יחד עם זאב בקבוצה הראשונה שהגיעה לכפר מנחם, ויחד סיירו ב"נחלה" שהייתה לנו, כשרק טרקטור יחידי היה לנו, ואת הזריעה הראשונה ביצעו בידיים, ובלי זאב הטרקטור היחידי שלנו היה עומד.

ב19.8.77- הגיע מכתב שני של נחום משליחותו בארה"ב, ובו דו"ח ממושבת התנועה בליברטי. המושבה עשתה רושם רב עליו, אך מספר העולים ארצה נראה קטן מאד, ולא עומד בשום יחס למספר היורדים מהארץ המגיעים במספרים רבים. וכאן נחום מסביר את מצבה של הציונות בארה"ב, והקשיים הגדולים העומדים בפני השליחים שצריכים לשכנע יהדות "שבעה" זו, בעלת אפשרויות כמעט בלתי מוגבלות, לעלות ארצה. התנועה החליטה ל"התלבש" על הסטודנטים בקמפוסים, בתקווה שאולי כאן תאיר לה הצלחה גדולה יותר.

התוכניות הרבות של ועדת התרבות:

הועדה הנהיגה מפעל תרבותי חדש הנקרא "דלת פתוחה", בעיקר בלילות שישי. וכך כותבת הועדה: "כל חבר יפקוד את הדלת הרצויה לו. השתדלנו לתת מגוון אפשרויות שיענה לרצונות מירב החברים: כל דלת פתוחה לכל חבר - צעיר וותיק. חדלו לרגע לחשוב על ההשתייכות הגילאית, השכונתית והחברתית ובואו לכל מקום בו הדלת פתוחה, כי זו ההזדמנות 'לשבת אחים גם יחד'. הנדידה מדלת לדלת לגיטימית בהחלט. ואלה הן האפשרויות: ערב בידיש במועדון, רשמים מחו"ל מלווה שקופיות על הדשא בשקוביות, ערב בסגנון אמריקני אצל משפחת טפלר, רשמים מנפאל ע"י גד כנען וגדי בביתו, 'מולאן רוד', סגנון צרפתי, בביתם של אליז ואמנון, שירה בצוותא ומשחקים ליד מדורה על הדשא של גדי ואינה.

זוהי דוגמא של שפע התוכניות שועדת התרבות מארגנת כמעט כל שבוע, המעשירה את הקיבוץ בפעילות תרבותית וחברתית.

סיכומים ראשונים מהמשק

פלחה: חיטה - 1,200 טון, חמניות - 40 ט', בקיה - 44 ט', שחת - 350 ט', קש - 1,000 ט', תחמיץ תירס - 960 ט'. הכנסה צפויה - 3.6 מיליון ל"י.

שלחין: כותנה - סה"כ יבול צפוי - 1,055 ט' והכנסה צפויה - 9.5 מ'. סלק סוכר - 1,829 ט'. החלטנו להפסיק לגדל סלק סוכר.

פרדס: סה"כ יבול של כל הזנים - 1,948 ט'.

לול פיטום: נגיע ל750- ט'.

לול רבייה: נייצר 2,300,000 ביצים.

מדגרה: ייצרנו 1,640,000 אפרוחים שלנו ו1,000,000- מהחוץ.

רפת: התנובה הצפויה 1,841,000 ליטר חלב. תנובה לחולבת - 7,400 ל'.

מתכת: השפל בענף המתכת נמשך, למרות ההשקעות הכבדות שהשקענו. ההכנסה הצפויה 6.5 מ'.

קרמיקה: מפעל הנושא את עצמו ועובדיו בכבוד.

לסיכום השנה: הייתה זו שנה חקלאית טובה מבחינת היבולים והתפוקות, אך מחירי התשומות שעלו בהרבה מעל מחירי התפוקות קיזזו הרבה מההכנסות.

מרכז המשק, אמנון דוידוב

100 ימים שחלפו

דודו שור, רכז הועדה הפוליטית, מספר בעלון: "עתה, כאשר מלאו 100 ימים לשלטונו של בגין והימין הדתי, נראה כאילו חלפו כבר שנתיים. ישנה הרגשה שאותו מהפך מפורסם בא כדבר מובן מאליו. אף בתנועת העבודה יש המשלימים עם כך, ורבים עוברים את הקווים. ואצלנו? ביום ראשון התקיימה במועדון שיחה עם אימרי רון, העומד בראש הצוות הפוליטי של הקבה"א. מטרת המפגש הייתה מסירת אינפורמציה על פעילותם של קיבוצי השוה"צ. מסתבר שאזורנו הוא אחד הבודדים שבהם אין פעילות כעת, והוחלפו דעות כיצד להפעיל את האזור. גם בשיחה זאת עלתה שוב הדילמה, שאינה נותנת לנו מנוח מזה זמן רב, והיא - הגדרת החזון והאידיאולוגיה, והברית עם מפלגת העבודה בצורת 'המערך', הנמצאת בתרדמת חורף עמוקה ובמריבות פנימיות. ושוב אותו ויכוח - להיות מעטים וצודקים או לחפש מכנה משותף עם שותפים קרובים לדעה על מנת להשפיע ולהוות אלטרנטיבה לשלטון הימני, הלאומני והדתי. אולם אסור לנו בגלל הוויכוחים הללו למנוע מאתנו, חברי הקיבוץ, לנסות וליצור את הקשר עם יישובי הסביבה בהם מרובים אנשי ישראל השנייה. הקשר הזה חשוב לנו מאד".

דודו שור

גיזה פוקורני-כהן נפטרה. אביגדור נפרד ממנה בעלון ומספר שהיא באה אלינו בעקבות נפילת בנה במלחמת העצמאות, הקבור בבית הקברות בכפר ורבורג. הייתה בודדת ומבוגרת, אך בהמשך הזמן הצליחה ליצור קשר הדוק עם הקיבוץ ולהשתרש בו. בין היתר לימדה חברים רבים אנגלית. יהיה זכרה ברוך.

אמנון ד., רכז המשק, מעלה לדיון ולהרהור נוסף, את החלטותינו בעניין חופש צעירים. אחוז עזיבות הקיבוץ של צעירינו מתקרב ל-50%. חשבנו שבדרך זו נקטין את העזיבות וניתן לכל צעיר שיבחר את דרכו בחיים, אך המציאות לא הוכיחה זאת. 20 משתלמים, פעילים ועובדי חוץ רבים, וצעירים רבים בחופש, שאצל חלק ניכר מהם זהו עזיבת הקיבוץ, גורם לנו מצב בלתי נסבל בסידור העבודה. והוא מעלה שורה של הצעות, לא קלות לבצען, שנוכל לקיים את סידור העבודה.

חיים גן מצרעה, ומהפעילים המרכזיים בשטח הכלכלי בברית התנועה הקיבוצית, מסביר את חוקי מס הכנסה במדינה, ומול ההסתה של חוגי הימין נגד הקיבוץ, כאילו הקיבוצים לא משלמים מס הכנסה, הוא מוכיח לפי חוקי המס, שהקיבוצים לא רק משלמים מס הכנסה לפי חוקי המס, אלא הם אף משלמים יותר מאשר השכבה המקבילה להם במדינה. ההפתעה הגדולה הייתה שבוויכוח הזה שהתנהל בעיתונות, הודיע שר האוצר, בכבודו ובעצמו, "שהקיבוצים הם בסדר גמור". בשנת תשל"ה שילמנו 2,400,000 ל"י למס הכנסה.

בעלון מ-16.12.77 - המזכירות מודיעה: החל מיום ב' הקרוב נקיים מדי שבוע, בשעה 15, במועדון לחבר, מעבדה ליחסי אנוש לבעלי תפקידים בקיבוץ. את המעבדה ינחה מוסה בר-סמך מיד מרדכי.

חברנו חיים פ. (פלסקובסקי) הלך לעולמו אחרי מחלה בגיל 62. חיים פ. היה דמות מיוחדת בנוף חיינו. יהיה זכרו ברוך.

עמליה גולדברג, רכזת ועדת התרבות, שבתקופתה הייתה פעילות תרבותית ענפה מאד בקיבוץ, מעלה את הפרובלמטיקה המורכבת של פעולה תרבותית בקיבוץ רב-גילי, וכן את המכשולים הרבים העומדים בפני ועדת התרבות, כגון התחרות עם הטלוויזיה, היוקר של הופעות חוץ, בו בזמן שיש לנו כוחות טובים לארגן מסיבות פנימיות מוצלחות. היא טוענת שלחברים ישנן ציפיות גבוהות ותביעות רבות מהועדה, אך רבים נשארים בבית להסתכל בטלוויזיה או לעסוק במשהו אחר. עמליה מעלה הצעה, שחלק מפעולות התרבות יהיה "בקומות", היינו לכל שכבת גיל פעולה מתאימה לטעמה ורצונה.

מהפרוטוקולים של שיחות קיבוץ בשנת 1977

כמו בשנת 1976, עלוני הקיבוץ דיווחו גם על שיחות הקיבוץ. אמנם לא את דברי החברים, רק ההחלטות, והן נמצאות לעיל. כמו כן הדברים שהבאנו בעלונים משקפים את מהלך חיינו בנושאים המהותיים בדרכנו הערכית, במשק ובחברה.

ואעפ"י כן מצאנו בפרוטוקולים מספר נושאים שלא מצאנו את ביטויים בעלונים. נזכיר אותם בראשי פרקים: שאלת הותק של הדור השני. בנינו 8 בתים של שתי קומות (זו הפעם הראשונה וגם האחרונה) - 40 דירות, שהיו מיועדות לדור השני, והתנהלו ויכוחים ממושכים האם קנה המידה של הותק שהיה נהוג אצלנו כלפי הותיקים חל גם על הדור השני, וכן כיצד לנהוג כלפי משפחות וכלפי בודדים מאותה שכבה. לבסוף ועדה מיוחדת הציעה תקנון שהתקבל בשיחת קיבוץ. שיכון זה, שנקרא שיכון ז', לא נמשך זמן רב, היות והדיירים, לאחר תקופה מסוימת, לא הסכימו בשום אופן להמשיך לגור בשתי קומות, והקמנו במקומה שכונה חדשה, חד קומתית, ושיכון ז' נהפך לשיכון מעבר.

נסיעות לחו"ל. עם ריבוי מסיימי שירותם הצבאי של בנינו, וההחלטה לתת לכל בן, לאחר שובו מהצבא, שנת חופש, הוחלט בשיחת הקיבוץ להפסיק את תור הנסיעה לחו"ל של הצעירים ולאפשר להם במשך שנת החופש שלהם לבחור אפשרויות שונות כרצונם.

פיזיותרפיה או חינוך. המחסור החריף בעובדות בתי הילדים הביא את הקיבוץ, לאחר ויכוחים קשים, לוותר על עבודת הפיזיותרפיסטית המוסמכת שלנו, שלמדה 4 שנים והייתה חיונית מאד במערכת הבריאות שלנו. נאלצנו להביא פיזיותרפיסטית שכירה מהחוץ.

התגייסות לבחירות. לאחר "המהפך" בבחירות לכנסת, באו הבחירות להסתדרות. החברים הזדהו עם הסיסמה של התנועה שהפעם זוהי "הגנה על הבית" והתגייסו לפי מיטב היכולת שלנו. רק לירושלים שלחנו 89 חברים, נוסף לפעילותנו בסביבתנו הקרובה.

המועצה האזורית "יואב". אחרי מו"מ ממושך וויכוח בקיבוץ, החליטה שיחת הקיבוץ שזליג הלב. יהיה ראש המועצה, ובתפקיד זה המשיך למעלה מ-15 שנה.

התנהל ויכוח עקרוני האם הקיבוץ יכול להסכים לעזיבת הקיבוץ של אחד מבני הזוג של המשפחה, כשכל יתר חברי המשפחה נשארים בקיבוץ.

בפברואר 1977 התחילו לבנות את המטבח החדש.

עובדת סוציאלית. ב-11.2.77 הוחלט בשיחת קיבוץ להביא לקיבוץ עובדת סוציאלית מהחוץ. הייתה זו הגר מקיבוץ נחשון.

עוד על מתנדבים. הרבה מאד התווכחנו על החיוב והשלילה שבהופעת המתנדבים. הפעם נבחרה ועדה שהביאה תקנון בנושא זה. בין היתר מציעה הועדה להגביל את מספר המתנדבים ל-25 איש. בירור פוליטי ער לקראת הבחירות להסתדרות. עיקר הוויכוח היה על "המערך". בעד עזיבת המערך והליכה עצמאית של מפ"ם הצביעו 42. בעד המשך המערך 18. דיור למוסדניקים בקיבוץ. הייתה זו בעיה קשה והקיבוץ התלבט בה זמן רב.

ושוב גיוס ב-1 במאי. ודנו בה פעמים רבות, אך הפעם, בניגוד לעבר, 56 חברים הצביעו בעד הגיוס ורק 10 נגד. דיון על הזמנת נציגי מפלגות אחרות להופיע בפני הקיבוץ לקראת הבחירות להסתדרות. בעיקר התכוונו לנציגי של"י (זרם הנחשב "שמאלי" יותר ממפ"ם, והיו אמנם חברים שהצביעו אצלנו עבורו). החכרת המשחטה. ועדת המשק הביאה חוזה להחכרת המשחטה לאיש מהחוץ וההשקעות לחידוש הציוד והמבנה על חשבוננו ואחריותנו. היה ויכוח סוער סביב חוזה זה. בין המתנגדים החריפים לחוזה היו שלמה א., מתס ואברהם ל. האם ההשתלמות היא זכות אוטומטית או מותר גם לחסום את המספר? בעד ונגד. ויכוח לוחט בשיחה. לבסוף סוכם שבשנה כלכלית קשה מותר גם לחסום את המספר.

קרן פנסיה. פייטל, שהקדיש מאמצים רבים לרעיון "הפנסיה" והיה נושא הדגל של הקמת קרן פנסיה בקיבוץ, הביא לדיון בשיחת קיבוץ הצעה שלמה כיצד להקימה אצלנו. הוויכוח היה ער מאד בנושא זה וטרם הסתיים אז. מעניין לציין שדווקא השכבה של הדור השני לא התלהבה מהצעתו ואתה גם ברוך, הפנקסן הראשי שלנו, והנושא נדחה מדי פעם ופעם, אך גם חזר כל פעם מחדש. בינתיים פייטל הלך לעולמו ובהמשך הזמן דווקא הדור השני הרים את הדגל מחדש וביתר תקיפות ונחישות.

פרק שביעי: שלום ישראל-מצרים, טבח בכביש החוף, מבצע ליטני, "שלום עכשיו", מאיר כהנא, תביעה לממשלת אחדות לאומית, קמפ-דיויד, הקיבוץ כדוגמא לעישוב עצמי, בית ותנועה, הקיבוץ "חולה" לפי יענקל'ה

1978

במדינה ובעולם

בינואר התכנסה זו הפעם הראשונה הועדה המשותפת ישראלית-מצרית, בהתחלה בקהיר ואחר כך בירושלים, לדון בפרטי הסכם השלום ישראל-מצרים, שנחתם בקמפ-דיויד שבארה"ב. בראש המשלחת הישראלית עמד עזר וייצמן. ועדת שימרון קבעה שיש פשע מאורגן בישראל. טבח בכביש החוף. ב-11.3 השתלטו 11 מחבלים על אוטובוס שנסע בכביש החוף. נהרגו 35 אזרחים ישראלים וכ-100 פצועים. 9 מחבלים נהרגו ו-21 נתפסו חיים. מבצע ליטני. כתגובה לטבח בת"א, פלש צה"ל ללבנון כדי לפגוע בבסיסי המחבלים. התפתחו קרבות קשים. 2 חברי מנרה נפגעו. צה"ל הגיע עד לנהר ליטני וטיהר מכפר לכפר את המחבלים שגילה. לבסוף, לפי פקודת שר הביטחון, עזר וייצמן, חזר לגבול הקודם כדי לא לטרפד את שיחות השלום עם מצרים. "שלום עכשיו" קמה. 300 קצינים וחיילים שלחו ב-7.3.78 מכתב לבגין ("מכתב הקצינים") ותבעו ממנו שלא להחמיץ את ההזדמנות לשלום. על המכתב חתמו

קצינים בדרגות גבוהות והוא שימש התחלה של התארגנות גדולה ורחבה יותר, שלבסוף קמה תנועת "שלום עכשיו", אחת התנועות הפעילות והגדולות הלוחמת למען השלום עד היום. ב-23.1.78 נחנכה העיר קצרין ברמת הגולן. רפאל איתן מונה כרמטכ"ל ה-11 של צה"ל. סקר פופולריות שעשה מכון פור"י קבע את עזר וייצמן במקום ראשון, הרבה לפני בגין. הסרט "חירבת חיזעה", על פי ספרו של ס. יזהר, נפסל ע"י זבולון המר, שר החינוך, ואעפ"י כן הוקרן באותו ערב. מאיר כהנא הגיע עם עשרות מחסידיו לחברון וסולק ע"י חיילים. עזר וייצמן תבע להקים ממשלת אחדות לאומית. צה"ל נסוג מלבנון. זכינו באירוויזיון. יצחק נבון הנשיא החמישי. האלוף אברשה טמיר הציג תוכנית להתיישבות בשטחים הכבושים בגדה המערבית. 6 הרוגים ו-21 פצועים בפיצוץ מטען חבלה באוטובוס מס' 12 בירושלים. 2 הרוגים ו-43 פצועים בפיצוץ מטען חבלה בחנות ירקות בשוק מחנה יהודה. ב-18.9 חתמו ישראל ומצרים על שלום בקמפ-דייב ע"י וושינגטון. היה זה הסכם היסטורי ראשון בין ישראל ואחת הארצות הבכירות של העולם הערבי. הרוג ו-50 פצועים בשוק הכרמל בת"א ע"י המחבלים. ב-8.12.78 נפטרה גולדה מאיר ראש ממשלת ישראל לשעבר בגיל 80. פרס נובל לבגין וסאדאת. בהתקפת קטיושות קטלנית לקריית שמונה נהרג אדם אחד ונפצעו 59 ילדים.

מהתאריכון של אברהם'ל ברוידא:

25.1.78: הופיע האוגדן "יזכור" לזכר נפטרי הקיבוץ.

29.4.78: קונצרט ראשון ב"בית הבנים" הלא גמור.

7.10.78: עוברים להגשה עצמית בחדר האוכל.

2.12.78: הזרמת מים למאגר שחפרנו.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1978

ב-21.1.78 חגגנו את יום ההולדת ה-38 של הקיבוץ. המסיבה הצטיינה בהתרוממות רוח ושבת אחים גם יחד. בעלוני הקיבוץ מ-13.1-20.1 כותבים חברים על חג הקיבוץ. נביא 2 קטעים קצרים מהדברים שהעלוני מפרסמים. קטע מדברי הברכה בפתיחת החג ושיר של מ.מ. והנה השיר:

איך נפלו ושקעו במצולות הימים, נכסים ניתצנו אמונות לרסיסים ושברים

ערכים משכבר הימים. ובנים ליקטו לקט בשדות של זרים

קשה להבין, קשה להאמין, בגודל הכאב לכן חובתנו הקדושה להחזיר ליושנה כתרי אמונה.

כי נמוגה מזמן האמונה שבלב. נעקור מתוכנו, האמונה באומה, בבניין ותקומה,

נשרש מבנינו אבות הטומאה, ונחזיר ליושנה נשמת האומה.

אמונה בשזירה בין חברה ליצירה.

זנחנו מקורות ומסורת דורות מי ייתן, והיה ביום ההוא, ושבו

אך חדש לא המצאנו, ולבנו לא דואב, בנים לגבולם, ולא בשדות זרים,

לכן סגדו בנינו לעגל הזהב. ואולי אז ינתצו לשברים את עגל הפז.

אני שומע קולות, מנגינות משונות

ניגונים מוזרים, צורמים וזרים. אני נושא תפילה בלבבי, אולי

האמנם? האמנם שתלנו צמחים
 בצדי הדרכים, נטענו ברושים
 מחוסרי שורשים?
 אכן-אשמנו אנחנו. כי אנחנו
 זנחנו עקרונות וערכים משכבר הימים.
 העתיד בחובו עוד יביא בשלבי
 מעבר את ערכי העבר.
 זו תפילתי שבלב, זה הלב שדואג
 זה הלב שאוהב את האמונה שבלב.
 מ.מ.

והנה הקטע מתוך הברכה לחג:

"בתקווה לעתיד... שבנינו ובני בנינו ימשיכו את אשר רק התחלנו. ואם חלילה והם לא ימשיכו, גם אז מפעלנו ויצירתנו לא היו לשווא. ולא רק בזכות העבר, שבלעדיו פשוט לא אנו ולא בנינו, לא היינו קיימים כיום, ומדינתנו לא הייתה קמה, אלא בגלל העתיד, שלא יהיה בו דור אשר לא יקומו בו נועזים ואמיצים, ישרי לב ובעלי חלומות, אשר ימשיכו בנקודה בה אנו הפסקנו. ילמדו מאתנו, כשם שאנו למדנו מחולמים ולוחמים אחרים, ויעלו על דרגה גבוהה יותר את הניסיון האנושי הנועז בתולדות האדם 'שלא נכשל' - לבנות חברה שכל רוחה וכל מהותה וכל אופייה הם בכוח היחזק. אך הבה נקווה ש'האמיצים והנועזים' יהיו בנינו ונכדינו, שהורשנו להם את חזוננו ומלוא אהבתנו, והם הם אשר ימלאו את הסוללות מחדש, יתדלקו וידליקו שוב את מקור כוחנו, וביושר לבם יבינו את מלוא יופייה ועומקה של המשימה שנטלנו על עצמנו ובדרך אולי שונה ימשיכו את המורשת הגדולה של אבותיהם וירגישו שאין דבר הגורם אושר גדול יותר לאדם מאשר להיות שותף לחלום, למאבק וליצירה הקשה ביותר של האדם, להפוך אותו לטוב יותר, חופשי יותר, ולשיר יחד את הסימפוניה האנושית 'כל האנשים אחים הם'.
 מתתיהו

בעלון מיום 27.1.78 מעלים מספר חברים את הערכתם למפעל "האוגדן" לזכר חברינו שהלכו אתנו כל הדרך ונפטרו, ומחלקים שבחים ליואל דרום על חלקו במפעל נאה ומכובד זה. באותו עלון מובא ע"י שלומי, מטעם המזכירות, תקנון בשם "חתונה קיבוצית כיצד?" הפוסלת כל גוון דתי בעריכת חתונות וטכסיהן מטעם הקיבוץ (משפחה שרצתה חתונה של חופה וקידושין הייתה נוסעת, לשם כך, באופן פרטי, לרב "ידידותי שלנו" בגדרה). ובאותו עלון מתפרסמת גם רשימה של אברהם מהרשק היוצא חוצץ נגד התקנון הנ"ל וטוען שאיש לא יכול לאסור על משפחה הרוצה בחתונה מסורתית על יד ביתה. ואכן טכסי החתונות בקיבוץ עברו גלגולים רבים, עד לימינו, בהם מתקיימות החתונות אצלנו עם חופה וקידושין ועם רב.

מה מספרים המספרים?

בעלון מ-3.2.78, תחת כותרת זו, מתפרסמת חוברת ע"י התמחירן הפורשת יריעה רחבה על האוכלוסייה של הקיבוץ, העבודה בכל ענף וענף, ימי העבודה בפועל, והשוואות עם שנים קודמות. נביא כמה מהמספרים הללו בשנת 1978: מספר החברים והמועמדים - 386.1, מספר העובדים - 427.2, ילדי קיבוץ - 162.4, חיילים בשירות חובה - 21.7, ימי העבודה בפועל - 89,866, וזה פחות ב-5,507 י"ע בהשוואה ל-1977. ימי העבודה של החבר: י"ע בפועל - 210.2, י"ע בתמורה - 114.6, שזו ירידה ב-4.3 י"ע לחבר לשנה בהשוואה לשנה הקודמת. ירדנו גם

בשירותים בגלל שלקחנו גננת שכירה. עלינו בימי שבת ב-2.0 - י"ע לחבר. בהבדל מתשל"ו מופיע הפעם סעיף ג'וס חברים המסתכם ב-179 - י"ע. % החקלאות 33%. תעשייה ועבודות חוץ - 44%. מפעל המתכת הוא המקום המעסיק הכי הרבה עובדים.

ועדת עבודה פרסמה רשימת השיבוצים של כל חבר - לאיזה ענף הוא שייך, וכן מהו המקום שיצטרך להחליף בשעת הצורך, לפי תביעת סידור עבודה, בתיאום עם החבר והענף הקבוע בו הוא עובד. תקנון לסוסי הרכיבה. המזכירות פרסמה תקנון העוסקים בתחביב זה.

העלון מ-10.2.78 - מפרסם כתבה על השכונה החדשה של ותיקים שהוקמה על "גבעת רכטר", דירות דו-משפחתיות, לאחר שנהרסו הבתים הקודמים.

מרפאת שיניים. באותו עלון מסופר על ראשיתה של מרפאת שיניים אצלנו. לאחר ביקורם של שמואל כספי ומאיר דבלטוב במרפאת השיניים של מזרע, הם הציעו להקים אצלנו מרפאה כזו, במקום לשלוח כל פעם לרחובות. ואכן עשינו הסכם עם רופא השיניים מרחובות, וייסגלס, שהסכים לבוא אלינו ולטפל בשיניים של חברינו. זה התחיל בחדר רגיל שמסרנו לו ואת נחמצי'ה כעוזרת, עד שהגענו עם בניית המרפאה החדשה הכללית לאגף מיוחד למרפאת שיניים מודרנית, על כל הציוד הדרוש.

באותו עלון מתפרסם מכתבו של נחום משליחותו בארה"ב, בו הוא מסביר את המפנה החד בדעת הקהל של היהדות האמריקנית, שפנתה ימינה וזכתה לרוב קולות בבחירות לקונגרס הציוני לאחר "המהפך" ועליית בגין לשלטון בארץ.

המשקעים בכפר מנחם. אנו מודדים את המשקעים כבר 40 שנים. המודדים הראשונים היו צפורה גרבר ומרקה, ומשנת 60 ועד היום המודד הוא זליג הלבני. ממוצע ימי הגשם בשנה רגילה אצלנו הוא 30-35, המינימום - 22 ימים בשנת 1962, המקסימום - 68 ימים בשנת 1948. השנה הגשומה ביותר - 4/1945 - בה ירדו 832 מ"מ. השנה השחונה ביותר - 2/1963 - בה ירדו רק 178 מ"מ. הגשמים יורדים מאוקטובר עד מאי, אך ב-16 שנים לא ירדו גשמים באוקטובר, ואילו במאי ירדו רק ב-14 שנים.

בעלון מ-24.2.78 - מעלה אמנון ד., מרכז המשק, הצעה לאיחוד התקציבים של ביגוד עליון, הנעלה, הצגות ותקציב אישי. ההצעה גרמה לויכוחים רבים ותסתיים בהצבעה בשיחת קיבוץ.

באותו עלון מובא מאמר של חבר גת על הנעשה במוסד "צפית", והוא מגלה תמונה עגומה מאד, בעצם תמונה של "חופש" הגובל באנרכיה גם בשטח החברה וגם בשטח הלימודים והמשמעת האלמנטרית. הוא מביא ציטטה של נהג טיולית, עם תלמידי "צפית", לא מתוך איבה אלא דאגה: "ראיתי סוגי נוער רבים, למעשה נפגשתי עם כל סוגי הנוער, אך נוער כזה, חסר עניין ותרבות, לא ראיתי". אנשי "צפית", מורים ותלמידים, מכחישים דברי החבר מגת ומביאים רשימה של פעולות חיוביות ויפות להוכחת טענתם. מתפרסמות גם תגובות מקיבוצים אחרים על הביקורת החריפה של החבר מגת שהוא גם מורה במוסד.

ערב זיכרונות על יחסינו עם השכנים הערבים שלנו.

חיים מילר, זאב פינקוס ודוד קרון סיפרו על הימים הראשונים של הקשרים עם השכנים הערבים סביבנו. בייחוד היו מעניינים דבריו של דוד אשר הצליח לקרב רבים מהשכנים הערבים אלינו ולהפוך שונאים לידידים. כן מעניין היה הסיפור על ה"סולחה" שנעשתה ברוב עם ואורחים ממקומות רבים בארץ, לאחר שנהרג על ידינו רועה ערבי שחשבנו שהוא גונב תבואה משדותינו.

בעלון מ-17.3.78 נמסרה הידיעה המרה כי ראובקה איננו עוד. אבל כבד ירד על הקיבוץ, כי ראובקה היה אחד החברים המרכזיים בקיבוץ והיה גם אהוב מאד על החברים. נביא קטעים מדברי אחד החברים על קברו. "ראובקה חברנו הטוב!... בגבורה עילאית ובשקט כמעט סטואי נשאת את גזירת הגורל ושמרת על דמות האדם. יום-יום הייתי רואה אותך נצמד לעבודה, כדי להיות מועיל, וממלא אותה בנאמנות, בעניין ובמסירות. ולא עוד, אלא עד לרגע האחרון אתה ממלא את תפקידך שהקיבוץ הטיל עליך, באותה מסירות, באותה נאמנות, באותו יחס חברי ואנושי האופייני לך, כשהכל אכפת לך, ואתה רגיש לכל עוול. עוד לפני שבוע-שבועיים הגנת בלהט ועקשנות, בשכנוע פנימי עמוק, בישיבה משותפת של ו. המשק וו. החברים, על הצורך שלא ליצור מרירות אצל חברים, ולמען זה לעשות כל מאמץ אפשרי. אולי זה מוזר, אך לא רק תפקיד אחד הטילו עליך... הייתי עוקב אחריו בכל התנהגותך, גם במחלתך ויחסך לאנשים, ואומר לעצמי הנה מה שנקרא אדם אמיתי, הנה הערך שנקרא אדם, כבוד האדם, אשר שום חולשת אנוש וחולשת גוף לא זרה לו, ואעפ"י כן הוא נושא את צלם האדם, כי בצלמו הוא נברא. ואם כי היה צפוי - נצבט הלב בפתאומיות האכזרית של כאב - כי ראובקה, ראובקה שלנו, איננו. כי אבן יסוד בעקרה מהבית. כי ראובקה אלה הם שורשים עמוקים שינקו מהמצוקה היהודית, מהעיריה היהודית והבית היהודי, שהעניקו לו את ה'ידישקייט', את הכבוד והאהבה לתרבות והמסורת היהודית, להוויה היהודית, את הכמיהה לארץ, למולדת, לשדותיה, לעבדם ולבנותם - לקיבוץ.

כי ראובקה הם פרקי ההיסטוריה של הקיבוץ, עוד מהימים הראשונים שלו ושנים מתמשכות של עיצוב דמותו ובניין המשק, ואין פרק שלראובקה לא היה חלק בו. כי ראובקה - זהו עמל כפיים ממושך, זוהי עבודה רצופה, זוהי אדמה, זהו פלח, זהו טרקטור וקומביין, זהו תלם ארוך מזריחת השמש ושקיעתה, זוהי מדגרה ועבודת לילה ממושכת, זוהי רפת ויונקיה, זוהי כל עבודה נחוצה, זוהי כתף רחבה שאפשר להעמיס עליה עוד ועוד... כי ראובקה זה גזבר, זה מזכיר, זה רכז משק, זוהי ועדת חינוך וועדת חברים, זהו צוות סוכות וצוות ניקוד. וכשהוא נקרא להתייצב הוא גם פעיל פוליטי ומזכיר סניף מפ"ם בראשון לציון. כי ראובקה זוהי נשיאה בעול של הקיבוץ, של מילוי כל תפקיד שמטילים עליו, לדעת להירתם ולסחוב, לתת שכם ולהזיז. כי ראובקה זוהי חברות וידידות ושמחת חיים והרמת כוסית. איש עצה ואיש שיחה, איש המעגל וכתף לכתף. הוא הומניסט מבית הלל, ואם כי לא פעם עומד בעקשנות על דעתו, אך חותר לפשרה ומתרחק מקצוות. ראובקה זהו רעיון ואידיאה, השקפה וויכוח, התייחסות לכל בעיות חיינו וחיי הארץ הזו ובעיות העולם. הוא לוחם על דעותיו, ומודע לקשר שלא ניתן להפרדה בין חיי קיבוץ וחיי החברה סביבנו. ואם כי בתקופות שונות ותנאים שונים, הדעות שונות והמחלוקת חריפה, הרי ראובקה איננו קנאי הבונה לו חומות, איננו סר הצידה, איננו 'ברוגז', איננו פורש מהמעגל, ובגמר הוויכוח, החברות ואף הידידות בעינה עומדת. כי הערכה הדדית יסודה, והמחלוקת הרי היא לשם שמים היא. כי ראובקה, על אף כל הספקות, ההרהורים, האכזבות והתהיות - הוא איש אמונה ואיש חזון, והקבע שבנשמתו ובמהותו הוא הרגישות לעוול, היסוד העמוק שבו - זיקת הפרט אל הכלל, המחפש תמיד כיצד להיטיב עם האדם וכיצד להיטיב את האדם. וראובקה הוא

מאנשי היסוד שלנו וממעצבי דמותו של קיבוצנו. ואהבנו אותו. ראובקה איננו עוד. תחסר לנו, ראובקה יקרנו! לבנו עם לידה, אילן, שלמה ואורה ועם כל המשפחה. אנחנו יודעים מה היית להם, ואיזה חלל נשאר. ואין ניחומים. אך נשאר החלום. אמר המשורר: 'כי פני הדורות כפניו של הטבע ובסוד התמורות נושם בו הקבע'. הבה ניאבק ונאמין, כי עם כל התמורות, ברוח ובחומר, אותם יסודות הקבע של ערכי היסוד של חיינו, שראובקה הקדיש להם את כל חייו, עד תומם, עד נשימתו האחרונה - יאירו את דרכנו ודרכי בנינו בעתיד, ויקלו על עפרך, ראובקה, עפר אדמתנו אשר אהבת ואשר רווית כה הרבה מזיעתך ועמלך, וכעת תנוח בה. נצורר חייך ומעשיך בצרור החיים שלנו. שלום לעפרך, ראובקה!".

מתתיהו

גיל הקשישים: מעל 70 - 4, בין 65-69 - 45, בין 60-64 - 53. סה"כ 102 נפש. לפי הערכת ועדת הקשישים, בעוד חמש שנים מספרם של בני 60 ומעלה יגיע לכ-150 נפש, והם יהוו כ-37% מאוכלוסייה משוערת של 400 חברים.

שותפים ודואגים. הקיבוץ מזועזע מטבח הדמים על כביש החוף ומודאג מפעולת התגמול בלבנון בה משתתפים רבים מבנינו. כמו כן שולחים ברכת החלמה לאסף וילין, גיבור פעולת הקרב עם המחבלים שהשתלטו על האוטובוס, שנפצע בה.

ושוב בעניין גרמניה. מיטק מעלה הרהורים על הסתירה בין העובדות בחיינו, של קשרים רבים עם גרמניה והחלטת המזכירות לאסור על נסיעת קבוצת הספורט שלנו לשם. העניין הובא לשתי שיחות קיבוץ. בראשונה הקיבוץ קיבל עמדת המזכירות לשלול את הנסיעה, ולאחר ויכוח מתוח השיחה השנייה אישרה את הנסיעה. בעלי התפקידים המרכזיים שנבחרו השנה. מזכירים - שלומי שקד ומשה דומב, גזבר - אריה מנדל, רכז קניות - יבל דיין, רכז משק - אמנון דוידוב, סדרני עבודה - דפנה, גבי, לאה ה. ואיתי, ועדת תרבות - משה סעידי, ועדת חברים - קלוץ, ועדת בריאות - מאיר דבלטוב, ועדת השתלמות - דליה גולדברג, ועדת חינוך - עמליה ישראל, ועדת צעירים - אמנון זלינגר, ועדת קליטה - יוסי שרון (רשימה חלקית).

בעלון מ7.4.78 - נמסר שברכה בלסברג, אמה של שולמית, אשתו של עמרם ב.ח. שנפל במלחמת ששת הימים, נפטרה בגיל 72. משה דומב מספר על קברה מה שעבר עליה עד שהגיעה עם בתה לכפר מנחם. אריאל, בנם של משה ורחל יפהר, נפטר ע"י מכת חשמל של מתח גבוה אצלנו, כשהחוט של עפיפוננו נגע בחוטי החשמל של עמודי המטח הגבוה והוא בסך הכל נער צעיר מבית-הספר שלנו שיצא לשחק עם עפיפוננו. כל הקיבוץ משתתף בצערם של רחל ומשה וחבריו בבית-הספר שהיה אהוב עליהם ונער חביב מאד.

בעלון מיום 10.5.78 מסופר על מסיבה בקיבוץ המוקדשת לחוברת של פרניה בה היא מספרת מה עבר עליה בשואה מהגטו בגרודנה, ממסירת התינוקת שלה לפולנייה על סף ביתה, מהברייחה מהגטו ומציאת מקלט בבור חפור תחת ערמת שחת אצל נוצרייה שהכירה והסכימה, בסיכון רב, להחביא אותה וכיצד ניצלה. חוברת זו עשתה רושם רב והזכירה לנו זוועות השואה. כל החברים שהשתתפו בשיחה שיבחו את אומץ ליבה של פרניה והמאמץ שעשתה בהוצאת החוברת.

התינוקת הנ"ל, הרי זו אילנה שלנו, שבינתיים הלכה לעולמה, אחרי מחלה קשה. היא הונחה לפתחי הנוצרייה, מבלי שידעה על כך, אבל אומצה על ידיה, חונכה וגדלה כנוצרייה, ואחרי המלחמה לא רצתה להחזיר אותה לפרניה, ורק בית משפט הכריח אותה למסור את הילדה לאמה שלה. וכך זכינו גם אנו באילנה שהצטרפה לקבוצת "לבנה", גדלה אצלנו, התחנתה וילדה ילדים, עד שהמחלה הארורה לקחה אותה מאתנו. יהיה זכרה ברוך.

בעלון מ-26.5.78 מספר משה סעידי, רכז ועדת התרבות, על מפגש הקיבוצים השכנים להיכרות הדדית ושבט שכנים גם יחד. במרכז התוכנית של ערב שכנים מסכת מחול, שבה ייקחו חלק 70 רקדנים, מקטון ועד גדול, מעגלי דורות של נכדים, בנים וסבים.

הקץ לעלילה...

באותו עלון מתפרסמת ידיעה "סנסציונית", מול ההסתה של חוגי הימין והפצת השמועות שהקיבוצים לא משלמים מס הכנסה, פרסם שר האוצר של "הליכוד", מר שמחה ארליך: "...הקיבוצים משלמים מס אמת... לפני שנה ערכתי מחקר יסודי וגיליתי על פי ממצאים מדויקים שהם שילמו מיליארד ל"י מס הכנסה, הרבה יותר מאשר האזרחים הרגילים, המשלמים מס הכנסה לפי החוק הרגיל". אכן, מול הדברים של יחזקאל פלומין ואהרון פרץ, נשיא התאחדות האיכרים, שהקיבוצים הצליחו להשמין ולבעוט ומס הכנסה שלהם נמוך בהרבה ממה שמחייב החוק, התגלתה כל האמת, דווקא ע"י שר האוצר של "הליכוד", האיש שלהם...

באותו עלון מסיים זאב פינקוס את זיכרונותיו מהתקופה שהיה מוכתר, בראשית התיישבותנו, בהם מסופר על הבריחה הגדולה של הערבים מכפריהם כשהוא עד עם עוד מספר חברים לבריחת ערביי תל אספי, כשבלבו קונפליקט קשה לראות את פני הבורחים האומללים ולדעת שרבים מהם, כולל מוחמד סלמה, שכה רבות עזר לנו, היו ידידנו והיינו אתם בשלום ושכנות טובה. לפחות הצלחנו להשפיע שמשפחת אל-עזי תישאר במקום, כשאנו שומרים על רכושם וערבים להם. ואכן, כפי שכבר הזכרנו לעיל, נשארו עד היום, גדלו, התרחבו ונהפכנו לא רק לשכנים טובים, אלא גם לידידים לכל המשפחה, ובראשם יונס, כאילו היה בן-בית.

פרס למשה ישראל, איש המוזיאון, שללא ליאות, ימים ולילות, הגה, יזם והקים את המוזיאון, שנקרא כיום מוזיאון השפלה, ומשרד החינוך קיבל אותו תחת חסותו. ביום שלישי, לפי העלון מ-2.6.78, התקיים באוניברסיטת באר שבע טכס רב רושם, בהשתתפות שר החינוך לשעבר, אהרון ידלין, של חלוקת פרסים מטעם משרד החינוך. הפרס למשה ניתן במעמד נשיא המדינה.

במפגש השכנים שסיפרנו לעיל, סופר כיצד קלטנו בתוכנו את חברי רבדים לאחר שחזרו מהשבי בירדן וכן את הגרעין הפלמ"חי שהיה אצלנו והשלים אותם.

נמסר שועדת המשק החליטה לעקור חלק מהאשכוליות של הפרדס.

כפר מנחם כדוגמה... כותב לנו גרשון, רכז המשק של נגבה, שלוחם על עישוב הכותנה בעבודה עצמית, תחת הסיסמה: "אם כפר מנחם יכולים גם אנו נוכל..."

בית... ותנועה... בעלון מיום 16.6.78 מתנהל ויכוח רציני ומעניין בעקבות שני אירועים:

חבר, אה, איש חינוך ותרבות מותח ביקורת קשה על צורת קבלת המוסדניקים בימי החופש שלהם, על הדיור העלוב, חוסר הציוד וסביבה מוזנחת.

באותו זמן מתנהל גם ויכוח בקיבוץ על שחרור מורה ומחנך מוכשר לפעולה חינוכית בהנהגה הראשית של השומר הצעיר, לפי תביעת התנועה.

הראשון יוצא נגד "הפתוס" בדברי אחד החברים למען היענות לתביעת התנועה וטוען ש"השומר הצעיר" מתחיל בבית. לעומתו רכז ועדת המוסד מתגונן נגד האשמותיו ומעמיד את הדברים על דיוקם לפי דעתו. אך מתפתחת גם סוגיה רעיונית-ערכית. האמנם ה"בית קודם לתנועה"? וחבר אחר, בעל ה"פתוס", שהיה בעד היענות לתביעת התנועה לשחרור המחנך, עונה ביריעה רחבה יותר על היחס בין הבית והתנועה. נביא רק קטע קטן מדבריו: "...בקיבור, כל מי שמדרג את החשיבות בבחינת 'הבית' קודם, ולא חותר לפתרון של יחדי, ולא רואה ב'תפקיד ושליחות' גם כן את 'ביתו', לא מרגיש כי קו מחשבה זה, 'הבית קודם', מוביל באופן ישיר או עקיף למימרה הרבה יותר שגורה שכוחה חזק יותר: 'האני שלי קודם לבית וקודם כל אדאג לעצמי'..."

"שלום עכשיו". באותו עלון מתפרסמת רשימה נלהבת על התגייסות חברי הקיבוץ לצאת לצוותים בכביש מסמיה ולפעול למען הסברת רעיונות תנועת "שלום עכשיו". מספרים על תגובות הציבור, קבלות הפנים, קניות חולצות התנועה וקריאות עידוד, וכן תגובות עוינות, בייחוד מצד נהגים מסוימים, אשר בגסות פוגעים בחברינו. "אחוה". ובאותו עלון ועדת ההשתלמות מוסרת שביוזמת כמה מועצות אזוריות הוקמה באזורנו מכללה ששמה "אחוה" ובה ניתן להשתלם בשטחים רבים. "אחוה" התפתחה, גדלה והתרחבה ונהפכה למעין אוניברסיטה.

בעלון 30.6-, במדור "מפנקסו של רכז המשק", הכותרת היא: יבולים טובים. בחיטה - 1,200 טון, חציר - 320, בקיה לגרעינים - 24, קש - 1,000, חומצה - 44, ועוד חמניות בגידולי קיץ. הכנסה צפויה כ-5 מיליון ל"י. אדישות... זלו ומאירקה האזור מעלים בעיה כאובה. להוצאת המעניינת מאד של יהודה באואר על האנטישמיות בימינו, המתפשטת לא רק בין פשוטי העם במדינות שונות, אלא גם בין אינטלקטואלים, המכחישים את השואה, לא באו כלל צעירים, בודדים מהדור השני, ואף אחד מהצעירים יותר. סיוור באמריקה. נדב, מותיקי עובדי הכותנה, מספר בעלון מרשמיו מסיוור משלחת כותנאים בשדות הכותנה באמריקה.

מאגר מים. בעלון מיום 21 ליוני נמסר ששיחת קיבוץ אישרה הקמת מאגר מים בנחל ברקאי.

יואל דרום מעלה בעלון מיום 28.7.78 תחת הכותרת "כיצד מדליקין", את בעיית הקולקטיביות הרעיונית שנהפכה לקולקטיביות מנומנת, ורק מעטים באו לפגישה עם ג'ומס, לבירור לקראת המועצה הרעיונית של הקבה"א שתדון באיחוד התנועה הקיבוצית, הקבה"א ומפ"ם, על קולקטיביות רעיונית, או האם שיתוף רעיוני הוא עדיין מיסודות הקיום של הקיבוץ.

משה דומב, מזכיר הקיבוץ, במכתב לאריק שרון, שר החקלאות של ממשלת ה"ליכוד", מגיב נגד ההסתה שמתנהלת נגד הקיבוצים ונגד קיבוצנו ע"י "הימין" ועל הכתבה שהתפרסמה בעיתונות כאילו אנו מנצלים ילדים ערבים בעישוב כותנה, ונוסף לזה כתבו עלינו שערבים "גזלו" אדמות שלנו. משה מסביר לשר שערכבו וסילפו את העובדה הפשוטה שעל ידיו גרים שכנים ערבים, משפחת אל-עזי, אזרחים כשרים של מדינת ישראל ויש להם אדמה שלהם,

לפי החוק, ומשפחה זו עזרה בצורה יוצאת מהכלל להתיישבות היהודית, ואצלנו לא עובדים ילדים בעישוב, לא ערבים ולא יהודים.

חפירות ארכיאולוגיות אצלנו מתקיימות בכמה מקומות של הגבעות שלנו, וגם בואדי ע"י המשחטה. נתגלו ממצאים מעניינים וחשובים מאד מתקופת הברזל. בהזדמנות זו אפשר להוסיף, שכפר מנחם נהפך לאחד המקומות הקבועים לחפירות ע"י חוקרים מאוניברסיטאות שונות, ובאים סטודנטים מארצות שונות לעזור. לאחרונה, כבר כמה עונות, חופרים בתל אספי, התל הגדול על ידינו, שגרו עליו, לפני מלחמת העצמאות, מאות ערבים שברחו, וכל הזמן החוקרים חשבו שזוהי "לבנה" ההיסטורית, וגם בספרנו בכרכים הקודמים כתבנו כך על סמך מה שוילנאי פרסם באנציקלופדיה הגיאוגרפית שלו. כעת מתברר שתל אספי זוהי, באמת, גת ההיסטורית, כפי שחשבו שנים רבות.

גרעין "יסמין". העלון מ-18.8- מוסר על מסיבת הפרידה של גרעין "יסמין" מסניף הנוער-העובד ברמת גן שהייתה מוצלחת מאד, מלווה בברכת מזכיר מועצת הפועלים וכן המזכיר שלנו משה דומב. הגרעין מיועד לנו לאחר שיעברו את כל שלבי "הנחל". בקיבוץ התנהלו ויכוחים ושיחות כיצד לטפל בגרעין הזה, שהוא שונה מכל הקבוצות שקלטנו משך השנים. המדריכים איה ודוקה זכו לשבחים רבים על טיפולם הטוב אך, לצערנו, למרות הטיפול המסור של הקיבוץ, גם בהיותם בצבא וגם בשלב היותם בבית, לא נשאר מהם אף אחד בקיבוץ, פרט לחברה אחת שהתחתנה עם בן שלנו. הגרעין מנה 17 בנים ו-13 בנות.

יואל דרום, ברוח הומורוסטית-רצינית, "מספיד" את שיחת הקיבוץ, שלדעתו הלכה לעולמה. קייטנות. אירחנו קייטנה של ילדים במצוקה מאשקלון, וכמובן קיבלנו מכתב מלא הערכה מההורים לקיבוץ ולמטפלות שלנו בילדיהם. יש לציין שמפעל קייטנות לילדים של חברות מפ"ם או ארגוני נשים אחרים אנו מקיימים כמעט שנה שנה, ויש לציין בהערכה את החברות שלנו שמתנדבות לטפל בקייטנות אלו במסירות רבה.

העלון מיום 6.9.78 מוקדש בעיקרו ל-3 בעיות שלא יורדות מהפרק בחיינו הקיבוציים משך כל הזמן. סקירה נרחבת עם צעירי הקיבוץ, בה אתה שומע אותן הבעיות "הנצחיות", של קיטור על הקיבוץ, על בעלי התפקידים, השירותים, ועל הרצון לבדוק "משהו" אחר. נשמעים גם קולות אחרים, אך הבעיה כיצד לשלב את הצעירים בחיי הקיבוץ, וכיצד למנוע את העזיבות הרבות בעינה עומדת. בשאלון שהועדה הפוליטית הוציאה לקראת מועצת הקבה"א, וכן בשאלות בעל פה, רוב הצעירים שנשאלו התייחסו באדישות ואחדים אף בלעג לבעיות שידונו בהן במועצה. רק חלק ובעיקר הותיקים התייחסו עניינית לכל נושא ונושא.

הבעיה השלישית שהעלון דן בה היא שביתת המורים. השאלה היא האם המורים של הקיבוצים צריכים גם הם להצטרף לשביתה. הוצגו שתי הדעות בעד ונגד. לבסוף, לפי החלטת התנועה הקיבוצית, המורים בקיבוצים כן הצטרפו לשביתה.

"בית-פתוח". לפי יוזמת מספר חברות התארגן "בית-פתוח", כלומר מדי פעם לפעם נפגשים חברים באחד הבתים שמוזמנים לשתיית קפה ושיחה חופשית בענייני הקיבוץ. ליזה מספרת על כמה פגישות כאלו ומציינת את השיבותן ותרומתן לקירוב לבבות ויצירת אווירה חברתית טובה יותר בקיבוץ.

אמנון, רכז המשק, כותב בעלון מ-13.10.78 לסיכום השנה המשקית, שהייתה זו שנה משקית טובה. סוקר את כל הענפים, שכולם כמעט התקדמו, וההכנסה של המשק כולו הסתכמה ב-67 מיליון ל"י, לעומת 50 בשנה הקודמת. המטבח. התקיימה שיחת מזכירות פתוחה עם מספר חברים נוספים ודנו בבעיות הקשות של המטבח. חוסר צוות קבוע, חוסר אחראי לציוד החדש והיקר שקנו, מבשלות ללא הכשרה ויכולת, ועוד קשיים שונים. דנו כיצד לתקן את המצב. בלה אמרה שהמצב במטבח משקף את המצב בקיבוץ.

התמחירן מתס חולק על ההגדרה של אמנון כי השנה הייתה טובה יותר מהשנה הקודמת. אמנון כותב שההכנסה הייתה 67 מיליון ל"י לעומת 50 מיליון בשנה הקודמת. ויחד עם זה הוא בעצמו כותב שהאינפלציה הייתה 50%, הווי אומר שבאופן ריאלי ההכנסה קטנה. נכון שיש התקדמות בענפים בייצור וביעילות, אך אין לשכוח את האינפלציה הזוהרת ויחסי הסחר לרעת התפוקות, ואין לשכוח שהמספרים הנומינליים יכולים להטעות אותנו, ותמיד יש לשפוט לפי המספרים הריאליים, היינו לא לשכוח את האינפלציה העושה שמות במשק.

קיבוץ הראל וגרעין "שמץ". התנועה הטילה עלינו לאמץ את קיבוץ הראל. ואכן, אחרי קשיים רבים והתלבטויות, קיבלנו את תביעת התנועה ואימצנו את הראל ועזרנו לו כפי יכולתנו. שלחנו מדריך, אנשי מקצוע בענפי החקלאות ועוד עזרה בשטחים שונים. קיבוץ הראל עבר גלגולים רבים, התפרק כמה פעמים ושוקם מחדש, והתנועה עשתה כל המאמצים לא לתת לנטוש את הנקודה! הבעיה המרכזית באותה תקופה הייתה מיעוט האוכלוסייה לאחר עזיבות רבות. לשם כך גרעין מהתנועה החינוכית בארץ, שקרא לעצמו "שמץ", היה מיועד להשלים את הראל. היות ואנו אימצנו את הראל, נשלח גרעין "שמץ" קודם כל אלינו כדי להכשירו לחיי קיבוץ בהראל. גרעין "שמץ" היה מורכב: מקן פתח-תקוה 15 חניכים, מדריכים אותם שרה דומב ובוועז. מקן בת-ים 18 חניכים, מדריכים אותם אורה אגוזי ועמוס אפרתי. מקן חולון 22 חניכים, מדריך אותם אביהו. ריכוז צוות ההדרכה בידי אפרת סרט. בסה"כ היו 55 חניכים. לאחר תקופה מסוימת הגרעין עבר להראל, והשאיר בכפר מנחם 3 חברות שהתחתנו עם חברים שלנו.

על כלבים וחיות בית. העלון מ-8.12.78 מקדיש מספר מאמרים של חברי הקיבוץ לבעיות חיות הבית וטיפולן של התברואן שפיזור רעל וגרם למותו של כלב אחד. הבעיה של הכלבים והשמירה על התנהגות החברים בעניין זה העסיקה את הקיבוץ לא פעם ואף הוצא תקנון בנושא זה.

יענקל'ה סלע כותב באותו עלון מאמר על המצב בקיבוץ וטוען שהקיבוץ שלנו חולה מאד. "סימנים למחלה לא חסרים, די לראות את הדליפות מתקרת חדר האוכל כדי להבין שדבר מה השתבש מאד. אולי התקרה היא פרט קטן. בכל פינה, בכל ועדה, בענפים, בשירותים, במצב המשקי ובפרשיות החברתיות האחרונות, ניכרים סימני רפיון, חוסר ישע, ולעתים אף השלמה, או כמעט השלמה, עם תהליך שעובר עלינו. ובסוף התהליך הזה, בעוד שנים, לא כל כך רואים את קיבוץ כפר מנחם.

התוצאה הבולטת ממצב הקיבוץ היא היעדר צמיחה. חברים חדשים מבני הקיבוץ, החוזרים אחרי שירותם הצבאי, מוצאים מהר מאד את דרכם אל מחוץ לקיבוץ ואף מעבר לים, בצורת 'חופשות' למיניהן המוליכות, בסופו של דבר, לעזיבה ישירה. לא נוצרה אצלנו חברה צעירה. אלה שנשארים אחרי סיומם את הצבא, מוצאים עצמם מבודדים ומנוכרים, ובסופו של דבר מצטרפים לזרם. הניסיון להתפשר 'עם כל מיני דברים' לא הביא פתרון אלא רק דחה את מועד העזיבה הרשמית והותיר טעם מר... הבעיה היא כיצד להתגבר על החולשות החברתיות שלנו... עץ שאיננו

מצליח לגדל צמיחה צעירה או שצמיחתו הצעירה מתנוונת הוא עץ חולה... עץ כזה איננו נושא פרי... תהליך הניוון מתגבר... אנחנו מוכרחים למצוא דרך להיאבק בו...".

יענקל'ה קורא לברור יסודי ויש לו הצעות, שבדיון היסודי שחייב להתקיים, יאמר אותן.

אברהם טפלר מגיב על מאמרו של יענקל'ה סלע, מסכים אתו בתיאור המצב, אך חולק עליו במסקנתו לפתרון המצב. לדעתו של אברהם הכל תלוי בבעיות ארגוניות. הוא רואה בארגון נכון את האתגר העומד לפני כולנו ואנו מסוגלים בכוחות משותפים לעמוד בו.

בעלון האחרון של שנת 1978 מ-19.12.78 - שוב יענקל'ה ממשיך לכתוב על מצב הקיבוץ: "...עדיין אין דיון, אולם דברים מתפתחים במהירות ובתאוצה. רבים רואים את התופעות המדאיגות. יכול להיות ויכוח על מידת החומרה של המשבר על הסיבות והפתרונות, אולם כולם חרדים לעתיד. מה הפתרון? תרופת פלא אין. ברור גם שהרבה מאד תלוי בנסיבות הסביבתיות של הנעשה בארץ, ובתחום זה השפעתנו קטנה... במשפט אחד אפשר להגיד שהפתרון הוא לחזור ולהיות קיבוץ במלוא המשמעות. אולם גם משפט זה איננו מקדם אותנו אם לא ממלאים בו תוכן. חוסן וחולשה. חוסנה של חברה נמדד, במידה רבה, בנכונותם של הפרטים המרכיבים אותה לתת מעצמם למען אותה חברה. במהופך - מידת החולשה של קבוצה נמדדת בחוזק רצונם של הפרטים להעדיף את טובתם הפרטית, כפי שהם רואים אותה, על פני כל שיקול אחר, 'מימוש עצמי' במשמעותו הקיצונית ובניגוד ל'הגשמה עצמית'...! תנאי ראשון לבחירה בקיבוץ הוא מידה רבה של הזדהות רעיונית עם השקפת עולם ודרך חיים... במספר תחומי חיים בקיבוץ סטינו יותר מ'הסטייה המותרת'...! לא פעם מופיעה בקיבוץ הצעה לתת הטבות ועידוד למי שממלא תפקידים או מבצע דברים חיוניים. הצעה כזאת נוגדת את עקרונות הקיבוץ ואינה מתיישבת בשום אופן עם המסגרת שלנו...".

יעקב סלע

פרוטוקולים של שיחות קיבוץ. לצערנו נעלמו בארכיון ספרי הפרוטוקולים משנת 1978 וחלק מ-1979. אפשר להתנחם בזה שסיכומי והחלטות השיחות נמצאים בעלוני הקיבוץ ולא שיבשו את סקירת המהלך של חיי הקיבוץ.

פרק שמיני: גזירות כלכליות של ממשלת הליכוד, עליית חומייני, התחייה, הכנסת המחשב, חוגי חשיבה, תקציב כולל, נגד עקירת הפרדס, מנורת גבריאל, יום הסבים

1979

במדינה ובעולם

חומייני השתלט על איראן. גזירות כלכליות של ממשלת הליכוד: שינוי שיטת הסובסידיות על מצרכי מזון בסיסיים, וייקורם בשיעור של 50 עד 100 אחוזים, תקציב הממשלה קוצץ, שיעורי מס רכוש הוכפלו, ועוד גזירות. החרדים מאיימים לפרוש מהממשלה אם ימשיכו הצגות "הקאמרי" בליל שבת. עלי חסן סלאמה, מראשי ספטמבר השחור ומי שתיכנן את רצח הספורטאים במינכן, נהרג בהתפוצצות מכונית תופת במרכז ביירות. האלוף ישראל טל הציג את טנק המרכבה, פרי המצאתו. בגין וסאדאת חתמו על הסכם שלום בין ישראל ומצרים. באירוויזיון זכה למקום ראשון השיר הישראלי "הללויה". מאיר כהנא, הלאומן הקיצוני שבא מאמריקה, נעצר על התפרעות נגד ערבים. הפגנות רועשות של החרדים בירושלים נגד הנסיעה בשבת. מפגיני גוש אמונים, שהתנגדו להסכם השלום עם מצרים, הצליחו לזרוק ביצים רקובות על מכוניתו של קרט, נשיא ארצות הברית, השושבין של ההסכם. חנן פורת, ממנהיגי הגוש, נעצר. פיצוץ מטען חבלה בכיכר "ציון" בירושלים. התקפת מחבלים על נהריה. אל עריש הוחזרה למצרים. פיצוץ בשוק הכרמל. שבעה אסירי ציון שוחררו. מרגרט תאצ'ר נבחרה לראש ממשלת בריטניה. כתב אישום נגד חבר הכנסת, שהוסרה חסינותו, פלאטו שרון. הריב בין פרס ורבין שיצא בגלוי, בספרו של רבין, שכינה את פרס "חתרן בלתי נלאה". משה דיין התפטר מממשלת בגין. שר האוצר החדש, יגאל הורביץ, אמר שמצב המשק עגום ופנה לאזרחי המדינה: "רדו מהגג". "מזל היורקת", מגוש אמונים, ירקה על עזר וייצמן. בג"ץ פסק שיש לפרק את אלון מורה. גאולה כהן מקימה מפלגה חדשה, "התחייה", שהיא יותר ימנית מהליכוד.

מהתאריכון של אברהם'ל ברוידא:

7.5.79: הורגשה בקיבוץ רעידת אדמה.

10.6.79: פתיחת שיחזור המחנה "חומה ומגדל" באזור המוזיאון.

11.6.79: כניסה למטבח החדש.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1979

העלון הראשון של שנת 1979 נפתח בדף המוקדש ליום הולדת ה-39 של הקיבוץ. במלאת 39 שנים לבואנו לכפר מנחם, מלא ברכות ומשאלות להצלחת השנה והשנים הבאות, וכן רשימה של ניבה, המורה של גן "רקפת", על גבעת הרקפות שעל שמה נקרא הגן, על ימים שהגבעה הייתה מכוסה רקפות, על הרס הרקפות ע"י ילדי הקיבוץ, ותחייה פתאומית שלהן ובקשתן, "אנא ילדים תנו לנו לחיות, ואנו ניפיה את הנוף שלכם, את שמחת חייכם. טיילו על הגבעה כחפצכם, אך אנא, אל תקטפו אותנו ותנו לנו להתרבות, לגדול ולחיות!

זלו מקדיש דברי הערכה לספרו החדש של חיים לובה, בשותפות עם אחיו של גיבור הספר צבי בראנדט ובהוצאת "מורשת", על המחותרת החלוצית בזאגלומביה.

חברים רבים כותבים דברי ברכה, הערכה, ואפילו אהבה, למלאת 70 שנה לד"ר ציקל, הרופא שלנו, דמות בלתי רגילה, גם כרופא וגם כאדם. קשה למצוא כמוהו בימינו, והוא, שהלך לעולמו, חי עד היום בצרור חיינו.

בעלון מ-19.1.79 יואל דרום מספר על ה"בית הפתוח", שהתקיים הפעם בביתם של רותי וחיים יערי. באו אנשים רבים ודנו כיצד נחוג את שנת ה-40 של הקיבוץ שהתחילה זה עכשיו. יואל מביא ציטטה מאחד המחקרים על חיי קיבוץ האומרת: "אחד המאפיינים של מצבו של קיבוץ הוא מידת ההשתתפויות של חברים בפעילויות החברה והמשק: קיבוץ במשבר - ההשתתפות מזערית, כל העול רובץ על כתפיים מעטות. ההפך מזה בקיבוץ במצב טוב". ויואל שואל: "מי ירגיש את החג? מי שמשתף עצמו בהכנות, בעשייה, מי שנוטל על עצמו את ההשתתפות, ויודע לחוות את חוויית הנתינה לא פחות מחוויית הלקיחה".

בעלון זה מפרסם פייטל במאמר גדול השקפתו על מצב הכלכלי של המשק, וכפי שהוא כותב: "ידוע ומקובל כי השקפתי ומעשיי בתחום המשקי הן אחרות וחורגות מאלה 'המקובלות' והן מעוררות לעתים ויכוחים ותגובות חריפות. משום כך, ומשום האווירה המתלווה לפעמים להבדלי גישה אלה, בחרתי להימנע מלהיקלע לויכוחים, כאשר לא הייתי מעורב או מופקד על תפקידים ועשייה של ממש. אודה כי מעורבותי רבת-השנים בפעולות ובמצעים שונים הקשתה עלי להתייחס בשוויון נפש להתפתחויות מסוימות ולהשלים עם תופעות שונות...". זהו רק קטע פתיחה וקטן יחסית למאמרו הגדול שאין באפשרותנו לפרסמו כולו. פייטל חולק על המספרים שמתפרסמים ע"י התמחירן המבטאים "שביעות רצון מופרזת", כדבריו, ממצבנו הכלכלי. מזכיר את טענתו בעניין המאגר שתבע להגיש מספרים על כדאיותו הכלכלית ולא נענה, ולפי דעתו, בעיון מעמיק, השכר יצא בהפסדו. חולק על "הרווחים" של המשק, שפורסמו בתמחיר. לפי דעתו, לו היו מנהלים שתי חשבונות, של הייצור המשקי לחוד, וההכנסות הלא משקיות, כגון שילומים, תגמולים, קופות גמל וכד' לחוד, היה מתברר שמהייצור אין רווחים ומההכנסות "המיוחדות" הלא משקיות היו מפרישים יותר לקופות פנסיה, תמונת המשק הייתה נראית אחרת לגמרי. כאמור פרסמנו רק קטע ותמצית השגותיו. הוא מבטיח בעלונים הבאים להוסיף מהשגותיו הנוספות...

בעלון לא מצאנו תגובה והסבר של התמחירן להשגותיו של פייטל, אך בפרוטוקול של השיחה בנושא זה, לאחר שהתמחירן הציג את המספרים גם בצורה גרפית ופייטל הגיב ברוח הדברים לעיל, התפתח ויכוח די מתוח בין שניהם, שבדרך כלל היו חברים טובים משך כל השנים, שיתפו פעולה יחד, ועל פי רוב, אחד מסר בסיום תפקידו לשני שיחליף אותו וכן להפך, בגזברות, ריכוז משק וכד'. במשך הזמן המתיחות בין שניהם פגה, והחברות הותיקה והטובה שבה כמקודם. התמחירן וכן מנהל החשבונות הסבירו שלא ניתן לפצל את הנהלת החשבונות, לא מבחינה טכנית, ולא מבחינה חוקית, והוראות "ברית-פיקוח", שהייתה ממונה עלינו, ואחראית עלינו כלפי מוסדות הממשלה ומס הכנסה, והתמחירן היה גם צמוד להנהלת החשבונות הרשמית והיה מוכרח לתאם אתה.

צוות חשיבה. בשיחת קיבוץ נבחר צוות חשיבה, שידון ויציע הצעות כיצד לשפר את המצב בקיבוץ, הנמצא בהרגשה של אי-נחת ומדובר על מצב קשה של הקיבוץ.

בעלון מ-2.2.79, הדף הראשון שלו נפתח בתגובה של אותו צוות חשיבה, האומר למעשה, שאין הרבה מה לעשות באם חברים רבים לא ישתפו פעולה עם הצוות. ואין חברים רבים. הצוות הוציא שאלון לדעת מהו הלך הרוח של חברי הקיבוץ, ורק מעטים ענו עליו, וכן בהשתתפות בחוגים שונים באים מעטים. ניסו לקיים חוג בשעות הבוקר

בענפים, אך גם זה לא הביא לתוצאות המקוות. הצוות לא מתייחס וינסה לחפש דרכים נוספות להגיע לסיכומים והצעות פעולה.

באותו עלון ישנן תגובות של ברוך, מנהל החשבונות הראשי שלנו, של דוו ושל יעקב סלע על "זעקת השבר", כדבריו של ברוך, למאמריו של פייטל. החברים הנ"ל מתווכחים אתו בנושאים שהוא נגע במאמריו, וברוך מסיים מאמרו כך: "...אני מקווה שהצלחתי להבהיר לחברים שפרסומי הסיכומים המשקים שהופיעו בשנים האחרונות היו ביסודם נכונים, וניתוח שיעשה ברוח אוהדת, לנושאים בעול הביצוע ולקיבוץ כולו, לא יצדיק את 'זעקת השבר' שנשמעה. הבעיות הקשות, כאמור, הן בשטחי החברה והדמוגרפיה, וכתוצאה מכך בשטח העבודה, וההתגברות על בעיות אלו תבטיח הצלחת הקיבוץ לעתיד לבוא".

באותו עלון נמסר על ערב שבת, במסגרת פעולות ועדת התרבות, שהיה סוער מאד, ואולי לא מנומס ביותר, במפגש עם נציגי חברים פלשתינאים, שהציגו את דעתם ובעיקר הרגשתם על מצב האוכלוסייה הערבית הפלשתינאית, ומה שנעשה כלפיהם. המנחה היה אמציה ברעם.

בעלון מ-2.2.79 מסופר על הצלחת ועדת התרבות להפעיל את הקיבוץ בארגון ערבי שבת מוצלחים בנושאים שהביאו לחדר האוכל 200-250 חברים. מדובר על שני ערבים: ערב שהזכרנו לעיל, הפגישה עם הפלשתינאים, וערב מוקדש לזכרו של דדו, הרמטכ"ל של מלחמת יום-הכיפורים, שנפטר משבץ לב.

באותו עלון אמנון מספר על ביקור קבוצת חברים העובדים בהנהלת החשבונות והתמחיר ב"גרנות" שבעמק חפר, שהכניסו לעבודת הניהול את המחשב והדגימו לפניו כיצד המחשב עובד ואיך בעזרתו מתנהלת כל עבודת הנהלת החשבונות והתמחיר. יש לציין שבאותה תקופה, ראשית שנות השמונים, גם באזורנו הלכו בעקבות "גרנות". ארגון משקי הדרום הקים במסמיה את "דע-רום", מחשב מרכזי אליו היו קשורים המשקים שעברו לשיטת המחשוב. גם אנחנו התקשרנו ומספר שנים עבדנו עם "דע-רום", עד שפיתחנו מערכת עצמית מסועפת של עבודה במחשבים, כולל באינטרנט, כמעט בכל השטחים, וגם חדרי החברים התמלאו בהם.

דברים ביום העיון של מגדלי הכותנה באזורנו, לזכרם של עמרם ויוחנן ז"ל

"כמדי שנה, מקיימים אנו כנס זה, כאן, לציון זכרם של בנינו, האחים עמרם ויוחנן בן-חורין, שנפלו במלחמת ששת הימים, ולסיכום עונת הכותנה שחלפה.

נייחד מספר מילות זיכרון לזכרם ודמותם של עמרם ויוחנן, זכרם של בנינו שגויסו למלחמה האכזרית. זהו זיכרון של גבורה כפולה, שני בנינו, אחים, בשתי חזיתות שונות, ובאותו 6 ליוני 1967. עמרם, האח הבוגר, זהוב התלתלים, שנפל בחוצות עזה, ויוחנן, ג'ונס, בעל החיוך מעמיק הגומות, אשר נפל בחולות אום-כתף, בסיני.

השילוב בכנס זה, בין אנשי המחקר והמדע ואנשי השדה גם יחד, אין מתאים והולם ממנו לציון זכרם של בנינו. כאילו בא לספר לנו על עמרם שלמד בפקולטה לחקלאות ברחובות, ויוחנן האח הצעיר, שעבד בשדות הכותנה. מבית זה, משדות אלה, מנוף זה, בין שורות זרועות ומוריקות, בתוך רשרוש כותנה מלבינה הממתינה לקטיפה, צמחו ועלו השניים, זקופי קומה, ישרי מבט, נאמנים ומסורים. כאן, בשדות הכותנה על אדמת קיבוצנו, שזורה מסכת חייהם הקצרה של בנינו שנפלו. והייחוד במפגש זה הוא שילוב האתמול, העבר, עם המחר - ההמשכיות, חידושי המדע והחקלאות, ובמיוחד בענף הכותנה המהווה מקור קיום חשוב לחברתנו. במיזוג העבר - עם המבט קדימה, בזה ייחודנו וכוחנו.

כנס זה חשוב לכולנו, למשפחה, לחברי הקיבוץ, ולכל מוקירי זכרם של הבנים. ואתם, שבאתם מתוך רצון לשלב כבוד וזיכרון לנופלים, עם ידע ותורה חדשה בענף הכותנה, על כך התודה, וברוך בואכם לביתנו. נאחל לכם כנס מעניין ופורה. ותודה".

שלומי שקד, מזכיר הקיבוץ

בפעם הראשונה מעלה אמנון, רכז המשק, את המחשבה האם כדאי לקיים את הפרדס, ובעיקר כמה זנים הגורמים להפסדים. כידוע, בהמשך הזמן עקרנו את הפרדס כולו, חלקה אחר חלקה, והענף הזה, שתפס מקום נכבד במערכת המשקית, אך גרם לכאבי ראש גדולים לסידור העבודה, ולגיוסים רבים ומכבידים, נעלם מנוף כפר מנחם. תקופה קצרה מסוימת החזקנו עדיין את חלקת הלימונים, אך במשך הזמן גם היא נעלמה, ובזה, למעשה, נעלם גם כל ענף המטעים בכפר מנחם. אך, למרבה הפלא, בסוף שנת התשעים, הגד"ש החליט לנטוע חלקת מטעים עם זנים שונים ועם ציפיות להכנסות גדולות יותר לדונם מאשר בענפי הגד"ש.

הופעלה מכונת שטיפה הכלים החשמלית והמודרנית במטבח החדש.

בעלון מ-2.3.79 פוריה מקדישה רשימה לצאת קבוצת "יסמין" לנחל, ובהזדמנות זו היא סוקרת את חייהם אצלנו והתרגשות הפרידה מהם, בפרט בין הזוגות שנוצרו בינתיים.

יואל דרום, חברו הטוב של אליעזר רומבק, שנפטר באופן פתאומי, בנפלו ע"י המכונה שעבד אתה, כנראה משבץ לב, מעלה את דמותו כאיש עבודה מסור, שלמרות גילו הקשיש לא פסק לעבוד במסירות רבה, וכן מסירותו לחברים בתפקיד שמילא בועדת חברים, ועמד בעקשנות על העיקרון שתפקיד צריך למלא לאחר שעות העבודה. וכך מסיים יואל את הליכתו הפתאומית מאתנו: "איש קיבוץ היה בכל רמ"ח אבריו, עמל כפיים היה תוכן חייו, כמעט תכלית חייו, במסירות רבה ובלתי מתפשרת. יהיה זכרו ברוך!".

באותו עלון, קראנו הקטע הבא: "...קראנו בעניין בגיליון פברואר של הירחון 'את' מאמר הערכה לנירה שויאר וספרה העומד להופיע בקרוב". המאמר נכתב על ידי רות סירקיס, מחברת הספר "מהמטבח באהבה". אכן, ספרה של נירה יצא במהדורה מהודרת, ספר עזר לכל עושי העוגות, והוא נהפך חיש מהר ל"בסט-סלר" בשוק הישראלי, ועד היום נעזרים בו.

קצת מספרים מהתמחיר של תשל"ח

שנת עבודתו של החבר: ימי עבודה בפועל - 208.6, ירידה של 1.6 מאשתקד
 ימי " בתמורה - 114.6, " " 0.9 "
 " " שירותי לב. - 47.6, " " 2.9 "
 " " " לילד - 42.2, עלינו ב 3.8 "

האוכלוסייה בסדר פסח:

חברים והורים - 410

ילדים - 110

"יסמין" - 20

מדריכי חו"ל - 20

מתנדבים - 36

סה"כ - 596

אשתקד אירחנו לסדר 270 אורחים ועוד 25 עולים חדשים.

בעלון זה מתפרסמת תשובתו של חגי מ"אורן" למאמרו של שלומי על יחסם של המוסדניקים לציוד בענפים, ולאי רצונם למלא תפקידים ונטילת אחריות. נביא רק את הפתיחה שלו: "...הבעיה הראשונה היא שחניכים במוסד אינם מודעים לבעיות של קיום יום-יומי, לדעתי, מפני שהסובבים אותם מסירים מהם כל שמץ של דאגה לנושא. מצב זה של חוסר מודעות מביא לחוסר התחשבות בערכו של ציוד יקר ולהריסתו, שכן החניך אינו חש 'על בשרו' את ערכו הכספי של ציוד זה. לדעתי, הדרך ליצור מודעות לקיום יום-יומי ולערכו של ציוד היא צמצום השפע, המתקבל כמובן מאליו ע"י חניכי המוסד.

אני שולל את גישתו של שלומי הגורסת שהאשמים במצב זה הם המוסדניקים. אילו היה לך, שלומי, יותר אומץ - היית שואל עצמך, היכן שגית אתה, ואיך זה שלא ראית ואינך רואה את הטעויות שבהסרת כל דאגה מלב בני קיבוץ.

הבעיה השנייה המועלית במכתבו של שלומי היא שהמוסדניקים אינם ששים לקחת בעצמם את האחריות על ניהול חייהם ומצפים שאחרים יעשו זאת. לדעתי בעיה זו היא תוצאה ישירה מהבעיה הראשונה. מי שכל חייו הורגל שהכל נעשה בשבילו, קשה לו לקום יום אחד ולהתחיל לדאוג לעצמו. כאן המקום לציין, שדווקא בזמן האחרון חל שיפור במצב. המוסדניקים שומרים בעצמם על חדר האוכל שלהם. הועלתה הצעה של שמירה ע"י מוסדניקים מוסמכים לשאת נשק בתחומי המוסד ונעשות פעולות רבות למניעת הרס. כל זה ביוזמתם של המוסדניקים עצמם... הבעיה השלישית היא חוסר חינוך לערכי חיים. אמנם שלומי העלה בעיה זו בדרך אגב, אך לדעתי זו בעיה מרכזית בחינוך במוסד כיום, וגם היא נובעת מחוסר אכפתיות וחוסר התעניינות של הקיבוצים כיצד מחנכים את בניהם במוסד. העובדה שלכיתות י"א אין מדריך תנועתי יכולה להעיד על כך... אני מפקפק ביכולת קיבוץ לחנך את בניו לערכי חיים שעליהם מושתת קיומו של קיבוץ, כשחלק מחבריך אינם חיים לפי ערכים אלה..."

חגי מ"אורן"

באותו עלון המערכת מביאה את מאמרה של רות בונדי מתוך "דבר השבוע", על שלושה יתרונות שיש לקשיש בקיבוץ על קשיש בעיר.

עזיבות הבנים את הקיבוץ, מתמחיר תשל"ח, מהבנים הראשונים ועד סוף תשל"ח:

סה"כ בנים שנולדו בקיבוץ עד סוף תשל"ח 246

נשארו בקיבוץ 120

עברו לקיבוצים אחרים (נחשבים כחברי קיבוץ) 28

עזבו 91

מתו

7

באחוזים: אחוז הבנים שעזבו את הקיבוץ עד סוף שנת תשל"ח - 37.0%. באם נוריד 2 קבוצות אחרונות שטרם התגייסו או טרם סיימו שירותם הצבאי נקבל שאחוז העזיבות הוא 40.6%. אחוז העזיבות המקובל בקבה"א באותה תקופה: 50.0%.

דברים בערב חתימת הסכם השלום עם מצרים - יום ב' 26.3.79

"היום אנו מרימים כוסותינו לחיי השלום ונשמח עם חתימת הסכם השלום, העשוי להבטיח את בואו הקרוב. בזכות מאמצי דורות של הבונים והלוחמים ובזכות אלה שלא זכו - זכינו אנחנו ליום זה.

אנו, מחנה השלום, לא נשתייך היום לאלה המסתייגים, הנמנעים, העצובים, או האורבים לכישלוננו. אנו בהחלט נשמח ונגיל, כי השמחה, היחס החיובי, הנכונות לקראתו, נתינת הצ'אנס, הם חלק מהמאבק למענו, לקרבו, להתגבר על מכשולים בדרכו, לקיימו ולא להחמיצו - מול אלה אשר יעשו הכל שלא יתממש, שיתפוצץ, שייכשל. שמחתנו היא, אפוא, המשך מאבקנו, מאבק מחנה השלום.

היש חרדה? וודאי! אך זו תהיה חרדתה של האם השמחה להולדת תינוקה שלא ייפגע חלילה. זו חרדתו של היוגב, השמח לנבט שנבט שלא יקמל. זו חרדתו של איש השלום - לשחרר השלום שהפציע, שלא יתכסה, חלילה, עננים שחורים. אך השחרר מפציע והוא השלום. השלום שכה ייחלנו לו, שחלמנו עליו ושרנו לו. הבה, אפוא, ונקדם אותו בלב פתוח ומלא תקווה, כדברי התפילה: 'לכה דודי לקראת כלה, נקדמה פניו בתודה, בזמירות, נריע לו'. וכגודל אמונתנו, יהיה נא גודל כוננותנו לחזקו ולבססו. להסרת כל מכשול על דרכו, ולהפיכתו למציאות ממשית, פשוטה, של שכנות, של לא עוד מלחמה, של אדם לשכנו אדם, למציאות של שלום. הבה, אפוא, חברים, ונשיר את שיר השלום ואל נגיד עוד 'יום יבוא', אלא 'הנה הוא בא'!".

מתתיהו

חוגי החשיבה

בסוף חודש פברואר קיימנו שורה של חוגים - 15 במספר. כזכור הייתה מטרת החוגים לאתר את הבעיות הכואבות לחברים ולהביא ליתר שיתוף החברים בכל הנוגע לקביעת סדרי עדיפויות בטיפול בבעיות... (כאן באה סטטיסטיקה של המשתתפים בכל חוגי החשיבה שהתקיימו בענפים). ועדת החשיבה מיינה את הנושאים שדנו עליהם בחוגים, שהיו רבים מאד, ובחרה חלק מהנושאים שנראו להם בעדיפות ראשונה ואלה הם: 1. המבנה הארגוני ותכנון. סעיף זה כולל בתוכו שורה של סעיפים, כמו תפקוד הענפים, בחירת בעלי תפקידים ותפקודם, עבודת הועדות, שיחת הקיבוץ, דרך קבלת החלטות, איכות החיים וכו' וכו'... 2. עבודה. מוסר העבודה, מקום העבודה לותיקים, מקום עבודה לחוזרי צבא, סיפוק ממקום העבודה, תורנויות, ימי חופשה וכו'... 3. הדור הצעיר. בסעיף זה היו הדעות בחוגים חלוקות, החל מחוסר טיפול מספיק בדור הצעיר, ועד לדעות של עודף תשומת לב לבעיה. 4. חינוך. השכבה, חינוך ע"י שכירים, לינה בבית, בזבוז שעות עבודה, חוסר מעורבות של ההורים, התפוררות החינוך המשותף. 5.

קליטה. גרעינים של התנועה, גרעינים פרטיים, קליטת משפחות ובנים, חוסר יכולת או חוסר רצון לקלוט?

פרט לסעיפים אלה, שנראו לנו בעדיפות ראשונה, דנו גם בחוסר שוויון בכל שטחי החיים, חוסר דמוקרטיה ועודף ריכוזיות, בעיית המתנדבים, יחסי אנוש לקויים בין ותיקים וצעירים, ובין החברים בכלל, פרט וזיקתו לחברה והשירותים לחבר, בעיית הותיקים.

בסיכום, ברור כי כל בעיה היא גדולה וחשובה ומחייבת טיפול, אלא שאין ביכולתו של הצוות לטפל בכל הבעיות. הוויכוח בצוות כעת, באיזה בעיות להתחיל לטפל קודם? האם יש לשם כך להיעזר באנשים מהחוץ? ההכרעה תיפול בשיחת הקיבוץ. צוות החשיבה.

ב1.4.79- הונהג הסדר של החזרת הכסף לחברים שנסעו ברכב ציבורי.

בעלון מ30.3.79- פורסם שבערב יום ראשון נראו כבר אצלנו ההכנות לקראת יום חתימת חוזה השלום עם מצרים. דגלים, גם מצרי, בכניסה לחדר האוכל, קישוט האולם ע"י הצוות ואוהל ענק פרוש על הדשא. בערב הייתה מסיבה לכבוד השלום, ורקדו עד אור הבוקר. הטלוויזיה האמריקנית הגיעה לכפר מנחם ויצרה סרט על תגובות החברים לחוזה השלום, כולל ההורים השכולים, ובכלל על כפר מנחם. שמענו הדים שהסרט היה יפה והרשים מאד. השדרן הידוע והמפורסם מאד היה ולטר קרונקייט.

גדי פטיש, שהיה בין השבויים במצרים בזמן מלחמת ששת הימים, ולפני 11 שנה חזר מהשבי, השתתף הפעם במשלחת המדינה בביקורה במצרים והעלון מעלה זיכרונות מהמסיבה הגדולה שהייתה אצלנו כשגדי שב מהשבי. במסיבה הזו, שהייתה מוקדשת לשלום, השתתף גם מזכיר הקבה"א, אורי פינקרפלד, וגדי סיפר רשמיו מביקורו במצרים עכשיו וזיכרונותיו על מצרים בזמן שביו.

על חג הפסח. דליה גולדברג מותחת ביקורת חריפה על צורת החג של סדר פסח אצלנו, וטוענת שרוקנו אותו מכל משמעות של החג. היא מציעה 2 ערבים לחוג את החג, אחד עם כל משמעותו של החג בלי לקצר ולהשמיט פרקים מהותיים של ההגדה, ומי שאין לו סבלנות לשמוע, או לא מקשיב ורק רועש, שלא יבוא, וערב שני כמו שחוגגים כעת, מקוצר, והעיקר האוכל.

חד גדיא בפסח

תקציב כולל. המזכירות החליטה להקים ועדה אד-הוק שתבחן ותבדוק את כל ההיבטים בנושא "התקציב הכולל". ממציא הועדה יובאו לידיעה ולדיון בקיבוץ. המזכירות מתייחסת בחיוב להצעה ותביא זאת לאישור הקיבוץ. אברהם'ל מספר בעלון על כנס הגרודנאים שהתקבצו מארצות רבות לבקר במדינת ישראל וסיימו ביקורם בארץ בקבלת פנים יפה בכפר מנחם. הגרודנאים אמרו שביקורם בכפר מנחם היה השיא של ביקורם בארץ.

כדי להגשים את הדברה הישנה של ה"שומר", "נפש בריאה בגוף בריא", התחילו לקיים אצלנו כל בוקר "ג'וגינג", צעידה מהירה קולקטיבית, של חברים הרוצים להצטרף למבצע, שאומרים שהוא בריא לגוף ולנפש. ההולכים הטובים ביותר היו אנשי השלחין שזכו להידד של כל ההולכים.

העלון מ-25.5.79 מקדיש מאמר הלל להיענות הרבה של החברים מכל שכבות הקיבוץ, לעישוב הכותנה שזה שנים רבות אנו מבצעים בעבודה עצמית, מבצע שנהפך לאירוע לא רק משקי כי אם גם חברתי, הגורם לחברים להתגאות שהנה "אם רק רוצים גם יכולים" וגורם לחוויה חברתית. לעישוב התגייסו 188 חברים, ועוד מספר חברים לא קטן לעבודות שדה אחרות.

"לתרגם חלומות למעשים", זוהי הכותרת מנאום הברכה של אילנה במסיבת הפרידה מהמדריכים האמריקנים שהתארחו אצלנו "כגרעין", לתקופה קצרה. והעלון מקדים בתיאורו את המסיבה: "...מי שלא בא למסיבת הפרידה של המדריכים האמריקנים של ליל שבת שעברה, יצא מפסיד. הם הגישו לקיבוץ מסכת קצרה ורב-גונית, שבה הוכיחו, ורבים מאתנו חשו כבר קודם, רוח נעורים ועליזות, יצירתיות מקורית, תום לב וחום לב, ויכולת אמנותית מרשימה. היו ריקודים ושירים ושרשרת של דברי קישור לבביים. והיו חיבוקים ומתנות ורגשת לב".

גביע הספורט. בשבת האחרונה התגשמו ציפיותינו: ילדי "הפועל כפר מנחם" הוכתרו כאלופי הארץ בליגת הכדור-יד לילדים. כך הם כבשו את התואר הכפול, לאחר שימים אחדים לפני כן (29.5) זכו בגביע המדינה המוזהב. ביום ד' 27.6.79 נפטר הלל ברוידא. על הקבר הפתוח הספיד אותו זליג הלבני. הלל היה מפליטי השואה של העיר גרודנה, שרבים מחברינו יצאו ממנה, והכירו אותו מהקן. אחיו אברהמ'ל, שהיה בבריגדה, מצא אותו ומשפחתו במחנות הפליטים באירופה. הלל היה בגטו גרודנה ונלקח כבר בסלקציה למחנה ההשמדה, אך בדרך הוא קפץ מהרכבת, התחבא זמן רב בבור של איכר שהכיר אותו ונשאר בחיים. אברהמ'ל הביא אותו לקיבוץ, יחד עם משפחתו. כל המשפחה נקלטה יפה בקיבוץ והלל השתלב במפעל המתכת וזכה להערכה רבה. ביתו, יחד עם אשתו פרניה, היה בית פתוח, ופרניה פעילה מאד בקיבוץ. יהיה זכרו ברוך!

בעלון מ-13.7.79 מתפרסם, בכתב יד, "מכתב אישי" של ועדת מינויים, כפניית אזעקה על הקושי הגדול לאייש את בעלי התפקידים וחברי הועדות. ובלשונה: "המערכות המשקיות והחברתיות אינן מתפקדות כהלכה ויש לשפר אותן ע"י הכנסת חברים בעלי יכולת ורצון לפעול. כולם מדברים על 'המצב המזופת' של הקיבוץ, אבל בזה לא די. השאלה איננה 'מה עושים' אלא מה אני עושה בתהליך הזה, מה מקומי בעשייה. האם חפצי חיים אנו? ואם כן אלו חיים? בודאי לא חיים בצל ההתדרדרות, אלא חיים של נקיטת עמדות וצעדים לשינוי המצב. גם כשנראה שלקיבוץ יש כוח רב להמשיך ולהיות מתוך סטיכיה ובלי כיוון ומטרה... שום כוח לא יוכל לעשות מה שאנחנו בעצמנו לא נעשה. אמירת לא להצעה לקבל תפקיד, הווי אומר, אני לא חלק מהמאמץ הזה. לי לא אכפת מה שקורה פה. אני גר פה אבל לא חי את הקיבוץ... המסרבים לקבל תפקידים מספרם רב מדי... והקיבוץ לא מתמודד עם חברים אלה... המצב חמור בעינינו, ואנו מביאים את כל הנושא לשיחת קיבוץ הקרובה. ועלינו להחליט לאן פנינו מועדות..."

בעלון מ-13.7.79 - מגיב התמחירן נגד האווירה בקיבוץ לעקור את הפרדס. הוא מציג מספרים המראים שעדיין הפרדס רווחי וטוען שכענף ייצוא עוד שנים רבות יישאר כזה. ייתכן שצריך לעקור כמה חלקות לא רווחיות, אך לדעתו אין לעקור את הפרדס כולו, ויש לשמור על עבודה עצמית עם כל הקשיים הכרוכים בכך.

בעלון מ-20.7.79 - מעלה שלמה אליאב, לקראת שיחת הקיבוץ שתדון על "המצב", את הבעיה שהיא לדעתו המרכזית: איך ליצור את הרגשת השותפות אצל כלל החברים, שהטרידה את הקיבוץ מאז ומתמיד, והיא החריפה יותר ויותר עם התרחבות המסגרת ועם שילוב הדורות...

וגם זה נאמר בשיחת קיבוץ: יגאל ברק: "אינני מקבל את הגישה האומרת כי לתפקידים רבים אנו בוחרים את החברים הלא מתאימים. האמת היא שלכל תפקיד בקיבוץ אנו בוחרים את המתאימים ביותר שיש לנו ובין הגורמים להתאמה לתפקיד, אחד החשובים הוא הנכונות לפעול".

ויענקל'ה סלע באותה שיחה מספר: "כשהרשו הקולחוזים ברוסיה לכל אחד מחבריו לעבד חלקה קטנה של משק פרטי, השקיעו כולם במשק עזר הרבה יותר מאשר במשק המשותף הגדול. יש לי רושם שגם אצלנו רבים מתמסרים יותר מדי ל'חלקות הפרטיות' שלהם". ונועם רוטשטיין מציע שהקיבוץ חייב לתת לוועדת המינויים יותר כוח, יותר סמכות, כדי שתוכל לחייב חברים לתרום למערכת הכללית ולא לתת להם להתחמק ממילוי תפקיד בתירוצים חלשים מאד.

על סף חוסר הרווחיות!

מרכז המשק במאמר של דאגה רבה כותב בעלון את הדברים הבאים:

"...מספר תהליכים כלכליים הוחמרו בשנה האחרונה, רובם ככולם מקורם בשינוי השלטון ובתכנית הכלכלית הממשלתית, והם מעמידים בסימן שאלה את קיום ענפי החקלאות במשק.

1. האינפלציה מרקיעה שחקים, מגיעה לשיאים של 100%, משבשת כל תכנון ותחזית ומעמידה בסימן אי-ודאות כל פעילות כלכלית. תהליך זה מכה אותנו בעלייה מהירה של התשומות בענפי הייצור ושל הוצאות הקיום. אם תכננו את תקציבי תשל"ט ל-18 מיליון ל"י הוצאה שנתית לקיום, נגיע כנראה ל-23 מיליון או יותר.

2. תנאי המימון (קרי הלוואות): קודם כל הקושי בהשגתן, וזה יוצר מצב של הזדקקות למימון חלק ניכר מההשקעות בהלוואות לזמן קצר וריבית גבוהה יותר, המחייב גם עלייה בתשלומי ריבית שהמשק כולו משלם. הריבית תגיע השנה, כנראה, ל-15% מכלל המחזור השנתי כנגד 10% לפני שנתיים. חלקן של הלוואות הצמודות למדד או לדולר הולך ועולה, וכך נפח החובות שהמשק חייב לפרוע בעתיד 'צומח' עם האינפלציה ו/או עם ירידה שער ה"י".

3. הרעה בתנאי הסחר בכל ענפי החקלאות מתבטאת בירידה בהכנסה הריאלית למשק. התהליך ניזון מהאינפלציה המהירה מצד אחד, ואילו עליית מחירי המוצרים מפגרת לעליית קצב האינפלציה ואין בה כדי לכסות על תוספת הוצאות הייצור במידה מספקת.

4. שנת בצורת. מפלס הכנרת ירד והוא במצב גבולי. יש כוונה לצמצם את כמויות המים להשקיה, ואז ייפגעו בעיקר הקיבוצים שלהם שטחי כותנה גדולים, ובמיוחד אנחנו, שמכסת המים שלנו נמוכה יחסית ואחוז המים הגמישים' בה גבוה (כ-30%). כידוע, נציב המים פשוט ביטל את הקצאת המים הגמישים השנה, ולפיכך צפוי לנו השנה הפסד

יבול של 200 טון כותנה גולמית, ששוויים בערך 3.4 מיליון ל"י הכנסה נקייה למשק. הבצורת פגעה גם בפלחה. הירידה ביבולים ו-31 מי הסופה הקשה גם יחד, גרמו להפסד כולל של 1.9 מיליון ל"י".
אמנון דוידוב, רכז המשק

אורי פינקרפלד, מזכיר הקבה"א, מרצה אצלנו בנושא ההתיישבות בימינו. המועדון היה מלא בערב שבת, אך השומעים היו בעיקר ותיקים, וחבל. לאחר שהקבה"א מיעט במשך כמה שנים בהתיישבות חדשה, וכיוון גרעיני התנועה להשלמתם וחיזוקם של קיבוצים זעירים, ובהצלחה ניכרת, מופנה שוב מרץ רב ומשאבים גדולים להקמת קיבוצים חדשים... אך בתהליך הגשמת התוכניות היפות האלה מתגלים בעיות וקשיים לרוב, ועל חלק מהם יש לדון ולהחליט לא "במוסדות" אלא בקיבוצים עצמם. ולכך, בעיקר, היו מכוונים דבריו של אורי פינקרפלד. מהי מדיניות ההתיישבות שלנו? שתרבה גם יישובים חדשים וגם... שלום! האם נעלה לגולן? להכין שכן לגשור? מי יעשה את המלאכה? האם נכונה הדרך של היאחזות נח"ל? האם לא דרושות פלוגות מקובצות, ואם כן אפוא הן ואיך נגייס אותן? צעירי הקיבוצים? מי יגייס אותן? מי ישמע ל"צו המצפון"? או "צו השעה", יקום וילך למשימה שהיא גם כיום חלוצית ממש.

השיחה הייתה מעניינת. השיבה על שאלות ותהיות ועוררה עוד יותר מהן, שאין עליהן תשובה אלא זו שניתן בהתגייסות עצמנו.

חיה ודוד פרלמוטר מעלים דברי הספד על הקבר של בלה אפרתי שנפטרה בגיל 64 ביום א' 22.7.79. יהיה זכרה ברוך וצרור בצרור חיינו.

בית הבנים לקראת פתיחתו. בישיבת המזכירות היה דיון, יחד עם דייוו, על תוכנו ופעילותו של בית הבנים. הסעיפים שדנו בהם היו חדר הזיכרון, אופיו ותוכנו, והקשר עם ההורים השכולים. הפתיחה - המזכירות מציעה להטיל את הכבוד והזכות בתכנון וארגון פתיחת בית הבנים, במעמד רשמי ואף ממלכתי, בהשתתפות אישים רמי דרג, על ועדת בית הבנים, אליה יצורפו מספר חברים שיסייעו לוועדה בתכנון החלק האמנותי של ערב הפתיחה. המזכירות חושבת שניתן לקשור אירוע זה עם חגיגות יום הולדת ה-40 של הקיבוץ. ההפעלה - לצורך הפעלתו האמנותית-תרבותית השוטפת יש לשתף את מועצת "יואב".

חגיגות בר-המצווה. מעל דפי העלון מתנהל ויכוח על האופי של חגיגת בר-המצווה בקיבוץ. לצד התשבחות והברכות יש גם ביקורת שחגיגת בר-המצווה נהפכה לנחלת ההורים, הסבים וקרובי המשפחה, והקיבוץ אינו שותף לאירוע זה.

יום הולדת ה-40 של הקיבוץ. ב-6.12.79 ימלאו 40 שנה לעלייתנו על קרקע כפר מנחם. נבחרה ועדה מיוחדת להכין את החג הזה. בעלון מ-10.8.79 כותבת המערכת את הדברים הבאים: החג יצא לדרך. השבוע ניתן האות. שיירת ה-40 יצאה לדרך! עדיין לא בקול תרועה גדולה, לא בתופים ומצילתיים, אבל הרי לא רק הסינים אמרו כי כל מצעד, אף הארוך ביותר, מתחיל בפסיעה אחת. פסיעה זו הייתה שיחת קיבוץ מיוחדת ביום שלישי, שדנה בתוכנית האירועים ואישרה אותה בקוויה הכלליים. נכון, אולם חדר האוכל לא התמלא המונים מריעים, אך ניתן בהחלט להסכים עם אסא, שהגדיר את אותם 70-80 שטרחו ובאו לשיחה, בערב יום חול, בעיצומו של קיץ, "כמות אופטימית". צבי קרן ניצב איתן למדי על שתי רגליו, והציג את התוכנית על שלושת עיקריה. תחום התרבות:

החגיגות והאירועים השונים. תחום איכות החיים: פיתוח, שיפור וייפוי הקיבוץ. התחום הפרסומי: סמל החג, חוברת או ספר או אלבום, תערוכה ועוד. הכל מבינים, כי מטרת "שנת ה-40" אינה רק לשמח את החברים ואורחיהם במסיבות והופעות, אלא ליצירת אווירה של התנערות, של "בכות היחד", של התלכדות סביב משימה גדולה משותפת, למען שמעשיה ותוכנית של שנת ה-40 יישמשו מנוף חברתי לקיבוץ. קיימת עוד, כמובן, בעיית התקציב וכמה זה יעלה... אך הרושם מהדיון היה שהמפעל בכללו, הצוות המוביל, נהנים ממלוא התמיכה והעידוד. נקווה שיזכה גם לשיתוף פעולה מלא ונדיב לא רק של משתתפי השיחה, אלא של כל הקיבוץ. הסתיימה תקופת ההמתנה. התחלנו לזוז. ברכת דרך צלחה למכיני חג ה-40!

מהתמחיר של תשל"ח

% העבודה ו-% תרומה ג' בכל ענף וענף:	
פלחה:	% מהעבודה 4.9 % מתרומה ג' 24.6
כותנה:	" 9.7 "
פרדס:	" 8.6 "
רפת:	" 6.0 "
לולים:	" 14.4 "
מתכת:	" 19.0 " 16.6
קרמיקה:	" 15.7 "
עבודות חוץ:	" 21.7 "
	- 3.4
	5.7

בשבת ה-11.8.79 - מגיע הרופא החדש, ד"ר ג'קי הורנר, שיחליף את הרופא הותיק שלנו, ד"ר ציקל, ששירת אותנו בנאמנות ובמסירות בלתי רגילה קרוב ל-40 שנה. בצער נפרדנו מד"ר ציקל ובברכה ואיחולים טובים נקבל את הרופא החדש ומאחלים לו הצלחה בביתנו. לפי תביעתו בנינו לו בית משופץ ורחב מידות, אך למרות היותו רופא טוב, לאחר מספר שנים חלה מתיחות קשה בינו ובין הקיבוץ, היו כמה שיחות קיבוץ בנושא זה, הדעות היו מחולקות, שררה בהן רוח לא טובה, ובסופו של דבר, הרופא הזה, ג'קי הורנר, עזב אותנו ב"דפיקת דלת", וחל ניתוק מלא בינו ובין הקיבוץ, ואף ההתחשבנות הכספית בינינו לבינו הגיעה לבית המשפט.

הצדעה לנגבה בת ה-40

נגבה עלתה על הקרקע כמה חודשים לפנינו, וטכס העלייה היה ב-12.8.39. באותו תאריך של היום, 12.8.48, היה גם יום ניצחונה על הפולש המצרי בזמן מלחמת העצמאות. הקיבוץ חגג 40 שנה לעלייתו על הקרקע, באירועים רבים, יפים ושונים. הקיבוץ שלנו בא לשמוח יחד אתו ולהצדיע לגבורתו ועמידתו בזמן מלחמת העצמאות, שבזמנה המשורר אבא קובנר קרא לה "נגבה-גראד", והיא נהפכה לפרק מפואר של המלחמה על הקמת מדינת ישראל. לקראת החג הקיבוץ הוציא במקובץ, בין יתר המבצעים, את "עלוני קול נגבה" שיצאו יום-יום בזמן הקרבות.

מערכת העלון שלנו מ-17.8.79 - מביאה קטע מההקדמה לקובץ:

...אכן נגבה פשטה צורה ולבשה צורה. אט אט חדלה להיות יישוב חקלאי קיבוצי, בונה ויוצר, והפכה לנקודה בחזית: תעלות נחפרו לאורכה ולרוחבה, עמדות קרב הוקמו מסביב לה... בימי אפריל וראשית מרץ 1948 הקיבוץ חדל מלחיות את חייו הרגילים. אין יציאות לשדה, אין איסוף יכול. בשדות הכל היה למאכלת אש, ובחצר הפגזות

והפצצות יום-יום. בכל יום נהרסים בתים והופכים לעיי מפולת, צריפים עולים באש, הלולים והרפתות מתמוטטים, ענפי המלאכה משותקים, והקיבוץ כולו משתכן בעמדות מגן, כל עמדה היא עולם בפני עצמו, בדאגה לצרכי יום-יום, בפיקוח על הגזרה, בשמירה ובהצבת אנשיה לתפקידי קרב. ההרס, החורבן והאש המשיכו לאכול בכל פה, ולא זו בלבד. החלו ליפול חללים... (העורך: ביניהם מפקד המקום, יצחק דובנו, הידוע בשמו בהגנה ובפלמ"ח "יואב" ועל שמו "מועצת יואב"). "אנחנו פה", בישר "קול נגבה" לאנשי העמדות בכל אשר הם, והרווה את צימאונם לדעת כל התפתחות והתפתחות המתהווה במקום, בחזית ובארץ. משורותיו בקע קולה של נגבה ההרוסה, הפצועה, המלאה תוגה, אך נאבקת בגבורה...

חופש שנתי

במשך שנים ועדת חברים ארגנה חופש שנתי לכלל החברים. בהתחלה החופש היה אחיד, אך במשך הזמן הוא התפצל לצורות שונות: חופש בבתי הבראה של קופת חולים, חופש בבית הבראה של הקבה"א, חופש מבושל וחופש על גלגלים. הכל היה באחריות ועדת החברים שדאגה גם להסעה הלוך וחזור. בעלון מ-28.8.79, בעקבות ביקורתו של מאיר ארגוב בעניין חופש מבושל שהוא בעיניו מקופח, עונה לו קלוץ מועדת חברים וסוקר כל ענייני החופש השנתי ומציע להוסיף עוד צורה של חופש: פעם בשנתיים בחו"ל. משך הזמן כל עניין החופש השנתי עבר לתקציב הכולל, ופעולתה המסורה והמבורכת של ועדת חברים בעניין החופש השנתי התבטלה.

בעלון מיום 2.9.79 כותב שלומי שקד, מזכיר הקיבוץ, ביקורת וקריאה לצעירים במאמרו תחת הכותרת "תגובה מן המותן על צעירים של נייר". ואלה דבריו: "איפה אנחנו לכל הרוחות? האם רק בעצות ליד השולחן או בארוחות ארבע על כוס קפה מתמצית 'גבורתנו' וכושרנו לתת עצות וקביעת עתידו של הקיבוץ? האם יותר חשוב סרט מתח בטלוויזיה, שכמותו מוגש עוד מספר פעמים בשבוע? או אולי 'מבט ספורט'? לא, אינני מאמין בזה, או... חרד אני להאמין שאכן זה כך. האם זוהי צורת ההתייחסות שלנו, הצעירים, לקיבוץ - זלזול וחוסר אחריות כלפי מוסדות הקיבוץ והחלטותיהם? אפשר לרכז בספר עב-כרס את כל ההצעות והדעות שלנו על 'מה לא'! כלום לא הגיע הזמן שנופיע ונכריז 'מה כן?' כן, אני יודע את התשובה השגורה בפינו: 'שיחת הקיבוץ איבדה מכוחה וחיוניותה'. אך זוהי רק התחמקות מהאמת. טרם קם מוסד כלשהו שיוכל להוות תחליף שווה ערך לשיחת הקיבוץ. קשה להתייחס ברצינות לכל אותם הצעירים הטוענים שהם עסוקים ואין באפשרותם להתפנות לשיחת הקיבוץ. זה כאילו אמרנו: 'אין לנו פנאי לחשוב מה יהיה עלינו'. אך לשבת שעות על גבי שעות בכריכה או בחדר האוכל ולנתח מכל הכיוונים את הסוגיה המועלית באותו ערב, לזה יש זמן... האם תמיד אותם 'זקנים', כפי שאנו מכנים אותם, הם אשר ישמרו עלינו, על עתיד ילדינו ועל עקרונות ודפוסי החיים בקיבוץ? חרד אני למחשבה שדור ותיקים זה הולך ונחלש... אז בחייכם, למעננו, צאו מתוך המאורות ובואו להחליט ולקבוע כיצד ייראו חיינו בקיבוץ שלנו! אין הרגשה יותר מדכאת ומעציבה מזו שאנו, גילאי ה-20-40, לא מסוגלים או לא 'מתפנים' להחליט בגורלנו. האם באמת זהו 'גן-עדן' של שוטים? סליחה!".

שלומי שקד

טיולים...

במבצעי ועדת התרבות היו כלולים טיולים משותפים למקומות מיוחדים. העלון מ-2.9.79 מתאר את הטיול הגדול לסיני ולסנטה קטרניה. איזו אווירה נפלאה שררה בטיול, חוויה בלתי רגילה של התרשמות מנופי סיני והביקור

בסנטה קטרינה שקיים מאז 1,400 ובו ספר האורחים והתימתו של נפוליאון, אך חוויה לא פחות מרשימה מהיחד הקיבוצי, מהעזרה ההדדית, והרגשת השמחה והרוח הטובה ששררו בטיול. בעלון ביטויים רבים של סיפוק רב מהמבצע הזה, התורם רבות להתלכדות הקיבוץ ושבחים רבים למארגנים ומובילי הטיול שלא חסכו מכוחם להצלחתו.

לקראת ראש השנה כותב חיים לובה הרהורים על סוף הקיץ ועל ראש השנה. נביא קטע מהמאמר המעניין: "...ימים אלה של התרצות והתחטאות ופיוס בין אדם לחברו ובין אדם לבין עצמו, ימים של התעלות מעל החולין של היום-יום האפור באים ואומרים: אתה, האדם, מושל בטבע. אתה לוחם ברע. אמנם אתה נלכד בשחיתותיו. נכשל אבל קם. נכשל וקם. דעת המחדלים והכישלונות והסטייות וסכנותיהם היא גם דעת חובתו של האדם בעולם ואחריותו לעולם. האדם יכול להתחדש ולחדש. יש תקווה!..."

הועד הפועל של הקבה"א החליט לחייב את צעירי הקבה"א לתרום שנת שירות למשימות תנועתיות. יואל דרום דן במאמרו בעלון מ-21.9.79 בנושא זה. הוא מעלה את ההחלטות הקודמות של ש.ש.ש. שקיימנו שנים רבות, אך משך השנים היא דעכה. והוא שואל: "מדוע? מה קרה לנו? אפשר לתרץ הכל במליצה כללית ובלתי מחייבת, שהשתנתה התקופה, השתנה הדור. ובאמת מי יקום היום להעמיס על שכמו 'משימות'? מי יש לו ראש ל'יעדים'? ולפני שאנו באים להכות את 'הדור הקלוקל', את 'דור הטלוויזיה', הבה נשאל את עצמנו: כמה מאתנו נותנים דוגמה, מוכנים לעשות 'למען'? 'רוח רעה חדרה למדינה', הכריז השבוע עמוס עון. והרי רוח רעה חדרה גם לתוכנו, אל תוך החברה הקיבוצית, והיא נסכה בנו ליאות רוחנית עד כדי אי-אכפתיות, עד כי אבד לנו הרבה מכוח ההתגייסות שלנו, אפילו מכוח הרצון להתגייס למשימות כל שהן... נכון, עדיין במצע שלנו כתוב: יישוב הארץ, מאבק אידיאי לחברה טובה יותר, לצדק, לסוציאליזם, סגירת פערים. אך מי בימינו אלה עוד טורח לזכור מצעים ולשאת דגלים ברמה? נדמה לפעמים שלא רק אזל לנו החשק והיוזמה לקום ולעשות למען יעדים מחוצה לנו, באזור, בתנועה, במדינה, אלא שבתקופה האחרונה התכרסם גם הרצון להתגייס ולפעול למען משימות פנימיות, בפנים הקיבוץ, למען עצמנו!... אם איננו רוצים להפוך מתנועה יוצרת ובונה לזרם דקיק ורדוד בשולי ההתרחשויות הגדולות, צריך לחולל שינוי יסודי בתוך החברה שלנו כולה, צעירים וותיקים גם יחד. שינוי בגישות, בהתייחסות לעצמנו, בעדיפויות, ברוח של יוזמה והשתתפויות, של הזדהות עם מטרות שמעבר לגדר של הקיבוץ. ברגע שנתעורר מהתרדמה ונתחיל להפיח רוח של תמורה רעננה בכיוון זה, נוכל גם לתבוע מצעירינו, להטיל עליהם חובות כפי שידענו להטיל על עצמנו בגילם".

יואל דרום

שמעון קורנגוט מספר על ראובן הדס-מירטנבויס, שנפטר במוצאי שבת והוא בן 58 שנים. הקיבוץ אבל ומבכה אותו יחד עם שרה, צבי ואיטה.

יהודית שקד קיבלה את הפרס הראשון לסמל חג 40- והוא מתנוסס כעת על כל גלויה, אירוע והופעה. אמנון דוידוב, מרכז המשק, מסיים את תפקידו ומקבל בברכה את מרכז המשק החדש שנבחר, את 'וסלה יודוביץ'. בהזדמנות זו הוא מספר בעלון על הישג שיא של לולי הפיטום שהגיע לשיווק של 1,045 טון בשר, מספר שטרם ידענו כמוהו.

לאחר שתקופה מסוימת המועדון לחבר היה סגור ולא פעיל הוא נפתח מחדש במסיבה רבת משתתפים. ואם כי היו עוד חברים וחברות שטיפלו בעבר בפעילות המועדון, הרי "אם המועדון" הגיע לפרנייה, שפתחה בדברי ברכה והזמנה את המועדון מחדש. האווירה הייתה מצוינת. כולם שיבחו את פרנייה על מסירותה ודבקותה במפעל התרבותי והחברתי. אביהו, כהרגלו במסיבות כאלו, הקריא שיר יפהפה, שסיפר על תולדות הבית בו המועדון משוכן ועל כל "הפיגורות" שעברו אותו ועבדו בו.

במלאת 6 שנים למלחמת יום-הכיפורים, חיים לובה-רשף מעלה בעלון את איומי המלחמה, כשפותח את מאמרו ב"נתנה תוקף", קדושת היום, כי הוא נורא ואיום, ומעלה את זיכרונם של הנופלים בו, שלכל אחד מקדיש דברי אזכרה וזיכרון.

בעלון מ-19.10.79 - זאב פינקוס כותב על ההפגנה הגדולה של "שלום עכשיו" ובאירוניה חריפה מתווכח עם "חלוציותם" כביכול של "מקפצי הגבעות", עם "גוש אמונים", שאבנים ואדמה חשובים להם יותר מאשר גורלו של העם והשלום.

בעלון מ-26.10.79 - מובאת רשימה של גרישקה מלפני 60 שנה שהתפרסמה בעלון בהדר ב-15.12.39. נביא קטע: "...היו חברים רבים בהדר שלא היו מרוצים מהמצב הקיים בקיבוץ. ביקרו כל מיני תופעות בקיבוץ... אולם לא הוכרזה אף פעם מלחמה עקבית כדי לשנות פני הדברים ולעקור את הרע מתוכנו... אמרו שבמשך הזמן זה יחלוף... אולם ההתפתחות הייתה הפוכה. תופעות שליליות הלכו ורבו בכל שטחי חיינו, ביחסים בין חבר לחבר, ביחס לשיתוף, סידורים פרטיים וכו'... הדברים הגיעו עד כדי כך, שאותן תופעות, שחשבנו כולנו לשליליות, השתרשו בחיינו והיו כאילו לטבעיות. אסור להשלים עם זה. עכשיו, בעוברנו להתיישבות, עת אנו מתחילים הכל מבראשית, ניתנת בידינו ההזדמנות לשנות פני הדברים, שלא תחזורנה אותן התופעות שהיינו עדים להן בהדר. גורלו של הקיבוץ והתפתחותו תלויים הרבה בנו, בחברים הנמצאים כעת כאן. הנדע לעמוד במבחן?".

גרישקה

במסיבת ליל שבת נפגשנו עם אחד מבכירי "ארגון מנחם", זאב רגב, שקדם לנו פה במקום, ועלה לכאן עוד בשנת 1937, אך הערבים הרסו את אשר הקימו. הארגון הזה חזר למקום, הוא אשר הקים את "חומה ומגדל", אך לא יכול היה להמשיך ולחיות פה, ועבר לכפר ורבורג. זאב רגב, באותו ערב, סיפר לנו על הימים הקשים בראשית בואם הנה, על גבורתם והקרבתם להחזיק את המקום, והסיבות שבגללן נאלצו לעזוב את המקום. בדבריו נשמעה גם טענה נגדנו, שמשך 40 שנה לא הזכרנו עובדה זו, וגם הרגשת עלבון אצל חברי הארגון, הנמצאים כעת בכפר ורבורג, כאילו נטשו את המקום בגלל היעדר חלוציות מספיקה. במקום אחר בספר כבר סיפרנו על "פרשת העלבון" הזה ועל מסיבת הפיוס שקיימנו אצלנו ואצלם.

בנובמבר 1979, במסגרת חגיגות יום הולדת ה-40 של הקיבוץ, יצא כמעט כל הקיבוץ לשחזור הקמת "חומה ומגדל" בגודלו הטבעי, בדיוק כפי שהיה כשבאנו הנה. בעלון מ-4.11.79 כותבים חברים רבים על התרגשותם ושמחתם לראות את המבצע הזה. אגב, כל המחנה הזה של "חומה ומגדל" בגודלו הטבעי והעתק מדויק כפי שהיה בזמנו נמצא

תצוגת הדוגמנים (יות) במסיבת ערב

יום חומה ומגדל אינואר 1979

עד היום על יד המוזיאון שלנו וזוכה למבקרים רבים.

בעלון מ-16.11.79 - יואל מציג את ספרה של נירה שויאר "עוגות לכל עת" שזכה כבר לתשבחות רבות, לא רק מפי יואל וחברי הקיבוץ, אלא מפי מומחים רבים ואנשים שונים בארץ כולה.

משהו על הספרייה שלנו...

זלו, הספרן הותיק שלנו, איש הספר, הקריאה והידע הרב, המסור והיוזם מבצעים לספרייה, שגדלה והתרחבה מאד, מוסר בעלון מ-30.11.79 מספרים מעניינים על ספרים וקוראים. נביא רק קטע על שנת תשל"ט: עד שנה זו נמצאים בספרייה בשפה העברית 16,777 ספרים. בתשל"ט נרכשו 673 ספרים. מספר החברים שהשאילו ספרים באותה שנה היה 186, והספרים 1,777. בתשכ"ט 156 חברים השאילו 1,109 ספרים. מתוך 673 ספרים שנרכשו בתשל"ט - 127 ספרות יפה - מקור, 105 - תרגום. היתר בכל שטחי הספרות והתרבות.

"מנורת גבריא"ל"

ב-12 בדצמבר יתקיים טכס חגיגי לכבוד מיירים ברעם, עם הצבת "מנורת גבריא"ל" הגדולה החדשה שלו בבית "יד לבנים" בפתח-תקוה. הקיבוץ מוזמן להשתתף במעמד זה. בהזדמנות זו נספר שמיירים, מאז שגבריק בנו נפל במלחמת יום-הכיפורים, נהפך מאומן, כמסגר ראשי שלנו, לאמן יוצר חנוכיות יפות שונות, עם מוטיבים שונים, שהתפרסמו ברבים. אף לבית הנשיא של אמריקה, ביל קלינטון, הגיע, כשהדליק בה בחנוכה לכבוד עם ישראל נר ראשון. כמו כן יצא אלבום של חנוכיות אלו, וצוותי טלוויזיה רבים, לא רק מהארץ, אלא גם מארצות שונות, באים לצלם אותן.

מוצאי שבת ויום ראשון...

כך מכנה יואל את השיחה של ה-1.12.79, והוא כותב: "מבט ספורט מלהיב כל בית ישראל, ואילו אצלנו חדר האוכל מלא מפה לפה. מתי ראינו לאחרונה מחזה כזה? כמעט צפוף מדי, כמעט לא נותרו כסאות פנויים... מה קרה? מהו הסעיף הפיקנטי, העסיסי, המושך את ההמונים? סקירה משקית... נכון, שיא חדש לסכם ולפרסם אומדן-תמחיר כבר לפני סוף נובמבר. נכון, סקירות התמחיר המסורתיות של מתס ידועות בציבור כמהימנות, אקטואליות,

מבוארות היטב ומומחשות בגרפים וטבלאות מאירות-עיניים של אביגדור... אני בטוח שיש כאן עוד גורם, עוד כוח תמיר, שדחף את האנשים מתוך הדירה הפרטית לחדר- האוכל: ההכרה שהמצב קרוב לחירום, שדרושה השתתפות מסיבית בדיון והכרעה. ששותפות החיים של הקיבוץ חייבת להתייזב במלואה אל מול פני העתיד..."

... גם למחרת הופיעה החטיבה במלואה. השיחה הייתה נוקבת, הדברים כדורבנות. הקיבוץ שוכנע בצורך של קיצוצים בתקציבי החברים, אם לא באהבה, הרי בהבנה מלאה. והצעות רכז המשק יוסלה וועדת המשק נתקבלו פה אחד...

סבא יוסף אלקלעי נפטר בשיבה טובה, בגיל 96.

יום הסבים...

מנהג יפה הנהיגה חברת הילדים: מפגש עם הסבים. מסיבה משותפת עם הסבים, מפקד חברת הילדים אתם, דברי ברכה מפי המורה והמחנכת ניבה, קטע "מדברי הסבים", שכתב מתס וקרא זלו.

ילדי קבוצת "אלון"

רחרכת הילדים

ניבה הזכירה שהדור שלה לא זכה להכיר סבים, ומה מאושרים הילדים של היום שזכו לכך. אסתר מנדל כותבת בעלון על החוויה המרשימה שהייתה לה בכל האירוע הזה.

צוות החשיבה

אברהם טפלר וישראל גרמן מגיבים בעלון מ-28.12.79 על התפרקות צוות החשיבה, שהם השתתפו בו. לדעתם, אעפ"י שהמצב בקיבוץ השתפר, אין לוותר על צוות החשיבה שידון על מצב הקיבוץ. בזמנו הצוות פרסם את סדר העדיפויות שהוא עומד לדון בהם. בראש עמד הסעיף של ארגון ותכנון. לדעתם גם עכשיו זה אקטואלי ואין להשלים עם פיזור הצוות ויש לבחור אותו מחדש.

מהפרוטוקולים של שיחות קיבוץ

כאמור באחד הפרקים בספר לעיל, חלק מהפרוטוקולים של שנת 1978 ושנת 1979 נעלמו, ובידינו הפרוטוקולים המתחילים מ-1.10.79 - ושוב, מה שהדגשנו כבר אז, העלונים מסרו לפחות את הנושאים וההחלטות של כל השיחות שהיו באותו זמן. אעפ"י כן קריאת דברי החברים מוסיפה דעת להלך הרוח בקיבוץ ומצבו. מראשון לאוקטובר ועד סוף שנת 1979 השיחות דנו בנושאים הבאים, שבחלק מהם בולטים כבר התפתחויות חדשות במחשבה הקיבוצית ומצבו החברתי: בחירות שנתיות לתפקידים נעשות קשות יותר. ערעורים רבים. נחלש הרצון להעמיס על עצמך תפקיד ציבורי ולתרום לציבור כולו. חילוקי דעות חריפים בנושא קבלת התרומה שקיבלנו

מידיד למען הדרי חולים. יש שראו בזה "שנור" והתנגדו עקרונית שמישהו מהחוץ יתמוך במה שהם קראו "שירות לחבר", החייב להתקיים רק מפרי עמלנו. המרכולית והחלוקה החופשית של מצרכים שונים גרמה לויכוחים רבים. שוב הופיעה מפי חברים רבים יותר ההצעה ל"תקציב כולל". אמנם ההצעה הפעם נדחתה ברוב גדול, אך עוד "ניפגש" אתה בעתיד ובצורה קיצונית יותר. לפי הפרוטוקולים, בולטת התופעה של החלשת הקולקטיביות הרעיונית, ואף עצם ההתעניינות הרעיונית והפוליטית, שהתבטאה גם בזה שלא קיימנו בירור לקראת ועידת מפ"ם והתקשינו את מי לשלוח כצירים לוועידה, ואת מי ייצגו. הייתה גם הצעה שבגלל זה לא נשלח צירים בכלל. אך היו גם רגעים, שאתה מרגיש מקריאת הפרוטוקולים, של התלכדות הקיבוץ של דאגה משותפת לעתידו, כמו השיחות על מצבו המשקי והפיננסי והתוכנית שועדת המשק הביאה להקפאת ההשקעות וקיצוצים בתקציבי החברים, שהתקבלה בהבנה רבה ופה אחד, כשחברים רבים מביעים את הזדהותם המלאה עם דרכו של הקיבוץ, כשם שכל הקיבוץ היה מאוחד בהתנגדותו לממשלת הליכוד ולגזירות הרבות שמהן סבלו הקיבוצים. וכן, על אף הקשיים בבחירות השנתיות למילוי התפקידים והועדות, קיימנו פעילות תרבותית וחברתית ענפה.

פרק תשיעי: רצח בתברון, חוק ירושלים, הגולן, מחבלים ונפילתו של גיא שלו, המחתרת היהודית, פתיחת המרכולית, פתיחת "בית-הבנים", חג הלחם, מצב קשה של המשק, לינה משפחתית, קץ הפרדס

1980

במדינה ובעולם

תלמיד ישיבה נרצח בתברון. התקפת מחבלים בפעוטון בקיבוץ משגב-עם. נפתחה שגרירות ישראלית בקהיר. הלירה מתה. השקל נולד. עזר וייצמן התפטר מממשלת הליכוד. שישה הרוגים בהתקפה על בית הדסה בתברון. 150 אלף פועלים השתתפו בתהלוכת הפגנה של ה-1 במאי בתל אביב, כשבראשם רבין, פרס, חזן, שם-טוב, תלמי ובן אהרון. הכנסת, בזמן שלטון הליכוד, אישרה את חוק ירושלים. כתב אישום נגד שר הדתות אהרון אבו-חצירא. במרכז מפלגת העבודה, לאחר התפטרות גולדה, פרס ניצח את רבין. מכונית תופת ליד בית כנסת בפריז. המערב החרים את אולימפיאדת מוסקבה. מנהל תחנת אל-על באיסטנבול נרצח ביריות. עצומה שחתמו עליה 150 אלף תבעה שהכנסת תכריז על הגולן כשטח ישראלי. 27 תלמידי תיכון הודיעו לשר הביטחון שלא ישרתו מעבר לקו הירוק. חנה רובינא נפטרה בגיל 90. בעזה נהרגו 2 ישראלים ו-61 נפצעו. יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, נפטר בגיל 62. יצחק שמיר מונה ע"י מנחם בגין לשר החוץ, לאחר שמשה דיין התפטר. הועד האולימפי הישראלי החליט לא להשתתף באולימפיאדה מוסקבה. המחתרת היהודית מהימין פגעה קשה בראשי עיריות ערביות. השאח האירני נפטר לאחר ההפיכה של חומייני. שמואל תמיר התפטר מהממשלה של בגין. הפגנות בדימונה נגד הכושים העבריים. חיילים נהרגו בלבנון. רייגן נבחר לנשיא ארצות הברית.

מהתאריכון של אברהם'ל ברוידא:

8.1.80: פתיחת "המרכולית".

19.8.80: גיא שלו נפל בקרב עם מחבלים בלבנון.

9.12.80: פתיחת "בית הבנים".

מעלוני שנת 1980

לקראת ועידת מפ"ם היה רוגז רב בקיבוץ. לא היו בירורים. אימרי רון לא הופיע פעמיים, וכשקראו כבר לשיחת בירור באו רק 40 או 50 חברים. בחרו צירים מבלי לדעת מה הם מייצגים, לאחר שהיה ידוע בקיבוץ שהדעות מאד חלוקות בעניין המערך, הסעיף המרכזי בוועידה, ולמעשה כל ציר שאושר בשיחת קיבוץ הצביע לפי השקפתו, מבלי לדעת מהי עמדת הקיבוץ בהצבעת השיחה. אך טענה אחת, לפחות, שהייתה נפוצה מאד בקיבוץ, ששולחים לוועידות אותם אנשים, הוכחשה לחלוטין. עורך העלון בדק בארכיון והתברר שלטענה זו אין כל יסוד. רק חבר אחד נשלח 7 פעמים, אחד 5 פעמים, שלוש 3 פעמים, 13 פעמיים ו-22 חברים פעם אחת.

אלבר ממי, הסופר הצרפתי-יהודי, יליד טוניס, בא לביקור אצלנו, בזכות רפאל, שכידוע גם הוא מטוניס, ויחד התחנכו בשומר הצעיר. העלו זיכרונות משותפים, סייר בכל המקומות, התקיימה אתו שיחה לבבית, והוא התפעל מאד מהקיבוץ והישגיו הכלכליים והתרבותיים-חברתיים. היה זה ביקור מוצלח מאד.

תוכנית המשק שהוצגה ע"י יוסלה לשנת תש"ם, 1980, הובאה לשיחת קיבוץ ודנו עליה יחד עם הצעת רינה לתקציב חברים. נציין רק 2 עובדות מעניינות: הצעת מיעוט קטן להנהיג "תקציב כולל" נדחתה ע"י השיחה כמעט פה אחד, ועובדה שנייה מתוכנית המשק - הריבית השנתית של המשק הגיעה ל-40% מיליון, 40% מהכנסות המשק והשתוותה, כמעט, עם הוצאות הקיום, שהיו 44 מיליון.

משבר כלכלי ברפת. עם כניסת יגאל הורביץ מהליכוד להיות שר אוצר, הוקטנו המכסות, ההוצאות למזון גדלו ל-70% ואילו ההכנסות, או מחיר החלב, עלו רק ב-40%. מחיר הבשר גרוע עוד יותר. טוב, לפחות, שתנובת החלב לפרה, בממוצע, עלתה ל-8,442 ליטר.

מפ"ם חיה וקיימת. זו הייתה הרוח שהביאו הצירים שלנו מועידת מפ"ם. אמנם בעיית המערך חצתה את הועידה, אך הרוח החברית, הדיון הענייני, כמו שכל עיתוני הארץ ציינו, תרבות הוויכוח של מפ"ם, יכולה לשמש דוגמא ליתר המפלגות. אורחים רבים באו והיו גם צעירים רבים.

משלחת רצינית של עוזרי סנטורים מושינגטון באה לביקור לכפר מנחם, נהנו מאד מקבלת הפנים, ולא חסכו מלות שבח למפעלנו, ארצנו והקיבוץ בכלל.

בעזבונו של חיים פ. ז"ל התגלה כרטיס "דרום-יהודה" והתברר ששילמנו על נסיעה מכפר מנחם לתל אביב 125 מא"י מנדטוריות. כיום (1980) המחיר 36 ל"י.

על היחסים בין המוסדניקים והקיבוץ. קבוצת "עומר" מפרסמת בעלון מעין מאמר תגובה או טענה על ההכללות שחברי קיבוץ עושים כלפי המוסדניקים. אם קרה מקרה ואיזה מוסדניק פרץ לכל-בו, הרי כל המוסדניקים אשמים והעונש הוא על כולם, אך כשבמוסד נעשית פעולה חיובית, וכאלו יש הרבה, איש לא מתעניין, ולא קיים בירור או דו-שיח בין המוסדניקים וחברי הקיבוץ, ויחס של ניכור ייפגע קשה, והרי המוסדניקים... הם עתיד הקיבוץ.

צילה ברגר מספרת על עבודתה הפוליטית, סוציאלית, חינוכית באשקלון, ובכלל על העיירה הזאת, אוכלוסייתה, תנאי חייה, מוצאם, קשיי ההיקלטות, ועוד.

פיוס. התקבל מכתב נרגש מזאב רגב, מותיקי ובכירי "ארגון-מנחם", על מסיבות הפיוס שקיימנו בכפר מנחם וכפר ורבורג, על המתנות ההדדיות ועל התחדשות הרוח החברית והטובה שחזרה לשרור בינינו כ"לאנשי האדמה".

תערוכת צילומים של דוד פרלמוטר. 90 חברי קיבוץ נסעו לתערוכה של דוד שנפתחה בפתח-תקוה. דוד, שהתפרסם בצילומיו לא רק בארץ אלא גם בתערוכות בין לאומיות, אך הפעם היה זה בבית הבנים של פתח-תקוה, לכבוד המקום ומנהלו, איש התנועה מוילנה, שפיתח את המקום וצורתו וקיים קשרים מיוחדים אתנו. כידוע, גם חנוכייה גדולה של מיירים הוצגה שם.

מהחוברת של סיכומי עבודה של תשל"ט שיצאה ע"י התמחירן: עלינו במספר החברים והעובדים, אך למרות הגידול ירדנו ב-856 ימי עבודה בפועל, מזה ירידה של 22 י"ע בעבודה בתמורה וייצור, אך גם ירידה של 611 י"ע בשירותים לבוגרים, וירידה של 90 י"ע בשירות לילדים, פרט ל-2 מורות שכירות. אשר לשנת העבודה של החבר: י"ע בפועל לחבר פחתו ב-0.9 לחבר, בייצור ותמורה ירדנו ב-6.3 י"ע לחבר, בשירות לבוגרים עלינו ב-3.5 י"ע לחבר, ואילו בשירות לילדים ירדנו ב-7.1 י"ע לחבר. עלינו עלייה די חזקה ב"ע של שבתות וימי שבת.

הנושא "צפית" והקיבוץ עולה מדי פעם ופעם לסדר היום של חיינו. הפעם התקיימה שיחה משותפת בין חלק מחברי הקיבוץ ובין בוגרי "צפית" והמורים. יוסלה הציג בעיות העבודה, מיטק דיבר על נוכחות המחנכים בשעות הערב, יענקל'ה סיפר שעל כל 3 חניכים אנו נותנים חבר אחד, אביהו דיבר על כך שאין בית-הספר שלנו מושתת על הישגיות בלימודים, אלא הוא מערכת כוללנית המסוגלת לתת תשובה לצרכים של כל אחד מחניכיו. הוא גם עמד על בעיית "החינוך לערכים", הנמצא כעת במשבר של אי-ודאות ואי-בהירות. הגר דיין, מהבוגרות של המוסד, דיברה על הניתוק מהקיבוץ, וכפי שהיא התבטאה "אנחנו מרגישים כמו על אי בודד", אילנה אליאב הזכירה שהקונספציה שלנו היא: "חברת נעורים אוטונומית, תוך שותפות והזדהות עם הקיבוץ", גם אם חלו שינויים רבים, ואין הצדקה לניכור. נירה שויאר רואה חיוב רב בדו-שיח הזה וטוענת שאין לשכוח שהחינוך שלנו אינו סלקטיבי והוא מקיף 100% של החניכים. לדעתה המוסד מתפתח יפה. מאיר ארגוב גם הוא יוצא נגד הביקורת הכוללנית וחושב שהמוסד כיום הרבה יותר טוב מבעבר. סיכם איתן, מורה ומחנך מגלאון, שאמר שיש להקדיש מחשבה רבה לבעיות הקיימות, למען שינוי וקידום, הן בלימודים, הן בהרגשת הבנים כלפי הקיבוץ והן בתחום העבודה.

תקציב קצוץ. בגלל "המצב" ועדת המשק מציעה לשיחת קיבוץ לקבל החלטות אלו שהתקבלו בוועדת המשק: 1. להעמיד מספר ימי הנופש על 4. 2. להכיר כ"שנת שמיטה" בריהוט. 3. לצמצם תקציב הכלכלה ב-10%. 4. לצמצם מספר המשתלמים השנה ל-18, כולל חלקים. 5. להעמיד מספר הנוסעים לחו"ל על 4 חברים ולא לפתוח השנה "תור שני". קיצוץ ימי חופש ל-4 לא התקבל בשיחת קיבוץ. כל היתר אושר.

הפגנת החקלאים. בעלון מ-7.3.80 יחיעם מתאר את הפגנת החקלאים בהמוניהם נגד מדיניות ממשלת הליכוד כלפי החקלאות: "הפגנה שטרם נראתה בירושלים", 'הפגנה אלימה שלא רבות כמותה מאז הכרזת המדינה', '...לזקני הכנסת לא זכורה הפגנה שכזו...!', 'ארץ-ישראל היפה שלא הייתה הפעם כל כך יפה, אלגנטית ומנומסת...!', 'סכנה לפריצה ממשית אל תוך הכנסת...!', זהו רק חלק מהביטויים שנשמעו בעקבות הפגנת החקלאים שנערכה ביום רביעי בירושלים המושלגת... הייתה אמורה להיות שקטה בהתאם לתנאי הרשיון, אך הפכה לאלימה ומרשימה כאחת... קיוו שייגיעו 4,000 עד 5,000 איש, אך לא עוברת שעה קלה ונחלי אדם נשפכים לעבר רחבת הכנסת. חלק הבאים מהגליל, המשטרה עצרה כבר בשער הגיא, ובכל זאת הגיעו כמה רבבות חקלאים מכל הארץ... פסח גרופר וח"כ דקל מהליכוד רוצים לדבר, אך כבר בראשית דבריהם הקהל לא רוצה לשמוע אותם ומוריד אותם מהבמה. בר-לב ומשל מתקבלים במחיאות כפיים קצובות". פה מספר יחיעם על ההתפרצות האלימה עם המשטרה כשיד החקלאים על העליונה למרות הסוסים והאלות... והוא מסיים: "אין ספק שעל אף האלימות שחרגה לעתים מהטעם הטוב, הייתה זו הפגנה ראשונה, מרשימה ביותר, שרק העידה על מצוקה אמיתית של החקלאים...".

יחיעם

פרידה מגרעין "שמץ"

אביהו בדרכו החביבה והמיוחדת, כותב מקמה במסיבת הפרידה מגרעין "שמץ": "...הגרעין הוא כמו ילד קטן, רך בשנים, שמתחיל לגלות כבר סימני הבנה ראשוניים. האצבע עוד בפה, אך במצח כבר חרוש קמט ראשון, די מדאיג, של בגרות. יש מן הסתם לבטים, ואפשר לשמוע קולות של חשבון נפש, עם סימני שאלה, ובעצם זה בסדר, ואפילו מובן מאליו שאדם יחשוב פעמיים לאן מועדות פניו. אך תמיד כדאי לשוב ולהיזכר ברעיון היפה, ולהיזהר שלא ייהפך לשיח בטלנים על כוס קפה. מעשה של ממש שהתחלתם - יכול להיפך לבלון נפוח ולהתפוצץ לפתע או

להיעלם ברוח. גרעין זה עניין רציני, ואי אפשר לפתור הכל בחיך ציני, או לעלות ולקפוץ על העגלה כילדים שובבים האומרים 'פוס', כשנמאס להם לשחק בשוטרים וגנבים. גרעין, כמו גרעין - כדאי שיהיה עם קליפה קשה וצבעים שונים, אך חשוב מכל שיהיה משהו בפנים!! ועל הבמה הם הראו לנו (אולי בראי קצת עקום) את עצמנו כפי שאנו משתקפים בעיניהם: את אנשי המטבח הקמצניים, את עובדי המתכת האכזריים, את עזרא המאיץ בפרדס, את גרשון הסדרן-השועל, שמעון סרנדה מתמוגג על אסא-סופרסטאר ולמדנו על הזוגות הצעירים, מן השיר של רכלני הירח - על רפי ולילי, טוביה וחני, רענן וגילה, מיקי ומירי ועוד היד נטויה... תודה לכם, בני שמץ".

אביהו

במועדון "גיל הזהב" שמענו וגם ראינו שקופיות, שהוצגו ע"י דודו שור שחזר מטיול מעניין בג'ונגלים וארצות דרום אמריקה, התעניין בעמים שהוכחדו, וסיפר לנו במיוחד על התרבות והעולם, שנעלם באופן מסתורי, של שבט "המאיה", אך השאיר עקבות מעניינים מאד של תרבות עשירה ומסועפת. היה מעניין מאד לשמוע את הסיפורים הללו.

סבר פלוצקר, הכתב הכלכלי של "על המשמר", כותב בעיתון רשימה לקראת המועצה הכלכלית של הקיבוץ הארצי. נביא קטע: "...הבשורה העיקרית של ראשי הפרקים המובאים עתה לדיון היא שהקיבוץ אינו מתקפל, הוא מתייעל. ההכרח בשינויים יוצר שעת כושר לשיבה אל עקרונות השותפות הקיבוצית, ולא התרחקות מהם. יותר עבודה עצמית, פחות שכירה. התנועה והקיבוץ הם ישות אחת ואין קיום לאחד מהם בלעדי השני". והוא מסיים: "התגובה הבוגרת של הקיבוץ הארצי מול ההתרוצצות נטולת התבונה, זורעת ההרס, של המדיניות הכלכלית הממשלתית - מפיתה בכולנו תקווה רבה".

לקראת חג הפסח שאנו חוגגים, כותבת דליה גולדברג, בשם צוות פסח, מאמר גדול על ערכם של החגים בחינוך, מהותם ומטרתם ומסיימת בקטע הבא: "...בהתחלה כפרנו באמונת אבותינו, עכשיו אנו כופרים באמונתנו אנו. אם בדורנו לא נצליח להשיב לחג את כבודו, הודו וקדושתו, נמשיך לנדוד בדרכי התסכול והריקנות. אנו חייבים להחזיר לבנינו מקורות יניקה לדורות הבאים".

אברהם מהרשק מפרסם בעלון מאמר גדול נגד העישון ונגד הכללתו בתקציב אחזקת אדם. תמצא במאמר אפילו פסוק מישעיהו. הוא גם מתאונן שבזמן הקרנת סרט, אולם הקולנוע מלא עשן ולא מאפשר לו, ושכמותו, להיכנס לאולם ולוותר על הסרט.

בגלל "המגיפה" של לקיחת כלי האוכל הביתה, המטבח מפרסם רשימה חלקית, כמה עולים הכלים, כגון: צלחת - 51 ל"י, ספל - 27 ל"י, כף - 14 ל"י, מזלג - 14 ל"י, סכין - 37 ל"י, קומקום נירוסטה - 300 ל"י.

זיכרונות מימי המושבה הדר. זה עתה יצא לאור הספר, בהוצאת "עם-עובד" ו"השדה", מטעם המרכז החקלאי "חקלאות עובדת במושבה". בפרק "בשערי הפרדס" כתב מתס שור סידרת סיפורי זיכרונות מימיו הוא וימי הקיבוץ, והגרעין לפני כן, במושבה הדר. נביא קטע: "...הדר 1933. מושבה קטנה בשרון. כ-10 ק"מ צפונה מפתח-תקוה, שם היינו 'גרעין' לקיבוץ ליטא. הפעם אנו יוצאים להדר כקיבוץ עצמאי ומחכים לתורנו להתיישבות. אך בינתיים צריך לחיות ולהתקיים. הדר היא בשרון, הנחשב כ'אזור ציוני' ומשלם לפועלים 0.20 גרוש מנדטוריות. בניגוד לפרדסנים שעל ידינו מפתח-תקוה, קראנו להם 'הבועזים', שלא רק משלמים בקושי 0.10 גרוש ולפעמים אף פחות לפועלים הערבים מהסביבה, אלא בכלל לא רוצים להעסיק פועלים יהודים, ואנו היינו עומדים בהפגנות ליד שערי

פרדסיהם ונאבקים על עבודה עברית... ציבור הפועלים הקטן שבמושבה מקבל אותנו בזרועות פתוחות ומעורב בחיינו. לא היה לנו כלום. ובכן מה עושים? מזכיר מועצת הפועלים מעמיד לרשותנו את צריף המזכירות, הוא מעביר את שולחנו לאחת הפינות של החדר, ואת יתרת השטח הוא מוסר לרשותנו, להעמיד בו כמה מיטות, לסדר 'מטבח' וגם מחסן כלים, ז.א. מספר טוריות שקנינו בכספנו משכר העבודה הראשון שקיבלנו עבור עבודתנו בפרדס. 'הטוריה' היא הנשק האישי של כל אחד מאתנו. בלעדיה אין מה לעשות. וכשלא הספיק השטח של צריף מועצת הפועלים, מקימים על ידו, באמצע המושבה, אוהל ובו 5 מיטות ל-10 חברים. ומתחת למיטות - כל רכושנו בארגזי ירקות... הימים ימי נטיעות של פרדסים חדשים. היות ולא היה לנו, כאמור, כלום, החלטנו למתוח את כוחנו, ולאחר 8 שעות של עבודה בטוריה בפרדס, עבודה קשה ומפרכת מאד, היינו עוד מתגייסים לעבוד בנטיעות החדשות... קראנו לזה בשפת היידיש, שהייתה שגורה עדיין בפנינו 'אריינרייסן', ז.א. להוסיף עוד משימות על כתפיו כמאמץ יתר מעבר לכוחותינו. היינו עובדים מעלות השחר עד לתחילת העבודה בפרדס, ובגמר העבודה בפרדס עד שקיעת השמש... ואכן, מאמץ זה נשא פרי. כעבור זמן קצר יכולנו לשלם בעד הטוריות, לרכוש כלי בית הכרחיים ולסדר את המטבח. כמו כן קנינו עוד מספר מיטות, לבל נצטרך להמשיך ולישון שנים במיטה אחת. רכשנו גם אוהל נוסף ומלאי של מזון. בקיצור... 'התעשרנו'. יש לציין שקיבלנו עזרה רבה מפועלי המושבה שהרגישו, למרות שלא היו חברי קיבוץ, כחלק מהמשפחה שלנו".

בעלון מ-4.4.80 כותבים צירינו למועצה הכלכלית של הקבה"א שהתקיימה בעין החורש רשמיים: מתס מתעכב על ההשוואה בינינו ולבין הממוצע בסיכומי הקבה"א, כגון: הממוצע של הרווח בקבה"א היה בתשל"ט 9% מכלל הכנסות המשק, ואילו אצלנו 10%, ואם נצרף גם תשלומי פנסיה והכנסות מיוחדות נקבל אצלנו 19%!! כמעט שליש מהקיבוצים גמרו ללא רווח. לעומת זאת הממוצע של י"ע בפועל היה בקבה"א 225 י"ע, ואילו אצלנו 198. כמו כן, מול 77 של ימי שבת, אצלנו 98. רינה כותבת שעבורנו המועצה לא חידשה, פרט לביטול מוחלט של החופש השנתי, וביתר הסעיפים אנו פועלים בהתאם להצעות הקבה"א. יענקל'ה סלע, שהוא חבר המחלקה הכלכלית, מספר על ארגון המועצה והמטרה העיקרית שהתנועה הציגה במועצה: "כיצד להתמודד עם הבעיות שאנו עומדים לפנין, בתחום הקפאת רמת החיים, חידוש הערכים, בתחום העבודה בכלל ועבודת עצמית בפרט, ובתחום הנהגת פיקוח עצמי על הפעולות המשקיות והפיננסיות". כולם ציינו שזו הייתה מועצה "צעירה", ז.א. רוב הצירים הפעם היו צעירים "שתופסים" כבר מקום נכבד בניהול המשקים. צירי כפר מנחם: יוסלה, רינה, יגאל, אריה מנדל, וכן יואל מהעלון ומתס כחבר הועד הפועל של הקבה"א.

המשחטה על פרשת דרכים. יוסלה, מרכז המשק, מוסר על הוויכוח הקשה בין מתס והרוב של ועדת המשק על גורל המשחטה לאחר שהחכרנו אותה לאיש חוץ, ראובן חסל, המעסיק פועלים שכירים מהשטחים על אדמתנו, ואנו מקבלים רק דמי חכירה (לדעת מתס זעומים מאד) אך ההשקעות הנדרשות לחידוש הציד, וכן השקעות נוספות הנדרשות הן בעיקר על חשבוננו. מתס הציע לסגור את המשחטה ולהצטרף לאחת המשחטות הגדולות באחד האזורים. בעמדתו של מתס תמכה גם התנועה, אך ועדת המשק החליטה כאמור לעיל.

צבי קרן מוסר בעלון על פרטי התוכנית של היום בו נחוג את יום ההולדת 40 של הקיבוץ. עיקר מטרתו של היום, פרט למסיבה, לריקודים "עד אור הבוקר", ועוד הפתעות, "להפוך את כפר מנחם לנקייה ויפה".

בעלון מ-11.4.80 מתפרסמים מספרים מהתמחיר על ההשקעה "בבית הבנים". מתברר שמתרומות החוץ השקענו 8.5 מיליון ל"י, אילו אנו בעצמנו השקענו 4.4 מיליון.

השימוש במים. מרכז המשק מפרסם את חלוקת המים: לשימוש - 100,000 מהבארות שלנו, 1,309,000 מ"מ מ"מקורות". לאן המים "הולכים"? לכותנה - 760,000, פרדס - 240,000, תירס סנפרוסט - 86,000, רודוס - 45,000, השקיית חיטה - 45,000, בעלי חי - 45,000, משחטה - 16,000, הבית בלי הגינות - 70,000, גינות נוי - 55,000, מכבסה - 26,000, "צפית" - 16,800, בריכת שחייה - 8,500. סה"כ 1,413,100 מ"מ.

על חג יום הולדת ה-90 של הקיבוץ. הרבה נכתב עליו בעלוני. נעשה מאמץ גדול להפוך אותו לחג גדול, היו מבצעים יפים רבים וגם הופעות ראויות לשבח והייתה מסיבת סיום שלא ענתה על כל הציפיות. וכמובן, מיד נכתבים מאמרי ביקורת, לאו דווקא מאלה שהיו שותפים למאמץ, כי גם מאלה שהיו צופים מהצד, שכאילו צריך "להגיש" להם חג...

בעלון מיום 2.5.80 מתפרסמת המודעה הבאה:

פסיה איננה

נפטרה ביום ראשון 27.5.80 בגיל 69.

לדוד עמיר, לשושנה ומשה ולכל בני המשפחה תנחומים.

ערב אימפרוביזציה. ועדת התרבות בפעולותיה הרבות מנסה להציג הערב ניסיון חדש - "ערב של אימפרוביזציה". זהו ניסיון מעניין להציג את הבעיות של עכשיו ו"המיידיות" של הקיבוץ. "הצלחת הערב תלויה בנו, אם נדע להציג לשחקנים את הבעיות האמיתיות של כפר מנחם. המכניזם של תיאטרון אימפרוביזציה הוא מעניין ופרובוקטיבי כשלעצמו, ואנחנו ממליצים מאד לא להחמיץ ניסיון חדש זה של בימת הקיבוץ".

ועדת התרבות

מדיוני המזכירות. התקיימה פגישה מעניינת עם העובדת הסוציאלית שלנו, הגר. היא חדרה היטב לבעיות רבות שלא דנים עליהן, ובמזכירות הביעו הערכה רבה לעבודתה.

על "צפית". בספרנו זה הבאנו לא פעם את נושא המוסד החינוכי שלנו, בעיותיו, מטרותיו, היחס בין המוסד והקיבוץ וכן להפך. היות והחינוך, בדרך כלל, הוא השתקפות החברה, הרי מובן שהיו גם חילוקי דעות בקיבוץ בנושאים שנגעו במוסד וקבעו דרכו, כגון בחינות בגרות של משרד החינוך - כן או לא - בעיה שלא ירדה מהפרק משך שנים רבות, עד שירדה לגמרי מהפרק בהשתייכותנו המלאה למשרד החינוך ונהפכנו לבית-ספר רגיל ככל בתי-הספר המשתייכים למשרד החינוך, התרחבנו, קלטנו ילדים מחוץ לקיבוץ ומחוץ לתנועה הקיבוצית בכלל, עד היותה אפילו מיעוט במוסד, והייחוד של ילדי הקיבוץ הייתה "הפנימיה". אך ב-1980 - עדיין המוסד היה "שלנו", הבעיות היו שונות אך לא מעטות. באותה תקופה כתב בעלון מ-9.5.80, על בעיות "צפית" אביהו ז"ל, אחד המורים והמחנכים הבולטים והמשפיעים במוסד, מאמר בשם "פצעי בגרות" בנושאים האקטואליים של המוסד. יש לציין שבאותו זמן גם התכוננו למועצת הקיבוץ הארצי בענייני חינוך. וכך כתב אביהו:

"צפית זה לא גן-עדן", מקובל להגיד במוסד. נראה שחניכי המוסד גורשו מגן-העדן לא בשל תאוותם לאכול מעץ הדעת דווקא, אולי משום שטעמו מעץ החיים? מאחר ש'צפית' זה לא גן, וכאמור גם לא עדן, הרי הרוח המנשבת על הגבעה אינה, מן הסתם, רוח האלוהים. מותר על כן לומר שקיומו של המוסד בכלל, ובמתכונת הנוכחית בפרט, אינו מובן מאליו, והוא מעורר שאלות, בחלקן 'שאלות מפעם' שעדיין לא נפתרו, ובחלקן שאלות חדשות שרוח הזמן העיפה אל הגבעה.

בכוונתי להעלות מספר שאלות כבסיס אפשרי למחשבות, לשיחות, ואולי גם למעשים? לימודים. בגרות או התבגרות? האם 'הולכים' על תעודת בגרות או ממשיכים לחפש נתיב באזימוט אחר, בכיוון כללי של 'לימודים פתוחים', המבוססים על היענות לנטיות התלמידים תוך טיפוח הכרתם ומשמעתם הפנימית? 'מרובע' או 'מתקדם'? האם המוסד צריך להיות 'מרובע' - הדגש על משמעת והישגים, או 'מתקדם' - תוך שימת דגש על ריבוי נושאי הבחירה, מבלי להיצמד למקצועות הלימוד השמרניים (למשל, ללמוד עיתונאות במקום היסטוריה וכו').

הכיתה והקבוצה. האם הכיתה הלימודית צריכה להתבסס על הקבוצה החינוכית, שהיא מאד לא אחידה ברמתה ובכישוריה (הטרואגנית), או אולי עדיף ליצור כיתות לימוד על פי מגמות וכישורים, ועל ידי כך להבטיח אחידות בנטיות התלמידים וברמתם (הומוגנית)?

היכן המאמץ העיקרי? על כמה חתונות כדאי לרקוד ואיך לחיות בשלום עם כל הכלות? או האם ניתן להפעיל מערכת לימודים מלאה (36 שעות לימוד עפ"י מתכונת משרד החינוך), לצד עבודה בשעות הצהריים, פעילות אחה"צ ובערב תנועה, חברה וספורט? ואולי כדאי לבחור בכלה אחת, הכי יפה, ולחיות אתה בשלום? בית-ספר יום ומוסד לילה. אנחנו מצפים שילדינו יהיו 'מוסדניקים' ולא רק תלמידים, כלומר שגם ירקדו, ישירו, ישחקו ויאהבו, וכל אלה על יסוד הפעלה עצמית-אוטונומית (בהדרכת מבוגרים) במסגרת המוסד (ראה שמואל גולן). אלא שבשנים האחרונות אנחנו עדיין עדים למצב חדש. מספר החניכים הלוקחים חלק פעיל בחיי המוסד ירד מטה-מטה. אולי במקרה הטוב, נוצר כאן שינוי 'רומנטי', והתקררות הרומן עם המוסד מקבילה להתעוררות האהבה לקיבוצים. ואולי אין כאן 'אהבת מרדכי' אלא תהליך מתקדם של נסיגה מחברת נעורים פעילה אל כוס הקפה וה... בירה במועדוני הקיבוצים. לצד המערכת הלימודית המבוססת על עיקרון החובה - צריך ללמוד!!! (וגם זה לא 'הולך' חלק) - קיימת המערכה החברתית, שבה שולט עיקרון הזכות. במערכה כזאת לא אומרים לחניכים אלא שואלים אותם: אתה בא לפעולה? מסיבה? ל"ג בעומר? והתשובה של חלק גדול (לעתים קרובות רוב החניכים) היא שלילית. מה עושים? אפשר להשאיר המצב כך, ואפשר לחייב. או אולי בית-ספר יום?

בכל מקרה זה לא פשוט. התנועה אימצה זה מכבר את עיקרון הוולונטריות, מתוך הנחה שערכים לא מקנים ע"י חובה. וגם בקיבוץ החובות (כולל החובות המצפוניות) הצטמקו אצל רבים ל... שמונה שעות, ויש ממי ללמוד! האם צריך להאריך את שעות שהותם של המוסדניקים בקיבוצים, מתוך הנחה שיש להרחיב את התפקיד החינוכי של בית ההורים לצד הקשר ההדוק עם הקיבוץ? או אולי להפך? יותר שעות שהיה ופעילות במוסד, בהנחה שדווקא חיי מוסד מלאים ורב-צדדיים יהיו חינוך טוב לקיבוץ? יש לקחת בחשבון גם את ההרגשה (של חלק מהמוסדניקים לפחות) שהם זרוקים על הגבעה, ולקיבוץ לא אכפת... עם הרגשות קשה מאד להתווכח. אני חושב ואפילו מאמין שלא לכל השאלות יש פתרון חלק וטוב. צריך ללמוד לחיות עם הבעיות גם כשאין להן פתרון מלא. אבל חשוב,

אפילו הכרחי, לבחון מדי פעם, לאן פנינו מועדות... ואז לבחור את הכיוון הרצוי, להחליט על המגמות ולהתמודד על הדרך".

אביהו

בעלון מ-16.5.80 - מפרסמת ועדת התרבות תוכניתה המקורית "לאן הערב"?

הערב בשעה 9.30 יוגש מאפה בית. הבחירה היא קשה, בכל זאת יהיה עלינו לבחור לנו תחום אחד המעניין אותנו יותר. "מאפה הבית" יוגש בבתיהם של תיה רן - האזנה למוסיקה קלאסית, טוני ודוד קרון - פרס היום, חנקה וחיים אנצ'קובסקי - עיון בשני שירים: "ירושה" לחיים גורי ו"יצחק" לאמיר גלבווע. לאחר מכן שיחה עליהם (מומלץ לעיין בספר בראשית פרק כ"ב). מילות השירים יחולקו למתאספים בשעת הפגישה. שושנה ומשה סעידי - לגעת בחומר (בסטודיו של משה ס.). בילוי נעים! ועדת התרבות.

40 שנה לאחר האירוע מעלה העלון מ-16.5.80 זיכרונות מהמסיבה של "חג הלחם", שהייתה חצי שנה לאחר עלייתנו על הקרקע, והאירוע היה אפיית כיכר הלחם הראשונה על ידי האופה שלנו, ראובק קריסטל, שנהפך למומחה ממש, והגיש לנו לחם ומיני מאפה טעימים ביותר, לאחר שהתברר שלהביא לחם מהחוץ זוהי משימה קשה מאד. המסיבה שהייתה נפתחה בדברי זלן שכתב את דבריו ביידיש וכעת תרגם בעצמו לעברית, למען זכור "הימים הראשונים" בכפר מנחם.

"אם רוצים יכולים". צוות השלחין מפרסם בעלון מ-6.6.80 את סיכומי העישוב בכותנה, ומכל שורה אתה מרגיש את הסיפוק של הכותנאים והגאוה שהכל עשינו בעבודה עצמית. וכך כתוב: "...השנה הצטיינה בהיענות יפה של רוב החברים... נוכחנו והוכחנו שכוחה של מסורת בתוספת ארגון ורוח טובה מכל הצדדים בכוחה לחולל משימות גדולות, בלא שתיווצר התרגשות רבה מדי במגזרי המשק השונים... השנה עישבנו שטחים גדולים יותר מבעבר. בסך הכל 3,400 דונם, ב-13 ימים... לפי סיכומי סידור העבודה השתתפו בגיוסים כ-200 חברים... בחשבון נוסף מתברר לנו שבכל שעת העבודה נעשבו 2.3 דונם, הספק יפה לכל הדעות... אכן, יש במה להתגאות...".

גרעין נוער נוסף. לאחר שנפרדנו מגרעין "שמץ", המזכירות החליטה לחפש אפשרות נוספת לקלוט גרעין נוער. האפשרויות הן גרעין תנועת נוסח "שמץ", גרעין נוער עובד, גרעין מבית-ספר חקלאי... הטלנו על המזכיר ויזהר לבדוק כל האופציות במגמה חיובית.

התפקידים המרכזיים שנבחרו לשנת 1980

מזכיר - צבי קרן, רכז משק - יוסלה יודוביץ', גזבר - יגאל ברק, שלם - שלמה אליאב, רכז קניות - מנחם גלינה, מחסנאי המטבח - דודקה, רינה ורחל יפהר, סדרני עבודה - גרשון, דני ש., ענת, דינה מ. ומשה יפ., רכזת קניות מתפרה - נורית גלינה, מחסנאיות בגדים - יהודית אל. ומלכה יודוביץ', רכז ביטחון - נדב, יו"ר השיחות - יעקב סלע, זליג הלב. וחיים ג.

"נביא בעירו". בעלון זה המערכת מפרסמת מאמר של חיים גולדברג, שנכתב עוד ב-21.1.77, המגיב על המצב הכלכלי של הקיבוץ, לאחר שרכז המשק מסר אינפורמציה על המצב המשקי הקשה שלנו בשיחת קיבוץ, וחיים כותב: "שיחת הקיבוץ של שבת 23.1.77 חשפה כמה היבטים לא נעימים של מצבנו המשקי, ואם לא תהיה היערכות הולמת מצדנו, עלולים לגרור את כולנו לשפל כלכלי שדוגמתו לא ידענו עשרות שנים. המצב הזה עלול

להביא אותנו להכרח של ביטול תקציבים והשקעות, לירידת רמת החיים לדרגה שתהיה מעבר לכוח הסבל שלנו... הדברים האלה נראים כנבואה שחורה אשר בשלוותנו ואדישותנו אנו רוצים לגרשה ולהעלים עין ממנה, והלוואי ותתבדה... קיבוצים רבים כבר מזמן ערוכים ליום הזה. הבעיה היא להבטיח הכנסה הולמת לקיום האוכלוסייה בעוד 5-6 שנים, כאשר ההכנסות מענפי החקלאות הנוכחית ומפעלי המלאכה הזעירים לא יספיקו לקיים את רמת החיים הנאותה, ויהיה צורך בהכנסות של מפעל תעשייתי גדול ורציני שימלא את החסר. קיבוצנו ידע תקופות של תנופה ופיתוח בשנות ה-50 וה-60 ובזכותן הצלחנו עד היום לקיים רמת חיים סבירה והוגנת. בתנועה הקיבוצית ראו בנו קיבוץ מוביל ולא מעטים קינאו בנו ובהצלחתנו המשקית. אבל זה מספר שנים שהתאוצה נבלמה, דווקא בזמן שלקראת שנות ה-80 צריך להתכונן במרץ כפול ומשולש. הלוואי ולא איחרנו את המועד. בשנות ה-80 חייב כל קיבוץ לקיים תעשייה מבוססת ומתוחכמת, שתהיה מסוגלת לתרום חלקה המכריע בסיפוק צרכי האוכלוסייה בקיבוץ. מפעל כזה חייב יהיה להגיע לתפוקה, שלא רק תשתווה לתפוקת כל ענפי החקלאות, אלא תעלה עליה בהרבה. לפחות 3/2 ממנה צריכים להיות מיועדים לייצוא, כדי למנוע תלות מוחלטת בתנודות השוק המקומי על כל המיתונים למיניהם. אין זו משימה קלה. יתכן שאפשר להתאים את מפעל המתכת שלנו עם כל ההסבות, עם תוספת עובדים ועם שינויים דרסטיים, למלא את החלל הזה. זה מצריך לימוד ובדיקה, מחקר ובקרה וחיפוש מוצרים מתאימים, השקעות חדשות בצידוד, בידע, בהכשרות וכו'".

חיים גולדברג

(הערת העורך: המאמר נכתב לפני פריצת מפעל המתכת קדימה, שנהפך באמת לענף המכניס ביותר ועבר בהרבה את ענפי החקלאות. כמו כן, במקביל, חיפשנו גם עוד מפעל תעשייתי. השקענו מאמצים רבים בכיוון זה, ניסינו כמה וכמה פרויקטים, ועד לארגנטינה נסענו לבדוק פרויקט של אנזימים, אך בסוף נשארנו במפעל המתכת שלנו שהלך והתפתח ותפס את מקומו המרכזי במשק)

ספרי צמרת. ביוזמת נוגה הגיעו אלינו 13 ספרים מהצמרת של ת"א ובהתנדבות עיצבו את שערות ראשיהם של חברי הקיבוץ. התגמול שלהם היה, לדבריהם, בילוי בחיק הטבע וההנאה מהכרת חיי הקיבוץ. אכן, הם הודו לנו ואנו להם.

לינה משפחתית. בדיון בועד הפועל של הקבה"א "באורחי חינוך", הסעיף בעניין הלינה של הילדים, אושרה הלינה המשותפת ב-57 קולות נגד 4!

חוג לגמילה מעישון. ועדת הבריאות מארגנת חוג לגמילה מעישון, לאחר ש-18 חברים פנו אליה שהם מוכנים להשתתף בחוג. זו תהיה הוצאה מסוימת, אך בהחלט כדאית.

חוברת בענייני חינוך יצאה ע"י מחלקת החינוך של הקבה"א, לקראת מועצת החינוך שתתקיים בקרוב, וגם אצלנו יהיה דיון לקראתה. החוברת נקראת "החינוך המשותף". העלון מ-20.6.80 מפרסם קטע מתוך עבודת מחקר והגות גדולה של אליהו רגב מברעם, בשם "נחנך ילדינו במשותף": "אלה הטוענים כי צריך לשוב אל התנהגות 'טבעית' אינם רוצים, חלילה, לשוב אל התנהגות האדם דמוי-קוף. כוונתם, כמובן, להתאים ככל האפשר את התרבות הקיימת ואת הצרכים הביולוגיים זה לזה. והנה דווקא שיטת הלינה המשותפת היא דוגמא מוצלחת של התאמה כזאת: מצד אחד היא תואמת להפליא את החברה השיתופית, את העשייה המשותפת בכל התחומים, את ההשתייכות הקיבוצית, את תחושת הבית הקיבוצי, את העיקרון שכל אחד בתחומו פועל למען כולם וכן את עיקרון השוויון. מצד

שני היא תואמת להפליא את הצרכים הפסיכולוגיים הבסיסיים של מבוגרים ושל ילדים, היא מאפשרת להורים מפגש אנושי חם ושלם עם ילדיהם, מגע שהוא משוחרר, במידה שאין כמוה בחברות אחרות, מטרדות היום-יום ומלחצים בין-אישיים. במילים אחרות, היא מאפשרת להורים לממש את התשוקות הביולוגיות של ההורות... בחברה הפרטית לחצים ומתחים אלה הם הכרח שלא יגונה, בחברה השיתופית הם אינם הכרח, ולכן כדאי להשתחרר מהם..."

מספרים מחכימים. בעלון זה ישנה סקירה קצרה על חוברת התמחיר של תשל"ט, ובה השוואות מעניינות בין השנים השונות. הרשימה מבליטה בעיקר ה"מרוץ" בשנות אינפלציה דוהרת אלו, בין % הריבית מהתפוקה לבין % הרווח מהתפוקה. בשנת תשל"ט הם כמעט נפגשים ומשתווים. הרווח או העודף להפחחות ורווח היה בשנה זו במחירים של אז 25 מיליון ל"י, והריבית הכוללת בערך 23 מיליון ל"י, כ-12% מהתפוקה הכוללת של המשק. במחירים של היום (2000) ל"י של אז שווה בערך 0.37 שקל.

פרס למפעל המתכת. הממשלה העניקה פרס הצטיינות למפעל המתכת על ייצוא של למעלה מ-100,000\$.

בעלון מיום 11.7.80 כותב יואל מאמר מחאה, שלקראת מועצת החינוך של הקבה"א לא התקיים אצלנו בירור, ואף לא שלחנו צירים למועצה. והוא כותב: "...לא להתייחס כלל לביורור שסער ברחבי התנועה... זוהי הזנחה קשה, זהו לזול קודם כל בעצמנו ושנית באותה תנועה שאנו עד היום הזה חברים בה כפרטים וכקיבוץ... זוהי מעין פרובינציאליות, צמצום מרצון של אופק המחשבה. זהו ויתור על ניסיון החיים ועל אוצר ההגות שהצטבר בכלל הקיבוצים... זהו עוד צעד בתהליך ההסתגרות האישית והקולקטיבית שלנו בד' אמותיה של חצר הקיבוץ, במצעד לאחור אל יתר התבצרות של המשפחה והיחיד... נראה לי כי מחדל זה, המעיד על אוזלת יד של גורמי החינוך שלנו ושל המזכירות, ראוי לביקורת חריפה, וחשוב מזה, להסקת מסקנות לגבי העתיד..."

יואל דרום

(הערת העורך: ייתכן שהיחס שלנו למועצה נבע גם מהוויכוח המר שהתחיל כבר אז בעניין הלינה המשפחתית שהיו אצלנו תומכים רבים לה, בניגוד להחלטה שהתקבלה במועצה זו ברוב של 80% האומרת: מועצת הקיבוץ הארצי רואה בלינה המשותפת את השיטה המבטיחה את שלמות החינוך המשותף ותואמת את השילוב הרצוי בין שני המרכזים, המשפחה והבית הקיבוצי, בחיי הילד והאדם בקיבוץ. המועצה שוללת את הלינה המשפחתית.)

המזכירות קיבלה בברכה את הצעתה של בלה כספי להקים בבית בית-ספר למבוגרים. בלה פרסמה בעלון זה את המטרות והתוכנית של בית-ספר כזה, וקיבלה על עצמה להיות האחראית לו. המטרות: הרחבת הדעת, עיסוק בשעות הפנאי, ניצול כוחות הוראה בקיבוץ. היא גם מפרטת את התוכנית וכן דרכי הביצוע.

ימים ראשונים. המרכז החקלאי בעזרת "עם עובד" הוציא ספר על הימים הראשונים של חלוצים מעליות שונות. בספר הזה מצאנו רשימה של מתס על ימיו הראשונים בארץ. הספר יצא בזמן שרוב הכותבים בו קרובים כבר לגיל השבעים. אך זה פרק מעניין בתולדות הציונות, היישוב, והתנועה החלוצית. וכך אנו קוראים בספר: "חזרה 1932. הקיבוץ נמצא בירכתי המושבה. הימים הם ימי חוסר עבודה גדול במושבה, ואין בוררים בשום עבודה שלשכת העבודה מספקת לקיבוץ. אני עולה חדש, צעיר בן 18, שזה לא מכבר הצטרפתי ל'גרעין' של הקיבוץ, אשר זה

למעלה משנתיים תקע את יתדו במושבה זו, בציפייתו לעלות להתיישבות. אני מצטרף לקבוצה שיוצאת לעבודת ייבוש הביצה הגדולה ליד חדרה, בסל אוכל דל, בעיקר הרבה פודינג. העבודה היא בקבלנות לפי מטר מעוקב אדמה מחפירת תעלה באמצע שטח הביצה, ההולכת ומעמיקה ומוצאה לים, שבעתיד יזרום לכאן הנחל שייקרא חפצי-בה. האדמה היא אדמת כורכר קשה כסלע. המכשירים לעבודה - מכוש, טוריה ואת. סביבנו עוד קבוצות מקיבוצים אחרים, וכן פועלים מהמושבה. אנחנו מתחילים לחפור. האדמה היא כאבן ממש. רק במכוש אתה יכול להבקיע את השכבה הראשונה. מעולם לא החזקתי מכוש ביד, והוא כבד מאד. כל פעם שאתה מרים אותו ומורידו במכה על האדמה הקשה, המעיים 'מסתובבים' לך פנימה. אתה מתכסה מיד בזיעה ובקושי 'תופס' את הנשימה. השמש לוחטת ויתושים עוקצניים סביב סביב. אני חלוץ צעיר, הגעתי לארץ באופן בלתי לגלי, מלא אהבה וגעגועים אליה, כשמאחורי בית עשיר, לימודים עתידים באוניברסיטה וקריירה מבטיחה. אני כולי אש אמונה בדרך הציונית-סוציאליסטית והגשמה בקיבוץ. אך בהרימי כל פעם את המכוש ובטרם הוא מגיע לאדמה, חולפות בראשי כל מיני מחשבות מתעתעות הגובלות בכפירה בעיקר וטורפות את דעתי: למה באתי הנה? איזה הגיון בדבר, שדווקא אני חייב לעשות עבודה זאת? אם זו ציונות, אז לעזאזל הציונות, הסוציאליזם והקיבוץ...! כאמור, העבודה הייתה בקבלנות. והתשלום 4-5 גרושים (מנדטוריים) תמורת כל מטר מעוקב של אדמה, שאתה מוציא מהתעלה. כדי להשתכר 20 גרוש ליום, שכר יום עבודה מקובל בפרדס, צריך היה לחפור, לפחות 4-5 מטרים מעוקבים. עוברות כמה שעות, אני רואה שקבוצת עובדים אחרת הספיקה כבר לחפור 2 קוב כל אחד, ואילו אני, אפילו חצי מטר קוב עוד לא חפרתי. אני 'מתנפל' בשארית כוחותיי על המכוש, הטוריה והאת, ואיכשהו מתקדם. בגמר העבודה התברר שבקושי השתכרנו 8-9 גרושים כל אחד. חזרנו לקיבוץ (עין החורש לעתיד לבוא) באפיסת כוחות מוחלטת. צנחתי מייד על המיטה וכך ישנתי עד למחרת בבוקר, כששוב יצאנו לאותה עבודה. הפעם אמרתי לעצמי: 'אפילו אפול, לא אכנע! מה יכול להיות? אם אפול, אהיה עוד קורבן בהגשמת הציונות'. אך לא נפלנו. התעלה נחפרה, הביצה הגדולה של חדרה יובשה, ולי חלק בה. מימיה העומדים בביצה נוקזו לואדי שהעמקנו ונהפכו לנחל ששמו חפצי-בה הזורם לים".

מתתיהו שור

בעלון מ-8.8.80 מסופר על מבצע גדול של אירוח מחנה קיץ למשפחות חללי הצנחנים. השתתפו בו למעלה מ-450 איש. כל מתקני הקיבוץ עמדו לרשות המארגנים: הבריכה, בית הבנים, המציל שלנו וחברים רבים מהקיבוץ, בעיקר חברות, שהכינו עוגות ועזרו בכל מה שנחוץ היה. כמוכן, שבסוף הקייטנה זכינו לשבחים רבים ותודות רבות על האירוח הזה.

בעלון מ-15.8.80 מסופר סיפור מעניין, גם הוא מהווייה הקיבוצית וגם הוא שייך ל"טבע האדם", שלאחרונה כה רבים "חידשו" את ה"תיאוריה" הישנה כאילו שיתוף, עזרה הדדית, סולידריות, שוויון, מנוגדים ל"טבע האדם". והנה הסיפור: ...מעשה בזקן אחד שאמר "אחרי גיל 65 אני בפנסיה, ורשאי לעשות מה שאני רוצה". אז מה הוא עשה? נח, כותב זיכרונות, מתחבב תחביבים? לא ולא. הלך וטיפל בדשאים של חברים מבוגרים אחרים, קטף תפוזים בפרדס, בקיצור מצא לו, כמנהג היהודים מדורי דורות, "סדקים בכלכלת המשק", חדר לתוכם ומצא לו שם פרנסות רבות בכבוד. לאחרונה הוא עוסק במבצע מיוחד, ושוב ממלא "חלל עתיק". וכי לא ראיתם שסביבת תחנת

האוטובוסים, המורדות וכן סביבת המטבח הישן, התחילו לצאת מהזנחתם ולבוש צורה חנינית יותר? שטחים נוקו, עושבו, יושרו והמורד בחורשה עבר מהפך וזכה לדמות טרסות? כל אלה פרי עמלו של "הזקן" הזה. ואם ישאל השואל: וכי על זה אפשר להתפרנס? נענה פה אחד: כן, בהחלט! אך לא האיש שלנו: הוא גם "מכניס שעות" לא מעטות בתפעול המכבש הגדול במפעל המתכת, גם דואג לכל ענייני המכס ושחרור מהנמל של חומרי יבוא למפעל, ועוד כאלה מלאכות גלויות לעין וסמויות מהעין. ומי שעדיין לא זיהה את "הפנסיונר" הזה, ייאמר לו שמו המפורש: הריהו פייטל שוהם ממרתף שיכון ו'. תחזקנה ידיך, פייטל!

בעלון מ-22.8.80 - אנו מבכים את גיא שלו שנפל בלבנון בקרב עם מחבלים, וכך מסופר: אלפים הלכו אחר ארונו השחור של גיא ביום רביעי, פחות מיומיים אחר ליל הפשיטה גדולת הממדים בלבנון. קיבוץ שלם, על זקניו וצעיריו, הלך ובכה, הלך ובכה, ואתו מאות רבות של קרובי משפחה, ידידים, חניכי מוסד "צפית" ומחנכיו, חברים ליחידה שבה פעל גיא, שבשורותיה לחם ונפל בקרב, בעיצומם של ימי טרם שלום. בבית העלמין המטופח של כפר מנחם פרחו נרות החצבים, אות הוא שראש השנה קרב, אות הוא שהנה "תכלה שנה וקללותיה", אלא שקללה נוראה זו עוד ירדה על ראשנו בחטף, בפתאומיות הורסת. הלמה בכולנו, וכל שכן בבני המשפחה. היש ניחומים? דור שלישי ללוחמים, למגנים, דור שלישי לחללים.

רונית קלנר נהרגה בתאונת דרכים. היא נולדה בחיפה ובהיותה חיילת הגיעה לכפר מנחם, יחד עם עוד חיילות, כמנהג הימים ההם, להתארח תקופה מסוימת בקיבוץ, והיא היחידה שגם נשארה אצלנו, התחתנה עם בן קיבוץ, ילדה ילד והשתרשה בחיי קיבוץ בשטח החינוך. כעבור זמן יצאה לפעילות בקבה"א, ובטיול של מספר פעילי הקבה"א נהרגה בתאונת דרכים. נקברה בחיפה לפי בקשת ההורים. התחבבה מאד בקיבוץ והילדים אתם עבדה. ניבה מספידה אותה במילים נרגשות ומבטאת את יגון הקיבוץ. המזכירות מגיבה בחריפות נגד אותם החברים המפירים את החלטות הקיבוץ ונוסעים לחו"ל על דעת עצמם ללא אישור מוסדות הקיבוץ.

בין מה שטוב ומה שרע. בעלון מ-24.9.80 - מפרסם גרשון מאמר בשם זה, שתוכנו מתאים ומעניין גם בשנות התשעים של משבר התנועה הקיבוצית ושלנו. ותחת הכותרת הנ"ל הוא כותב: "פעם שאל רב אחד את תלמידו: מהו ההפך מכאב? והתלמיד השיב בביטחון: תענוג! לא, אמר הרב, תענוג וכאב אינם אלא שני צדדים של אותו מטבע. ההפך מכאב הוא נוחיות. אני נזכר בהגדרה זו כשאני שואל את עצמי מה קורה כאן בקיבוץ? למה אנחנו מתהלכים בהרגשה שזה לא מה שרצינו מהחיים המשותפים שלנו? בהקשר זה אני נזכר גם במה שאמר צ'כוב: 'הכאב הוא שמקשר אותנו לחיים'. כי אנחנו לא רק מתבצרים בחיי נוחיות, אלא גם, כמו התלמיד, מבלבלים בין מה שנוח והיפוכו, מה שאני מגדיר כטוב. אולי אנחנו באמת רוצים ומוכנים לחיות לפי ה'טוב' הזה, אבל אנחנו לא מרבים לשוחח בינינו (וגם זה מתוך נוחיות), ואולי בגלל זה אין אנו יודעים שגם זה שעומד לצדנו רוצה אותו דבר. אני מניח, שרובנו חיים פה מתוך בחירה, שבחרנו בחיים של שותפות בניגוד לחיי התחרות של העיר. אולי אנחנו באמת שואפים אל 'הטוב', אך למעשה מנהלים את חיינו על פי 'הנוח'. בסתר לבנו אנו חולמים על קיבוץ שיתופי ועל איכות חיים משותפים לכולם, אך במציאות רודפים אחרי רמת החיים של העיר. לפעמים אני שואל את עצמי האם צורת החיים של הקיבוץ היא בניגוד ל'טבע האדם'? תשובתי היא: כן ולא. כן - כל

עוד אנחנו חיים במישור הנוחיות, שבו אנחנו מקשיבים לקול הזועק: אני, אני, אני. אבל אם אנחנו מסתכלים על מה שבאמת חשוב לנו ומתעלים קצת מעל אותו קול אנוכי, תשובתי היא: 'לא!' לדעתי, החיים בקיבוץ הם תשובה לצורך הרבה יותר עמוק ואמיתי - הצורך בשיתוף אחרים בחיינו ושיתופנו בחיים של אחרים. כל עוד אנו חיים לפי הקול שאומר: אני, אני, אני, נישאר מתוסכלים, כי לעולם לא נסתפק במה שאנחנו רוצים באמת. אינני מתכוון לכך שכולנו נאהב איש את רעהו ונתחבק יומם ולילה. אני מתכוון לשיתוף פעולה, שמטרתו להגשים מסגרת חיים הבנויה על שיתוף אמיתי. ואם לא נתחיל להעביר אחד לשני את המסר הזה נישאר מתוסכלים ובודדים, אנשים המקללים את עצמם, את האחרים ואת המצב הזה, ובסופו של דבר לא עושים כלום, רק מקטרים ומקללים. לדעתי עלינו, בעיקר הצעירים שבנו, ליצור כמה שיותר הזדמנויות שבהן הטוב הוא הנושא המרכזי לעומת הנוחיות. אבל היום גם זה קשה, כי צעיר שנכנס לחיי הקיבוץ, הוא בהתחלה כאילו עומד בחוץ ומסתכל מהצד ותוהה מה קורה כאן. לאט לאט חלק גדול מוצא את מקומו לא רק בעבודה אלא גם בחיים החברתיים, ומגלה את התחום שבו הוא מרגיש שיש ביכולתו לתרום. אבל כשאותו צעיר מביט בשכבה הבוגרת ממנו, הוא רואה לא מעט חברים שדואגים לנוחיות שלהם על חשבון השאיפה לטוב שעליו הוא חונך, וזה בוודאי לא עוזר לו לרצות לחיות חיי שיתוף מלאים. אז מה עושים? לדעתי, הצעירים צריכים להתחיל לשוחח ביניהם ולחפש כיוון משותף של בניית חיים, חיי שיתוף אמיתי, ואולי גם לשתף אתם את השכבה הבוגרת. זה בהחלט אפשרי. זה לא כמו להפיל ממשלה, כאן הכל בידינו. במסגרת הקיבוץ יש המון פוטנציאל של יצירתיות, של מיצוי היחד של שותפות הנותנת סיפוק לאדם, הרבה יותר מאשר הדאגה לעצמו ומשפחתו בלבד, דוגמת חיי העיר. אנו צריכים רק לשאול מה אנחנו באמת רוצים מהחיים שלנו, גם כפרטים וגם כחברי קיבוץ, ולמצוא הדרכים שיובילו אותנו לאותו כיוון. אחרת, מה אנחנו עושים כאן? לדעתי, אנחנו חייבים לתת תשובה, גם כל אחד לעצמו, וגם לאלה שאנו חיים איתם. מה שברור לי הוא זה: כל עוד אנו נתרכז בתחום הנוחיות האנוכית, החיים שלנו יהיו מצומצמים ביותר, גם כבני אדם וגם כחברי קיבוץ".

גרשון

נחום שור כותב בעלון על הבחירות המתקרבות להסתדרות ולכנסת וקורא את כל חברי הקיבוץ להתכונן למערכות אלו ולהתגייס בכל הכוח שיש בנו.

סיכום חיובי. מתוך דברי הברכה בחג הסוכות של יוסלה, רכז המשק:

"...בראשית שנה זו עמדנו תוהים ונבוכים, ושאלנו עצמנו כיצד לנווט דרכנו כך שנגיע לסיום השנה ללא מפולת כלכלית. צעדיה הכלכליים של ממשלת הליכוד פגעו בנו קשות, בעיקר הפסקת הסובסידיות למוצרי החקלאות והפסקת הכספים לפיתוח המשק. הבנו שלא נגיע למאזן חיובי אם לא נצליח לצמצם הוצאותינו, הן הצרכניות והן הנלוות לייצור, ומצד שני, אם לא נרחיב את הייצור בכל אותם המקומות שזה ניתן. ואכן, בשיתוף פעולה של כלל החברים התמודדנו עם הבעיות... וסיכומים ראשונים מראים לנו שאכן השנה תסתיים במאזן חיובי...". (כאן יוסלה סוקר כל ענף וענף, ומסיים): "כל הנתונים האלה ביחד מראים שהמשק ייצר השנה בהיקף של 265 מיליון ל"י לעומת 124 בשנה הקודמת, אך האינפלציה דהרה יותר מהר ולא הצלחנו להשיגה. לאור הצלחתנו לצמצם בהוצאות הקיום, ולהוריד את חלקה של הריבית הקוטלת בנו, נסיים השנה במאזן חיובי. ברור כבר היום, שהעמיד הקרוב אינו צופה לנו חיים קלים, ועד שלא יוחלף המשטר ולא תשתנה הגישה לחקלאות, ניאלץ להמשיך באותה מדיניות שנקטנו השנה והוכחנו לעצמנו שזה אכן אפשרי. חג שמח לכולנו!".

יוסלה

בעלון מ-10.10.80- אנו כבר קוראים על מזכיר חדש שנבחר והוא צבי קרן, אשר מגדיר את כניסתו לתפקיד "תקופה בין השמשות". רכז המשק במילואים ממושכים, חדש עדיין לא נבחר, הועדות החדשות טרם התארגנו והבעיות לטיפול הן רבות. צבי בכל זאת אופטימי ומקווה שבזמן קצר נתארגן מחדש, ובינתיים "סבלנות, חברים".

באותו עלון זלו מספר על הפגישה עם המשורר יוסף קרלר שהצליח להימלט מברית המועצות, לאחר היותו בסיביר, תלאתיו הרבות, רצח הסופרים היהודים, והאנטישמיות שהתפשטה בחוגים שונים. המשורר הקריא כמה משיריו, בידידי כמובן, וזלו תרגם אותם לעברית. הפגישה עם דוברי היידיש בקיבוץ, והם רבים, היתה נרגשת ומעניינת.

שמואל כספי ז"ל, רכז ועדת הקשישים, ומי שהתעניין בנושא הקשישים זמן רב, הוציא ב-1972- חוברת תחזית דמוגרפית של הקיבוץ. כעת ב-1980- הוא הוציא חוברת חדשה, שהנחותיה יותר פסימיות. הוא מסביר את הגרפים שבחוברת ואת המסקנות של התחזית, אותן נביא להלן. הדבר הבולט מאד בניתוח של שמואל הוא שבין הגילאים 35-55 יש חלל של 80- חבר, שישפיע בעתיד על מצבנו הדמוגרפי. הוא כותב שלתופעה זו יש השלכות שליליות רבות, במיוחד מבחינת ההמשכיות בהעברת המשק מדור לדור. בין הגילאים 10-30 חסרים כעת כ-30 נפש. החוסר יגדל, בעיקר בשל נשירה, עד 75 בשנת 2000. הוא צופה שבשנת 1980 יהיו 106 קשישים בגילאים 65-70, הגדולה מכל קבוצה אחרת. לפי התחזית, לדעתו זוהי תופעה חד-פעמית, ובעתיד תהיה התפלגות הגילאים יותר שווה. הילדים גדלו מ-4- לשנה ב-72- ל-8- כיום (1980), שזה חיובי, אבל הרבה פחות מאשר צריך. התחזית שלו בנושא התפתחות האוכלוסייה: הוא רואה ירידה של 2.7 חברים לשנה, מ-364- כיום, ל-311- חברים בשנת 2000. ימי עבודה בתמורה ירדו מ-170- כיום, ל-146- בשנת 1990 (העורך: במציאות לפי התמחיר 108.2) ואחר כך שוב יעלו למצב יציב של 151. הוא חוזר לפנסיונרים: "לפי התחזית שלו ב-1985- יהיו 135 חבר (העורך: במציאות לפי התמחיר 128) ולדעתו, אחר כך תחול ירידה תלולה עד 68 בשנת 2000 (העורך: הרבה יותר...). שמואל רואה בתחזיתו שלמרות השינויים הדמוגרפיים הגיל הממוצע יישאר יציב.

אוטובוס מלא חברים וילדים יצא במוצאי שמחת תורה לקיבוץ חפץ-חיים השכן, על מנת להשתתף שם בהילולת "הקפות שניות". הייתה שמחה, היה ריקוד המוני (כמובן, של בנים ובנות לחוד) ורבים מאתנו השתלכו בו.

יחד עם כל התנועה הקיבוצית ברכנו את קבוצת דגניה, הקבוצה הראשונה של התנועה הקיבוצית, במלאת 70 שנה לייסודה. עורך העלון מביא קטע מעניין ומלא הערכה שפרסמה הדה בושס ב"הארץ", שבסופו כתוב: "...דגניה היא באמת הסמל, הנס והדגל...".

ביום ג', במלאת 10 שנים לנפילתו של דני גלבוע, נעלה לבית הקברות להתייחד עם זכרו. למחרת בערב נקיים דיון, בהשתתפות פלו, רכז מחלקת החברה של הקבה"א, על הנושא צעירים בקיבוץ. ערב זה מאורגן בידי קבוצת "לבנה", חבריו של דני ז"ל, שרצו לכבד את זכרו בשיחה בנושא שבו הוא עסק רבות בהיותו מזכיר הקיבוץ.

צעירים בקיבוץ. מעט מספרים לקראת השיחה על צעירים בקיבוץ. לפי סיכומי הקבה"א, עד שנת 1976 עזבו 34% מבני המקום. התמחירן שלנו חישב כי עד 1979 עזבו את הקיבוץ שלנו 91 בנים המהווים 40% מכלל בנינו. כאן בחוברת של הקבה"א באה שורה של ניתוח סיבות העזיבות וכן הצעות כיצד להתמודד אתן. בעיקר מהו "קיבוץ ערכי" ומהו "הקו האדום" שמאחוריו זה כבר "לא קיבוץ".

מדברי דני ז"ל: "...עלינו להעמיק את הרגשת האמונה, האהבה והקנאות לביתנו. למצוא הדרך הנכונה לשלב את הצעירים ולהפנות את מרץ הנעורים לאפיקים של הרחבת השותפות...".

ליד הקבר הפתוח, מירה בן-חורין מבטאת את כאבו של הקיבוץ וחבריו הקרובים של צביקה אסף ששם קץ לחייו. באותו עלון מ-14.11.80 מציינים הוצאת ספרו של רפאל בן אשר על תולדות תנועת השוה"צ בתוניסיה, ממנה רפאל וארלט באו. כן אנו מוצאים בספר הערכות ושבחים לרפאל על עבודתו הציונית בתוניסיה, מפי אישים של ההסתדרות הציונית שהיו עדים לתרומתו הגדולה של רפאל בקליטת העלייה משם. ערב חנוכת פתיחת בית הבנים נקבע ל-9.12.80.

בית הבנים

בעלון מ-26.12.80 מוסר יואל על שיחת קיבוץ שהייתה מוקדשת כולה לסקירתו של מתס, התמחירן שלנו, על הסיכומים המשקיים והכלכליים שלנו בשנה האחרונה. הסקירה הייתה מלווה בהמחשה ע"י הויאוגרף וכן קריקטורות של אביגדור. הסקירה הקיפה תשומות ותפוקות בכל ענף, מחזור הכספים, רווחיות המשק וכל ענף, פער האינפלציה, ריבית הרובצת עלינו כאבן ריחיים, ובכלל תהליכים העוברים על המיקרו-כלכלה של הקיבוץ, בדיוק כמו על המיקרו-כלכלה של כל המדינה. הכל מוגש לנו מוכן ומוכן וקל לעיכול, כשיעור לדוגמא של שעה וחצי בלבד.

הקדים יוסלה: "לאחר שנפלו עלינו לפני שנה גזירות הורביץ 'האין לי ו'רדו מהגג', התארגן הקיבוץ ונרתם בצורה מוצלחת ביותר לתהליכי חסכון וצמצום, ואף לעצירתן של הוצאות הקיום וההשקעות. הודות לכך הישגנו תוצאות משביעות רצון". ומתס הוסיף: "הצלחנו לעבור עוד שנת שלטון 'הליכוד' בשלום, אך במדינה הזאת, בימינו אלה, לא עבודות ייצור הם אשר מיטיבים עם עושיהם. החריצות ושמירת אדמת המולדת, לא היא המשתלמת. בשביל להתעשר צריך לחסל לא רק את הפרדס אלא גם יתר הענפים, ולהתרכז בכל כוחנו על... רכישת מניות וניירות ערך! זה משוחרר מכל מס, זה יותר ויותר רווחי, מעל ומעבר לכל עליות האינפלציה!". אריה מנדל ופיטל ניסו להוסיף לרווחי השנה עוד כמה מיליונים ולשפר את מורל המאזינים, אך בסיום השיחה הבטיח יוסלה עוד שנה קשה, מקוצצת לכל!.

אשדוד וכפר מנחם. בשבוע שעבר התקיים אצלנו רב-שיה פומבי של נציגי ועדי העובדים מאשדוד. הנחה יאיר צבן. כן הופיע הזמר דודו טופו... הופעתם של נציגי הועדים הייתה מכובדת, הם הציגו את העניינים מתוך ביטחון ומתוך ידיעת הדברים. יצוין במיוחד נציג ועד חברת החשמל והיו גם אחרים, העושים את פעולתם הציבורית אחרי שעות העבודה. לא פונקציונרים, אלא מתנדבים ממש, כמונו "בימים ההם" כשהיינו פעילים באיגוד המקצועי במושבה, בלילות, אחרי העבודה המפרכת בפרדסים. האורחים גם עודדו אותנו מאד. "אינכם יודעים כמה טוב לכם בקיבוץ - אמרו - בחוץ הרי אי-אפשר לגמור את החודש!"

פתיחת בית הבנים הייתה מרשימה מאד. מכל הצדדים זרמו ברכות ותשבחות על הבניין המפואר, שאת התוכנית שלו תרם גדול הארכיטקטים של ארצות הברית, ומפורסם בעולם כולו, זה שבנה את הביתן האמריקני בתערוכת 1967 בקנדה, והוא שהמציא את הכיפה הגיאודזית, שמפארת גם את בית הבנים שלנו, בניין ללא עמודים עם אקוסטיקה בלתי רגילה. בניית הבניין נמשכה 12 שנים, ורבים מידידי הקיבוץ ומשפחת בן-חורין בארצות הברית תרמו להקמת הבניין בסכומים ניכרים מאד. כמוכן שאת החסר השקיע הקיבוץ. בהזדמנות זו יש להזכיר את דייוו ז"ל, שהקדיש הרבה מאד מזמנו ומרצו ומעורבותו בהקמת הבניין הזה ואיסוף התרומות למענו. גם חיים גולדברג, ייבדל לחיים ארוכים, התרים סכומים ניכרים מידידיו בקנדה.

קץ הפרדס. בשיחה האחרונה של שנת 1980 יוסלה, רכז המשק, הסביר למה, בצער רב, עלינו לעקור את הפרדס, והשיחה אישרה את הצעתו.

העלון האחרון של השנה, בדפו האחרון מוקדשים דברי הספד למשה רן שנפטר בתאונת דרכים, לאחר מספר שנים שהיה מחוסר הכרה ושכב בבית הרצפלד. מסופר על תולדות חייו, כאחד מ"ילדי טהרן" שעבר כל גלגולי השואה ועד סיביר הגיע, ועד היותו אחד המומחים בענף הכותנה בארץ, נישואיו עם חברתנו חיה רן, והשתרשותנו בקיבוץ שלנו. יהיה זכרו ברוך.

מהפרוטוקולים של שיחות הקיבוץ בשנת 1980

כמו בפרקים הקודמים של הספר, הנושאים וכן ההחלטות של שיחות הקיבוץ כולם התפרסמו בעלוני הקיבוץ. כמוכן, לא דברי החברים, פרט לאלה שהעלוני לא נתנו ביטוי מספיק לנושאים שדנו בהם, כגון המשחטה, שלא ירדה מהפרק משך שיחות רבות ויצרה "2 מחנות", שהתווכחו במתח רב וגרמו לשיחות קשות. גם בעניין העבודה השכירה, והמדובר בפועלים ערבים מהשטחים, וכן בעניין השקעות בשותפות או לא בשותפות עם ראובן חסל, האיש שהחכרנו לו המשחטה, שמפעיל אותה עד היום ומשלם לנו דמי שכירות על המשחטה והשטה, צנועים ביותר. בשיחות אלו השתתפו גם נציגי הקבה"א, דב פלג ועזרא רבין. כמו כן בהתערבותם התנהל מו"מ עם משחטות אזוריות, לקבל אותנו לשותפות, אך ללא הצלחה.

ויכוח קשה התנהל גם בעניין עקירת ותיסולו של הפרדס. היו לנו 500 דונם. היו זנים לא רווחיים וגרמו להפסדים, אותם עקרנו ללא ויכוחים, אך גם הזנים היותר רווחיים לא יכולנו לקיים, גם בגלל חוסר רכזים לפרדס וגם בגלל חוסר עובדים בקטיף, באם לא רצינו להיעזר בעבודה שכירה. הוויכוח על עקירת הפרדס גם הוא יצר "מחנות", אם כי בסוף שיחת קיבוץ אישרה את הצעת ועדת המשק כמעט פה אחד.

נושא לויכוח מתוח היה איסוף כספים בארצות הברית מידידים שלנו להקמת "בית-הבנים". הייתה קבוצה בקיבוץ שראתה בזה "שנור" והתנגדה לפעולה הזו.

כן היו ויכוחים קשים בעניין נסיעות פרטיות ללא אישור מוסדות הקיבוץ לחו"ל, וכן בענייני שיכון שחסר תמיד, וקנה המידה לקביעת התור למשתכנים. נושא רציני שתפס כמה וכמה שיחות היה בעיית הצעירים וענייני המוסד החינוכי "צפית", ובכלל ענייני חינוך והיחס בין המוסד והקיבוץ. גם בשיחות אלו השתתפו נציגי התנועה. כמובן שהיו שיחות רבות בעניינים "שוטפים", אך בחרנו את הנושאים לעיל להדגשת יתר, למרות שגם בעלוני הקיבוץ הם נזכרים.

פרק עשירי: שר האוצר התפטר, הח"כ הבדווי נרצה, מגלשי אוויר של מתבלים, השמדת הכור האטומי בעירק, "צ'חצ'חים", סאדאת נרצה, סיפוח רמת-הגולן, עידן המחשב, משמעות קיומנו, יחסי קיבוץ ובנים שעזבו

1981

במדינה ובעולם

שר האוצר יגאל הורביץ, "האין לי", התפטר בגלל אי-הסכמתו למדיניות השכר. האנייה "מצדה" טבעה במשולש ברמודה. פלאטו שרון הורשע בשוחד. ישראל הפילה 2 מסוקים סוריים בלבנון. הח"כ הבדווי אבו רביע נרצה ע"י בניו של השייך הדרוזי מועדי, שהפר הסכם הרוטציה. הכנסת הסירה חסינותו של ח"כ אבו חצירה שנאשם בקבלת שוחד. בני הערובה האמריקניים באיראן שוחררו. הוחלט להקדים הבחירות לכנסת, ל-18 לינואר. נתפסו 2 מחבלים שניסו להיכנס לארץ במגלשי אוויר. ניסיון התנקשות בנשיא ארה"ב רונלד רייגן. מיליון וחצי איש השתתפו בבחירות להסתדרות. המערך הגביר כוחו. חגיגות בארץ למלאת 30 שנה לעליית יהודי צפון אפריקה. המשורר אורי צבי גרינברג נפטר בגיל 85. חיל האוויר השמיד את הכור האטומי בעירק. בבחירות לכנסת ניצח בגין בהפרש קטן את שמעון פרס וממשלת הליכוד המשיכה לשלוט. קטיושות על נהריה. אריק שרון מונה לשר הביטחון. סאדאת נפגש עם בגין באופירה (שארם א-שייח'). המחבלים פועלים בחזיתות רבות וצה"ל לוחם אתם ומסכל הרבה מהתקפותיהם. אנשי ליכוד מפריעים לאסיפות בחירות של שמעון פרס בסגנון אלים. 10,000 חרדים השתתפו בהנחת אבן הפינה לעיר החרדית עמנואל. רבין מועמדו של פרס לשר הביטחון. הבדרן דודו טופז, באסיפת בחירות, כינה את תומכי הליכוד "צ'חצ'חים", ויש אומרים שזה גרם לניצחון הליכוד. החלה "המכביה" ה-11. טכס נישואין מלכותי בין יורש העצר הבריטי עם הגנת היפהפיה דיאנה. סאדאת נרצה, ב-6.10.81, במפגן צבאי לכבוד "הניצחון", בעיני המצרים, של מלחמת יום-הכיפורים, ע"י קנאים מוסלמים שהתנגדו לשלום עם ישראל. חוסני מובארק, סגנו של סאדאת, נבחר לראש ממשלת מצרים. משה דיין נפטר מהתקף לב ב-6.10.81, בן 66, יליד דגניה והרמטכ"ל הרביעי, שניהל את מלחמת "קדש", שר החקלאות בממשלת בן גוריון, שר הביטחון במלחמת ששת הימים וההתשה, ומלחמת יום-הכיפורים, בעקבותיה איבד את כל הפופולריות שהייתה לו, ושר החוץ בממשלת בגין, שתרם להסכם השלום עם מצרים. רמת הגולן סופחה לישראל.

מהתאריכון של אברהמ'ל ברוידא:

12.12.81: הוחלט לעקור את הפרדס.

מעלוני הקיבוץ של שנת 1981

בעלון מ-2.1.81 מפרסם פייטל מאמר גדול בו הוא מבקר קשה וחולק על אופן וצורת הפרסום והגשת התמחיר והמאזן של הקיבוץ ע"י התמחירן והנהלת המשק. לדעתו, צורה זאת לא משקפת נכונה את מצב המשק ומשרה אווירה אופטימית מדי, לא מוצדקת. ומשום מה? באשר לדעתו, אין לצרף להכנסות המשק את כל ההכנסות ההוניות, כמו שילומים, קופות גמל, תגמולים וכד', וכן יש להוריד את ההפחות הריאליות של המשק וחידוש הציוד המתבלה, ואז יתברר שההכנסות מהייצור ומענפי השטח שלנו בקושי מכסות 50% מהוצאות הקיום שלנו. כמו כן הוא מותח ביקורת קשה על המדיניות שלנו בענייני קופות הגמל, שלא רק שאינן גדולות, כי אם קטנות, ופוגעות בעתידנו כפנסיות לשכבת הותיקים. הוא גם טוען שקשה להסביר מה עיסוקם של 45 מתנדבים, כשיש, לדעתו, חוסר עבודה סמוי, כאשר ה-250 דונם פרדס שנותרו, גם הם מועמדים לעקירה, כאשר בשלהי דצמבר כמעט שלא הורדנו פרי. לדעתו, יש מקום רב לאי-שביעות רצון ולביקורת עצמית מעמיקה. כן הוא טוען שבתעשייה לא עברנו כמעט את ממדי בית מלאכה, אם כי יש לנו ציוד, ידע ונתונים לצאת למרחב. בייצוא, שהוא מרכיב חשוב בכל משק, משקלנו זעום. יש גם התרופפות ארגונית וערכית ויש כדבריו "מנהלומניה" מופרזת. מי שמתהלך, לדעתו, בשבילי המשק, רואה שהמציאות היא אחרת מכפי שמנסים להציג אותה.

בעלון מ-9.1.81 כותב נחום על הבחירות להסתדרות, ואחר כך לכנסת. מספר על ביקור חברינו בירושלים, החוויה של הפגישה עם ציבור פועלים, ומציג את ד"ר גדי יציב שהצטרף למפ"ם וירצה אצלנו במוצאי שבת ה-17 לחודש. באותו עלון יוסלה, רכז המשק, עונה לפייטל על מאמרו הגדול וטוען שהמשק כן נושא את עצמו, ומשבח את עבודת התמחיר, שבלעדיו לא ניתן היה לו בכלל לתפקד. והוא מביא מספרים אלה: "סה"כ הכנסות המשק מהייצור - 282 מיליון. הוצאות ישירות - 142 מ', כלליות - 5 מ', ביטוח לאומי - 11 מ', קיום האוכלוסייה - 53 מ', ריבית - 55 מ', מס הכנסה - 5 מ'. סה"כ: נשאר לבסוף 11 מ' לרווח והפחותות, לזה יש להוסיף החזרי קניות - 6 מ', תשלומי ביטוח לאומי - 7 מ', מכירת רכוש - 1 מ', וסה"כ 25 מיליון ל' לרווח והפחותות. ויוסלה מוסיף: "כך שבכל זאת, לאחר כל הוצאות קיום האוכלוסייה, תשלומי ריבית וכלליות נשארו לנו 25 מ' ל"י. לזה יש לצרף את השילומים ורווחי קופות גמל, כדי להגיע לסה"כ הכנסות המשק. אך המספרים מראים בבירור שגם ללא כספי השילומים, וללא רווחי קופות הגמל המשק כן נושא את עצמו". מסכים עם פייטל שהתעשייה היא המפתח להמשך קיומו של הקיבוץ בעתיד, ואנו עושים כל המאמצים להגשים מטרה זו. יוסלה, אגב, מגיב כלפי פייטל, שכל הנושאים שפייטל נגע בהם אפשר היה להביא בפני ועדת המשק והתמחירן. הישיבות של ועדת המשק פתוחות לכל חבר וחבר והתמחירן שלנו היה שמח לקבל כל עצה ועצה, והתועלת וגם החברות הייתה גדולה יותר מאשר כתיבת מאמר בעלון.

בעלון זה מופיע גם מאמר של ברוך, מנהל החשבונות שלנו, תחת הכותרת: "משקנו בראי עקום". והכוונה למאמרו של פייטל, ובין היתר הוא כותב: "...לא האמנתי למראה עיני כשקראתי במאמרו של פייטל 'התשתית היצרנית - פחות מ-50% בקיום האוכלוסייה'. זה פשוט לא נכון. לפי ברוך: 'בתשל"ז - 84%, ל"ח - 68%, ל"ט - 82%'. ברוך ממשיך להתווכח עם פייטל גם ביתר הנושאים שהוא נגע במאמרו, וגם מרחיב את היריעה על מצבו המשקי

של הקיבוץ ובעיותיו. הסתפקנו רק בקטע קטן ממאמרו המעניין של ברוך, שבדרך כלל מביע דעה חיובית על מצב המשק.

ובאותו עלון כותב האגף לשיקום של משרד הביטחון: "...הקמת 'הספרייה בנושא שיקום משפחות שכולות' הנו מפעלו של יהודה בן-חורין, חבר קיבוץ כפר מנחם, הפועל בהתנדבות משנת 1975 בליקוט חומר על נושא הסתגלותן ושיקומן של משפחות השכול לאחר קרות האסון. יהודה ב"ח איש פעלתן, המקדיש יומיים בשבוע לספרייה באגף השיקום, וביתר ימות השבוע עובד בקיבוץ..."

משחק הגמדים. בדו"ח של ועדת התרבות על שלל פעולותיה אנו מוצאים גם משחק הנקרא "משחק הגמדים", שעורר תמיהה והפתעה לחברים שלא הבינו במה מדובר, ורק לאחר קבלת אינפורמציה מהועדה, המשחק עורר

שבוע הגמדים 1981

עניין רב.

בשיחת קיבוץ הוחלט על תקציב החברים המגיע במחירי דצמבר 1980 ל-228 אלף ל"י לחבר לשנה (בערך 22,800 שקל, כש-10 ל"י היו שוות 1.18 שקל).

תחת הכותרת "סוף הקיבוץ" המערכת מביאה קטע ממאמרה של רות בונדי ב"דבר-השבוע", באותו עלון מ-16.1.81: "...תהום פעורה בין המתקלחים באמבטיה לשימושם. האופי שונה, השקפת החיים שונתה. בתוך האמבטיה, כמו מי שפיר, האדם עולם לעצמו, מנותק מהחברה ובעיותיה... בנתיחה לאחר המוות של החלוציות הבראשיתית, הסתפקות במועט, ותכונות נעלות אחרות של תנועת העבודה הארץ-ישראלית, מגיעים על פי רוב למסקנה שמשגה היסוד היה ביטול זרם העובדים בחינוך. אבל אולי יש לחפש את שורשי הרפיון... באמבטיה! מהפכן אמיתי אינו רובץ יום-יום שעה ארוכה בתוך אמבט עם ריח אורנים... מה שמר עד עתה על התנועה הקיבוצית לא היה הקולקטיב הרעיוני ולא תורת טבנקין, אלא - המקלחת. נכון, מנבאי שחורות ראו בביטול המקלחת המשותפת את ראשית הקץ של הקומונה. ואף על פי כן החזיק הקיבוץ מעמד, כי הרי מקלחת אישית, אפילו עם אספקת מים ללא הגבלה, אינה דומה לאמבטיה! ברגע שתחדור לקיבוץ האמבטיה האישית - תהיה הדרך להתברגנות מוחלטת פתוחה לרווחה..."

רות בונדי

בעלון מ-23.1.81 תחת הכותרת "לטפל בבעיות הבערות", מסופר על ערב וידיאו במעגל סגור בהשתתפות 130 חברים בו דנו בבעיות הבערות של הקיבוץ. בעקבות הדיונים וסיכומיהם, ישבה ועדת הצעירים על המדוכה

והחליטה למקד את פעילותה ב-5 תחומים מרכזיים. "המגמה היא להגיע לדיון ממצה בכל תחום ותחום ע"י הבאת רעיונות מעשיים ותכליתיים להחלטה וביצוע בקיבוץ, בחוגים נרחבים ככל האפשר. התחומים הם:

1. עבודה - איך ליצור יותר מעורבות, אחריות ומסירות?
2. שיחת הקיבוץ - איך להרחיב את השתתפות החברים בשיחה ולהעמיק את מעורבותם בהכרעות?
3. תפקידים - כיצד נקיף מספר רב יותר של חברים במעגל הפעילות ואיך ניצור אווירה הממריצה לקבלת אחריות ותפקידים?
4. חינוך - האם עובדי החינוך הם היחידים הצריכים לקחת חלק בתהליך החינוך, או שזה שייך לכולם?
5. תרבות (וחברה) - איך מערבים מספר רב יותר של חברים בפעילות יוצרת?

העלון מתמצת גם את תוכן הדברים שחברים אמרו בשיחה. בעניין העבודה נאמר: קיים זלזול גובר והולך בעבודה כערך עליון ובקיום יום עבודה באורך מלא. חברים צעירים נאחזים ב'ג'ובים' ומתקשים לחזור ולהיות פועלים פשוטים מן המניין לאחר מילוי תפקיד. אנשים היוצאים ללימודים ממקום העבודה שלהם, לרוב אינם שבים אליו, לכן קיימת אנדרלמוסיה של כוח אדם בענפים רבים. יש בקיבוץ בעיה חריפה וכאובה של חוסר תעסוקה לחברים ותיקים רבים. חברים מבוגרים שמילאו תפקידים חשובים מתקשים להיקלט אחר כך במעגל העבודה. פעמים רבות חושבים על הפרט יותר מדי, ומרוב דאגה לחברים עם בעיות אנו ממנים אותם, לפעמים, לתפקידים בקיבוץ, גם שלא יכולים לתפקד כראוי, לא כפרטים ובוודאי לא לצרכי החברה. בתחום של מוסר העבודה יש משקל רב להנחה שהעלו רבים בשיחה, שיש ירידה דרמטית ברמת הערכים שאנו מקנים לבנינו וחיים אותם בעצמנו. קיים חוסר אמון, מעמיק והולך, בבעלי תפקידים בקיבוץ וחשדות לגבי מניעיהם, הן בעת קבלת תפקיד והן בעת מילוי. בעניין שיחת הקיבוץ: רבים אמרו בצורה חותכת ומודגשת ששיחת הקיבוץ, שהיא כיום הכלי היחידי להדברות בין החברים, פשטה את הרגל, כלומר הפכה לבלתי אמינה מבחינת יכולתה להחליט החלטות נכונות, והסיבות הן כדלקמן:

- א. לאנשים בעלי הכושר הרטורי יש השפעה רבה יותר על ציבור גדול, שלפעמים אינו מבין את עומק העניינים בסעיפים השונים.
- ב. תמיד מדברים אותם האנשים ולא דווקא מפני שיש להם מה לומר...
- ג. החברים שיש להם מה לומר, אינם עושים זאת בשיחה מסיבות שונות - אימת הציבור הגדול, נעלבו בעבר, חוששים שייזכרו להם... או שבכלל אינם מגיעים לשיחה בגלל מעורבות ירודה וחוסר אמון ביכולתם להשפיע.
- ד. הסעיפים שבהם דנים, לרוב לא מוסברים בפירוט, וקשה לציבור להחליט באובייקטיביות, עקב חוסר הבנה.
- ה. סעיפים אישיים לעתים מוכרעים בכוחן של חמולות.

בעניין תפקידים: מורגשת ירידה חריפה בכוחם ותפקידם ובסמכות של הועדות. אין להן כוח להחליט ולשנות, ובמקרים רבים אין שום גיבוי מצד בעלי תפקיד בכיר. מכאן נובע 'החופש' שהפרט מרשה לעצמו לעשות כראות עיניו, כמעט ללא גבול. מי שבכל זאת רוצה להזיז ולשנות משהו, נתקל בבירוקרטיה של דברת, סחבת וחוסר תכליתיות עד כדי חוסר אונים. אנשים מתאימים חוששים לקחת אחריות, וזה משאיר תפקידים רציניים מופקרים, לעתים בידי אנשים לא מתאימים, אבל מוכנים ורוצים לעשות מסיבות כלשהן...

בעיות חברתיות: יש ריחוק בין אנשים, חוסר פתיחות וחוסר רצון לעשות ביחד. יש ביקורת קטלנית היוצרת פחד מפני היחשפות וכישלון וגורמת לאי-עשייה. אין יחסי כבוד הדדיים בין ותיקים לצעירים. חברים ותיקים שבניהם

עזבו, מרגישים בודדים מאד בקיבוץ. ותיקים שהיו פעילים מאד בעבר, נדחקים לקרן זוית, וזה יוצר מתיחות בינם לבין הצעירים המושכים כיום בעול הקיבוץ.

הקיבוץ אינו מאפשר ביטוי עצמי בכל מיני שטחים וישנה כאילו כפיית הכלל בתחומים רבים. בתחום העבודה סובלת מכך בעיקר החברה שלנו. החיים בצוותא והחיכוכים הנלווים אליהם מובילים לשחיקה מתמדת. קשה לחבר, גם אם הוא רוצה, להיות לבדו. צעירים מרגישים שאינם חייבים מאומה לחברה והכל בוער להם באופן פרטי. זה נובע מכך שאינם מטופלים היטב, בעיקר לאחר שובם מהצבא, ויש להם ממי ללמוד... מצד שני, צעירים אפתיים ואינם נלחמים על שלהם. קיימת סכימת תכניות פחות או יותר קבועה לגבי צעירים האומרת לימודים, שנת חופש, נסיעה לחו"ל וכו'... תבנית 'יצוקה', לתוכה נדחקים, משום מה, כל הצעירים ללא יוצא מהכלל. קיים מצב של אי-ודאות וחרדה, בעיקר אצל הדור הצעיר, לעתיד הקיבוץ, גם נוכח העזיבה הגוברת, הגורמת להתרחשויות במעגל סגור, שאינן מיטיבות עם עתיד הקיבוץ.

אתגרים - ערכים - כיוון - חינוך. הנורמות בקיבוץ אינן ברורות ותקפות מספיק, וההתמסרות של בודדים אינה זוכה להערכה ולהיענות, המביאים לתסכול של עשייה מאולצת שסופה אי-עשייה. כאן בעצם בא לידי ביטוי חוסר היכולת של הפרט להשפיע על הכלל.

כיום בולט מאד חוסר אתגר ממשי לתנועה הקיבוצית. בעיקר לקיבוצים הותיקים חסרים גם כלים להתמודד או להשפיע על הסביבה מחוץ לגדר הקיבוץ.

ובכן, מה עושים?

בערב זה נשמעו לא רק טענות ובעיות. היו שחשבו אחרת וניסו להביט קדימה בתקווה ובתכליתיות, כלומר לגבש כיוון אל 'מה עושים'. צריך לחנך לאהבת הארץ והמולדת. יש לעורר ולחזק את אהבת המקום שבו אנו חיים, וליצור 'גאוות יחידה'. צריך להקנות לצעירים הרגשת חשיבות ומודעות, שעתידי הקיבוץ תלוי בהם. צריך לדאוג לשיפור היחסים בין הדורות ולשים דגש על קליטת הבנים וצעירים אחרים, תוך כדי הקניית ערכים.

עניין הלימודים לוחץ ומכביד על רוב החברים בקיבוץ. לכן צריך לאפשר לכל צעיר המעונין עוד שתיים-שלוש שנות לימודים גבוהים, על מנת להקנות לו בסיס רחב יותר מבחינת הידע וביטחון רב יותר לקראת החיים. צריך לבדוק מהי החברה בה אנו רוצים לחיות - יצירתית או צרכנית - ולדרבן פעילות חברתית להעלאת איכות החיים, כפי שהיינו רוצים לחיות.

יש לבדוק את היחסים הבין-אישיים בקיבוץ, האם הם עומדים במינימום הדרוש למען קיום חיים שנעים לחיות בהם.

נקודת המוצא שלנו צריכה להיות ברורה. אין אדם, שבדרך כלל, אינו רוצה בתפקיד. צריך רק לדעת לגשת בצורה מתאימה ולהפעיל את האנשים בדרך נכונה (ראה שבוע הגמדים!). צריך ליצור פתיחות רבה יותר כדי לאפשר לכל מגוון האנשים אפשרות להתפתח. לדוגמא, אנשים עזבו את הקיבוץ כי לא ניתנה להם אפשרות להתקדם ולהשתלב בתחומים שעניינו אותם.

דרושה יותר מעורבות ופעילות חינוכית במוסד.

בקיבוץ טוב חייבים לקיים פעילות בהיקף רחב, המוציאה את החברים מהחדר.

צריך לדרוש מהצעירים יותר מאשר רק לתת.

בבירורים עלו גם מסקנות פטליסטיות, כדוגמת 'הקיבוץ לא בא לפתור את בעיות האנוש הטבעיות ומעולם לא היטיב לעשות זאת...!'. נראה לנו שבעניין זה רצוי לשמור על פרופורציות נכונות ולא להכליל. יש להבין שבקיבוץ, כמו בכל מקום אחר עלי אדמות, תמשכנה לצורך בעיות אישיות ואנושיות, ולא על זה ייבנה או ייפול הקיבוץ!". ועדת צעירים

היתה מסיבת סיום של שבוע "הגמדים", והנה קטע קטן שהעלון מספר על אותו ערב: "...המסיבה התמשכה מעבר ליכולת הקליטה וההנאה של רבים. אך אין בכך כלום להתרגשויות, חיבוקים ונשיקות ש'קרו' באותו ערב כמיטב הספונטניות, שלא זכינו משך 40 שנים שלנו, והם הוכיחו מעמקי רגשות ויחסים שלא שיערנו עד כה! הניתן לזכור הכל? נזכיר רק את ריקוד 'הגמדים' הותיקים החמודים, את הסרטון שהוצג בסוף הערב, מעשה אביהו (המילים) ועינת (הציורים), ונברך עוד פעם, בברכת 'שהחינו' את חברי הצוות, שעשו לנו את הבלתי אפשרי ממש!". מסיבה זו הייתה סיום שבוע נפלא, אך פתח גם שבוע נוסף של פעלתנות רבה. בסוף עלון זה באה תוספת מעניינת - תמצית מקוצרת של מה שהתרחש בשבוע "הגמדים". כדאי לקרוא ולראות למה מסוגלים חברים עם רצון טוב לחולל בקיבוץ. וזה מעניין מאד, כמעט קשה להאמין שזה קרה במציאות.

בעלון מ-30.1.81, בעמודו הראשון, מספר לנו מתס התמחירן, שהנה גם אנו הגענו לעידן המחשב. במסמיה נפתח מרכז אזורי שיהיה קשור לסניפים שיתקשרו אליו, והנהלת החשבונות שלנו והתמחיר יוכלו לעבד את כל הנתונים בעזרת מחשב שיאפשר להגיש אינפורמציה מקיפה יותר, מפורטת ובזמן קצר יותר על מצבו של כל ענף וענף והמשק כולו. מהפכה טכנולוגית ממש שתלך ותפתח יותר ויותר עם הזמן.

בעלון זה מתפרסם המבוא להצעות החלטה לועידת הקיבוץ הארצי. נביא קטע מהמבוא: "...המשכיות הקיבוץ: ...אלה הם ימים קשים לחברה הישראלית ההולכת ומאבדת כל תחושה של שותפות, של סולידריות, עם יכולת הזדהות עם משהו שהוא מעבר לנהנתנות של 'כאן ומייד'. החברה בישראל נתונה במשבר של התפוררות, דכדוך ותחושה עמוקה של חוסר אונים, ותוך כדי כך מתגבשים בה ערכים חברתיים המנוגדים לכל ערכי הקיבוץ... ..נגד כיוון הזרימה הזו של החברה מוטל עלינו להיאבק. הקיבוץ הארצי כתנועה חברתית אידיאית, רואה עצמו אחראי לעתיד הארץ ודמותה החברתית. לא נוכל להתבצר בביתנו פנימה ולחכות לימים טובים מאלה. עלינו לגייס את כל כוחותינו כדי לשנות את כיוון הזרימה של המגמות המוסריות, החברתיות, והפוליטיות ולהשפיע. להציג אלטרנטיבות ממשיות של עיצוב דמותה של החברה הישראלית...

למען יוכל הקיבוץ למלא את יעדיו החברתיים, עלינו להמשיך ולהיאבק על הגשמת מערכת ערכיו, עולמו הרוחני ודמותו החברתית. הכרח הוא לנו להמשיך ולהיאבק על חברה שבה יתקיים שיתוף מירבי, עזרה הדדית, שוויון בין שונים, סובלנות הדדית מרבית, חברה הבנויה על דמוקרטיה ישירה, והידברות בין-אישית ועל עבודה עצמית... כל אלה אינם אפשריים ללא השתתפותם הפעילה של צעירי הקיבוץ. וללא כל אלה עומדים בספק לא רק המשך קיומו של הקיבוץ, אלא משמעות קיומו..."

בעלון מ-13.2.81 מתפרסמת רשימה תחת הכותרת "איך עושים תרבות?" בשנים האחרונות דובר הרבה על "משבר תרבות הצוותא בקיבוץ". הטלוויזיה, הדירה הנוחה והנפש העייפה חברו יחדיו ומדביקים את החבר לכורסא

ונעלי הבית ומורידים פלאים את כוח המשיכה של אירועי התרבות המשותפת בכל סוג.

בפגישה של כ"50 נאמני התרבות" ביום רביעי, במועדון, נעשה מאמץ כן לנתח את המצב בכלל ובכפר מנחם בפרט, ובעיקר למצוא דרכים ואמצעים להתגבר על אותה ליאות ולפתח שוב פעולה תרבותית ענפה, רב-גונית ומושכת את כל רבדי האוכלוסייה (והתפרסמו בשנים כאלו).

יוסף נצר, ממחלקת התרבות של הקבה"א והבין-קיבוצית, הזכיר לכולם כי תרבות אינה קיימת לשם עצמה, אלא לצורך קיום החברה וחיה. הוא טען כי רבים מהקיבוצים חזרו בהם מפירוק התרבות המשותפת "לתרבות קומות", לחוד לכל שכבה, ומורגש שוב רצון לשבת ביחד.

יואל אמר שיש צורך בגישה חדשנית, אם רוצים ליצור תכניות תרבות שימשכו ציבור גדול היום.

צבי קרן הביע ביטחונו, כי עם יצירה מחדש של מסורת תרבותית נמרצת, מוצלחת ומהנה, הציבור יבוא. אין לחשוש מ"תחרות" עם "בית הבנים", כי שם הקהל פסיבי, ואילו במסיבות שלנו מפעילים אותו.

נחום שור גם הוא בטוח כי פעולה נכונה יכולה להתמודד בהצלחה עם מגמות ההתפוררות של תרבות-היחוד, אך יש להכיר "בתת-ציוויליזציה" שצמחה אצלנו ולספק לכל אחת משהו משלה "בתרבות קומות". הוא תבע לשלב כל הגורמים הנוגעים בתחום התרבות, כגון ועדת השתלמות, ו. פוליטית, בית הבנים, המוזיאון וכמובן צוותי החגים.

רפי גושן: "השתנו דרישות הקהל. עלתה רמת הציפיות ואי אפשר לחזור למה שהיה. 'התפרקה החבילה שצורכת תרבות אחת' ויש לקחת דוגמא מהצלחת הפעילות של 'מועדון גיל הזהב' גם לצעירים".

משה ישראל טען כי עלינו להתחיל להפעיל שוב חוליות ותאים קטנים כדי שנוכל לצאת מתקופת הפעילות הרדודה ולבנות שוב תרבות חדשה, להגיע ליצירה תרבותית עצמית. כרגע, אמר, רבה אצלנו היכולת לצריכה, אך מעטים כוחות היצירה התורמים לקיבוץ.

יחיעם הדגיש כי חלק גדול מהצלחת ועדת התרבות החדשה יהיה תלוי בטיב הצוות וגיבושו. הוא עמד על חשיבותה של "יצירת אווירה" לקראת כל אירוע זמן רב מראש.

אביהו נטה לפסימיות מה: הצרכים שלנו השתנו, אנו מקבלים שפע גירויים תרבותיים ורוחניים ממקומות אחרים, ואין עוד משיכה למסיבות שבת או הרצאות. גם הוא בעד "מפגש עם אווירה" ו"שיחות במעגל קטן", כי אלה אינם יוצרים במקום אחר.

יוסף נצר סיכם את הדיון "כמשקף יפה את בעיותיו של מקום זה", ומאיר אלעזרי הזכיר לכל הקהל, בסוף הערב ובתחילת פעולתו כרכז הועדה, שיש רק סוג אחד שלא נכשל אף פעם - זה שלא עושה דבר!

רשם: יואל

התנגדות לשינויים

בשם זה כותב אברהם טפלר מאמר בעלון זה: "יציבות מקדמת גיבושם של אופי, של פעולה נבונה, של תרבות ומסורת וכו'. אולם כשהחיים מתמלאים קושי ותסכול, אנו נוטים להעלות בנוסטלגיה את זכר 'הימים המאושרים ההם'. המגווח הוא, שמגמות נסיגה אחורה חודרות לחיינו דווקא בתקופה שבה מתבקשים שינויים קונסטרוקטיביים, כשהשבילים המסורתיים אינם מניבים עוד התוצאות הרצויות. הדרך הנבונה היא לנסות גישות חדשות, אלא שבזמני משבר אנחנו נצמדים עוד יותר לדרכים הישנות, המאכזבות. אף כי איננו מרוצים מהמצב -

הסיכוי של שינוי מעורר חששות. וכך אנחנו מוצאים את עצמנו במסלול המוליך אותנו בחזרה אל אורח החיים הישן, המבטיח (כך אנו נוטים לחשוב) שקט, שלווה וביטחון. דרישות לנהלים ונוהגים חדשים מתעוררים אצלנו בעקבות תמורות, כגון אוטומציה, טיסות עולם בשעות מעטות, וכן בעקבות צרכים פנימיים של החברים וכו'. התגובה הטיפוסית של אנשים חסרי-ביטחון היא לנסות ולהיאחז במה שידוע ומוכר, או אף לשוב אל 'אמיתות נצחיות' מימים עברו.

בדצמבר 78 בחר הקיבוץ צוות חשיבה, כדי לקבוע מה הן בעיות הקיבוץ, סיבותיהן ופתרונותיהן האפשריות. כעבור 3 חודשים התקיימה שורה של פגישות ובהן נשאלנו: מה הן לדעתך הבעיות העיקריות המעיקות על הקיבוץ? מה סדר העדיפויות שאתה מציע לטיפול בהן? סיכום התשובות פורסם בעלון, במרץ 79. עברו 9 חודשים, ואז הצוות ביקש להשתחרר מתפקידו, מבלי להביא בפני הקיבוץ אפילו המלצה יחידה אחת. המיעוט בצוות לא הסכים עם מהלך זה. לדעתו הבעיות הבלתי-פתורות אינן עתידות להיעלם אלא דווקא יחמירו ברבות הימים. אולם המזכירות קיבלה את התפטרות הצוות, ובכך הסתיימה הפרשה הזאת..

בשיחת הקיבוץ האחרונה הודה המזכיר של ועדת צעירים, שקיבלה על עצמה את ההכנות לועידת הקבה"א, שלא הגישה לקיבוץ אף לא המלצה אחת לביורר כאן או כהצעה-החלטה לועידה.

שוב אנו עדים למקרה של 'רתיעה משינוי', אפילו מול בעיות קשות הניצבות לפנינו. באותה שיחה הדגיש מתס את הבעיה הקשה מכולן: 14 חברים עזבו אותנו בשנה האחרונה. זהו מספר רציני, אך רצינית מזה, בעיני, תחושת חוסר האונים של הקיבוץ בבואו לטפל בבעיות חיינו החיוניות ביותר. הנני חוזר ומציע את 'הצעת המיעוט' שבצוות החשיבה: להקים ועדה חדשה שתמשיך את המלאכה אשר נפסקה עם התפזרות הצוות הקודם. לועדה זו יש לבחור חברים המבינים את ההכרח בשינויים נכונים. תפקידם יהיה לגלות את סיבות המשבר ולהעלות בפני הקיבוץ הצעות לפעולה מעשית.

המשאבים והכוח אתנו. מה שדרוש עכשיו זה הרצון והאמונה ביכולתנו להביא את התמורות הדרושות".

אברהם טפלר

הועידה של הקבה"א

אם כי אצלנו לא התקיימו בירורים לקראת הועידה, יואל דרום, אחד המשתתפים שלנו בועידה, כותב בעלון מ-27.2.81, שיש להצטער על כך שאנו לא קיימנו שום בירור, והועידה תרמה רבות לאותן הבעיות שגם אנו מתלבטים בהן. הוא מציע שנקיים את הבירורים שהועלו בועידה אצלנו בבית גם לאחריה.

מדיוני המזכירות: ...בעניין נסיעות פרטיות לחו"ל חבר יוכל לנסוע רק לאחר 5 שנים של נסיעתו האחרונה, פרט להורים לילדיהם לאחר שנתיים.

נחום קורא לחברים לתת כתף רחבה יותר לקראת הבחירות להסתדרות ולכנסת וכן הוא מודיע על ימי עיון שיתקיימו אצלנו לביורר דרכי ההסברה בחוגי בית, פרטי העבודה הטכנית בירושלים, שם נעבוד בימי הבחירות. בעלון זה המערכת מודיעה על הופעת 2 חברי הקבה"א בטלוויזיה הישראלית, גילה מעין שמר ומתס שלנו, בוויכוח הכללי בועידה שהתקיימה בקיבוץ מגן.

המערכת מביאה בעלון מ-27.2.81 את הקטע מהספר שיצא זה עכשיו על "חקלאות עובדת במושבה", בו מתואר, ע"י מתס, האירוע המפורסם של ניסיון שבירת שביתת פועלי הבניין בפתח-תקוה בשנת 1933 ודקירה בסכין בחזהו של חברנו מיירים שנפל מתבוסס בדמו, וכפסע היה בינו ומותו. מפירי השביתה היו, כמובן, חברי "ביתר"

הרביזיוניסטים, בהנהגתו של סטבסקי, "גיבור" פרשת רצח ארלוזורוב, וכן "אלטלנה" בה נהרג. את הסיפור כולו פרסמנו באחד הכרכים של ספרנו משנת 1933.

קצת מספרים מסיכומי עבודה של שנת תש"ם

יש לזכור ששנת תש"ם הייתה שנה מעוברת, כלומר 366 ימים, וכל המספרים הממוצעים הם תוצאה של חלוקה ב-366 ימים. על כן מספר החברים הממוצע היה בתש"ם 380. באותה שנה עזבו אותנו 15 בנים ובני זוגם. מספר העובדים היה בממוצע 438 איש. מספר הילדים היו 168, תוספת של 2 ילדים לעומת אשתקד. מספר החיילים בשירות חובה - 15, לעומת 20 אשתקד. ממוצע מתנדבים - 29, כאשתקד. "יסמין" ו"שמץ" - 25. במערך העבודה יש עליה גם בעבודה בפועל וגם בתמורה. באחזקת ילדים יש עלייה של 2.5 לילד, 113.5 י"ע.

דמוגרפיה: 197 חברים, 188 חברות. גיל: +60-70 - 135 חברים, המהווים 35%. 50-60 - 46 חברים - 12%. 40-50 - 42 חברים - 11%. 30-40 - 82 חברים - 21%. 20-30 - 67 חברים - 17%. 18-20 - 13 חברים - 4%. סה"כ (כולל חיילים) 385 חברים. עזיבת בנים (לפי קבוצות) - 41.3%. מתוך 247 בנים - 111 נשארו בקיבוץ, 27 עברו לקיבוצים אחרים, 7 נפלו במלחמות או נפטרו, 102 עזבו את התנועה הקיבוצית, וזה 3.41%.

התמחירן

מדברי עליזה עמיר, מזכירת הקב"א (התפרסמו באותו עלון):

"...כיוון הזרימה הרוחני והחברתי בעולם המערבי ובחברה הישראלית מנוגד כולו לכל מה שמאפיין את דרך הקיבוץ. עקרונותיו וערכי חיים, כמו עבודה, שוויון ערך האדם, שותפות אנושית, ערכות הדדית, ומעל לכל אלה - הנכונות לתת ולעשות למען רעיון שמעניק לאדם את טעם החיים, גם במחיר ויתור כזה או אחר, כל אלה המאפיינים את רעיון הקיבוץ עומדים בסתירה גמורה לנורמות ולאווירה השוררת מחוץ לקיבוץ...".

תיאטרון במושב... בין יתר הפעולות הרבות של ועדת התרבות, הופיעה אצלנו הצגה בשם "מגפיים", של אנשי המושבים בסביבה. הצגה יפה שבוימה ע"י חברת צרעה והפתיעה את כולנו. לא היינו רגילים שגם במושב אפשר לארגן פעולה מוצלחת כזאת. קיבלנו את הלהקה במחאות כפיים סוערות ואירוח לפי מיטב המסורת של כפר מנחם. הטלוויזיה הישראלית באה לצלם אצלנו את ההופעה. התרשמותה מכפר מנחם הייתה כה גדולה, שהחליטה לצלם גם מסיבת הפורים שלנו.

חיי קיבוץ משמעם מאבק מתמיד

זהו קטע נוסף, למה שהבאנו לעיל, מדברי עליזה עמיר בשיחת הקיבוץ שלנו, שהייתה מוקדשת לדיון לאחר ועידת הקב"א בנושא הצעירים והמשכו של הקיבוץ. הפעם השתתפו בשיחה מספר ניכר של צעירינו. פתח מוטי מההנהגה הראשית, שטען שכולנו מקדישים פחות מדי מחשבה ומאמץ לשכבה זו של 3-4 השנים שלאחר הצבא. יוסלה אמר שהבעיה איננה רק של הצעירים אלא של הקיבוץ כולו. חלק של הבנים סופג את תמונת הקיבוץ מביתו, מהורים ממורמרים. יש לעודד פעילות והתארגנות עצמית של הצעירים. לדעתו של נחום שור, הבעיה המרכזית של הדור הצעיר היא אי-הצלחתנו להמחיש לו שהקיבוץ הוא ציביליזציה אחרת. משה דומב קובל על שאיבדנו את הייחודיות שלנו, וזה משפיע על צעירינו. יענקל'ה סלע רואה ערפול במסר שלנו לצעירים. מצד אחד תביעה למילוי משימות התנועה ומאידך מסר ועידוד של המימוש העצמי שצעירים רבים מתרגמים אותו לדאגה לעצמם. צבי קרן טוען שאיננו יודעים להעביר את מסר הקיבוץ מדור לדור, את טעם החיים האלה ואתגריו. יגאל ברק רואה דווקא בדור הביניים, שרבים ממנו חיים על יד הקיבוץ ולא בתוכו, ללא קבלת אחריות ותפקידים, וזה משפיע גם על

הצעירים. סיכמה את הבירור עליזה עמיר. היא הגנה על סיסמת "המימוש העצמי", באם לא מסלפים את תוכנו האמיתי, שהוא בניין אישיות מעמיקה, רצינית, משכילה יותר, היודעת שטעם החיים הוא מזיגה נכונה בין צרכי הפרט ושירות לחברה, לקיבוץ ומעורבות בו. ומסקנתה הכוללת: כמו בכל בעיות החיים לקיים קיבוץ משמעו לא צעד חד-פעמי, אלא מאבק מתמיד לקיומו והמשכו.

הגיע מכתב מקיבוץ שניר, שנשלח לכל הקיבוצים, המנסה להוכיח ולשכנע את התנועה שאצלם לינה משפחתית היא הכרח חייבים, למרות שהתנועה החליטה אחרת.

אחרי התלבטויות רבות קיבלנו גרעין ירושלמי של הנוער העובד ושמו "מגל". למרות מאמצים רבים של הקיבוץ לא נשאר מהגרעין אף אחד בקיבוץ.

הפורימון: כבכל שנה נקיים גם השנה את הפורימון המסורתי. לרשות הילדים פזורים כ-20 דוכנים ומשחקים שיתופעלו בידי הסבים והסבתות וההורים, ועוד משחקים רבים חופשיים לקהל הילדים הרחב. מאחלים הצלחה מלאה והג שמח.

מדיוני המזכירות:... המזכירות החליפה דעות בעקבות שיחת הקיבוץ עם עליזה ומוטי, וגם כתוצאה מהרגשה שכמה "מהאמיתות הברורות" והמטרות האידיאות של הקיבוץ אינן כל כך ברורות, ובהחלט יש להמשיך ולחשוב ביחד. בשלב ראשון המזכירות תיפגש עם חברים מהמחלקה לחברה של הקבה"א, הדואגים לסדנאות המתנהלות כיום ב-50 קיבוצים. נשמע מהם ונתכנן את הפעולות החברתיות המתבקשות עבורנו.

ממחשבות חג הפסח: בעלון מ-17.4.81, לקראת חג הפסח, המערכת וחיים לובה מעלים קטעי מחשבה: "שאיפת האדם לחירות היא נצחית. חירות האדם לעצמו, ליצירתו? חירות אינה הפקרות, חירות חייבת להיות כפופה למסגרת חוקים מחייבת, והמכיר בחוקים והמודע למגבלותיו ויודע ענווה מהי - הוא בן-חורין. חירות היא אחריות, אחריות לעבר ולעתיד, אחריות לזולת. חובה על האדם לשאול לפשר הדברים ולא לקבלם כמובנים מאליהם. השאלה היא הצעד הראשון לידיעה. אנחנו אומרים 'מעבדות לחירות'. מהי העבדות? עבדות אדם לאדם, עבדות לעוני, לניצול, והחירות היא שחרור מכל אלה..."

יום עיון. לקראת הבחירות לכנסת, קיימנו יום עיון ליום שלם במקום יום עבודה. והנה התוכנית:

פרופ' דן הורביץ - החברה הישראלית במצבי לחץ ביטחוני.

פרופ' מיכאל הרסגור - מה ניתן ללמוד מההיסטוריה?

פרופ' זאב שטרנהל - הייתכן פשיזם יהודי?

מוטה גור - האופציות הביטחוניות של ישראל.

צבי כסה - חברה וכלכלה בישראל, קווי פעולה.

יאיר צבן - ציונות סוציאליסטית, האם עדיין רלוונטית?

פרופ' שבח וייס - המבנה הפוליטי בישראל, הבחירות שהיו והבחירות שיהיו.

בלי עלון ובלי עורך. מאז הפרידה של יואל דרום מעריכת העלון ב-17.4.81 - אין עלון במתכונתו המסורתית. אנחנו ניזונים מהנעשה בקיבוץ ע"י דפים בודדים שמוציאה המזכירות ורכז המשק יוסלה, המעדכן אותנו בנעשה בענפים, במצבנו הפיננסי ותוכניות ההשקעות במשק ותקציבי החברים. ביתר הדפים אנו קוראים אינפורמציה מקוצרת על

שיחות הקיבוץ ודיוני המזכירות בעניינים השוטפים של חיי הקיבוץ ואין בהם דברים מיוחדים, יוצאי דופן, שלא היו קיימים בשנים שלפני כן, כגון ענייני העבודה "הנצחיים", איוש בעלי תפקידים, ענייני שיכון והתור לכניסה לשיכון ותיקים, נסיעות לחו"ל, קבלת חברים, המאמצים לקליטת חברים חדשים וקבוצת נוער, הקשרים עם ידידינו בחו"ל, ועוד.

הימים הם ימי ההכנות לבחירות לכנסת, הקיבוץ מעורב חזק בהן בצורות שונות וחבל שלא היה עלון בימים הללו, שייתן ביטוי לתקופה זו בקיבוץ, שהבליטה את חשיבותו, מיטבו, ליכודו ומאמציו להיות שותף להכרעות במדינה. בשטח הפנימי, בדיון על תקציב אחזקת חברים, כדאי לציין את הוויכוח בעניין החלוקה החופשית של קפה ועוגיות והדיון על תקציב כולל (כתב העורך).

בדף מ-12.7.81 - המזכירות מפרסמת מודעה זו:

עם דוד קרון, עם הבנים והנכדים ועם כל בני המשפחה אנו אבלים במותה של טוני.

סוף סוף ישנה מערכת חדשה. בתאריך 4.9.81 יוצא עלון מחודש במתכונתו המסורתית. תמונת "הייצוג" שלנו - הסילו, מתנוססת שוב בראש העלון שדפו הראשון ירוק.

בפתיחת העלון המערכת כותבת: "צוות המערכת החדש עושה את צעדיו הראשונים ועדיין לא ברור לנו מה תהיה צורתו של העלון. נתקלנו באהדה רבה ועניין כנה בהופעתו. חברים רבים ביטאו את הצורך בכלי אינפורמציה יעיל והביעו שמחה שסוף סוף יופיע העלון מחדש...".

בשיחת קיבוץ מ-8.8.81 - נבחרה עמליה ישראל לעורכת העלון.

האבא של איזי פינק, אהרון, שהיה אצלנו מספר שנים, נפרד מאתנו, ועובר לקיבוץ בתו "שדות ים". במכתב לבכי הוא מספר על שביעות רצונו מחייו אצלנו ועל כך שלא חדל לעבוד ומצא תעסוקה מתאימה. בהיותו תלמיד חכם הוא גם מביא מובאות מהתלמוד על חשיבות העבודה, שנאמר: גדול הנהנה מיגיע כפיו מיראת שמים, וכן נאמר כל תורה בלי עבודה או מלאכה, סופה בטלה.

הנצחה. ביום השנה לנפילתו של גיא שלו יצאה לאור חוברת זיכרון נאה מאד, ובה תמונה חיה, נאמנה, של הבן-הנער, שנפל בקרב בלבנון... על מלאכת מחשבת זו ניצחה אסתר יוגב כעורכת, מאיר ארגוב ויונה גור, משורר משדה יואב וקרוב משפחה של שרקה.

ויכוחים רבים התנהלו בינינו על מעמדם של בנים שעזבו בבואם לבקר בקיבוץ: מה טיב הקשרים, מה זכויות וחובות להם. עלו רעיונות, שבנים שבחוץ ישתלבו בתורנויות שבת, בגיוסי העונה, בפעילות תרבותית וכד'. אך מכל זה לא יצא כלום. והנה באה אמה וחברה והוכיחו שאפשר ואפשר לתרום הרבה לקיבוץ בזמן שהותם אצלנו. כאן באה שורה של פעילויות ועבודה שאמה וחברה תרמו לקיבוץ.

המוסדניקים יצאו לעזרת קיבוץ סאסא בצפון לקטיף התפוחים שלהם.

בעלון מ-12.10.81 - נחום שור, מהועדה הפוליטית, מפרסם בעלון מרשמיו ב-2 קומונות עירוניות בירושלים. אחת בשכונת הבוכרים ואחת בחלק אחר של העיר, שהעירייה העמידה לרשותם בית. בשכונת הבוכרים קומונה מעורבת, כולל דתיים ועובדים קשה בבניין, אך בערבי שבתות מושכים למסיבות שלהם רבים מתושבי השכונה. הקומונה

השנייה מורכבת מאקדמאים, השוקדים על פעולות תרבות, השכלה, לימודים ומשחקים ומשתדלים למשוך אליהם נוער שונה מהעיר.

מאיר אלעזרי ז"ל, שהיה רכז ועדת התרבות, מפרסם בעלון מאמר תחת הכותרת "האם עדיין נחוצה ועדת התרבות?". הוא מעלה את כל הקשיים של פעולת ועדת התרבות בקיבוץ רב-גילי ובהתאמת "תרבות קומות" לכל שכבה. טוען שקשה מאד לבצע ולמצוא חברים שירצו לפעול ולעזור לוועדת התרבות. התחרות גדולה: בית הבנים, הטלוויזיה, סרטים, טיולי צעירים, נסיעות העירה וכו' ובכלל חוסר רצון לפעול ביחד. כמו כן יש פעולות טכניות רבות, סחיבות כסאות, הקמה ופירוק במה, אלקטרוניקה, וכד'. מי יעשה זאת, הוא שואל ומתאונן שאין רצון לתת כתף למעטים שהתנדבו למען הקיבוץ. ואעפ"י כן הוא מדווח על הפעולות המרכזיות שקיימנו השנה: פברואר: סימפוזיון על תרבות בקיבוץ, הרצאה על יחסי עירק-איראן, מסיבה המוקדשת לאמן הבימה קלצ'קין. מרץ: ערב זמר - שירת עמים - הרצאה על חיי המורמונים בליווי שקופיות. אפריל: ערב מוקדש ליגאל אלון. מאי: ערב ירושלים. יוני: ערבים מוקדשים לבעיות הבחירות לכנסת. יולי: ערב מוקדש ליהדות תימן. אוגוסט: ערב ה"חיפושיות".

נעשו ניסיונות להרכיב צוות לחדש את קבלת שבת, אך טרם הצלחנו. לעומת זאת הוקמו חוג לדרמה, חוג למוסיקה ומקהלה הפועלת בעיקר בחוץ.

התמחירן מספר על הכנסת המחשב לפעולות הנהלת החשבונות והתמחיר, ועל כל "הפלאות" שהוא חולל בעבודת הנהלת החשבונות.

כל בית כפר מנחם אבלים על מותו ללא עת של אליהו ברגר ז"ל, ומביעים תנחומים למשפחה.

אהרון ברידא כותב שיר "לחתונת הזהב" לרחל'ה ואברהם'ל והקיבוץ מברך את אברהם'ל בשפע ברכות במלאת לו 70 שנה.

על מות איטה רוהר מתאבל כל בית כפר מנחם ומשתתף בצערם של יואל וחזקי.

בעלון מ-30.10.81 מסופר על פגישת מחזור של קבוצת "לבנה" במלאת 20 שנה לסיום המוסד, שזה היה גם המחזור הראשון של המוסד החינוכי שלנו. תיאור מלבב ונחמד על פגישת רעים באווירה נוסטלגית ונעימה על יד שולחנות מלאי כל טוב מלווה בשיר-מקמה של ניבה.

סמק קיבייקו הלך לעולמו לאחר ייסורים רבים. משה דומב מספר את תולדות חייו הקשים, אך מלאי פעילות ואמונה, שהצטרף לצבא האדום והגיע עד ברלין, אך נפצע קשה והיו נאלצים לקטוע אחת מרגליו. למרות נכותו הוא עבד כל הזמן במתכת, היה פעיל ומעורב בחיי הקיבוץ עד לרגע האחרון. יהיה זכרו ברוך.

קטע מהחלטות ההנהלה הרחבה של מוסד "צפית" מיום 9.11.81:

1. מוסד "צפית" הנו מסגרת חינוך כוללת, המקיפה את מסגרת ביה"ס והן את מסגרת חיי החברה על כל שלוחותיה: עבודה, תנועה, פעילות חברתית ותרבותית. הלינה במוסד היא חלק ממהותו.

2. נקבעו דפוסי תפקיד כיתה, הכוללים כניסה בזמן לכיתה, צורת הופעה (לבוש הולם) ונורמות לימודיות מחייבות.

3. העמקת הקשר בין המוסד והקיבוצים. הפצת עלון אינפורמטיבי לקיבוצים שיכלול כל מידע חשוב, סיכום השבוע ותצפית לעתיד. קיום "יום מוסד" בקיבוצים. יתר מעורבות הורים במוסד. כבר היום מקיימות מספר קבוצות

ארוחות ארבע משותפות עם הורים, להנאתם המלאה של שני הצדדים. ריכוז מחדש של ועדות המוסד בקיבוצים עם המוסד.

תקציב אחזקת אדם לחבר (של הקבה"א) בשנת תש"ס, באחוזים: כלכלה - 23.4, מעדניה, הלבשה, הנעלה, הוצאות אישיות, אספקה קטנה - 17.6, חופש ונסיעות לחו"ל - 6.8, בריאות וקוסמטיקה - 4.6, אנרגיה ומים - 9.4, תרבות ועיתון - 5.2, סה"כ מסים - 15.8, רכב ו"אגד" - 2.4, אחזקת דירות - 2.3, השתלמות - 3.8, ריהוט - 8.1, עישון - 1.2, שונות - 5.7.

מפעולות המועצה האזורית

בשטח הפעולה התרבותית התארגנו פעולות אלו: חוג לריקודים, להקת מחול, מקהלה אזורית, תזמורת, חוג לספרות, חוג לידיעת הארץ, לותיקים וצעירים, פעולות ספורט שונות.

נרות שבת וחלה על שולחן מיוחד. במקום הנרות שהיו חלק מקבלת שבת שהייתה לנו עם תוכן תרבותי משותף, נראים הנרות כך בעיני זלזל: "...אין להכחיד תחת לשוננו - נרות שבת בגלגולם דהאידינא הנם תחנה במורד ההתדרדרות הנמשכת וגואה...".

לאחר 40 שנה החליט הקבה"א לקיים מועצת תרבות. מאיר אלעזרי ז"ל, רכז ועדת התרבות, מעלה בעלון מ-4.12.81 הרהורים בנושא המועצה והתרבות בחיינו ומתאונן שלא קיימנו אף בירור לקראת המועצה. ממוזיאון השפלה: כמעט בכל עלון היה משה ישראל מפרסם "מחדשות המוזיאון". הפעם הוא מספר על ביקורי מאות תלמידים מכל הסביבה המבקרים יום-יום במוזיאון ומבלים בו בעבודות יצירה ולימוד בהתאם לתערוכות המוזיאון הרבות וכן הפעלה עצמית בנושאים שהמוזיאון מעמיד לרשותם. הפעם נמצאות כמה וכמה תערוכות בנושאים שונים והבולטת ביניהן היא תערוכת החנוכיות של מיירים ברעם לזכר בנו, גבריק, שנפל במלחמת יום-הכיפורים. תערוכה יפה מאד.

מספרים על ניצול הנופש: ועדת חברים פרסמה את המספרים הבאים, כיצד נוצלו ימי הנופש של החברים: הו"ל - 60, נופש מבושל - 31, נופש גלגלים - 48, מלון הקיבוץ - 28, בתי הבראה קופ"ח - 33, שונים - 22, צוברים נופש - 150, מקדמה - 6.

העלון האחרון של שנת 1981, שהוא גם העלון האחרון של החלק החמישי לתולדות כפר מנחם, יצא בתאריך 22.12.81, שזה היה גם הנר הראשון של חנוכה תשמ"ב. זהו גם התאריך של יום הולדת הקיבוץ שאנו חוגגים כל שנה, היינו 42 שנה לבואנו לכפר מנחם וטכס העלייה על הקרקע ב-6.12.39. אמנם הספר מסיים לסקור בתאריך זה 50 שנה של הקמת הקיבוץ, היות והוספנו בספר גם 8 שנים של חיי קיבוצנו במושבה הדר בשרון והמקומות שלפני הדר, מרחביה ופתח-תקוה. את התאריך של יום הולדת הקיבוץ, הקשור עם בואנו לכפר מנחם, קבענו מתוך רצון טוב להסכמה משותפת עם קיבוץ "אלגביש" שבא להתאחד אתנו בשנת 1943, בהתאם להחלטת התנועה ובניגוד לרצונו של "אלגביש", שגם הוא רצה להתיישב כקיבוץ עצמאי. אך לא כולם הסכימו לתאריך הזה. בעלון זה מובאת דעתו של אברהמ'ל ז"ל, מראשוני הקיבוץ, שחלק על תאריך זה, וכך כתוב בעלון: בשיחה לקראת יום הולדת הקיבוץ טען אברהמ'ל, כי יש להתחיל למנות את מניין שנותיו של הקיבוץ מאביב 1932. בשיחה עמו הבהיר אברהמ'ל דבריו ותיאר בקצרה את ימי הקיבוץ עד העלייה על הקרקע. ראשוני הקיבוץ, אברהמ'ל ורחל'ה, מתס,

מיירים, חיימקה ז"ל ומוטי ז"ל, עלו ארצה מפולין כחברי קיבוץ "כרית" באפריל 1932. ראשית דרכם בארץ עשו במרחביה כגרעין ומשם עברו לפתח-תקוה. עם המעבר להדר, ב-4 באפריל 1933, החלו להגיע קבוצות של חברי "כרית" שהתאחדו עם קיבוץ עלייה "הפועל" ממלווה וסביבתה, שגם קבוצות ממנו התחילו להגיע, וכן הצטרפו חברי קבוצת "מקווה ישראל" - חיים בלכר, זאב רוטשטיין, איצל יודוביץ'. החברים יוצאי אמריקה החלו להצטרף בשנת 1935. חברי קיבוץ "אלגביש" התאחדו עם כפר מנחם בשנת 1943 ולאחר המלחמה הצטרפו חברי גרעין "מנוף" וחברי "קבוצת יודקה" יוצאי פולין. העלייה על הקרקע בכפר מנחם והחריש הראשון נתבצעו בנר ראשון של חנוכה ת"ש (6.12.39). למעשה הגיע הנה קיבוץ חי ונושם, חברים, ילדים והורי החברים. קיבוץ בעל מסורת, מנהגים, דפוסי חיים פנימיים והווי של פעילות חברתית ופוליטית בסביבה, קליטת עלייה, פעולה בין הפועלים, ב"הגנה" וביטחון ועוד. נראה לי, אפוא, כי באביב יש מקום לציון יובל לתחילת דרכו של קיבוצנו בארץ.

עקירת הפרדס. כמה שיחות הוקדשו לנושא זה, כשהדעות מחולקות. יוסלה, רכז המשק, מנה 3 בעיות שהביאו אותו למסקנה שאין ברירה אלא לעקור אותו:

א. אין צוות קבוע בפרדס כבר מספר שנים, ולא נראה שייווצר.

ב. רווחיות נמוכה על גבול ההפסד.

ג. מספר רב של מתנדבים בקיבוץ שעקירת הפרדס תקטין אותו.

כאמור, הדעות היו מחולקות מאד, והיו חברים שלא רצו להשלים עם גזירה זו, אך בסופו של הוויכוח הוחלט ברוב של 28 נגד 17 לעקור את הפרדס.

במלאת 40 שנה לייסוד קיבוץ "אלגביש", שמאז 1943 התאחד עם כפר מנחם והוא חלק בלתי נפרד ממנו, מעלה משה ישראל הרהורים שונים בנושא "אלגביש". נביא את ההערה המקדימה של המאמר הגדול: "אין ספק, יש לברך על היוזמה שבארגון הטיול והמסיבה המוצלחת לכבוד 40 שנה לייסוד קיבוץ 'אלגביש'. שני המפעלים עלו יפה, מעבר לכל המשוער. הייתה זו חוויה חברתית מרגשת, אך מבחינה תוכנית עסקה בעיקר בזיכרונות שבפרקי הווי, ויש לדעתי מקום להרהור ומחשבה. אין בכוונתי, בדברים הבאים, לעסוק במה שהיה קורה ומתפתח אילו... מטרת הדיון היא לברר מה היה קיבוץ 'אלגביש' הצעיר לחבריו הצעירים, וזאת למען ההיסטוריה בלבד..."

שיווק חברתי בקרמיקה. כשפנחס ניהל את חנות המכירות של מוצרי הקרמיקה הוא לא היה מסתפק באריזת המוצר וקבלת הכסף. הוא היה נכנס לשיחה עם הקונים, שלח גלויה לאחד המכירה לקונה חביב, וקנה עולמו אצל צרכנים רבים. בעלון זה מתפרסם מכתב הערכה של אחד הקונים מבאר שבע בו הוא מבטא את תודתו לפנחס על יחסו וכן הערכה רבה לקיבוץ לאחר השיחה אתו.

האוגדן לזכר אלה שהלכו לעולמם, פרי עמלו החרוץ והמסור של יואל דרום, אשר הגה וביצע את הרעיון היפה הזה. בכל שנה ביום הולדת הקיבוץ יואל מחלק דפי זיכרון, הנאספים באוגדן מעוצב יפה, המכילים את כל אותם החברים שהלכו מאתנו באותה שנה.

בשנת 1981 קיבלנו הדפים הבאים: צביקה אסף, משה רן, טוני קרון, זליג גייר, אבא קורצברג, אליהו ברגר, סמק קיבייקו. יהיה זכרם ברוך.

על פרוטוקולים משיחות קיבוץ של שנת 1981

הערת העורך: כמו בשנים האחרונות, עלוני הקיבוץ פרסמו החלטות וסיכומי הנושאים המהותיים יותר של שיחות הקיבוץ. וכן במדור "בדיוני המזכירות", שהתפרסמו כמעט בכל עלון, אנו לומדים גם על הנושאים והדיונים שבהם דנו שיחות הקיבוץ. אעפ"י כן, כשאתה קורא את דברי החברים עם שמותיהם, אפילו בעניינים השוטפים והאישיים, בעיקר בערעורים, בלי סוף, שהעסיקו שיחות רבות, אתה יכול לחוש את "מצב הרוח" הכללי של הקיבוץ ויחס החברים אליו, את חובתם, אחריותם למשימותיו והרצון לשאת בעול ולפעול למען הקיבוץ. על אחת כמה וכמה בנושאים היותר מהותיים והעקרוניים, כגון ענייני השיתוף, שיטת חלוקת המצרכים לרשות החבר, תור וותק וגיל לכניסה לשיכון ותיקים, שיחות על הצעירים והחינוך, מטפלות ו"צפית", ואתה חש את השינויים שחלו במחשבתם, השקפותיהם של חברים שונים שנזכרים בפרוטוקול בשמותיהם. ויש ימים של נחת והתעלות הקיבוץ כשאתה קורא בפרוטוקול השיחות את דברי מוסה ברוידא, יחיעם, נחום, יוסלה והמזכירה החדשה, אפרת פרנקל, כיצד בעונה הבוערת של הקיץ הצליחו לגייס את הקיבוץ גם לעישוב הכותנה, קטיף בפרדס טרם עקירתו, וגם לפעילות פוליטית בשנת הבחירות של 1981, כיצד ארגנו ימי "גבעת חביבה" בימי חול וכל הקיבוץ ישב בחדר האוכל ושמע הרצאות מפי אישים מרכזיים בארץ, ויחד עם זה התגייסות לעזרת סניף מפ"ם בירושלים ופעולת הסברה בסביבה הקרובה, ע"י חלוקת חומר וחוגי בית, וכיצד יחיעם "מנצח" על יום הבחירות בבית, כשכמעט כל הקיבוץ מלוכד ומזדהה עם מפ"ם והמערך. היו, כמובן, עוד דברים רבים שהפרוטוקולים רשמו אותם, אך היות ולא הייתה כל אפשרות לרשום את כולם הסתפקנו במה שנראה לנו כעיקרם.

ובזה סיימנו פרק אחרון ואת החלק החמישי כולו של ספרנו תולדות כפר מנחם.